

Э. Зикибаев

Мандалалы
олондер
жинагы

Еселәм Зікібаев

Маңдалалы
өлеңдер
жинағы

Үш томдық

Шаймас
Баспа Үйі

Алматы 2011

Еселәм Зікібаев

Аққу арман

Өлеңдер мен толғаулар

1-том

Алматы 2011

УДК 821.512.122

ББК 84 Қаз 7-5

3-96

*Қазақстан Республикасының
Байланыс және ақпарат министрлігі
Ақпарат және мұрағат комитеті*

*“Әдебиеттің әлеуметтік маңызды түрлерін басып шығару” бағдарламасы
бойынша шығарылды*

Зікібаев Е.

**3-96 Таңдамалы өлеңдер жинағы. — Алматы: «Таймас» баспа үйі, 2011.
Т. 1. — 320 бет.**

ISBN 978–601–264–037–3

Е. Зікібаевтың таңдамалы өлеңдер жинағының бірінші томына оның туған елге, өскен жерге деген перзенттік шынайы сезімі мен кіршіксіз махаббатты паш ететін өлеңдері мен толғаулары топтастырылған.

Қазақ әдебиетіне өз өрнегімен, өз бояуымен келген ақын жырлары әсем жырлар.

УДК 821.512.122

ББК 84 Қаз 7-5

© Зікібаев Е., 2011

© «Таймас» баспа үйі, 2011

Барлық құқықтары қорғалған
Басылымның мүлдітік құқықтары
«Таймас» баспа үйіне тиесілі

- 50457 -

ISBN 978–601–264–037–3 (1-т.)

ISBN 9965–601–264–036–6

г. Сергеева

ЦЕНТРАЛЬНАЯ РАБОТ

СЕРВИС

ӨМІРБАЯНЫ

Есләм Зікібайұлы 1936 жылы 5 маусымда Солтүстік Қазақстан облысы Есіл ауданының Өрнек ауылында дүниеге келген. Әкесі Зікібай Мамытұлы ақындығы бар, ағаштан түйін түйген шебер кісі болған. Сауаты болмағандықтан, оның өлеңдері ауыл адамдарының есінде ғана қалған. Шана, тұрмысқа қажетті заттар жасаған, етікші болған, зергерлікпен де айналысқан. Анасы Ақық Құсайынқызы “Еңлік – Кебекті”, “Көрұғлы” жырларын әнге қосып айтып отыратын.

Есләм Зікібайұлы бастауыш мектепті Өрнекте бітірген. Манайдағы Жарғайын, Николаевка, Ленин, Еңбек мектептерінде оқыған. 1956 жылы он жылдық мектепті бітірген. 1954 жылы тың жерді игеруге қатынасып, колхозда тіркемеші болып жұмыс істеген. Оқуға деген ынтасы зор болғандықтан, мектепке қайта оралып, Еңбек орта мектебін жақсы бітіріп шығады. Мемлекеттік емтихан тапсырып жатқан кезде әкесі дүниеден өтіп, бір үйдің үлкен баласы болғандықтан, ауырлық бірден өз басына түседі. Баласының талантын жас күнінен білетін анасы оның оқуға баруына қарсылық жасамайды. Ол кезде бір орынға 10–12 адамнан келетін Қазақ мемлекеттік университетінің журналистика факультетіне сегіз сабақтан емтихан тапсыратын. Оқуға түсуінің өзі бір хикая болған. Артынан келетін тиын-тебен жоққа тән болғандықтан, студенттік шақ басталысымен стипендиямен, кейін келе қаламақымен күнкөріс жасаған. Ол кезде колхозда айлық деген жоқ, үйдегі балалардың киім-кешегі мен тамағы анасының мойнына түседі. Інілері жазда ауылдың малын бағып, тиын-тебен табады.

Алғашқы өлеңдері 1957 жылы “Лениншіл жас” (“Жас алаш”), “Ленин туы” (Солтүстік Қазақстан) газеттерінде жарық көрген. Өлеңді мектепте оқып жүргенде жаза бастаған. Өзінің естелігінде: “Өлеңдерімді жіберемін, көркемдігі жетіспейді немесе ойлары ұшқыр емес деген мазмұндағы хаттар алып тұрдым”, – дейді.

Студенттік шақта іс-тәжірибеден өту үшін Қызылжардың “Ленин туы” газетінде журналистиканың алғашқы қыр-сырын үйренген.

1961 жылы соңғы курста оқып жүрген кезінде “Қазақстан пионері” (“Ұлан”) газетіне орналасып, бөлім менгерушісі болып қызмет істейді. Алғашқы балаларға арналған өлең-жырлары сол кезден бастап газет беттеріне шыға бастайды. Содан кейін “Қазақстан әйелдері” журналында, “Социалистік Қазақстан” (“Егеменді Қазақстан”) газетінде біраз уақыт жұмыс істеген. Суреттемелер, очерктер, өнер адамдары туралы мақалалар

жазған. Ақын журналистикамен шұғылдана жүріп, өлең жазуды ешқашан тастамаған.

Газет-журналда қызмет істеген кездерінде көптеген өнер адамдарымен кездесіп, іссапарлармен Қазақстанның түкпір-түкпірінде болып, көптеген толғағы жеткен мәселелерді көтере білген. Қарағандыда шахтаға түсіп, Екібастұзда құрылысшылармен, егін даласында ауыл азаматтарымен кездесіп, еңбек адамдарынан сұхбат алады.

1963 жылы Қазақстан Журналистер одағының мүшелігіне өткен.

1972 жылы Қазақ КСР Баспа, полиграфия және кітап саудасы істері жөніндегі мемлекеттік комитетінде, сондай-ақ «Жалын» және «Жазушы» баспаларында бөлім меңгерушісі болып қызмет істеген.

1976 жылы Қазақстан Жазушылар одағына мүшелікке өтеді. Осы жылдардан бастап ақындық жолына толық ауысады.

Алғашқы жыр жинағы 1975 жылы “Ақ қайыңдар” деген атпен жарық көрген. 1977 жылы “Аққу арман” атты өлеңдер жинағы, 1978 жылы балаларға арналған жыр жинағы “Мен космонавт болам” деген атпен жарық көрді. Ол кезде балалардың бәрі ғарышкер болғысы келетін. “Ақ айдын” 1980 жылы, “Ақ сағым” 1982 жылы, “Алтын сағым” 1985 жылы, ал орыс тіліне мәскеулік ақын Марк Кабанов аударған “Верую в людей” деген жинағы 1989 жылы, “Құс ғұмыр” жыр жинағы 1992 жылы жарыққа шыққан. Алғашқы жыр кітаптарының аты “Ақ айдын”, “Ақ сағымнан” басталып, бара-бара ақынның өзінің өмір жолы сияқты күрделене береді. Сонымен қатар ақын аудармамен де айналасқан. Югослав ақыны Иован Иованович Змайдың “Міне, қызық тамаша” (1976), түркмен ақыны Керім Құрбанпесовтің “Құм жыры” (1981) жинағын (аударғандар Д. Қанатбаев, Е. Зікібаев), башқұр ақыны Биккол Шарифтің “Жүрегімнің жарығы”, қырғыз ақыны Жалил Садықовтың “Таудағы түн” (1987) жинақтарын аударған.

Жазушылардың соңғы үш съезінде Жазушылар одағы басқармасының мүшесі болып сайланды. Ақын шығармалары әдеби сынды да, оқырман қауымды да бейжай қалдырған емес. Ол жайлы ертелі-кеш пікір білдірген Әбділда Тәжібаев, Мұзафар Әлімбаев, Қадыр Мырзалиев, Евней Букетов, Кәкімбек Салықов, Құлбек Ергөбеков, Ербол Шаймерденов, Бақыт Мұстафин және басқа аға-іні қаламдастары ақынның ел, отан, адам тағдыры туралы өлең-дастандарына әр кезде жақсы баға берумен болды.

Ақын дүниеден өткеннен кейін “Жыр тағдырым” (2003 ж.), “Қас қағым сәт” (2004 ж.) атты жинақтары “Қазіргі қазақ поэзиясы” сериясымен “Жазушы” баспасынан жарық көрді. Сондай-ақ 70 жылдық мерейтойы қарсаңында мемлекеттік тапсырыспен “Армандай ғұмыр” (2006 ж.), Солтүстік Қазақстан облысының әкімі Т.А. Мансұровтың қолдауымен “Өмір бәйге” (2007 ж.) атты жыр жинағы орыс және қазақ тілінде шықты.

Есләм Зікібаевтің өлеңдеріне жазылған әндер де бар. Жас әуесқой композитор Ә. Молдағайыновпен бірлесіп шығарған алғашқы “Аяулым арманымдай асылым ең” (1975 ж.) әні қазақ әндерінің қорына кірді. Сонымен қатар Ә. Бейсеуовтің (“Жеңеше”, “Кезікпей келген бейнем ең”), сондай-ақ Б. Құрманғалиев, Н. Тілендиев, Б. Байқенжеев, Ө. Әділбекқызы, Ш. Әбіл-

тай, Е. Нарымбетов, Ш. Молдабаев тәрізді композиторлардың әндеріне арқау болған өлеңдері бар. Осындай сазды шығармалары Роза Бағланова, Ришад Абдуллин, Бақыт Әшімова, Зейнеп Қойшыбаева сынды әйгілі әншілеріміздің репертуарынан орын алған.

Есләм Зікібаев Қазақ КСР Жоғарғы Кеңесінің Құрмет Грамотасымен (1986 ж.) марапатталған. Кемел жасқа келген ақын қаламы бір күн тыным тапқан емес. 2000 жылы Сәбит Мұқановтың туғанына 100 жыл толуына орай өткізілген мүшәйраның бірінші жүлдегері атанды. 2002 жылы Ғабит Мүсіреповтің 100 жылдық мерей тойына орай өткізілген ақындар мүшәйрасында арнайы сыйлықты иеленді. 2002 жылы Қазақстан Республикасы тәуелсіздігінің 10 жылдығына орай мемлекеттік медальмен марапатталды.

2004 жылы Қазақстан Республикасы Үкіметінің қаулысымен Солтүстік Қазақстан облысы Есіл ауданының Өрнек орта мектебіне Есләм Зікібаевтың аты берілді.

Бірінші бөлім

*О, туған жер!
Менің байлық-ырысым,
Арманымның шешек атқан гүлісің.
Өмірім де бір өзіңе өзектес,
Тірлігім,
Қуанышым,
Тынысым!*

ТУҒАН ЕЛГЕ МАДАҚ ЖЫР

О, Туған ел!
Сен жайлы қаншама ақын
Жыр жазды тамылжытып –
Тамсанатын!
Жұмыр жер жүрегіңнің соғуындай
Қайталанбас әр сәтін,
Әр сағатың...
Әрі қымбат!
Әрі ыстық баршаға тым!

О, Туған ел!
Қарт Анам!
Ұлы Бабам!
Ақ тұмадай мөп-мөлдір,
Тұнық эман.
Жазираңда жаным – жаз,
Жағам – жайлау,
Күндерім де көңілді зымыраған,
Гүлдерім де өмірлі –
Жырым аман!

О, Туған ел!
Мерейлі мінбелерден
Сөйлейсің шабыттанып, гүлдеп ермен.
Ойынды өзгеше әсем өрнектейді
Толағай табыстарың күнде келген,
Жауларың да мойындар,
Күндегенмен.

Даланы күйге бөлеп сәресіден –
Сөйлейсің диқан болып дән өсірген,
Қойнауымда қаптатып мал өсірген,
Самалынан самала ән есілген,

Өзің жайлы толғансам –
Қиян қиыр
Сан құбылып қалмайды бәрі есімнен.

Төскейімде байлық пен ырыс тұнған,
Аппақ арай –
Ажарлы күміс тұлғаң.
Әр таңменен жанымды жадыратып
Алтын нұрға малынған Шығыс-шұғылам,
Шаршағанда, саябақ – таныс бұл маң!

Өзен тоқтап қалғандай, ағыс тынып...
Бәрінен де бір сәтке қалыс тұрып,
Өткеніңе ойменен қайта оралып
Көр, Туған ел, бәр-бәрін салыстырып,
Қиялың мен ойыңды жарыстырып!

Өзендерін, көлдерін жағалап әр
Қалаға бар,
Тасқынды далаға бар,
Армансыз ойы-қырын аралап ал,
Әр тасы,
Әр бұтасы тебіреніп,
Сыр сандығын ашады саған олар.

Кешегі жас – бүгінгі қартына бар,
Ұмытқан жоқ ерліктің салтын олар.
Өмірлері «Мың бір түн» хикаясы –
Табиғаттай талантты сан тұмалар,
Құшағына еріксіз тартып алар.

Ауыр азап – қауіп-дерт мендеп алған,
Көп жақсыдан кеш қалған,
Кенде қалған.
Жанартаудай жер төсін жарып шыққан
Ердегі арман –
Ежелгі сендегі арман!
Тарих-Ана батпандай теңдеп алған.

Шұғыласына қарайтын жанар талмай,
Жарып шыққан жер төсін жанар таудай.
Нұрлы күнге әкелді Ленин өзі
Арманменен ағарған арай таңдай!
О, Туған ел!
Білесің бәрін – бәрін...
Октябрьде алау боп жалындадың!

Қазақ деген атыңды қайтып алдың –
Таптың ән мен күйдің де жаңа ырғағын,
Ұлы көште жолыңнан жаңылмадың.

Сәкен болып сөйледің,
Әліби боп...
Өр дауысыңды жер-жаһан таныды көп!
Жарқын жолда Ерлерге арқа сүйеп,
Азат болдың ездерден жаны күйрек.

Арманыңа арайлы таң ұласқан,
Езілгеннің ежелгі бағын ашқан.
Басқан ізің –
Өрі күйі, әрі дастан,
Нүркендердің көңілімен қарайтындай
Менің жомарт жеріме лағыл аспан,
Көзін алмай бүгінгі кәрі-жастан.

Ұшпақтарға ұшырар атын Ердің –
Ақын елмін,
Және де Батыр елмін!
Ісімен де,
Қүдірет күшімен де
Талай елге бір өзім татыр Елмін!

Ерім қандай –
Мерейлі, Еңселі еді?!
Бұлтағы жоқ сөзіне Ел сенеді.
Еңбегінің өтеуі бүгіндерде
Миллиардпен жыл сайын өлшенеді.

Құлдықпен күйбең тірлік – күн кешірген
Кездерді шығарғам жоқ бір де есімнен.
Бұл күнде Отан даңқы,
Ел мерейі
Бағымды, Мәртебемді күнде өсірген!
О, Туған ел!
Жүйріктей шын көсілген
Қатар самғап келесің Күн көшімен.
Сөйлейсің Политбюро мүшесі боп
Съездің салтанатты мінбесінен!

О, Туған ел!
Сөйле сен бәріміз боп,
Озданымыз,
Кіршіксіз Арымыз боп!

Кремльге мәлімде:
– Ұлы Отанды
Табысымен қуантар тағы БІЗ! – деп

О, Туған ел!
Сен жайлы қаншама ақын
Жыр жазады талайлар тамсанатын.
Өйткені сенің әр сәт, әр сағатың...
Жұмыр жер жүрегінің соғуындай
Әрі қымбат,
Әрі ыстық баршаға тым!

ТУҒАН ЖЕР

О, туған жер!
Бабам өтті өз қойнында мекендеп,
Жер жұмағы осы арада екен деп.
Өстім мен де сағымның жарысып,
Арманыма жетем деп.

Бір ұлыңмын сол сенімнен танбаған,
Сенің ғажап құдіретіңе таң қалам.
Өмір бойы көкірегімді кернеген
Секілдісің, арман-ән.

Қиял қуып кеттім алыс, кеш мені,
Сырым саған, жырым саған кестелі.
Өзің жайлы толғанусыз өткен жоқ
Өмірімнің кештері.

О, туған жер!
Сенсің менің тағдырым,
Мәуелі еткен арманымның жаз гүлін.
Бір ескерткіш жасап берем,
болса да –
Тыңдырғаным аз бүтін.

О, туған жер!
Менің байлық-ырысым,
Арманымның шешек атқан гүлісің.
Өмірім де бір өзіңе өзектес,
Тіршілігім,
Қуанышым,
Тынысым!

ҮШ АЛЫПТЫҢ ҰЛЫМЫН

Отан!
Ана!
Туған жер!
Бөлінбейтін бір бейне,
Өр тұлғасы тұратын
Нұрға оранып күнгейде.
Осы сезім – жанымда алау болып жанады,
Осы сезім – жадымда жалау болып қалады.

Тудым,
Өстім,
Аялап аштым мектеп есігін,
Ақ қағазға түсірдім үшеуінің есімін.
Шалқып бір сәт кеткенде көкіректе күй тасып,
Өріледі өлендей ырғағымен ұйқасып.

Өтті күндер,
Өтті айлар...
Оң-солымды таныдым,
Отан,
Ана,
Туған жер –
берді дүние жарығын.
Өмірімнің бақытын,
Шабытымның қайнарын...
Таптым тағы солардан –
Көктем болып жайнадым.

Жігіт болдым,
Арманмен болашаққа қарадым,
Туды менің алдымнан жаңа мақсат, жаңа күн...
Сонда тағы үшеуін бір биіктен табамын,
Шашылам да нұр болып, алау болып жанамын.

Отан!
Ана!
Туған жер –
Қасиетті бір ұғым,
Сырлы сезім қайнары –
Мөлдіреген тұнығым.
Үшеуінің үнімін,
Үшеуінің гүлімін,
Үш алыптың емшегін қатар емген ұлымын,
Осы үшеуі қашанда менің алтын тұғырым!

ШАДЫРА-ШАЛҚАР

Шадыра, қандай әсем боп кеткен айналаң,
Өзіңе тартар қырмызы гүлдер жайнаған.
Балалығымды сағынып келдім тағы да –
Анамдай бір сәт кең құшағыңды жай маған.

Мен іздеп келдім балалығымның базарын,
Өзің бар жерде бойымды да еркін жазамын.
Әкелші, кәне, ескіrmес күндер елесін,
Бірге ойнап өскен құрбы қыздардың наз әнін.

Шадыра-шалқар –
Мәңгілік менің құштарым,
Бауырыңда сенің бақытымды алғаш құшқамын.
Қоңыр күз кепті-ау –
Айналаң тегіс сары алқап,
Қимаса да, әне, барады қайтып құстарын.

Өзгермепті де біз жүрген соқпақ жол әлі,
Тырналардың да тыраулап салған сол әні.
Табиғат шебер жасаған сонау суреттен
Кеудеге не бір сиқырлы күйлер толады.

Шадыра-шалқар –
Тұрасың дәйім жасарып,
Көргем жоқ мен де көңлімнен сені таса ғып.
Шадыман шаттық, шабыттар шалқып өзіңнен,
Махаббаттардың қайнары тұрар бас алып.

БАЯНАУЫЛ БАУРАЙЫ

Баян жайлы ән де көп, өлең де көп,
Ғаламат жер беретін өнерге леп,
Деген сөзді естуші ем, сондықтан да
Іздеп келем әдейі көрем бе деп.

Іздеп келем жолдармен бұратылған,
Кейде шыңның басына тік атылған,
Енді бірде жалт беріп ылдына
Сақтандырар өзінді сұрапылдан.

Ақбет жатыр төбеде мұнарланып,
Бұлты бүркеп көктемнің, тұманданып.
Тас-табиғат жасаған тұлғасына
Көз алмастан қарайды құмар халық.

Ай сәулесі шомылған жасыл айдын,
Қарайды оған көңілі тасымай кім?
Жағасында сыр тербеп Сұлтан аға
Отырады екен қанша рет Жасыбайдың.

Өз тарихы болса да әр ұяның,
Жоқ бұл жерде жазылған жария мұң.
Бір ғаламат тастарға тіл бітірсе,
Шырқар ма еді Шолақтың «Ғалия» әнін.

Сыр ақтарсақ берісі, әрісінен,
Талай тарлан көрінер табысымен.
Қазақ жерін әлемге әйгілі еткен
Баянауыл бақытты-ау Қанышымен.

Сандық тастар тау болған өріле кеп,
Ойладым бұл қазақтың төрі ме деп.
Дүниеде жер көп қой, сонда дағы
Шіркін, Баянауылдың жөні бөлек.

ЕГІЗ ТУҒАН СЕКІЛДІ

(Толғау)

Даласында Торғайдың,
Қаласында Торғайдың,
Көкейіме құйылған
Бір жырымды толғаймын.

Болған екен бұл дала
Аңыздардың мекені.
Тіл бітірсе құмға да,
Шежіре боп кетеді.

Болған екен бұл дала
Батырлардың бесігі.
Ойында да, қырда да...
Сарбаздардың есімі.

Ел намысы дегенде,
Өңшең ерлер сап құрған.
Басын да имей өлерде,
Сынса, еменше шарт сынған.

Қаһар жауға қарасып,
Айдаһардай атылған.

Өлу мұнда ар үшін,
Мирас бопты батырдан.

Ер болуды ерікті –
Бақытына теңгерген.
Менің далам көрікті
Еңіреген ерлермен.

Сүйер болсам жұртымды,
Сүйер болсам жерді мен,
Ондай асыл ғұрпымды
Алғам Аманкелдіден.

Шабар болсам жауыма,
Буып бекем белді мен.
Ол ерлікті тағы да
Алғам Аманкелдіден.

Тебірентіп үлкенді,
Тебірентіп кішіні,
Алматыда бір төрді
Тұр ғой алып мүсіні.

Шәй шымылдық бейне бір,
Ақ сағымды даланың.
Көлбеңдейді кейде қыр,
Арманындай баланың.

Сонда менің жадымда,
Алаулатып жыр таңын.
Домбырасы бабында
Сөйлеп берер Нұрканың.

Халық мұңын бірге өскен,
Одан артық білді кім:
Бірге өткен, бір кешкен
Жасауылдың қырғынын.

Көрігінде кеуденің,
Сөзді алмас қып пісірген.
Жеткізіпті ел кегін
Жырдың жайсаң күшімен.

Торғай таңы бозалаң,
Шабыт – шалқар көл десең,
Бақыттысың өз аған
Сырбай боп та сөйлесең.

Лапылдаған от-өлең,
Серпін берер сезімге.
Армансыз-ақ өтер ең
Сондай болсаң кезінде.

Тарихына қарасаң,
Мол қуаныш, мол қайғы.
Жаңа кезде жаңаша
Жырлайықшы Торғайды.

Жыр толғасақ, Торғайдың
Ақынынша толғайық!
Ел қорғасақ, Торғайдың
Батырынша қорғайық!

Өйткені оған татырлық,
Теңеу айтсақ не түрлі.
Ақындық пен батырлық
Егіз туған секілді.

ЖЫРЫМДАСЫҢ

Туған өлкем!
Сен менің жырымдасың,
Жырымдасың,
Аяулы сырымдасың.
Өскен елдің өркенін танытасың,
Бүгініңнен ертеңгі күнің басым!

Туған өлкем!
Думанды елім менің –
Сен жайлы толғануға ерінбедім.
Дүние таңданбайды –
Ертеңгі күн
Космостан түсіп жатса келіндерің.

Тағы да қыран-қиял аспандады,
Ай жайлы жазар болдық дастандарды.
Қасиетті қазақ жері – Космодром,
Биік шырқар батырдың баспалдағы.

Туған елім!
Қалайша кең демейік,
Сен туралы шалқып жыр тербемейік.

Әлемдегі байлықтың бар кестесін
Өз қойнынан алыпты Менделеев.

Қарағанды, Екібастұз шахталары –
Тілінде талай ұлттың жатталады.
Атамекен байлығын сөз еткенде,
Бізден соң да сан ұрпақ мақтанады.

Туған өлкем!
Алтындай астығыңмен –
Дыбысың талай қырдан асты білем.
Сен қымбатсың біздердің бәрімізге –
Қайта түлеп жаңғырған жастығыңмен.

Қазақстан!
Жайнаған гүлстаным,
Ғажап өлке – қарсы алған Шығыс таңын.
Молдығың миллиардпен өлшенеді,
Әлемді таң қалдырып ырыс-бағың!

БЕСІГІМ – ЕСІЛІМ

Есілім, ойнап өстім айдынында,
Қалмады басқан ізім қай құмында.
Сен менің сарқылмайтын қуанышым,
Сен менің бақытым да, байлығым да.

Меруеттей теріп әсем тастарыңды,
Жағанда өткіздім ғой жас шағымды.
Қызығып сәби жаным, көп қарағам –
Тұңғиық тұнығыңнан аспанымды.

Есілім – күй арнасы сылдыраған,
Ұқтырдың не бір нәзік сырды маған.
Арудың тарқатылған бұрымындай
Сұлу-ақ тек өзіңмен гүлді далам.

* * *

Кім сүймес туған жердің топырағын,
Қиялдап майсасында отырамын.
Алыста жүрсем дағы білсін елім –
Жүректе сағыныштың оты барын.

Алдымда жатыр ағып сырлы бұлақ,
Жайқалып жағасында гүлді құрақ.

Туған жер көңілімді күйге бөлеп,
Қия алмай жағасында жүрдім ұзақ.

Абайлап көз жіберсем өткеніме,
Осында көңілімнің көктемі де.
Осында ең алғашқы махаббатым,
Айлы түн аяулыммен өткен бірге.

Осында мен аунаған топырағым,
Осында мен сайраған тоты-бағым.
Алыстан аңсап келдім,
Білсін елім –
Жанымда сағыныштың оты барын.

ТУҒАН ЕЛ ТУРАЛЫ ТОЛҒАУ

Ағып келем,
Поезбен ағып,
Қалып жатыр сай-сала, жазық белең...
Асыға ма жас көңіл алабұртып,
Қайдан, қалай керегін тауып берем?

Кейде жүйіткіп, кей сәтте сар желеді,
Міне,
Міне, арайлап таң келеді.
Жыршы құстар тоғайда сайрап кетті –
Тіршілікке осылар сән береді.

Жүрсем дағы асылым – қала болып,
Серігіп қалдым кең-жазық дала көріп.
«Шәй-шәйлаған» шопанның дауысын-ай –
Ақты қойлар беткейде барады өріп.

Жаңа білдім – бұла дала асыл екен,
Айналам бір гүлзар бақ – жасыл мекен,
Жаңа білдім – дариға-ай, өзім дағы
Осынау кең-жазыққа ғашық екем!

Осы дала тербеткен қиялымды,
Көкірегімде толқытып күй-ағынды.
Осы дала ұстаз боп,
Шежіресін
Кең кеудеме толтырып құя білді.

Осы дала – аяулы асыл анам,
Алтыннан қымбат қара тасы маған.

Өйткені

мен өзімнің қайнарымның
Осы жерден сарқылмас басын алам.

Самалыңды еркін жұтып мен келемін,
Қиялдың қайығында тербелемін.
Бересім де аз емес, туған дала,
Аларым да жоқ емес сенде менің.

Өмірдің таусылмайтын қызығы-ай мың...
Байқатпай өтеді екен жүзіп ай-күн.
Бүкіл әлем біледі сені қазір
Елі деп Шоқан, Абай, Ыбырайдың...

Паш етіп биігі мен шындарын ең,
Айтпай ма әр ел қыздарын, ұлдарымен,
Ендеше әнші қазақ, жыршы қазақ
Мақтансын Ақан, Сара, Біржанымен....

Нелер бір ән еркесі, жыр маңғазы –
Бар нелер елдің ерке өнерпазы.
Ойнаса күмбірлетіп Тың гимнін
Ол – қазақтың перзенті Құрманғазы.

Аспаннан сорғаласа бұлбұл әні,
Қазаққа кім берген деп бұл мұраны –
Айтар біреу,
Жоқ, оған таңданба, дос
Бізде бар ән тасқыны, жыр бұлағы.

Өсті екен қаншалықты қазір елім,
Өзі айтар көрген адам азы-кемін.
Дүниені таңдаптан «Ағаш аяқ» –
Парижде салған әні Әміренің.

Өткендей төбемізден бұлбұл ағып,
Шырқаса Күләш апам мың бұралып.
Тамсана қол соғамыз үйде отырып,
Деп:

«Міне, ән еркесі, дүлдүл анық!»

Бәйшешек бабын тапса өнер құмда,
Бергісіз қара сөзі өлең-жырға,
Әлемге Абайменен бірге кеткен –
Мұхтар мұнда,
Өлмейтін өнер мұнда.

Шабыты шалқып аққан Сыр суындай,
Сәбит ше,

Аз-ақ шығар жыршы мұндай.
Елімнің елдігіне,
ерлігіне
Қаламын қалған емес бір суырмай.

Асып енді елудің қырқасынан,
Ел болдык күй төгіліп, жыр тасыған.
Қаныштай қарапайым қазақ ұлы,
Алтын ақтап алады қыр тасынан.

Көз жіберіп қарасаң бұл даланы,
Сыймас-ау деп қаласың жырға бәрі.
Жомарттығын елімнің паш еткендей,
Тың төсінде ақ бидай ырғалады.

... Әлі келем,
Тоқтамай ағып келем,
Қалып жатыр ілеспей жазық-белең...
Өзі екен ғой шын ақын табиғаттың,
Тудыратын асқақ та шабытты өлең.

Сұлулығын көрмей-ақ қаламыздың,
Келбетіне қарашы дала-қыздың.
Қой үстіне бозторғай ұя салар –
Осы-ақ шығар арманы бабамыздың.

БІЗ ТУҒАН ЖЕР

Біз туған жердің тауы жоқ –
Зеңгір көкпенен таласқан
Мұнартып басы –

Кей-кейде бұлттардан дағы әрі
асқан.

Сұлулығы да шіркіннің сонда ма екен деп қаламыз
Қас сұлуларға қашанда қарапайымдылық
жарасқан.

Ақ жал толқынды –

Адуын,
Асау теңізі жоқ тағы,

Қыс болса,

Аяз, ақтүтек,
Үдере келіп соққаны.

Қаңтардың қаһар күнінде жол жүру дағы
бір азап –

Демде жоғалып жатады қазіргі салған
соқпағың.

Сергимін ғой деп кейде бір
далаға шықсаң
серпіліп,
Ерегескендей екпіндеп, теріскей беттен
жел тұрып.
Қайсарлығыңды қайрайды –
сыныма толар ма
екен деп
Осалдарды үйге тығады,
«Тәубесіне» сәтте
келтіріп.
Бірақ біз соның бәріне үйреніп алған
жандармыз,
Басқа тірлікті қаламас күйге еніп алған
жандармыз.
Қайтадан егер бөлсе де дүниенің мекен –
тұрағын
Тып басып, қайран туған жер, өзіңді ғана
таңдармыз.
Ақын сезіммен серпіліп, сөйлеп кеттім бе
сәл астам,
Дүниелде жақсы, жайсаң жер көп-ақ шығар-ау,
таласпан.
Бірақ ти соның бәрі де мен туған жерге
жстпейді –
Қарапайымдылығы қашаннан өзіне ғана
жарасқан.

ЖАЙЫМДЫ СҰРАМА, АНА

Қалайсың деп жайымды сұрама, ана,
Мен емеспін кешегі бұл бала.
Ойшыл етіп жіберген бұл күндері
Зеңгір аспан,
Шет-шексіз мына дала.

Қалайсың деп жайымды сұрама, ана,
Артық кетсем, айыптап сынама да...
Еркелеуді кейде өмір көтермейді –
Ара түсер сен жоқсың бұл арада.

Айтары не –
Келмесе, келсе де әлім,

Тағдырын көп ойлаймын мен солардың.
Мен солардың саулығын тілеп жүрем,
Өйткені сол саулықтан енші аламын.

Мақтаушы ең ғой қайыспас қайсарды көп,
Арамзаның бетін бір қайтарды деп.
Соның бәрін енді ұқтым,
Үйретті өмір –
Балаң қазір кеткендей байсалды боп.

Айта алмаймын –
Нені ұқтым, нені ұқпадым,
Өмірден көп сырлардың көріп бәрін.
Кейде опық жеген де кездерім бар
Алдамшының сөзіне сеніп қалып.

Темірқазық мен үшін – пәктік деген,
Содан болар –
Ісім көп нақ бітпеген.
Аңғалдықпен алданған кездеріме
Енді есеп беріп жүрмін сақтықпенен.

СЕН ҮШІН МЕН МАҚТАНАМ

Армысың, далам!
Армысың, әсем кең алқап!
Жасампаз, жайсаң жандардың құтты мекені.
Құс болып ұшып әдейі келдім сені аңсап,
Өзің де мені сағынсаң солай жетеді.

Жыр болып келдім,
Сыр болып келдім қойныңа –
Бойымда бардың бәрін де саған ақтарам.
Баурайда толған алалы жылқы,
қой мына...
Мен туған жердің ырысы ғой деп мақтанам.

Жер сызып ылғи қазандай желіндерімен,
Өрістен қайтып келеді мама сиырлар.
Өңірі шүйгін төрт түлік малға,
Тегінде
Бай болса керек әуелде-ақ біздің қиырлар.

Не деген ғажап арманшыл едік біз бүгін,
Жүйткіді қиял жарысып оймен тоқталмай.

Пай-пай-пай, шіркін, қылығы неткен тәтті еді,
Лаулаған сезім өрт болып барады.
Жігіттері де шетінен жайсаң, мәрт тегі –
Мерейлері үстем, таудан да биік талабы.

Мінекей, біздің даланың күзгі дидары,
Арманыңды ылғи тартады қиян-қиырға.
Бармақтай ірі, бадана көзді бидайы –
Ырысы елдің қоймаға келіп құйылған.

О, далам менің, арайлы әсем кең алқап –
Сарқылмас мәңгі байлықтың құтты мекені.
Мерекең күні келді ұлың тағы сені аңсап,
Қуаныш-мерейіңе ортақтас етсең жетеді.

Ән болып келдім,
Жыр болып келдім бүгін мен –
Ұлың боп келдім сеніміңді ылғи ақтаған.
Таралғы-тарту ұсынып лала гүліңнен,
Сен үшін өзім мақтанам,
Сен үшін өзім шаттанам,
Өзіңнен ғана бақ табам!

ОҚ АТПАҢДАР ДАЛАДА

Оқ атпаңдар далада,
Оқ атпаңдар –
Үрей үнді маңайға жолатпаңдар.
Қайтып таба алмайды тыныштығын,
Тыныштығын бір мәрте жоғалтқандар.

Жаз жайлап,
Қыс қыстаған тұрағынан
Барады безіп қайда мына бір аң.
Жаутаңдап неге артына қарайлайды,
Қапыда айырылған ба сыңарынан.

Қапыда айырылған ба сыңарынан,
Жан бар ма жәйін сұрар, сірә, бұдан.
Қарғысын әлде кімге төгер еді –
Тіл бітіп,
Жарылса егер шын ағынан.

Көк көлден үркіп ұшты құстар неге,
Қалды әне –
Айдын бетін құшқан дене.

Тағы бір жан иесін жоғалтты ма,
Өлімге,
Өлексеге құштар неме.

Мұңлы еді шіркіндердің әні неткен,
Оларсыз көл де тұлдыр,
әрі кеткен.

Қорқамын қорқаулардың кесірінен,
Түңіліп қала ма деп әділеттен.

Селк етіп дыбысқа сауысқандай,
Есінен кейде тіпті ауысқандай.
Бейкүнә,

Мамыражай күн кешпейді
Төзімін біржолата тауысқандай.

Сақтандар тыныштығын от басының,
Бейсауат атылған соң оқ та шығын.
Мен болсам,
Тілер едім ең алдымен
Мылтықтың шүріппелерін тот басуын.

Дүние дүние боп жаралғалы,
Әлемнің жан иесі –
Адамдары
Тілейді тыныштығын отбасының
Тіршілік тағдыры үшін алаң бәрі.

Сән – көркі,
Саулығына кең даламның
Бұл күнде сен де алаң,
Мен де алаңмын.
Достарым,
Оқ атпаңдар сол үшін де –
Бұзбаңдар тыныштығын жер-ғаламның.

Сақтандар жер-ғаламның тыныштығын,
Тыныштық – тыныс бүтін, ырыс бүтін.
Тілеймін көрмесем деп,
білмесем деп
Атылған оқ пен оттың бір ұшқынын.

Достарым!
Өтінемін, оқ атпаңдар,
Үрей үнді маңайға жолатпаңдар.
Мылтықтардың тот басып шүріппесін,
Қынабында шірісін болат қанжар.

Оқ атпандар,
Әйтеуір оқ атпандар –
Әлі де оққа асылын тонатқан бар,
Сондықтан да пәлені жолатпандар.
Қайтып таба алмайды тыныштығын,
Тыныштығын бір мәрте жоғалтқандар.

ӨМІР НҰРЛЫ

Әр күнім менің қуаныш, бақыт – шалқыған,
Әр күнім асқақ ән болып көкте қалқыған.
Көкіректерден сыр болып сұлу төгілем
Жан жүректерде күмбірлеп күйдей тартылам.

Жетісуымның жеті өзеніндей жарасқан,
Жүйрік боп шығам бас бәйгеге ылғи
таласқан.

Қыраның болып қияға қанат қағамын,
Алатау сынды асқарлардан да әрі асқан.

Күндермен алғы астасып дәйім қиялым,
Тындатам, елім, болашақтың да күй-әнін.
Тәй басқан әрбір жеткіншегімнің тұсауын,
Жүлдені бермес дүлдүл болсын деп қиямын.

Алатауымның ақшаңқан ашық ажары,
Өмірдің бейне тарқамас шаттық базары.
Айдыны шалқар – шабыттың асыл қайнары
Біреуі сыр ғып, біреуі жыр ғып жазады.

Алма мен алмұрт, бадана балдай жүзімі,
Алатау сынды арудың алтын жүзігі.
Меймандар келсе қарайды соған үзіліп,
Тамсана талай таңдайын қағар қызығып.

Тасқынды селдей талантқа толы бұл далам
Өлкемнің мынау ойы мен қыры тұнған ән.
Берекесі мен мерекесі мол бұл жерді
Жалынды сөзбен Жамбылдың өзі жырлаған.

Өмірі нұрлы, өңірі гүлді бұл жерді,
Нұрғиса талай әніне қосып үлгерді.
Жастары жайсаң күндермен жарқын жарасқан
Көз алдыңызға әкелер балғын гүлдерді.

Гүл дегендей-ақ, өлкемнің ерен гүлі көп,
Құйылар дәйім көңілге шаттық нұры боп.
Соларды кейде ұялатамыз кеудеге,
Алатауымның ақындарының жыры деп.

Алматымыздың ажары болған, ән болған,
Айналам толы саялы бақ пен сәнді орман.
Үйлері қандай, төбесі көкпен тілдескен,
Бір арнаға құйылар шығып сан қолдан.

Қойнауы құтты – малы мен дәні ырысым,
Аз десең оған қосамыз тағы күрішін.
Шыбық қадасаң, шынар өсіріп беретін,
Осынау өлкем жаралған тегі жыр үшін.

Адамы қандай, жайсаң жерімнің адамы,
Өзеннің өзін от қылып үйге жағады.
Сел менен елдің мүддесін бірге тоғысқан,
Іздеген адам Қапшағайымнан табады.

Осының бәрі сыр менен жырдың қайнары
Осының бәрі елімнің жарқын айлары.
Осының бәрі шабыттың шалқар бесігі,
Ұл менен қызы – өлкемнің алтын айдары.

О жарқын жандар, жерімнің жайсаң гүлісің,
Тасытқан дәйім Жетісуымның ырысын.
Өнімің сенсің, сәніміз сенсің қашанда,
Жиралған мәңгі жыр үшін.

АҢСАП КЕП ЕДІМ

Аңсап кеп едім,
Ән сан кеп едім жеткенше,
Дүние түгел тербеліп тұрғандай тек
менше.

Сағынышымды баса алсам жарар еді ғой
Алматы жаққа қайтадан жүріп кеткенше.

Көз тойдырардай көркіңмен ерек жаралған,
Жүгіріп, міне, шықтың-ау бүгін тағы алдан.
Өзіндей жайсаң,
Өзіндей жомарт мекенді
Жер – дүниені кезсем де, сірә, таба алман.

Жылда бір келем –
Мәз-мейрам болып қаласың,

Бұл жер менің тұғырым –
 Ұшарымда,
Бұл жер – менің сағынып құшарым да.
Елтіп жүріп тыңдағам құс әнін де
Еркін жүріп табиғат құшағында.

Өтер уақыт –
Қарттық боп жетер заман,
Келе алмасам,
Кінә артпа бекер маған.
Сәттерімде дамылдап көз ілмеген.
Қайда жүрсем,
Біргемін өзіңменен.

Оранғаны сияқты сағымға қыр –
Шабыт буып,
Шалқыған шағымда бұл
Сенің барлық суретің жадымда жүр,
Сенің барлық құдіретіңе қанымда жүр,
Қанымда жүр,
Жалындап жанымда жүр.

АҚ ҚАЙНАР

Көктемде бусанып,
 Дала түлеп –
Тіршілікке қосқандай жаңа тілек.
Бөленгенде Ақтөбе аппақ нұрға
Бала біткен шұбырып баратын ек.

Баратын ек,
Даланы сәнге бөлеп,
Салатын ек –
Қосылып әнге де ерек.
Тобымызға біздердің ілескендей
Ұшатұғын қызыл,
 көк,
 сары көбелек....

Тапқандай – ақ табиғат жарасымын –
Шығаратын «сандықтан» бар асылын.
Аққу,
 Қаздар...
 Ұшатын тізбектеліп,
Жеткізгендей көктемгі дала сырын.
Шығыс жақта –
Беткейді құлама гып

Ақтөбенің басынан бұлақ ағып
Жататын да,
Біз сол бір сұлулыққа
Қарайтынбыз көз алмай тұра қалып.
Ақ қайнар деп атайтын,
Ғажап еді –
Тебіренертердей жаныңды сазы әдемі.
Ақ қайнардың жаз болса төңірегі
Тарқамайтын шаттықтың базары еді.

Базары еді –
Жоқ бір де артық-кемі,
Ақын-шабыт кетердей шалқып, тегі.
Елге барсам,
Ақ қайнар әлі күнге
Тұратындай өзіне тартып мені.

Көрген адам қалардай таң-тамаша
Қасиетті жер бұл да бір Арқада аса.
Мен ойлаймын:

Шіркін-ай, Ақ қайнардай
Өмір бойы базарым тарқамаса!

УАҚЫТ СӨЙЛЕЙДІ

Уақыт сөйлейді –
Кешегі өткен күндерден сыр ақтарып,
Көп жайды бара жатқан жырақ қалып
Көз алдыға қайтадан әкеледі,
Дегендей-ақ:

Басқадан сұратпалық,
Уақыт сөйлейді сыр ақтарып.

Уақыт сөйлейді –
Тірліктен бір ұтылып,
бір ұтамыз –
Сөйтіп жүріп өткенді ұмытамыз,
Мәз болып азды-көпті жұбанышқа
Жүректі алданышпен жылытамыз,
Пендеміз ғой –
Бәрін тез ұмытамыз.

Уақыт сөйлейді –
Талай сырды ұқтырып бәрімізге
Жасымызға,
Жасамыз – кәрімізге...

Сол күндердің сабағын түсінбеген
Тоғышарлар бар ғой деп әлі бізде.

Уақыт сөйлейді –
Көктемдегі гүл болып дала тұнған,
Қуанышқа,

Бақытқа жаратылған.
Зұлымдыққа от болып атылардай –
Күрес болып ажалға ара тұрған.

Уақыт сөйлейді –
Желегі ашылмаған жар атынан,
Әкесін көре алмаған бала атынан,
Жалғзын ұзақ жолға шығарып сап,
Әлі де күтіп жүрген ана атынан

Уақыт сөйлейді –
Шейіт кеткен ерлердің рухы боп,
Өзі өлсе де,
Еліне ара тұрған,
Мәңгі өлмес Батырлардың ары атынан,

Бүгінге,
Болашаққа күнде аландай –
Мен соларды боламын тыңдағандай.
Өйткені кәрі тарих – шежіреші
Бақытты,
Бостандықты жырлағандай.

Уақыт сөйлейді –
Ту көтеріп Достықты,
Қолдап Арды,
Жақсылыққа жұмса деп қолда барды
Шақырады ақ жүрек Адамдарды
Құртуға қара жүрек бомбаларды.

Уақыт сөйлейді –
Ар атымен жауызды жазалайды,
Жетіп жатыр онсыз да аза, қайғы...
Бүгіндерде «нейтрон» деген пәлең
Жер-ананның жүрегін мазалайды.

Уақыт сөйлейді –
Тоқтаңдар,
Тоқтатыңдар алапатты,
Жұмыр Жер онсыз да әлі жарақатты,
Жауыздықтың өзіне бағыттандар
Адамзатқа келетін бар апатты!

О, ТУҒАН ЖЕР

О, туған жер –
Жазира сағым далам,
Сен ұстаттың жүйріктің жалын маған.
Өрілдің де кеудемде өлең болып,
Өшпес оттай шалқыдым жалындаған.

Асауыңа арқан сап арындаған,
Төскейінде құйын боп ағындағам.
Таразыға тартсам бар табысымды,
Сен беріпсің жақсының нәрін маған.

Қия беттен көрінген көк белдердің
Көкірегіме құяды көктем лебін.
Мандайымнан сипайды майда желін,
Сағынышым сабылтып жеткен менің.

Сайын дала,
Алдымнан сағым ойнап,
Кетем сол сәт қиялға тағы бойлап.
Құс құйрығын тістеген құлын-тайлар,
Қыр басына шығады салып ойнақ.

Сыбдыр қағып қара орман жапырағы
Қойнауына қол бұлғап шақырады.
Мен жүрген жол баяғы жалғыз аяқ
Арманымдай жалғасып жатыр әне.

Міне, мынау алғаш гүл терген сайым –
Махаббат боп қасыма ерген сайым,
Бал шарабын бақыттың берген сайым,
Жастығымның куәсі жалындаған –
Қарсы алады сағынып келген сайын,
Ұмытпан Күнім батып,
Сөнгенше Айым!

САҒЫМДЫ ДАЛАМ

Сағымды далам,
Сағынды балаң,
Армысың,
Сен ояу шақта сезімім қалай қалғысын.
Сергіп бір қалдым кәусар ауаңнан жұттым да,

Сейілге шығып,
Тыңдаған сәтте таң құсын.

Сағымды далам,
Сағынды балаң –
Шын сырым,
Өзіңе жетіп көңілім бір сәт тыншыды.
Қуана қарсы ап,
Мен үшін ән сап тұрғандай
Құп-құйттақандай Сарбелдің сары шымшығы.

О, дүние-ай, шіркін –
Ғажайып мынау мекен ғой,
Шеті, шегіне көз тұрмақ, тіптен жетер ме ой.
Тағдырымның да,
Ән-жырымның да бастауы
Осынау жерде жатқанын білмейді екем ғой.

Сағымды далам
Бәрін де соның жаңа ұқтым –
Мерейім биік,
Өзің бар жерде алыппын,
Өзің бар жерде батырмын,
Әмбе ақынмын,
Өйткені далам,
Айбары сенсің халықтың,
Қайнары сенсің шабыттың.

ЖАҢАҚОРҒАН

Жаңақорған
Арманның алауындай жанады ол маң.
Талайларды дертінен айықтырып,
Талайлардың жанына сая болған.

Көлі әнекей –
Көпіріп,
Көбіктенген...
Соның өзі көңілге кәрік берген.
Сазын,
Суын аласың денең балқып,
Құтылсам деп бойдағы көп «иттерден».

Денсаулық –
Шыбын жанға сая мына,

Жақсылығын жақсы жер аяды ма.
Қанаттанып,
Қайтадан жүріп кетті
Талайлар мініп келген таяғына.

ДАЛА МЕКЕН

Ассалаумағаләйкүм, Дала мекен,
Мен сені сүйем елден ала бөтен.
Жолға шықсам,
Жабырқап қалмайын деп
Бір уыс топырағыңды ала кетем.

Ала кетем алысқа өзімменен,
Таусылмасын сағынып төзім деген.
Кәдуілгі жолсерік болады ол
Беймаза сәттерімде көз ілмеген.

Көз ілмеген шақтарда сыр ақтарып,
Көрінеді ол туған жер сияқтанып.
Айтқаныма сенбесең,
О, бауырлар,
Сағынып көр ауылыңды жырақ барып.

Жырақ барып ойлап көр ауылыңды,
Ата-анаңды,
Ағайын,
Бауырыңды...
Көз алдыңа келеді тізбектеліп,
Өзен, көлі,
Тасы мен тауы күллі.

Ақ қайыңдар –
Айға ашқан алақанын,
Ақша гүлдер –
Қарсы алған дала таңын,
Көз алдыңа келеді тізбектеліп
Қаз, үйректер өргізген балапанын.

Құрбыларың –
Жайнаған қыр гүліндей,
Қызғалдақтар қырмызы –
Нұрлы күндей.
Өз ортаңда осынау қасиетінді,

О, туған жер,
Қалайша жүрдім білмей.
Заңғар таулар –
Тұратын мұз бөктеріп,
Көз алдыңнан өтеді тізбектеліп.
Соның өзін сағыныш самалыңмен
Аймалайсың алыстан іздеп келіп,

Міне, солай –
Мен үшін Дала мекен,
Сүйем оны өзгеден ала бөтен.
Қайда жүрсем жанымды жылытсын деп,
Бір уыс топырағын ала кетем.

БӘРІ ДЕ ЖАРАСЫМДЫ

Жаз келгенмін,
Бұл дала жасыл еді,
Көңіл-өзен күркіреп тасып еді.
Шынар таудың шыңдары қолын бұлғап,
Қызықтырған құздағы тасы мені.

Сұлулыққа сал сезім ғашық еді,
Қызықтырған құздағы тасы мені.
Айта алмадым,
Айшықты сөз таппадым –
Мөлдір көлдер жанардың жасы ма еді?

Жаз келгенмін,
Бұл дала керім еді,
Жаннат көрік жанымның серігі еді.
Сағым ойнап,
Самала саумал есіп,
Көз алдымда кең дала керіледі.

Таулар қандай –
Табиғат шынықтырған,
Баулары қандай –
Майысып, тұнып тұрған,
Көлдер қандай,
Кең жазық белдер қандай –
Сұлулықтың сырларын шын ұқтырған.

Жасыл жайлау –
Жанымның жаннатындай,
Арман құс боп қанатын қағатындай.

Сұлулық та,
Кеңдік те,
Нәзіктік те,
Тереңдік те бастауын алатындай.

Теңеп содан көркіне бар асылды
Дейміз:
– Дарқан жазира дала сынды.
Өйткені оған:
Ерлік те,
Биіктік те,
Мөлдірлік те...
Бәрі де жарасымды!

ШАҚЫРАДЫ БІР БИІК

Шақырады бір биік,
Шақырады армандай.
Сол биікте тұр киік,
Көркіменен жанды арбай,
Көздің жауын алғандай.

Сұлуын-ай,
Сұлуын!
Сезіміңді арбайды,
Тұруын-ай,
Тұруын!
Ескерткіштен аумайды,
Көкірегінді жаулайды.

Сұлулықтың сәніне
Бас игендей күллі шың.
Маңғаз қарап бәріне
Көз ұшында тұр мүсін.

Асқар таудың шыңына
Қарандаршы,
Қарандар!
Жаратқан-ау мұны да
Қызықсын деп Адамдар!

ТОЛҒАНЫС

Досың да, дұшпаның да ер болсын...

Халық даналығы

Ойына – ақыл,
Бойына – күш дарыған,
Бабалардың кей сөзі ұшқары ма,
Қандай ғана басына күн туғанда
Ерлік тілеп жүрек екен дұшпанына,
Әлде бұл да тағдырдың қыспағы ма.

Кештеу қолға тисе де теңдік деген,
Бұл қазаққа ақыл-ой кем бітпеген.
Қалай ғана қиды екен дұшпанына
Елдікпенен парапар ерлікті ерен.

Дара-дара ойларды жарыстырып,
Өзім соның бәрінен қалыс тұрып.
Көрдім талай қиялдың қиянында
Ер дұшпан мен ез досты салыстырып.

Қателескен кезі жоқ,
Халық – дана,
Баға берген ғаріпқа,
Алыпқа да...
Көз алдыма келтіріп көп елесті
Қайта-қайта үңілдім тарихқа да...

Кім көрген ежелден елі байды,
Елі байды кей-кейде жері қайғы.
Сай-сүйегінің әлі де сырқырайды,
Тыңдағанда егіліп «Елім-айды».

Асып кетіп жауыздың бір амалы –
Тұғырынан қанша арыс құламады?
Хан Шыңғыстың жүрегін жібітпеді
Сүңгі ұшында сәбидің жылағаны.

Бір сөзін де жай айтқан емес тегі –
Баба-тарих басынан не кешпеді?
Кешерде де,
Не басын кесер де
Ер дұшпанға ез досы теңеспеді,
Бар болғанша, қарасы неге өшпеді?

Ойына – ақыл,
Бойына – күш дарыған,
Бабалардың жүрегін қыс қарыған.
Ел еңсесін көтертпей,
Егілдіріп
Шығармаған тақсірет қыспағынан.

Шығармаған тақсірет қыспағынан.
Құтылмаған қанатты құс та бұдан.
Сондықтан да ез досты қауіптірек
Көрген болар ер көңіл дұшпанынан.

ТУҒАН ДАЛАМ – БАЙТАҒЫМ

Туған даламның терістігі мен түстігі-ай,
Дамылсыз ұшып жете бермейтін құс та ұдай.
Бір қиырында адуын аяз, ақ боран,
Бір қиырының ми қайнатардай ыстығы-ай!

Не деген байтақ, кеңістік –
Өзен ғып,

Тау ғып,
Орман ғып,
Көл ғып,
Еңіс қып...

Бір көрген адам таңдана өтсін дегендей
Жаратқан сынды сені өстіп!

Бабалар қалай шетсіз де, шексіз қиырын
тұрды екен ұстап?

Ұқсаң ғой қандай қиынын!

Тауларды берген,
Орманды берген секілді,
Жібермес үшін басқа жақтарға құйынын.

Қалай десе де отырам кейде қайран қап,
Көктемде ғажап қанатын кеңге жайған бақ.
Даланың өзін гүлзарға бөлеп қойғандай
Ұл менен қызым өссін деп еркін сайрандап.

Далам да шексіз,
Дәл сондай шексіз қиял да,
Қыраны құсап отырам биік қиянда.
Осынау байтақ мекенім – байлық бақытым
Асылын қойып,
Тасын да жатқа қиям ба?

Осы жер үшін қинаппын жанды, терлеппін –
Осы жер үшін арманға бойлап ер жеттім.
Осы жер үшін өзімді өзім тербеппін,
Бір тасын қалай бөтенге қолдан бермекпін?
Жерұйығы осы мен білетұғын жер-көктің.
Сол үшін дағы көңілім ояу әр мезет,
Сол үшін дағы құс ұйқылымын,
Сергекпін!

О, МЕНІҢ ҚАСИЕТТІМ

Алып жерде туғанмын,
Алып елде –
Сандуғашы сайраған сары белде.
Сондықтан да бұл ұлың саған тартқан,
Алып мекен
Жанымен, арымен де!

Сен жыласаң,
Тамшыдай көз жасыңмын,
Тамшы болып тамдым да,
Бозға сіңдім.
Сенің алып тағдырың тұрған кезде
Күйттемедім күй-мұңын өз басымның.

Сен қуансаң,
Нұрыңмын шашылатын,
Ақ гүл болып көктемгі ашылатын.
Сенің күйің –
Қашан да менің күйім,
Бір сырым жоқ өзіңнен жасыратын,
Шыққан емес,
Шықпас тасыр атым!

Мен – өзіңмін қуаныш, қайғымменен...
Бірге жүрген Жұлдызбен, Ай, Күнменен.
Қаңтарда да бір тоңам, ақпанда да,
Бірге шығам Жеріңе Май – гүлменен.

Елегізіп көңілім ән-күйіңе,
Бойым балқыр,
Манаурап әлдиіңе.
Шуақ беріп өлшеусіз қойғандайсың,
Әр сағатым, әр сәтім, әр күніме!

Сенсіз менің жоқ қайғым, қуанышым...
Бәрі де туған жерден туары шын.
Мен саған өміріммен қарыздармын
Кеудеме өзін құйған шуақ үшін.

О, менің қасиеттім,
Алып елім,
Асқар тау,
Шалқар көлім,
Сары белім!
Мен оларды ойласам кірпік ілмей,
Жебеушім ғой олардың бәрі менің!

СЕН – МЕНІҢ ҚОРҒАУШЫМСЫҢ

Туған дала!
Анам да, панам да – өзін,
Сұқтанып маған біреу қадар көзін.
Сен барда асқар таудай тірегім бар,
Сен барда жолбарыстай жүрегім бар,
Оқтан да алып қалар жанымды аман,
Сен менің қорғаушымысың жанымда әман.
Сол үшін арындаған,
Сол үшін жалындаған...
Мен – сенің қорқу білмес шабандозың!

Жүрсем де қай биікте,
Қай асуда...
Құс мамық алақаның жаясың да
Тербейсің көңілімді –
Жел тигізбей,
Мәпелеп бәйтерегің саясында.

Сен барда –
Алаңы жоқ күн кешемін,
Сен барда –
Балқұрақтай күнде өсемін.
Өзіңсіз тіршіліктің дәмін сезбей,
Тәттісін тіл үйірген білмес едім.

Зауласам пырағың боп төскейінде,
Жетердей төбем көкке,
Өспеймін бе?
Сен мені қанат байлап ұшырасың,
Қалдырып парықсызды көш кейінде.

Алмастай отқа салса шындалатын,
Дүлдүлдей жер түбіне тың баратын,
Анасын арда емген құлыныңмын,
Ағындар Арманкермен бір ұлыңмын,
Дауылға қарсы қаққан жыр қанатын.

Білмеймін сүйіндің бе,
Күйіндің бе,
Жігітке жарасады құйын күн де!
Келемін өзіңменен бірге айналып,
Қашанда өзіңменен күйім бірге!

Ұқпаған қадірінді кімдер сенің,
Артады азаматқа күндер сенім.
Мен сенің қаныңменен, жаныңменен
Айналған бойыңдағы бір бөлшегің!

Басыңнан ауып нелер кетті заман,
Бар рас қазірде де текті, жаман...
Жүрегің жамандықтан жара болған,
Болсам деп адамдыққа пана, қорған –
Мен бәрін сөзбен қалай жеткізе алам?

Тарихтың әр қадамың байқаған кім –
Тау болып,
Теңіз болып шайқалармын.
Ұлылық еш өлшеммен өлшенбейді,
Ендеше қайтып бәрін айта алармын,
Бәлкім, бұрын бар сөзді қайталармын.

Ой маржанын талайлар төкті зерлеп,
Шығара алмай өз өзін сөкті жерлеп.
Талпынамын мен сенің нар тұлғанды
Өлеңменен өрнектеп жеткізем деп.

Сырлар көп құпиясын жан ашпаған,
Шыңдар көп тірі пенде әлі аспаған.
Мен де оған таласпаймын,
Таласпағам,
Өйткені өнер деген құдіретке
Өктемдік,
Өр көкірек жараспаған!

БӘРІН, БӘРІН... САҒЫНАМ

Жылда келем жыл құсындай оралған,
Көкірегімде толған үміт, толы арман.

Шетінеген ну ормандай шетінен
Қаншама арыс жоғалған.

Былтыр көргем,
Талайлары биыл жоқ,
Көңіл шіркін алай-дүлей құйын боп,
«Қарағым!» деп қарсы алатын көп үйге
Бас сұғу да бара жатыр қиын боп.

Бір қария әкем жайлы сыр айтып,
Бір қария шешем жайлы сыр айтып,
Енді бірі өзіме ептеп сын айтып,
Барымды да,
Жоғымды да шын айтып..
Ұзақ жолдан шаршап келген кезімде
Жіберетін дүр сілкінтіп,
Тыңайтып!

Сыр айтқаны –
Қарап көрсін дегені,
Сын айтқаны –
Сабақ болсын дегені.
Соның бәрі –
Алдын, артын абайлап,
Барын, жоғын...
Санап көрсін дегені!

Құлан емен жеритіндей қағынан,
Туған ауыл – Туым менің,
Табынам!
Бабаларым күткен жерден табылам,
Аналарым күткен жерден табылам,
Туған елге,
Туған жерге өкпем жоқ,
Перзентімін уызына жарыған,
Ақтарылсам, ақтарылар ағынан.
Артық-кемін айтпай-ақ,
Тағдырымды таразыға тартпай-ақ,
Бел-белесін,
Бетегесін, жусанын,
Адамдарын – тіршіліктің гүл-сәнін...
Бәрін, бәрін сағынам!

БОЗ ДАЛАМ-АУ

Мынау, мынау баяғы боз дала ма,
Бойжеткен мен кешегі бозбалаға.

Көкшалғынын көк ала кілем етіп,
Асқарларға арманын созған ана.

Мынау, мынау баяғы боз дала ма,
Алтын сағым дірілдеп қозғала ма?
Көкжиекпен астасқан шәй шымылдықы —
Сұлулыққа қараған көз қана ма?!

Үн қата ма төңірек,
Тыңда, кәні —
Терек, қайың самалмен ырғалады.
Сыбдыр-сыбдыр сыбырлап сыр айтады
Сыр айтады жапырақ-сырғалары.

Сыр айтады жапырақ-сырғалары,
Өзен, көлі,
Сай-сала, жылғалары...
Үнсіз ғана тыңдайды тебіреніп,
Біз кеткенбіз,
Енді оған кім барады?
Көкіректе бір түрлі мұң қалады.

ОТЫЗ БЕС ЖАС...

Осал өмір емес-ау отыз бес жас...

Мұқағали.

Отыз бес жас —
Соншалық көп өмір ме,
Жаңа ғана көктеген көк өрімге?
Жалт еткені секілді нажағайдың
Отыз бесте үлгеріп көремін не?!

Отыз бес жас —
Отыз бес жыл түлеген,
Бұла шағың енді-енді дүркіреген,
Жүректерге ұялар жыр тілеген,
Оның да тең жарымын шығарып қой
Өтетін ойын-сауық, күлкіменен,
Кететін бас көтермес ұйқыменен.

Отыз бес жас —
Күй аңсап, ән сағынған,
Жаңа-жаңа өткен кез бал шағыңнан,
Қанша қырлар алдыңда қылаңдаған,

Асқаның да белгісіз қанша қырдан,
Аса алмаған албырттық аңсарынан.

Отыз бес жас –
Тірліктің тамшы-ырымын
Татқан шағың,
Сезе алмай бал шырынын.
Отыз бесті өмір деу – астамшылдық,
Көргендей-ақ көктемнің жаршы гүлін.

Жеткен жерге, әрине, құс та қонар,
Қанаты көтергенше ұшқан олар.
Ақын жасы жылымен өлшенбейді,
Ақымақ боп жиырмаңда өлсең, мейлі,
Ондайларға жүз жас та қысқа болар,
Тіршілікке және де ұста олар.
Тауда тудың,
Талпынып күнгейде өстің,
Көрсем-ау деп дүниені күндей көштің.
Жүзден асқан бар шығар әр ауылда,
Жүзін көргеннен басқа білмейді ешкім.

Бала шағын да,
Тірліктің бар шағын да
Көрген олар –
Болады тамсануға.
Өткеннен соң,
Дүниеден көшкеннен соң
Жетер екен дақпырты қанша жылға?!
Өшіп қалар із бе әлде сарша құмда?

Отыз бес жас –
Салатын сайранды бір,
Естісем деп Жұлдыздан,
Айдан дүбір...
Дер шағың ғой,
Үзіліп кетсең егер,
Өкініші бітпейтін қайран ғұмыр!

ҰЛЫММЕН ӘНГІМЕ **немесе** **ТУҒАН ЖЕР ТУРАЛЫ ТОЛҒАНУ**

Қарағым-ау!
Мені туған жазира дала мынау,
Алқабы – егін жайқалған,
Алабы – бау.

**Төсіндегі көп көлдер мөлтілдеген
Құралайдың қарақат жанары ма-ау?**

Кетпесем де шығындап, шалқып бірден,
Кезім жоқ жеңілді іздеп,
қалқып жүрген.
Қиында да қиялап жолға шыққам,
Қаршадайдан ат жалын тартып мінгем.

Демеймін:
– Басқалардан артықпын мен,
Қуанам еңбек етсем балқып бір дем.
Сол еңбектің арқасы –
 Ұғын, балам,
Кездерім шаттықпенен шалқып күлген.

Тербеп тұрған ойы мен қырда дәнін
Сыры да,
Жыры да... көп бұл даланың.
Әкеме атаң айтыпты,
Мен әкемнен
Талай-талай анызын тындағанмын.

Тыңдағам да,
Кеудемде құйып алғам,
Талай-талай тарихтың сыйы қалған.
Бабамызды қаншама қан қақсатып,
Сергелдеңмен сенделткен күйік-арман.

Кездер болған құтынан жұты басым,
Бір мәрте ұтсаң,
Мың мәрте ұтыласың.
Тағдыр салған қыл бұрау –
Тақымыңа.
Батады –
Қайда барып құтыласың.

Кей жылдары алапат өрттен жаман,
Аштық пенен айықпас дерт жайлаған.
Қайда апарып құярын біле алмаған –
Ерлерінің жанында кек қайнаған.

Кек қайнаған,
Өн бойын ыза буган,
Елес-арман алдаған,
Қыза кұған.

Талай мәрте құлаған қапылыста
Құтылам деп тағдырдың тұзағынан.

Құтылам деп мерт болған.
Тұра алмаған,
Адастырған сан соқпақ бұрандаған.
Шыңға шығар кезінде шығандаған
Шырғалаңнан шырмалып шыға алмаған...

Тар қапаста тас тағдыр бабамызды
Бір емес,
Екі де емес...
Мың алдаған –
Өміріңе сабақ ал бұдан,
 балам.

Мына дала –
Сол дала. Қара, күнім!
Көкірегі шер-шемен,
Жанары мұң,
Өткізген жер жеті аң балалығын.
Енді, міне, дүниені дүбірлетіп,
Жеткізген жер Замана даналығын.

Мына дала –
Сол дала. Қара, күнім!
Көкірегі шер-шемен,
Жанары мұң,
Өткізген жер жеті атаң балалығын.
Енді, міне, дүниені дүбірлетіп,
Жеткізген жер Замана даналығын.

Мына дала –
Сол дала. Қара, күнім!
Құшағына толтырып лала гүлін
Өткізген жер әкең де балалығын.
Жыр еткен жер,
Қолынан түлеткен жер
Қиығында күлкі ойнап жанарының.
Қара бүтін сол жерге.
Қара, күнім!

Көрдің бе, әне –
Менің құрдасым жүр,
Көрдің бе, әне –
Сенің де құрдасың жүр,

Әке-бала бізге ұқсап сырласып жүр,
Құлақ қойып азырақ тындашы бір
Жас-кәріге уақыты,
Бақыты ортақ –
Дүниені түлеткен тың ғасыр бұл.

Екеуі де ақ дәнді сапырады.
Екеуі де ақ дәмге шақырады.
Теңіз болып телегей жатыр, әне
Дән-дария толқыған атырабы.

Бұл далада жігіт боп гүл де тергем,
Бұл даланы суарғам күнде термен.
Он сегізде –
Өзіндей өндірі кезім,
Тыңға келгендерменен тың көтергем.

Тың көтергем,
Тың жерге түрен салғам,
Іркіп қалмай барымды түгел салғам.
Білгің келсе әкенді,
Ең алдымен
Сұрап ал ана отырған Түген шалдан.

Түкеннің дүрілдеген жас күні еді,
Бір колхоз –
Төрт ауылдың бастығы еді.
Сөзге ұста,
Ақылға кен әрі икемді,
Қолы да бір кісідей бас біледі.

Дер шағы.
Домалап тұр тасы да өрге,
Сонда да қыр көрсетпес тасып елге.
Әр істі дөңгелентіп жіберетін
Тіл тауып кәрісімен, жасымен де...

Бәлкім, ол баласынды әлде мені –
Көп сөйлеп, кейбіреуше сәндемеді.
Есімде:
– Жолдамамен оқытамыз,
Әзірше тіркеуші боп бар, – дегені...

Иә, солай,
Тіркеуші боп тың игердім –
Тілгілеп тілерсегін шиыр жердің.

Несіне жасырайын,
Алғашқыда
Құлан аспас қиядай қиын көрдім.

Өрі тарих,
Өрі бұл өмірбаян,
Бәрі шындық –
Ете алман жоғын баян.
Сүт пісірім тандарда ұйқым қанбай
Жүргенім бүгінгідей көңілге аян.

Өмірбаян –
Мен елмен тың көтердім,
Тірліктің несібесін күнде тердім.
Әкем маған үйреткен қаршадайдан:
«Ел мерейін өсіру – міндет ердің!»

Жиырма бес жыл –
Қысы бар, жазы да бар,
Тыңда туған қаншама қазына бар .
Талай-талай көңілде بازیна бар –
Әні де бар,
Таусылмас сазы да бар.
Кеудем менің күйсандық жазып алар.

Дұрыс, балам, ұғынып түсінгенің,
Теңіздегі тамшыдай ісім менің.
Мақтана алам сонда да,
Молшылықты
Қолмен көтергендердің ішіндемін,
Ер намысын ешқашан түсірмедім.

Жан емеспін керіліп күй тандаған,
Біліп жүрсін кей мұңдар қикандаған.
Нан бар жерде ән барын жастай ұққан
Сенің әкең, ұялма – диқан, балам!

Қазірде де білемін нан қадірін,
Нан өмірдің үзiгiн жалғады мың,
Нан жоқ жерде байлықты таңдады кім?
Өзің үшін алдымен дән сеуіп ал
Бұла күшің бойында барда, күнім!

Алқабы – егін жайқалған,
Алабы – бау,
Бас еншің – атамирас дала мынау.

Осы жердің қасиетін түсіне алсаң,
Қор болмайсың өмірде, қарағым-ау,
Түсіне алсаң, жарадың,
Жарадың-ау!

Заулап әлі-ақ өтеді сері күнің,
Жастықтың да басарсың желік үнін.
Менің де әкем айтулы диқан еді
Дейтін болсын ертең күн сенің ұлың,
Ұқтыра алсаң....
Ғанибет тегі мұның.

Ұзақ жолда жақсы да,
Жаман да... бар —
Ұлым!
Ұлың алдымен саған қарар,
Жеті атамнан қалған жер саған қалар,
Дән себер диқан-баба аман болса,
Айналайын далам да аман болар,
Аман болар!

Екінші бөлім

*Ақ сағым – жел тербеген ару далам,
Ақ сағым – жан жүрегім жалындаған.
Барым-жоғым – табылған, табылмаған,
Ақ сағым – өмірдегі арым, бағам.*

ШЫНЫМ ДА, СЫРЫМ ДА ОСЫ

Кең тастап, кербез басып аяғымды,
Желіске жеткіземін аяңымды.
Ата-бабам ұстаған салт бойынша,
Өлеңмен жазам өмірбаянымды.

Шалқимын шабыттансам далама ұқсап,
Қуансам, шын қуаным бала құсап.
Асқақтасам Алатау асқарындай –
Аспанға төбем жетпей қалады шақ.

Қиналсам, шын қиналам жанымменен,
От болып күйіп-жанар жалын-денем.
Өмір – әке сыйласа бәрін алып,
Қажет болса бойымда барын берем.

Асыл достар, айнала арда ағайын,
Жалғасын айтып бірін де алдамаймын.
Шын берілген адаммен туыс болам,
Көлгірлерге жанымды жалдамаймын.

Шыным да, сырым да осы өмірдегі,
Күй-нөсердей кеудемнен төгілгені.
Достарыммен кеңейеді нұрлы аспаным,
Достарыммен биіктейді көңіл көгі.

Достарменен бір менің ән-жырым да,
Достарменен бір менің таң нұрым да,
Қуанышым, қайғым да бәрі бірге –
Бірге менің сондықтан тағдырым да.

БАҚ ТІЛЕДІМ

Шықпасам да қияндап қыр басына,
Өз болмысым жетеді бір басыма.
Басқалардың барлығын күндемедім –
Бақ тіледім құрбыма, құрдасыма.

Жалғасам деп атаның ақ тілеуін,
Бәріне де адамның бақ тіледім.
Қуанышын біреудің көрген сәтте,
Шалқып жаным рахат тапты менің.

Дос іздедім қиналсам, қуансам да,
Қай жерде той –
Жарқылдап жүрем сонда.
Жұдырықтай жүрегім, сірә, менің
Жаралған-ау жақсыны шын аңсауға.

Демес маған ешкім де:
«Түнек едің»,
Жарастықтан іздеймін жүрек емін.
Қиянат қып,
Өмірде жамандықты
Досым түгіл, қасыма тілемедім.

Сондықтан да риза туған алап,
Әр күнімді қуаныш-дуға балап –
Көлгірсімей өткізем өмірімді,
Адамдардың көзіне тура қарап.

АҚЫН

Саралап ойдың маржан елегінен,
Тереңнен сөз асылын тере білген.
Қиыннан қиыстырып әкелетін
Шын ақынды таниды ел өлеңінен.

Аялап оның жырын дүйім елі,
Жақсысына жадырап сүйінеді.
Қалт жібермей аңдайды әр сөзінен
Қаларын ақын жанның күйі нені.

Әр сөзі – көктем лебі жанға жайлы,
Алдына жайып салар танды арайлы.
Таланттың болмайды ешбір қалтарысы,
Ақын шындықты айтады, алдамайды.

Ежелден сөз қадірін ұға білген,
Бұл қазаққа ақындық мұра білем.
Шыр еткен бір сәбидің даусы естілсе,
Ақын туды ма екен деп тұрамын мен.

САҚТАЙ КӨРСІН

Біреу мені мақтайды –
мақтай берсін,
Біреу мені даттайды –
даттай берсін.
Тек тәңірім жақсы не жаман демей –
Ескерусіз қалғаннан сақтай көрсін.

Қасиет бар әркімде-ақ елге біткен –
Қалыс емен өзім де пенделіктен.
Айта алмаймын көлгірсіп, көлегейлеп:
«Достың бәрін жүрмін, – деп, – тең көріп мен».

Төре үйіне алалап ат байламан,
Іздеуменен шын досты таппайды адам.
Жан сырымды жалтақсыз жайып салып,
Кейде жақын-жаранға жақпай қалам.

Сорыма ма, білмеймін бағыма ма,
Жақпай қалам кей-кейде жарыма да.
Әрі-сәрі күйім жоқ, сөйтсе дағы
Сезім, сірә, екіге жарыла ма?

«Сүт бетінде қаймақпын, кілегеймін,
Көп ішінде біреумін, бірегеймін», –
Деген ойдан аулақпын, тек достардың
Ортасында көңілім тоқ, жүдемеймін.

Мақтағысы келгендер мақтай берсін,
Тек достығын ондайда сатпай келсін.
Даттағысы келгендер даттай берсін,
Тек сыртымнан кезеніп атпай келсін.
Бәріне де ризамын, жалғыз ғана –
Ескерусіз қалғаннан сақтай көрсін!

АҚ ҚАЙЫҢДАР

Шілденің аптабында,
Ақпанның ақ қарында,
Алдыңнан қолын бұлғап,
Шығады ақ қайыңдар.
Ақ қайың – ақ ормандар,
Пәк сезім, ақ ормандар,

Өлкенің өңіріне –
Алқа боп қадалғандар.

Анамдай аңсағаны,
Сонысын ұнатам мен.
Тербетсе таң самалы,
Үн қосар құба талмен.

Өрнегім – менің елім,
Есілдің жағасында.
Не деген керім еді,
Ну орман тағы осында!

Айнала кіл сурет,
Айнала түкті кілем.
Жанымды бір құдырет
Қияға ап ұшты білем!

Сағынған шақтарымда,
Адуын ақпанында,
Саусағын күнге созып,
Тұрады ақ қайындар.

Мөп-мөлдір бұлақтары,
Көк-жасыл құрақтары.
Аймалап қарсы алады,
Шілдеде күн аптабы.

Арудың бұрымындай,
Ауылдан шығады жол.
Артына бұрыла алмай
Алыстап тынады ол.

Сан тарау жол дегенің,
Арманның жалғасы ма?
Көңілдің көк дөненін
Қамшылап алға асығам.

Алыстан келген күні,
Әдетім ақтарылар.
Сол сырды елден бұрын
Еститін ақ қайындар.

Шілденің аптабында,
Қақаған ақпанында,
Тапжылмай мені тосқан
Тыңдайды ақ қайындар.

АҚЫН ЕСКЕРТКІШІ

(Пушкинге)

Көз тігіп қиыр-қияға,
Мазасыз ақын қарайды.
Күмбірлеп күйлер сия ма –
Кеудеде тұнған талайғы.

Секіріп жартас басында,
Ойнайды тынбай жас киік.
Отырған ақын осында –
Қабағын бұлт қып тас түйін.

Тыңдайды тынбай алысты,
Өмірдің күйін тани қап.
Достардай, міне, табысты –
Ғажап-ау ақын – табиғат.

Мақтасақ әр кез батырды,
Дейміз-ау: – Неткен мықтылық?!
Кім көрді қайсар ақынды –
Алғанын жаудың ықтырып.

Бұрқанып жатқан өлеңнен,
Арнасын бұзып өзендей.
Ақынның жанын көрем мен,
Жүргендей бейне өзі өлмей.

Күмбірлеп күйі көңілді,
Естілер даусы жаңғырып.
Жырымен ақын өмірлі –
Осының өзі заңдылық!

Ақынның тәнін жер-ана,
Қойнына алса талдырып.
Ескерткіш болып жыр-дана –
Қалыпты өзі мәңгілік!

ӨЛЕҢ ӨЛМЕЙДІ

*Ақбөкен – сахараның ботакөзі,
Атты екен қандай адам көзі қиып.*

С.Сейфуллин

Жалындаған жанарыңда от
Жырға құштар жан едің.
Берерің де, аларың көп
Сырға құштар жан едің.

Күн көзі боп аялаған
Аяулы асыл бар елін.
Жақсылығын аямаған
Жомарт, жайсаң жан едің.

Аққу едің айдындағы,
Көлдің көркем сәні едің.
Елестетер ай-нұрды әлі
Ерекше бір жан едің.

Сұлулықтың тәңіріндей
Бар адамзат табынған.
Жанарың от, жаның гүлдей,
Жаралып па ең жалыннан.

Алаулаған гүлзар-бақты
Ұқсатам да өзіңе,
Көктемдегі қызғалдақты
Елестетем көзіме.

Тау құзына асылған ән,
Сәкен шығар деп қалам.
Арамдыққа бас ұрмаған,
Көз алдымда текті адам.

Қарамаймын келбетіңе,
Кейде көзге жас алам.
Мүсін бе едің жер бетіңе,
Қолдан құйып жасаған.

Жүрек тоқтап, көз жұмылып,
Дамылдасын ол, мейлі.
Ақын тірі, ізгі үміт,
Өлең, өнер өлмейді.

Асыл аға, жыр елінде
Бізбен бірге жүресін.
Адал жанның жүрегінде
Сәкен деген ұлы есім.

ЖАПЫРАҚТАР

Жапырақтар, сыр бар ма жапырақта,
Суылдап үн қататын атырапқа.
Көктем келсе көк нұрға боянатын,
Таңмен бірге таласып оянатын,

Асылында, сыр бар-ау жапырақта,
Жыл мерзімін әкелер атырапқа.

Жаз бойында жазира жайқалатын,
Қыз-жігітке сыры көп айта алатын,
Көлеңкесін түсіріп ғашықтарға,
Сая болар шөлдеген, ашыққанға.
Асылында, сыр бар-ау жапырақта,
Жыл мерзімін әкелер атырапқа.

Қорғасын бұлт арқалап күз келгенде,
Қарғыс айта ма екен ол үзген желге?
Сұлық түсіп жатады өксігендей,
Өмірі ұзақ емес-ау көпсінердей.
Асылында, сыр бар-ау жапырақта,
Жыл мерзімін әкелер атырапқа.

Қыс келгенде жапырақ жоқ болады,
Тіршілігі тұрақсыз тоқталады.
Келмесе де кеткісі топтан әлі,
Не істесін, басқадай жоқ та амалы.
Асылында, сыр көп-ау жапырақта,
Көңілсіздік орнайды атырапқа.

БОРАН

Жаңа ғана тымық еді күн ашық,
Бір ауылға жақындадық қыр асып.
Астан-кестен жел тұрды да кенеттен,
Кетті соңы ақ боранға ұласып.

Ештеңені ұғар емес, о дүлей –
Айналамыз толы қауіп, толы үрей.
Ысқырады, ыпқынады сәт сайын,
Ту сыртыңнан атылатын бөрідей.

Аттар дағы тұрып қалды қырындап,
Еркіндікті кетті демде кім ұрлап.
Енді бірде аш қорқаулар алдыңнан –
Тап берердей, шап берердей ырылдап.

Иіріліп қалды, міне, көп шана,
Арқан бойы алға басар жоқ шама.
Мұндай кезде уайымға берілме –
Үмітінді жүрегіңе тоқ сана.

Долы боран үйіріле соғады,
Қойны-қоншың жентек қарға толады.
Айналаңда көрінбейді бір қара –
Тіршіліктің еш белгісі жоқ әлі.

Бірде кейін.
Бірде ілгері тартады,
Сағат сайын қорқынышың артады.
Ақ боранның не екенін білмейді
Ақпанында көрмегендер Арқаны.

* * *

Ғажап ең қандай жаз айы,
Жанымды нұрға толтырған.
Ауылдың әсем маңайы –
Көк теңіз бейне толқыған.

Қайнаған еңбек қызығы,
Шырқата салған ән сынды.
Женгемнің берген қымызы –
Үйірген тілді бал сынды.

Бұлт орап кейде тау басын,
Құяды нөсер шелектеп.
Аушының салған қауғасын,
Тартады кейін жел ептеп.

Тербеліп егін теңіздей,
Толкиды баяу айнала.
Сабағын гүлдің жел үзбей,
Еседі баппен жәй ғана.

Манаурап тұрған тандағы
Табиғат қандай тамаша.
Көтеріп көше шаңдағын,
Кетер ме ем ойнап балаша.

ЖАЗ

Жаз, не деген жақсы едің жайнап тұрған,
Жыршы құстар тынымсыз сайрап қырдан.
Сағымданып көк шалғын таң алдында,
Көк теңіздей көрінер аймақ тұнған.

Жаз, не деген сүйкімді ең арайланған,
Бар сұлулық күлімдеп қарайды алдан.

Заманымның өзіндей жарқын жүзді –
Көргендеймін көркінді шар айнадан.

Мұнар бүркеп тау басын күн батарда,
Құздар да тізіліпті-ау бір қатарға.
Тоғайда әнші құстар сайрағанда,
Көңілде күмбірлемей күй жатар ма.

Анамның мінезіндей жадыраған –
Қандай ыстық өлкемнің жазы маған.
Шаңқай түстің шабытты шақтарынан,
Жырыма жайсаң жаздың сазын алам.

ШАҒАЛА

Алдымда Ертіс айдыны,
Отырмын жалғыз жағада.
Қуаныш, әлде қайғыны
Ұшады жыр қып шағала.

Шағала қандай сүйкімді,
Айдындағы ару секілді.
Сергітіп сезім – ұйқыңды,
Салады күйге не түрлі.

Шаңқылдап-шалқып ұшады,
Келеді кейде жақындап.
Елтітіп әсем құс әні,
Тұрғандай мүлгіп атырап.

Қарсы алар құстың еркесін,
Ақ айдын жайып құшағын.
Келем мен кеш те, ертесін
Тыңдауға сол бір құс әнін.

БІР ТОЙЫҢ БАР

Төлеген Айбергеновке

Достықты соншалықты биік көріп,
Басыңды иіп келіп,
Жыр арнапсың, шіркін-ай, талайларға
Жүрегіңнің жалынын құйып беріп,
Барыңды іркіп қалмай,
үйіп-төгіп....

Уақыт қалай сені ерте асықтырған
Асып қырдан,
Жылдарға ғашық қылған.
Мұң айтасың,
Кейде елді мұңайтасың –
Дертін бе екен еңсенді басып тұрған,
Уақыт сені, әйтеуір, асықтырған.

Жалындап жанатұғын,
Келер күнге жарқырап баратұғын,
Өз өрнегі бар десек әр ақынның –
Тумысыңнан тап солай жаратылдың,
Құрбыларың көп еді жырға ғашық
Сен солардан биіктеу –
дара тұрдың.

Ет жүрегің елжіреп егілгенде,
Осы шығар сағыну дедім мен де.
Ақ көңілмен алаңсыз ақтарылу –
Күллі адамға қалтқысыз сенуден де,
Досқа шындап берілу –
берілгенде.

Сен айтқандай,
Азынап оқ бораған,
Шақта да өлең керуені тоқтамаған.
Сондықтан да үміткер мына жұртың
Оралардай жолыңа көп қараған,
Естілмесе со деп біл жоқтаған ән.

Бір тойың бар –
Күтуде жұрттың әлі,
Қанбай қалған шөліккеп шын құмары.
Бола қалса мәңгі оны тарқатпайды,
Сол думанға жетсек деп ынтығады,
Сол думанға жетсек деп ынтығады.
Елің барда –
сол тойда сен де барсың,
Той тарқамай қалайша жыр тынады.

ҚАСЫМ АҚЫН

Мекенін іздеп,
Мезгілсіз қайтқан құстардай,
Арманың талай ұшталмай,
кетсе де

Дауысың жылдарды жарып жетеді
Бойында бұла күш бардай.

Сезімді баурап,
Сергітіп жанды тұрғандай –
Сендегі жойқын жыр қандай:
Кәусар бұлақтай бастауын тауып, бас қойып
Сіміре бердім бір қанбай.

Кәрі де,
Жас та үйреніп талай өзіңнен,
Жырыңды жаттап көз ілген.
Алатау сынды айбының асқақ ақыным,
Тұтанбай жатса от алды білем сөзіңнен.

Өмірің – өлең,
Жүрегің – жалын,
Өндір ең,
Тақырға түссең –
 жауқазын гүлдей өрбіген.
Жыр күмбезінде Қасым жоқ бүгін
 дегенге –
Өзгені қойып,
Өзімді қалай сендірем.

О, жайсаң ақын,
Аттанып кетіп Оралдан,
Дариға қызды төгілтіп қайта оралған
Өлгенің, бәлкім, өкініш емес, сан тұнба
Аршылмай қалды-ау – сол арман.

Туған мекенін қия алмай қайтқан құстардай,
Жыр көгін орап,
Айналып талай ұшқандай.
Жылдарды жарып –
 жаңғырып даусың жетеді
Миллион жүректі тербетіп тұрар күш бардай.

* * *

«Тіл өнері дертпен тең».

Абай

Аңызында арылмас жатады арман,
Тілге келсе, жауын да матап алған.
Ердің құнын шешетін шешендікпен,
Айналдым мен ақиық аталардан.

Келісімге келсе де бөтен елмен,
Қасқа сөздер жол салған төтелермен.
Жиреншелер зұлымдық зұлматынан
Тәуекелін байлам ғып өте берген.

Қанды қақпан құрса да қараға хан,
Өте берген, қайырылып қарамаған.
Көп тобырдың ішінен бір жүйірікті
Жарқ еткізіп жалғыз сөз даралаған.

Кеудесіне қатса да күйік тұнып,
Тура сөзге қалатын ұйып-тынып.
Өлімнен де сескенбей серт үстінде –
Сөйлейтұғын жауынан биік тұрып.

Алмақ болса қорқаулар оқпен елді,
Одан асқан асылық өтпеген-ді.
Ұрпағына қалдырған ұран қылып –
«Бас кессе де тіл кеспек жоқ» дегенді.

Айырмасы елімнің өзгелерден –
Қорлауына басқаның төзбегенмен,
Келісерде оққа емес,
Жол кезегін
Қара қылды қақ жарар сөзге берген.

ТАБИҒАТТЫҢ ӨЗІ АҚЫН

Айналайын,
қарашы қырқаға тік,
Көкжиектен келеді бір таң атып.
Айнакөлде ақ сәуле дірілдейді –
Айналаға арайлы нұр таратып.

Аспан мен жер сан түске боялғандай –
(Сұлулыққа талабың қояр қандай).
Кермаралдай керілген кербез дала
Ұйқысынан манаурап оянғандай.

Атырапқа ақ сәуле төгіледі,
Түн түндігі баяулап сөгіледі.
Таң ысырып табиғат шымылдығын –
Маңғаз таулар мұнартып көрінеді.

Тұрғандаймын мен бәрін байқап алғаш,
Сурет қой,

Сурет қайталанбас.
Табиғаттың өзі ақын,
Ол болмаса
Ешкім бұлай төгілтіп айта да алмас.

ЕНДІ БІЛДІМ

Кейде үйіме жаяулап оралғанда,
Берілемін мол қиял, мол арманға.
Тыныштықтың тылсымын ұнатамын,
Түн көрпесін жамылып, оранғанда.

Тұрсам бір сәт ойменен жалғыз-жарым,
Табиғаттың сезбеймін таңғы ызғарын.
Кеше ғана мен жүрген алаңменен
Сылқ-сылқ күліп өтеді балдыздарым.

Балдыздарым бақытын ілестіріп,
Махаббаттың самалын жүр естіріп.
Ерке назды қылықпен,
күлкісімен...
Көктем гүлін берердей үлестіріп.

Селт еткізген сол қылық және менің,
Жүрегімнің сыздаса табар емін.
Жібермейді бойда бір белгісіз күш,
Болмаса өзім сол топқа барар едім.

Үлестіріп берердей көктем гүлін,
Жігіттер де ғаламат өктем бүгін.
Енді білдім –
өзімнің базарымның
Жиырма беспен ілесіп кеткендігін.

КӨҢІЛ КҮЙІ

Ұшырдың қиял құсын түлеттің де,
Жайнаттың көкірегіме гүл ектің де.
Жалықпан жыр студен, өмір, сені,
Соғуын тоқтатқанша жүрек мүлде.

Тұғыр ғып туған жердің тобылғысын,
Қияға ұшырайын көңіл құсын.
Оралып келгенімде сағынышпен
Ерке Есіл тұнығына шомылдырсын.

Жәй жүру жарасар ма жас адамға,
Құйғытып құрық салам қашағанға.
Көңілдің көк дөненін ерттеп мініп,
Арманның ақиығын тосам алдан.

Мінгізіп самұрығын сағыныштың,
Тағы да туған үйге алып ұштың.
Апамның қаймақ құйған қою шәйін,
Келеді мейірлене қанып ішкім.

СӨЗ МЕСЕЛІН ҚАЙТАРМАС

Биік шырқар қыранда,
Бір-ақ сермер қанатын.
Бір-ақ шабар ұрандап,
Батыр жауын алатын.

Айналасы толы сын –
Сайысып көр мергенмен.
Екі көздеу ол үшін –
Ауырырақ өлгеннен.

Елді сөзбен ұйытқан,
Шешен екі айта алмас.
Басса да зіл иықтан,
Сөз меселін қайтармас.

Айтқан сөзді ежелден,
Атқан оққа теңеген.
Ойы ұшқыр жебедең,
Бабам қандай көреген.

Кезі келсе жасты да
Данасына балаған.
Жолын беріп жақсыға
Сөз тыңдаған баладан.

КЕЙІПКЕРДІҢ КЕЙПІНДЕ...

Қалибек Қуанышбаевқа

Жаным-ау,
Жаңа ғана сыр ақтарып,
Өзіңнің қимас досың сияқтанып
Тұр еді,
енді міне танымайсың
Қарайды қара мұрты қияқтанып,

Өзгеше кескін-келбет,
түр-түсі де,
Өзгеше сөз мақамы,
күлкісі де....
Кейпіне басқа адамның кіріп алып –
Байқатпай сіңіп кеткен жұрт ішіне.

Тап басып тани алмай досын бірден,
Селт етіп бір заматта тосын үннен,
Бұрылды қасымдағы көршім маған:
Япырау,
Қалибек пе осы жүрген.

– Өзі ғой,
Кәлләки деп айтады жұрт,
Зал тағы тына қалды,
қайта жым-жырт.
Актердің әр қимылын қалт жібермей
Отыр ол көңілімен байқап, ұғып...

Бұлақтай ағатұғын жылғаланып,
Келсе де жыл артынан жыл жаңарып.
Ұғатын ер қадырын ел көңілінде
Қалекен тұра берер тұлғаланып.

Жасампаз –
дүниені даңқты еткен,
Ғаламат дарынды еді халық неткен.
Сол халық өсіріпті Қалибекті
Өнерге өз өрнегін салып кеткен.

Сөйлейді ол Құнанбай да, Абай болып,
Сәт сайын тіл қатады жанай келіп.
Жайсаң, жомарт Мылқауды іздейді жұрт
Жанға жақын балаған талай көріп.

Ұмытпайды ел келбетін, түр-түсін де,
Жарқын мінез, жайдары күлкісін де...
Өлген жоқ ол –
кейіпінде кейіпкердің,
Жүрген сынды аңдатпай жұрт ішінде.

КӨҢІЛ

Көңіл деген аппақ гүл –
Қиянатқа төзбейді.

Қор еткенін таптап құр
Бәз біреулер сезбейді.

Көңіл деген мөп-мөлдір,
Жүзіндей шар айнаның.
Төгілгендей көктен нұр
Көресің бар аймағын.

Болсаңыз шын ұғатын –
Көңіл кейде жаралы.
Байқамасаң, бір атым
Насыбайдан қалады.

* * *

Даламның қиырындай,
Бабамның шиырындай,
Арман жолы ұзақ тым.

Жетем деп үмітпенен,
Тоқталмай жүріп келем,
Шабысымен жүз аттың...

Бір күнді бір күн қуып,
Тынбайды шіркін үміт –
Арманның міндеті ауыр.

Өлеңнің отты нәрін,
Татсам деп отырамын
Ой іздеп күнде тәуір.

* * *

Қазекемнің жері кең,
Шетсіз-шексіз даласы.
Пейілі де тегінде
Содан ба деп қаласың.

Жолың түссе, сен егер,
Жатсынбай кел ауылға.
Қарсы алады –
сене бер,
Бірге туған бауырдай.
Сарандығы дей көрме,
Бола қалса жайың кем.
Разы етер ол демде
Қаймақ қатқан шәйімен.

Бас тіредің қосына –
Мәрттігі ме керегі.
Жаяу қалса ол,
досына
Атын түсіп береді.

Иә, солай –
кеңдігі
Даласына тартыпты.
Айналасаң да жер жүзін
Таба алмайсың артықты.

* * *

Ежелден-ақ көңіл жүйрік –
көк дөнен,
Жүріп келем бабам салған жолменен
Жүріп келем қилы-қилы соқпақпен,
Бірде – төте,
Бірде – оймен,
дөңменен...

Жүріп келем,
Алдымда асу – өр шыңдар,
Мұндай жолға шыдаса тек нар шыдар.
Бірақ аяп, есіркеме, ағайын –
Сеніндер де жүк ауырын артыңдар.

Мерт болар деп аямаңдар, ағайын,
Өзімді-өзім өрге салып бағайын.
Шыға алмасам, орта жолда-ақ қалайын,
Шықсам, шынға бір шамшырақ жағайын.

Достарым көп,
Дұшпаным да баршылық,
Жақсым болса, жасайтұғын таршылық.
Сондықтан да өзімді-өзім қуайын
Сенімімді сегіз өрім қамшы ғып.

ТҮС

Бәлкім, бұл да сағынып-сарғайғаннан,
Түсіме ендің сен бүгін шалғай қалған.
Қол созым жерге жақын келесің де,
Жоқ боласың –
Жалт беріп алдайды арман.

Ортасында ақ шаңқан –
Арай нұрдың...
Толқып тұрып түсіме талай кірдің.
Құдырет-ау,
Қайранмын осы күні,
Мен сені көрмегенде қалай жүрдім?

Бірде сен ар жағынан қырат-қырдың,
Қол созып маған қарай гүл лақтырдың.
Даусыңды айқайлаған естімедім –
Түсім екен –
Оянып бір-ақ білдім.

Болар еді сол гүлді алу бақыт,
Оянып-ақ кеткенім тәңір атып.
Көрінбедің сен қайтып қас қылғандай,
Жұмсам дағы көзімді тағы жатып.

Еліктей жалғыз қалған шағыл құмда,
Шынымен сонда мені сағындың ба.
Әлде көңілім –
Беймаза алабұртқан,
Әлде алыстан көрінген сағым бұл да...

Қиын-ау алабұртса көңіл деген,
Жерінде – күй шалқыған,
Көгінде – өлең.
Түс те бір ақ қанатты арман құсы,
Келем ылғи жақсыға жоруменен.

ЕР ЖЕТУГЕ ҚҰШТАР ЕК

Күн көзіндей күлімдеген жанары,
Көре қалсақ ашық-жарқын ағаны.
Жүрісіне салар едік еліктеп,
Көкіректі желпіп қиял самалы.

Шапшаңырақ ер жетуге құштар ек,
Балға ұстасақ,
Сол ағаша ұстар ек.
Мақтар едік қора толы көп бала:
«Оң қолынан өнер тамған ұста» деп.

Жиын-тойда тамылжытып ән салған,
Қаншама ару көзін сүзіп тамсанған,

Өтпейтін ол маңдайынан сипамай –
Әр баланы бауырындай қарсы алған.

Кеңдігі үшін сүйетін ек бәріміз,
Жетпесе де,
Жетсе дағы әліміз –
Сол ағадай көпшіл болып жүрер ек,
Сол ағадай шықса дер ек әніміз.

О, ғаламат,
Зымыраған жылдар-ай,
Өте шыққан күй-жайыңды тыңдамай.
Шағым айтып бара алмайсың ешкімге,
Дей алмайсың:
– Анау қалай, бұ қалай?

Балалықпен алшақ кетіп арамыз,
Енді біз де басқаларға ағамыз.
Қиян болып көрінетін қырқыңа,
Қас қаққанша иек артып барамыз.

ХАТТАР

Хаттар!
Хаттар!
Достардың ой-арманы –
Сендерді жинап ылғи қоям дағы,
Араға күндер салып қайта оқимын,
Бұл бір сырлы сезімнің оянғаны.

Алыстағы анамның амандығын –
Құс қанат хат жеткізді маған бүтін.
Көптен бері елеңдеп жүрген едім,
Көкіректен күдік пен таралды мұң.

Хаттар!
Хаттар!
Қыста да,
Жазда дағы...
Сендерсіңдер үйімнің әз қонағы.
Әжесінің сағынған сәлеміне
Балам сыйлық алғандай мәз болады.

Хаттар!
Хаттар!
Азайсын алаң күнім,
Тездетіп жеткіз дос-жаран амандығын.

Ел тынысын сендерден естимін де,
Туған жердің сендерден табам гүлін.

Хаттар кейде кешігіп келмей қалса-ақ,
Жүре алмаймын,
Дос, бауыр!...
Сендерді аңсап.
Тілемедім артықты,
Жетер еді –
Бәрінің сағынуы мендей болса-ақ.

ШАБЫТ

Шабыт шалқар –
егіздің сыңарындай,
Ақын үшін серік жоқ, сірә, мұндай.
Мұз боп қатып,
Бір сәтте от боп жанып,
Ол келгенде тұра алмас жыр ағызбай.

Ақын жаны – айна көл айдыны кен,
Көктем шығып бір сәтте жайды кілем.
Ақынның бар дәулеті шабытында –
Өлшенетін сезімнің байлығымен.

Бірін-бірі арбасып жеңе алмайды,
Сезім кейде ақынды көп алдайды.
Өлең бұлтты нөсер боп құйылмаса,
Шыны сол –
Өзіне-өзі келе алмайды.

Арнасынан төгілсе мөлдіреп жыр,
Көңіл-көктем қалады елжіреп бір.
Ақын менен шабыттың жаны бірге,
Шабыт өлсе,
Ақын да өлді деп біл.

ДАЛА

Қанбайтұғын қанша рет көрсе құмар,
Құдыретін адамдар өлсе де ұғар,
Асан атам түгендеп тауыспаған
Дала деген кеңдіктің өлшемі бар.

Қанбайтұғын қанша рет көрсе құмар,
Сымбатынан айырылмас көмсе мұнар.
Елден ерек еркінді баурап алар,
Сұлулықтың даладай өлшемі бар.

Қанбайтұғын қанша рет көрсе құмар,
Тасқа салса кетілмес семсері нар.
Ет кессе де қоңынан «қыңқ» демейтін –
Қайсарлықтың даладай өлшемі бар.

Қанбайтұғын қанша рет көрсе құмар,
Қасиетін тірідей көмсе де ұғар.
Ұрпақтар мен ұрпақты жалғастырған
Мәңгіліктің даладай өлшемі бар.

Қанбайтұғын қанша рет көрсе құмар,
Құдіретін адамдар өлсе де ұғар.
Өмірдегі игілік, ізгіліктің
Дала деген қасиетті өлшемі бар.

ШАЙТАН КӨЛ

Қайран ғып бітіміне шартарабын,
Көл жатыр құзарында Қарқараның.
Мен мұндай көрмеп едім ғаламатты
Қаншама кезсем дағы Арқа алабын.

Шыным сол –
Естісем де көрмеп ем мен,
Біздегі ұғым басқа ғой көл дегеннен.
Сұлудың жанарындай мөлт-мөлт етіп –
«Шайтан көл» шың басында дөңгеленген.

Айдыны елестетер шар айнаны,
Ай-ару қолаң шашын тарайды әне.
Қалғандай «Шайтан көлде» шежіре боп
Сұлушаштай ғашықтың талайғы әні.

Көл емес,
Көз ғой мынау сырға тұнған,
Шерменде –
Қалған мүлде тіл қатудан.
Мұңлы бір махаббаттың ескерткіші
Шарқ ұрып шыңыраудан шыңға атылған.

Заңы да кер заманның қызға дұшпан,
Құлдырап махаббаттар құздан ұшқан.
Айналған аты аңызға осы көлді
«Шайтан көл» депті біреу қызғаныштан.

Алтайы ғасырлардан сыр ұқтырып,
Сөйлеген зар заманда күйіп тұрып.
Сондықтан да табиғат «Шайтан көлді»
Жаратыпты таудан да биік қылып.

СОҒЫС

Соғыс не?
Білмейді әзір ұлым менің,
Білмейді қанша дүние бүлінгенін.
Өзіндей жас сәбидің жетім қалып,
Қар кешіп жалаңаяқ жүгіргенін.

Кинодан көруге де жалықпайды,
Өйткені ол –
Соғыс не,
Әлі ұқпайды.
Осынау бір кесапат адамзатқа
Әкелгенін қаншама ғаріп-қайғы.

Соғыс не?
Білмейді оны жастар әлі,
(Олардың оқымаған дастаны әрі)
Ал әжемдер кинодан көрсе болды –
Көздерінен моншақтап жас тамады.

Соғыс не?
Ол – үміттің үзілгені,
Ол – әжім жас жеңгемнің жүзіндегі.
Қиылған сағағынан қыршын өмір,
Мезгілсіз ерте түскен күздің лебі.

Соғыс не?
Ана шашы ерте ағарған,
Бақытын балғын күнде өртеп алған.
Ардағын абайсызда жауға алдырып,
Арманы кемелденбей келте қалған.

Соғыс не?
Көрмесем де білемін мен,
Қорқамын сол үшін де сүреңінен.

Жесір қалған жеңгемнің аһ ұрғанын,
Сәби шақта-ақ сезінгем жүрегіммен.

Соғысты көрмесін деп балам мүлде,
О, бауырлар,
Әр уақыт алаңмын мен.
Арудың аппақ шашын әжім шалып,
Арылмасын көктемгі далам гүлден.

ШЕГІНУГЕ БОЛМАЙДЫ

*Москва түбінде қазақстандық 28 гвардияшы-
панфиловшылар бірде-бір жау танкісін ілгері
өткізбей, асқан ерлік көрсетті.*

О, байтақ жер!
Бір табан – қарға адымың
Семсердегі серт болды арға бүтін.
Шегінуге болмайды –
Ел бұйрығы
Жақсылықпен жалғассын алдағы күн.

Төңіректі толассыз ұрыс кілең,
Бейбіт күннен белгі жоқ –
Кім естіген?!

Алда – жау
Ту сыртында – қарт Москва
Өлім-өмір өтеді қыл үстінен.

Ел тағдыры жүзінде ұстараның,
Ер кеудесін кек кернеп,
қысқан ағын.

Қаскүнем жау қаптатып танктерін
Бағындырмақ еріксіз күшке бәрін.

Беті қайтып көрмеген әлі күнге
Москвада дәмесі бәрінің де.
Тоғытады тоқтаусыз ажал оғын
Сиынып Гитлердей «тәңіріне».
Бір сәтке тыншымайды майдан әлі,
Бейбіт өмір нышаны қайда, кәні?
Көргісі келмегендей мына дуды
Бұлтқа батып барады Ай да эне.

Волокалам тас жолы –
Қанды қырғын,

Өрт болып дүние тұтас жанды бұл күн.
Тап сонда Қазақстан батырлары
Кейіпкеріне айналды мәңгі жырдың.

Бағдарлайды бәрін де көңіл зерек
Оқ болып атылардай көбінде кек.
Ар үшін,
Арман үшін,
Отан үшін –
Ең бастысы – өлмеу үшін өлу керек.

Панфилов қайрап солай түлектерін
Кешкізген қайсарлықтың мың өткелін.
Ел басына қатерлі күн туғанда
Оқ қылып атуға бар жүректерін.

Бәрі де жауға түсер жасындай боп,
Сайланған сайдың саңлақ тасындай боп.
Ел намысын көтерген көкке биік
Мақтанам әкелерім осындай деп.

Ұрпақтар жүретіндей жыр қып мәңгі,
Өлімге де қайыспай күліп барды.
Жау аптығын басты да осы арада
Аңыздағы ескерткіштей тұрып қалды.

ОРАЛДЫ ЖЕҢІС БОЛЫП

Тоғызыншы Май,
Ұлы Жеңіс күні –
Мен білген қуаныштың ең ыстығы.
Қаһармандар Отанын қорғап қалған
Шығады көшелерге теріс бүтін.

Самсатып ордендерін,
 медальдарын...
Паш етіп жауды жайлап жеңе алғанын
Келеді салтанатпен сапта бәрі
Көтеріп Ел Мерейін,
 Ер арманын.

Алқызыл өндерінде алау ойнап,
Бұла күш бойларында салады ойнақ.
Жыл сайын –
Жеңіс күні қарт солдаттар
Бір түлеп шығады-ау деп қалам ойлап.

Жабыққан емен қайтсем де
Сеніммен жүрмін табам деп.

Уа, аққу арманым,
Кей-кейде тіпті таппағаным да қуанам,
Сені іздемесем,
Аяулым болып туа ма ән.
Аққу арман боп қала бергенің де ғанибет,
Өзім сау,
Және жүрген шақтарда жыр аман.

Уа, аққу арманым,
Сәулесін Күннің сезініп әр кез жабықтан,
Загип жандай-ақ үміт үзбеген жарықтан.
Ес білгеннен-ақ келемін іздеп өзінді,
Іздеуден және жалықпан.

Уа, аққу арманым,
Төрт құбылам түгел,
Ойы-қырымды бүтін ғып –
Сезімге бір сәт ұялатып алсам күпірлік.
Тағдырым дағы таусылып қалар секілді –
Сондықтан сенің
Таптырмағаныңа да шүкірлік.

ТІЛЕРІМ СОЛ-АҚ

Тағы бір таңның төгілді нұры түндіктен,
Алғаным көп пе,
Алмағаным көп пе тірліктен.
Ойланып қалдым,
Ақын боп осы не бердім –
Мына жұртыма жыр күткен.

Құдырет қайда тоқтатар сағат тілдерін,
Солармен бірге зулайды зымыран күндерім.
Есепсіз кеткен қаншама қимас уақытым,
Бергенім қанша,
Бермегім қанша?
Білмедім.
Өзімді өзім қинаймын қатты тезден де,
Оралып кей сәт,
Өткенді оймен кезгенде.
Өтеусіз кеткен күндерім қанша, шіркін-ай
Көрер ме ем салып безбенге.

Алаңсыз күндер –
Тауға да, тасқа секірген,
Мен де бір бейне еліктің лағы секілді ем.
Бүгінде соның бәрі де алыс армандай –
Қамалап ойлар мазамды талай кетірген.

Шағылып тауым,
Кейде бір сағым сынады,
Жіберген қатем алдымнан қайта шығады.
Сол кезде тағы өзімнен өзім сұраймын –
Жастығым ба екен,
Мастығым ба екен кінәлі.

Шақырып шыңға арманның алау-шырағы,
Қиялдың құсы талпынып соған тұрады.
Жетсем-ау деумен жете алмай келем
бірақ та,
Білмедім тағы –
Жастығым ба екен кінәлі.

Тағы бір таңның құйылды нұры түндіктен,
Ақын едім деп,
Көкірек қағып дүрлікпен.
Алда күн болсын,
Арманым болсын – қуанту
Жұртымды менен жыр күткен,
Тілерім сол-ақ –
Тірліктен!

ЖИЫРМА БЕС

Білмеймін,
Жырлады ақын сені қанша,
Өзіңнен айырмастай келіп алса.
Шында да –
Қайтер еді зымыран жылдар
Көкорай жайлауыңда демін алса.

Сиқырлы сұлулықтай ғашық қылып,
Шақырдың қанша жанды асықтырып.
Қандай күй төгілмеді көкіректен
Пернесін жиырма бестің басып тұрып.

Жиырма бес –
Көктемдегі мұнар сағым,

Жиырма бес –
Сан өнерге құмар шағым.
Жиырма бес –
Менің мөлдір махаббатым,
Жиырма бес –
Сұлулықты шын аңсауым.

Жиырма бес –
 қайталанбас қос мүшелім,
Ойға нәр,
Бойға қуат –
 Қосты сенім...
Жиырма бес –
 Мен білетін көзсіз ерлік,
Өмірдің кешетұғын отты селін.

Жиырма бес –
 Арман алдан қол бұлғаған,
Сал сезім,
 Көкірекке қондырған ән.
Жиырма бес –
 Жастық шақтың от жалыны,
Ақпанның аязында тоңдырмаған.

Жиырма бес –
 Талайлардың арманысың,
Жиырма бес –
 Талайлардың ардағысың.
Мен саған ризамын,
 Алдымда емес,
Артымда –
 Белес болып қалған үшін.

МЕН ҚОРҚАМЫН

Мен бақыттан қорқамын баяны жоқ,
Мен шабыстан қорқамын аяңы жоқ.
Мен қорқамын достықтан,
 Бір жауықса
Дұшпаннан да қауіпті –
 Аяры жоқ.

Баянсызы бақыттың мастандырып,
Болар дәйім тұрғандай аспан күліп.

Сондықтан да қорқамын алдап соғып,
Кете ме деп бірде жер жастандырып.

Ұшқыр сезім қиялмен жарысқанда,
Мен қорқамын тоқтаусыз шабыстан да.
Аяңы жоқ болған соң жүйрігің де
Жеткізе алмас армандай алыстарға.

Даналықпен дәуірден асқан ұдай,
Бабаларым айтқан ғой баста былай:
«Қас ойламас қасқыр да жолдасына,
Дос болып, қастасқаннан сақта құдай».

БӘРІ СЕНДЕР ҮШІН ДЕП

Ағайындар!
Бәрі сендер үшін деп,
Бастап қойып,
Тастап кеткен ісім көп.
Бір ескерткіш орнатпақ ем мәңгілік
Әлемде жоқ әсемдіктен мүсіндеп.

Ағайындар!
Бәрі сендер үшін деп,
Бастап қойып,
Тастап кеткен ісім көп.
Ойға алғаным орындалмай,
өкініп –
Кей күндері күйдіргендей ішімді от.

Өтіп жатқан,
Кетіп жатқан күндерің
Өтеуіне нелер алып үлгердім.
Қарғыс естіп қамықтым ба кей замат,
Алғысына ие болдым кімдердің.

Жұбаттым ба мұңлы жанды жылаған,
Тұрғыздым ба бәз біреуді құлаған.
Жан болды ма менен сүйеу сұраған,
Демеу тауып қуанды ма бір адам.

Мына өмірде шында да осы бармын ба,
Ал бар болсам, мақсатым не алдымда.
Адам деген ардақты атты әрдайым
Туын жықпай, биік ұстай алдым ба?

Бұл пендеде көп болады неге мін,
Соны әлі де түсіне алмай келемін.
Азаматтық ар алдында бір замат
Тура қарап, есеп берсем деп едім.
Кейде тіпті ойың – кермек,
ішің – у,
Сырт көз болса дер еді:
– Бұл кісі қу.
О, ағайын –
Келеке етіп күл, мейлің,
Кейде мен де көктемдегі күндеймін.
Құйылып кеп,
Түйіліп кеп тұрсам да
Жауарымды,
Жаумасымды білмеймін.

Иә, ағайын!
Бәрі сендер үшін деп
Бастап қойып,
Тастап кеткен ісім көп.
Салғырттық па,
Аңғырттық па –
Білмедім.
Ал басқа жұрт мұны қалай түсінбек.
Бірақ менен күдер үзе көрмендер
Тасқындаған бойда бұла күшім көп.
Бір ескерткіш орнатарым ақиқат
Әлемде жоқ әсемдіктен мүсіндеп.

ДОМБЫРАМЕН СЫРЛАСУ

Сені іздедім –
Жаным бір жабыққанда,
Сені іздедім –
Жалғыз қап жалыққанда.
Сені іздедім –
Шынымды айтайын деп,
Сенен басқа сырымды жан ұққан ба?

Кей сәттерде көңілімді елендеген,
Еш пендеге еш жерде еленбеген
Тез ұғушы ең,
Сыралғы серігім сен –
Сол сырымды елге айтып берер деп ем.

Қос ішегіңнен қосылып күй ақтарған,
Бір сыр ұғып отырмын –
сияқты арман.

Біліп елдің жақсыға шөлдейтінін,
Тұяқ қалған өзіндей өлмейтұғын.
Жабырқаған көңілімді көтерсем деп
Сені іздеймін –
Жабықсам, көрмей тыным.

Қияс тартып,
Халықтан шеттемеген –
Өнер тілін өмірі шектемеген.
О, ғаламат!
Құп-құйттай болып алып,
Көкірегің кен еді неткен ерен.

Өнер тілін өмірі шектемеген,
Өресізден зар-запа шекпе деген.
Ұлылардың ұрпаққа өсиеті –
Құдырет боп,
Күш болып жеткен ерен.

Шежіредей шер төккен күніге мың,
Зар заманның үзілмес үні ме едің?
Ханға естірткен қаралы хабарыңды
Қайран қалып тыңдайды тынып елім.

Бұл үйіріліп,
Төбеннен төніпті аспан –
Шыдамсыздар шығандап, өліп қашқан.
Ерлер болса,
Есін тез жиып апты
Адуын айбарыңнан «Көбік шашқан».

Толтырып күллі әуенін дүниенің
Тағдырдың бізге берген сыйы ма едің.
Қашанғы қуанышы, қайғысымен...
Тұрғандай тар кеудеңе сиып елім.

Дегендей:
Шер-мұнымды қозға тағы –
Көңілдің қыл көпірін қоздатады.

Айырылған ботасынан бейбақ ана
Мезгілсіз «Бозінгенді» боздатады.

Сыр ашсам деп тағы бір ақтарыла,
Сені іздедім –
Жабыққан шақтарымда,
Сені іздедім –
Жалыққан шақтарымда,
Көңілімнің көрінбес көгершінін
Қондырғайсың шабыттың бақтарына,
Сыр ашайын армансыз ақтарыла.

ҚАЗДАР ҚАЙТЫП БАРАДЫ

Қаздар қайтып барады –
Думандатып соңғы рет көктің жүзін,
Дегендей:
 Өттің жазым,
 Өттің күзім.
Жылы жақты бетке алған бейбақтар-ай,
Ең болмаса тежеген жоқ тізгінін.

Қаздар қайтып барады –
Қариядан мұңлы бір ән тыңдаған,
Жабырқау –
 Жатыр тыныш жалқын далам.
Қимастықтың қиналған үні келер
Дауыстардан қосылып қаңқылдаған.

Қаздар қайтып барады –
Керіп біреу қойғандай көкке кілем,
Жұбын жазбай ұшады
 топ-тобымен.
Қанаттары сермеген қол сияқты
Хош айтысқан өмірдің көктемімен.

Қаздар қайтып барады –
Көз айырмай қарт та тұр,
 бала да тұр...
Көз айырмай көл жатыр,
 дала жатыр...
Құс базарын өлкемнің ілестіріп
Өздерімен әкетіп бара жатыр.

Қаздар қайтып барады –
Той-думанды өздеріне ілестіріп,

Қанаттардан жылылық жүр естіріп,
Көз жұмсам да ұйқы жоқ,
Көңіл ояу –
Хош айтысқан үндері тұр естіліп.

Қаздар қайтып барады –
Қол бұлғасып арайлы таңдарменен,
Осы жақты мекендеп қалғанменен.
Қоштасады бәрімен,
бәріменен...
Қоштаспайды жалғыз-ақ арманменен.

АҒЫНДА, ХАМА, АҒЫНДА!

Жадымда бәрі –
Нақ бүгінгідей жадымда,
Алапат бір күй орап ап отты жалынға.
Құрыштай балқып құйылып жатты әр сөзі –
Ақынның жыры ұмытылмайды екен задында,

Ақынның жыры ұмытылмайды екен задында,
Шалқып бір кетсе,
Шабытты шалқар шағында.
Қас жүйріктердей бәйгеге түскен бабында –
Сиқырлы әуен,
Күй тілді әуен бойды алып,
Жатталып қалды,
Хатталып қалды жанымда.

«Бір қызың мені туды толғасын деп,
Адамның асыл жанын талғасын деп.
Бұлыңғыр замандағы ата Құрман
Жүрегін жүрегімен жалғасын деп»...

Шырқады өлең,
Бұрқады күзгі дауылдай,
Құйылды көктен көктемгі нөсер жауындай.
Мен сол сәт ұқтым өнердің биік өресін,
Тау жоғын және...
Өлеңнің асқар тауындай.

Мен сол сәт ұқтым –
Сарбаздың сырын саптағы,
Жайқалтқан жырмен өнердің миуа-бақтарын.
Мен сол сәт ұқтым –

Ақынның асқақ мерейін
Ықтыра алмаған қысқа аяз, жазғы аптабың...

Жыр оқығанда –
Саңқ еткен қыран-дауысы
Тербетіп тұрды,
Тебірентіп тұрды тау ішін.
Көрінді маған Хамаңның өзі өлеңдей,
Келесі сәтте кетті өлең Хамаңа ауысып.

Айырмасы жоқ орама жол мен төтенің
Ұқтым мен сонда –
Қас жүйріктің де не екенін.
Соң шапса дағы көмбеге бұрын жетерін,
Шын шамырқанса, шаңына көміп кетерін.

Шау тартып қалмай шабыттың шалқар
шағында,
Жыр құсын дәйім түлетіп ұстап бабында,
Қайсар қалпыңмен қарсы жүзетін ағынға,
Алпыста екем деп, сыр бермей сыншыл сырт көзге
Ағында, Хама!
Ағында!
Қазақ өнерінің,
Қазақ өлеңінің бағына!

ҚЫЗЫҒАМ

Мен тауларға қызығам –
Шатқалынан шарқ ұрып асқан киік
Шың-құздары шақырар асқар биік.
Өр тұлғасы –
Ерліктің ескерткіші
Мүсіндеген табиғат тастан құйып,
Биік болса,
Одан тек аспан биік.

Мен тауларға қызығам –
Ақ басы ақ бұлттармен араласқан,
Өр шыңы жазылмаған дара дастан.
Арманның ақ жал атын алға тартып,
Қиянға қиялыңды ала қашқан
Құздармен қабаттасып барады аспан.

Мен тауларға қызығам –
Ешкімге бас имеген өрлігі үшін,

Өрлігі үшін –
Ғаламат ерлігі үшін.
Желге,
Селге,
Дауылға төтеп берер
Жиып алып бойына соңғы күшін –
Сол арқылы үлесіп елге ырысын.

Мен көлдерге қызығам –
Болса дағы қай өлке,
Қай қырында...
Аққу жүзген армансыз айдынында.
Құс үніне қосылып кеткен шағың
Ұмыттырар қуаныш,
қайғыны да...

Мен көлдерге қызығам –
Сыр бүккен ғашық жанның көзі ме деп,
Оған дағы керек-ау төзім ерек.
Айна жоқта арулар айдай жүзін
Көреді екен айдынның өзіне кеп.

Мен көлдерге қызығам –
Күн сәулесі,
Ай нұры аймалаған
Елестейді ол ару боп жәй да маған.
Көлсіз жер көңілсіздеу көрінеді
Сұлулыққа тойған ба қайда да адам.

Мен өзендерге қызығам –
Қан тамыры сияқты паң даланың,
Құдыретіне керемет таңданамын.
Өзіменен барады бірге әкетіп
Бірге әкетіп барады алға бәрін...
Өмір бойғы адамның арман әнін.

Мен өзендерге қызығам –
Күндіз-түні,
Қыс-жазы бір тынбаған,
Бір тынбаған,
Тірліктен сыр тыңдаған.
Айдынында көп толқын – қыз бұрымы,
Күлкісін-ай,
Күлкісін сылқылдаған
Соларменен көрікті-ау, шіркін, далам.

Мен далама қызығам –
Бабасындай,

Бәрінің анасындай,
Келе жатқан өзінен жан асырмай
Мына жалпақ дүние бар-жоғымен
Жер-ананың өрбіген баласындай,
Жарасым жоқ нақ осы жарасымдай.

Мен далама қызығам –
Таң алдында уыздай ұйып тұрған,
Көкірегіме жыр-самал құйып тұрған.
Тауы,
Көлі,
Өзені – өлмес өмір
Бір өзіне үйлесіп сиып тұрған.
Сондықтан да даламның мерейі үстем –
Өр еңсесі бәрінен биік тұрған.

ӨЗБЕКСТАН ЖЕРІНДЕ

Қақ жарып сары дала, боз алаңын,
Паровоз күңіrentіп созады әнін.
Еш жерге тоқтамайды асыққандай
Жерлерін көрсетуге өз ағамның.

О, жол, жол, жол, келесің алып бізді
Қалдырып артқа нелер алып құзды.
Қарапайым қазақтың ерке ұлына
Өзбектің жерін де сен танытқыздың.

Сапар. Шіркін, қызық-ау жан қаласа,
Сай-сала, тау адырлар алда қанша...
Мен де тысқа қараймын тебіреніп
Әйнегінен вагонның таң қараса.

Тұп-тұтас тұлғасына алап-құздың,
Терезеден сан қайта қаратқыздың.
Ескен жел тау басының түтіп бұттын
Тұрғандай қолаң шашын тарал қыздың.

Күн қыздырып құм дала жатыр ысып,
Не айтады екен – бір топ қыз гәпсіріп.
Ортасында, шіркін-ай, мен де бір сәт
Отырар ма ем көк шәйін татып ішіп.

Уа, Өзбекстан жерлері – ыссы мекен,
Көзім бірден қызыңа түсті ме екен.

Кешір егер жастықпен албырт айтсам,
Жанары өз күніндей ыстық екен.

Тағы жүрді көк вагон тұра түсіп,
Сусындап та алмадық шұбат ішіп.
Хош болып тұр,
 келермін әдейі арнап,
Қайту үшін қызына құда түсіп.

МЕРКЕ

Мерке ме,
Шын атауың – Мереке ме,
Тұнған байлық – ырысқа, берекеге.
Сәніңді,
 Сәулетінді сап түзеген
Айтсам екен деп тұрмын неге теңеп?

Тауың бар көкорайлы –
 Еңісің мал,
Миуа бак –
 Тіл үйірген жемісі бал.
Жеріңнің жомарттығын паш еткендей
Қырқада қант тамырлы егісің бар.

Тамсанттың,
 Таңырқаттың, Тау, ел мені,
Ұғымым басқадау-тын әуелдегі.
Сұлуға,
 Сұлулыққа сұқтандырған
Меркенің қандай ғажап әуендері.

Тойларда жүлде алмасып бәйгеменен –
Достықты қырғыз-қазақ әйгілеген.
Шарқ ұрды ақын шабыт шағаладай,
Құлашын қияндарға жайды да өлең.

Танысып,
 Табысқаным бір ғана күн,
Кеудемде аласұрып тулады ағын.
Көз көріп,
 Көңіл түйген суреттердің
Қиналам сыйғыза алмай жырға бәрін.

Өнерге,
Өлеңге бас иіп келген

Айналдым жаны жайсаң сүйікті елден.
Сендерді жырдай асқақ, әндей әсем
Әр уақыт көрсем деймін биіктерден.

Шындардан көрінсеңдер шырқап тағы –
Еңбектің өңіріне гүл таққаны.
Күн жақсы қайта айналып қауышқанша
Әйгілі жыр Жамбылдың ұрпақтары.

АРМЫСЫҢДАР, АНАЛАР

Армысыңдар, Аналар!
Қалайсыңдар –
Бас иген ақ бас құздар, арай шындар.
Батырға – күш,
Ақынға – шабыт берген
Сендерді ақын жыр етпей қалай шыдар!

Мен де сондай арманшыл бір ұлыңмын,
Жеткенінше, аз-көп пе, ғұмырымның
Жырлап өтем Ананың эз арманын,
Жырлап өтем Ананың ұлылығын.

Жылытсам деп келемін Ел – Отанды,
Ақ тілеулі Аналар, бер батаңды.
Өздеріңдей шуақ боп құйыламын,
Нұрға ораймын солайша жер-жаһанды.

Сол үшін мен әлемдегі Аналардың
Махаббатын,
Мейірімін қалап алдым.
Қалап алдым жылуын көздерінің –
Ондай күшті басқадан таба алар кім.

Кім білмейді Ананың қасиетін,
Алдында ажал – зұлымдық бас иетін.
Есті түгіл,
Әумесер есерің де –
Тынып тыңдар оның бар өсиетін.

Абзал жүрек Аналар!
Армысыңдар!
Барлығың да есен-сау бармысыңдар.
Сендер менің жанымды нұрға ораған
Арманымдай кіршіксіз мәңгі шындар.

Армысыңдар, Аналар?
Қалайсыңдар,
Көлегейлеп күн көзін қарайсыңдар.
Ақ тілеу,
 Ақ махаббат,
 Пәк сезімді
Ту еткен арайсыңдар –
Сендерді ақын жырламай қалай шыдар.

УАҚЫТ

Уақыт!
Кейде бәрін де ұмыттырып,
Тірліктің қызығына құнықтырып,
Ренжіген кезді естен шығарады –
Бүгінге риза боласың күліп тұрып.

Уақыт!
Тірліктің қызығына құнықтырып,
Жібереді көп жайды ұмыттырып.
Шалыс басып аяқты,
 Сүрінеміз,
Алдымызда ор барын біліп тұрып.

Өкінеміз –
Көп жайды кеш ұғынып,
Қателіктің тірлікте несі ғұрып.
Әттең дейміз бармақты қыршып алып
Жас баладай қалған сәл есі кіріп.

ТАУ ЖОЛЫ

Бірде құлап,
Бірде өрге көтеріліп,
Бірде орап,
Бірде жерде төте жүріп,
Бір асудан асады бір асуға –
Қиямет-ау тау жолы расында.

Жылан ирек –
Шың-құзды қиялаған,
Кейде күдік көңілге ұялаған.
Мінезіндей көктемнің айнаымалы,
Тітіреніп, жүрегін шайлығады.

Жолдар, жолдар осылай жалғасады,
Асулар мен ылдилар алмасады.
Соның бәрі еріңе,
 езіңе сын –
Қыл көпірден өткендей сезінесің.

АҚҚУЛАРЫМ-АУ

Аққуларым-ау,
Аман-сау жеттіндер ме?
Жол тосып ұзақ ұйқысыз көп түндерде
Кең аспанға қараумен сарылып өттіндер ме?

Өттіндер ме тосылмай асуларға?
Шың-күздарға –
 Бүркеген басын қарға.
Жеттіндер ме әйтеуір жол жөнекей
Жазатайым кезікпей жасындарға?

Аққуларым-ау –
Ажары ақ айдындардың,
Сәнін келтірген тандарда арайдың да әр күн.
Оралды ма екен жылдағы мекеніне деп
Өздерінді іздеп Құткөлге талай күн бардым.

Тізбектерінмен Құткөлге кеше бардыңдар –
Жылдағыдан қалайша кеш оралдыңдар?
Туған жерге талықсып жеттім дегенде
Үркітті ме екен әлдебір есалаң мұндар.

Аққуларым-ау,
Туған жерді аңсап келгенде,
Сырнай үнменен сызылтып ән сап келгенде,
Ақ қанаттарың талықсып шаршап келгенде,
Сұқсырлар әлде жүрді ме сұрқын кетіріп,
Ақ айдындарда,
Арайлы қамсақ көлдерде.

ҚЫРАН

Ақ иық құсым –
Шырқаған қиыр-қиянда,
Өзіңді көріп берілем бір сәт қиялға.
Биіктік –

Сенің бесігің сынды тербелген,
Қызықтырады шың-құзға салған ұяң да.

Дауылпазым-ай,

Қанаттылардың төресі,
Өзіңе ұқсап ұшам дейтін де көп осы.
Еліктегенмен екінің бірі қыран ба,
Білмейді, әттең, жете бермейтінін өресі.

Қара-құзғынның бара алмай бірі жанасып,
Шығандап кеттің –

Ақ бұлттардан да әрі асып.
Дабырлағанның талайы қалды адасып.
Шырқау дегенің –

Шында да ғажап екен ғой,
Қыранға ғана тұратындығымен жарасып.

Келесі сәтте құлдилап төмен құладың,
Не болып кетті мына күн.
Бойымды билеп үрей, алапат бір ағын,
Егіліп іштей жыладым.

Шақ тұрдым жерде –

Таусылып тағат-шыдамым.

Соңынан ұқтым –

Қырағы көзің шалған да,

Тас түйін қалпың –

Сорғалап түстің арланға.

Әзірейілдей аранын ашқан ажалға,
Өзіңнен жойқын тажалға батып барғанда,
Өлсең де тіпті –

Өлмесіңді білген екенсің
Ез біреулердей арманда.

ӨЛЕҢ ЖАЗУ...

Өлең жазу –

Әрі азап,

Әрі бақыт –

Ойларыңды жия алмай,
жамыратып.

Кей түндері сыр аулап,

кірпік ілмей,

Қалғанын да білмейсің таңың атып.

Өлең жазу –

Әрі азап,

Әрі бақыт,
Басқа өмірден кірмейді жадына түк.
Шабытсыз шақ жандырып тозағына,
Шабытты шақ жіберер жадыратып.

Өлең жазу –
Әрі азап,
Әрі бақыт,
Кейде сезім серпілер –
Жалын атып.
Кейде бір сөз келмейді орайыңа,
Қалғандай-ақ бойына қаны қатып.

Өлең жазу,
Әрі азап,
Әрі бақыт,
Сезімінді әлдилеп,
Ән уатып.
Көтерілер көңілдің күн шуағы –
Ойласаңыз, осының бәрі уақыт.

Өлең жазу –
Әрі азап,
Әрі бақыт,
Нысанадан алғандай бәрін атып,
Қандай жақсы оралсаң ой-сонардан
Өзің де,
Өзгені де жадыратып,
Қызыл арай нұрланып, таңың атып.
Өлең жазу –
Әрі азап,
Әрі бақыт!

БҰЛАҚТАЙ ЕМ

Әбділда Тәжібаевқа

Бұлақтай ем бастауы ашылмаған,
Сынаптай ем төгіліп, шашылмаған,
Құр аттай ем арыны басылмаған.
Өзендей ем күн-түні алға асыққан
Көк майсаға оранған жасыл жағам.

Келе жатқам арнамда жайлап ағып,
Тынарымды біле алмай қайда барып.
Менің жалғыз тілегім –

Мөлдірімді
Бұзбау еді бір жерде лайлап алып.

Ойымды, аға, тап басып таныдыңыз
Жігерімді намысқа жаныдыңыз.
Дүр еткендей жел үрлеп,
Дауыл соғып
Бұғып жатқан бойдағы жалынымыз.

Қанатым жоқ –
Шарқ ұрып ұша алмадым
Кетті бірақ қияндап құс арманым.
Ұяндық па,
Білдіріп көңілімді
Қолыңызды сол замат қыса алмадым.

Жүрегімнен жанартау атылған күн
Жаныңызға сан мәрте жақын бардым.
Мен сол сәтте өзімді түсінбедім –
Табиғаты өр деуші еді ақындардың.

Өрлікті де әрқалай түсінеміз,
Сөйтіп кейде қадірін түсіреміз –
Содан барып көкірек туындайды
Болмаса егер шабыт пен күшің егіз.

Барайын деп,
Біресе бармайын деп...
Түйдім сонсоң алыстан барлайын деп
Жақын жүріп Алатауды Әбекендей
Ойладым аласартып алмайын деп.

ӨЛЕҢ ОҚЫП ЕМ

(Қалижан Бекқожинге)

Өлең оқып ем:
– Ақын екенсің! – дедіңіз,
Бұрын қалайша байқамай жүргенбіз сені біз?
Сеніміңіз ғой,
Серпіліп қалдым, жан аға,
Болмаса сонша тындырып қойдық нені біз.

Өлең оқып ем:
– Ақын екенсің! – дедіңіз
Оңынан туғандай желіміз –

Алапат бір күй бойымды кернеп әкетті
Сол сөзден шабыт алғандай болдым –
Сеніңіз!

Кей-кейде адам осынау сөзден нәр алып,
Өмірге қайта келгендей боп жүр жаңарып.
Қыранға қия қаншама керек болса егер
Әр жасқа дағы керек-ау сондай ағалық.

Өсіп-ақ қалдым –
Төбем бір көкке тигендей,
Арғымақ мініп,
Торқалы шапан кигендей.
Сіздің сөзіңіз –
Ақындық мандат секілді
Тура қарадым алқалы топқа именбей.
Бабы болмаса,
Мұқалар асыл алмас та,
Жарауы жоқта тұлпар тұяқ та алмас па.
Талант та солай –
Болғанмен қанша нарқасқа,
Ағалық керек,
Ақ пейіл керек әр жасқа.

АҒАСЫҢ ӘРІ БАЛАСЫҢ

Бакшада бірге ойнайсың,
Балғындарменен балғын боп.
Қызыққа, сірә, тоймайсың –
Елуге келіп қалдым деп.

Мектепке барсам, тағы да
Тақпақтап шығып алдымнан,
Нұр құйып жарқын жаныма
Өзіңсің, аға, таң қылған.

Жайлаудың шықсам төріне,
Жайрандап қарсы аласың.
Бірге аунап майса-көгіне
Одан да достар табасың.

Даңғайыр диқан үйіне,
Енесің шалқар шабыт боп.
Әрдайым көңіл күйіне
Қуанышы ортақ халық көп.

Думанды жердің сәнісін,
Тамсанып жасын, кәрісін
Ұйытып сөзбен бәрісін –
Шалқытып салар әнісін.

Естелік етіп жазасың
Құрбынның қызық күндерін.
Сезімнің мөлдір-тазасын,
Қырқаның қызыл гүлдерін...

Мұзаға, керім қызықсың,
Жастардан әсте қалмайсың.
Сырынды жігіт-қыз ұқсын,
Ақ сұңқар,
Ақша мандайсың.

Ерлікті жырлап келесің,
Халқына батыр қорған деп.
Елдікті жырлап келесің,
Сөйлейсің «Естай – Хорлан» боп.

Көрмейсің ала бірін де,
Сарыарқа, Алтай, Атырау...
Одақтың талай тілінде
Жырынды жаттап жатыр-ау.

Қосылдық елтіп әніңе
Сөзіңді құптап –
«Хош!» – дедік.
Өйткені елдің бәрін де
Аласың баурап, дос көріп.

Үлкенге – іні, кішіге –
Ақылшы абзал ағасың.
Жасы үлкен жайсаң кісіге
Аңқылдап барар баласың.

Бақшада бірге ойнайсың –
Баламен жүрсең баласың!
Тарқамас қызық тойдайсың
Біздерге ардақ ағасың!

ӨМІРГЕ ҒАШЫҚ

Өмірге ғашық жандармыз –
Құмарымыз бір сәтте басылмаған,

Көп сырымыз және де ашылмаған.
Кең ғаламды қалтқысыз ұғу үшін
Аздық етер еді ғой ғасыр да әман.

Айналамыз жадыра жаз сияқты,
Көңіліміз қашан да мәз сияқты.
Ақ сағымдай арманға жету үшін
Бір түгіл, екі ғұмыр аз сияқты.

Айға ұшамыз,
Самғаймыз одан да әрі
Күйсандықтай кеуденің толы арманы.
Мына менің басымда жұмыр жердің
Өзендері түйіскен толы арналы.

Неткен ұшқыр бүгінде қиял, арман...
Тас түлектей шырқаған ұялардан.
Бір биікке жетсең-ақ,
Бір биігі
Қол бұлғайды құздардан, қиялардан...

Солай дәйім –
Ағындап алға асады,
Бір шың барып бір шыңға жалғасады.
Шыға алмаған тауыңның бәрі биік –
Толмағандай арманның арнасы әлі.

Сонысымен елтітіп,
Еліктіріп...
Алады әр кез өзіне серік қылып.
Мына өмірге қиянат –
Кетсең егер
Із қалдырмай артыңа,
Келіп тұрып.

МЫНА ЖАЛПАҚ ҒАЛАМДА

Мына жалпақ ғаламда –
Кезігесің алуан-алуан адамға.
Жақсылар да,
Жайсаңдар да бар онда
Бірақ, бірақ таңырқама
Өмір атты ұзақ жолда ұшырассан жаманға.
Жұмыр жердің ойы-қыры секілді
Адамдар да не түрлі.
Біреу сенің шиідей ғып бетінді
Қаралайды аппақ адал ниетінді.

Біреу саған әрі-сәрі –
Түсінбейсің.

Тағатыңды ол тауысады.
Досың менен қайсысы көп қасыңның,
Сол жағына ойланбастан ауысады.
Енді біреу ойламаған жеріңнен
Сәттерінде жамандықтан жерінген,
Көңіліңе құйылады шуақ боп,
Мына өмірге қарасын деп сеніммен
Жамандықты ұмытасың тегінен.
Табиғаттың бізге берген үлесі –
Арамдық пен Адалдықтың күресі.
Өмір мәңгі екеніне сенсең шын,
Жақсылықтың жеңерін де біл осы.
Міне, осылай – мына жалпақ ғаламда
Кезігесің алуан-алуан адамға.
Тек тірліктің түп қазығы мызғымас –
Жамандардан жақсылар көп әманда.

ЖЫЛДЫҢ ТӨРТ МЕЗГІЛІ

Пендеміз ғой,
Қателік те тән бізге,
Пендеміз ғой,
Өмір серік ән бізге.
Пендеміз ғой,
Көктем келсе қуанып,
Көңілсіздік оралады әр күзде.

Сондықтан да жылды төртке бөлеміз,
Бірін артық,
Бірін кемдеу көреміз.
Ал шынында әрқайсының өз орны
Барлығына жетпей ме осы өреміз.

Өлкемізге жадыраған жаз келіп,
Айдындарға аққу, үйрек, қаз... қонып,
Дүниені думандатқан шақтарда
Жас балаша қаламыз бір мәз болып.

Жадыраған жаздың жайсаң ажары,
Тарқамайтын тіршіліктің базары.
Қырға шықсақ айлы кеште –

Алыстан

Естіледі құрбылардың наз әні.

Дарқан дария, шалқып жатқан күз қандай,
Бар байлығын ұсынады қызғанбай
Хош айтысқан әнші құстар керуені
Сейілінен қайта оралған қыздардай.

Кербез дала жатады бір керіліп,
Маужырайды тәтті ұйқыға беріліп.
Кейде бәрін астан-кестен қылады
Азынаған ақ бораны желігіп.

Жапалақтап қар жауады,
Бұрқайды –
Бөрілер жүр жайғатсақ деп бір тайды.
Ал табиғат –
Қамқор әже секілді
Жер-ананы қалыңырақ қымтайды.

Қыс қауқарсыз өз мерзімі өткенде,
Қарашы ана түлеп тұрған бөктерге,
Мал да,
Жан да жайнап сала береді,
Күндер ұзап,
Ұласады көктемге.

Жайсаң дала көз тартады әрімен,
Дүние думан,
Дүние сұлу,
Әрі кең...
Көктем, сірә, сонысымен қымбатты
Жылдың басқа мерзімінің бәрінен.

МЕН СЕНЕМІН

Құйқылжыған алуан ырғақпенен,
Сан әуенді күніге тыңдап келем.
Тыңдап келем –
Егіліп, елітіп дәйім,
Кезі келсе өзім де жырлап берем.

Жан тербердей –
Көп еді жақсы ән қандай,
Мөлдір бұлақ –
Тұмадан басталғандай.
Қалай ғана тыңдаудан жалығарсың
Шөліркеген сезіммен жатсаң қанбай.

Ауысады бір әуен бір әуенге,
Ұмыттырып басқаны бұл әлемде.
Тусам керек о бастан әнмен бірге,
Әнсіз өмір жоқ шығар, сірә, менде.

Сайрайды кеп бұлбұл құс таң алдында,
Содан асқан рахат таба алдым ба.
Уа, дүние, қызығы-думаны көп
Әлде өзің де осы әннен жаралдың ба?

Абай айтқан:

«Естісін, есерін де...»

Тыңдап жүрміз –

Білмейміз есебін де.

Мен сенемін әйтеуір ана сүті
Жаралыпты әнменен десе бірге.

БАР БОЛСА БІР ҒАЛАМАТ...

Сал домбыра күй төккен шанағынан,
Шабыттанып, шарқ ұрып салады ән.
Аққу ару аспанда үнін қосса,
Шырқ айналып ұшады бала қыран.

Сезімдерді сырлы әуен баурап алған,
Сиқырың боп шығады қайда да алдан.
Тәңіріңдей ол сенің тап бастырған
Қор болып кетпесін деп қайран арман.

Домбыра үні жерде де,
аспанда да...

Бәрін шертіп береді дастан дала.
Серік қылып Күй – Құрман жабырқаса,
Сырласыпты қамаудан қашқанда да.

Айта алмаймын –

Жасады ол қанша ғасыр

Бар болса бір ғаламат баршаға асыл

Сол – осы домбыра ма деп қаламын

Шертетін ұрпақтарға тамсана сыр.

Айырылып аққуынан айдын ана
Қанша рет қолаң шашын жайды дала,
Ел босып,

Қара орманы қайысқанда
Төгіпті ол қос ішегінен қайғы-нала.

Көкірегін қанды жасқа бұлап ана –
Жарықтық,
Не көрмеген мына дала?
Соны да береді айтып сал домбыра
Оралып «Алқакөл» мен «Сұламаға».

Қайғыдан құса болып, кегі қайнап,
Мойнына батырлардың келі байлап.
Асылын аздырғанда Туған елдің
Зарлаған ол да бірге «Елім-айлап».

Тірліктен түңілткендей жұт халықты
Таппаған ешкім мұндай мықты алыпты.
Құйып ап хан қаһарын көмейіне
Өлімнен дүйім елін құтқарыпты.

Бір көрген қуанышын азаппенен
Домбырадай сыралғы аз-ақ дер ем,
Өмір бойы ол өнерге өріс беріп
Бірге жасап келеді қазақпенен.

АППАҚ АРАЙ

*Қазақстан Ленин комсомолы сыйлығының лауреаты,
Халықаралық «Алтын орфей» жүлдесінің жеңімпазы
Роза Рымбаеваға*

Қарашы әні,
Айнаға қарашы әні,
Сұлулыққа кім, қалай таласады,
Айналайын,
Мен білсем, саған тегі
Ақ көйлегің айрықша жарасады.
Шашың қара,
Қиылған қасың қара –
Сұлулықтың сиқыры осында ма?
Дүниедегі бар түстен саған, жаным,
Ақ түс қана қонымды расында да.

Қарашы кәне –
Айнаға қарашы тағы,
Ағаң, сірә, тап басты,
Адаспады.
Бәлкім, анау ақ көйлек үстіндегі
Ақтығымен жаныңның жарасқаны,
Пәктігімен жаныңның жарасқаны.

Әнің қандай,
Келіскен сәнің қандай,
Көз алдымда толқисың сағымдардай.
Сенің үнің тербетіп,
тебіренгісіз...
Билеп алды сезімді, жанымды арбай.

Аппақ арай –
Айналаң ала таңдай,
Болашағың биікте –
Қара талмай.
Көкжиектен көрінші,
көрінші бір
Айға ұмтылған ақ қанат балапандай.

Сыр қала ма ақында айтылмаған,
Ұсынбады қызығын қай күн маған.
Мына менің жазира, жалқын далам,
Талай-талай сиқырлы ән тыңдаған.
Елти тыңдап ойнақы, қылықты әнді
Бүгін, міне, тағы да тынып қалды.
Табысыңмен,
Тай тұлпар шабысыңмен
Қуанта гөр осылай халқыңды әмән.

Әнде мынау көңілдің жарасымы,
Әнде мынау жазира дала сыры,
Әнде, қалқам, еліңнің бар асылы.
Жан тебіренер жақсы әнді тыңдайды ұйып
Қалың орман,
Айдын көл,
Тау асуы...
Ел мерейін көтеріп сол үшін де
Шарықтай бер, кішкентай қарашығым,
Дүниеге жеткізіп дала сырын –
Қастерлеген халқыңның жан асылын.

ДАЛА ҚОСЫ

(Толғау)

Асылым, Арқа – аяулым,
Асылым – ата мекенім.
Түнде де, міне, ояуым
Жырың боп жүйткіп жетемін.

Мен сенің ойы-қырыңды,
Самалың болып кеземін.
Ұққанша барша сырыңды
Ұйқының бермен кезегін.

Қиялмен ұшып аспанда,
Қараймын кейде биіктен.
Жалындай түсер жас жанда,
Отыңды бойға құйып бер!

Тусырап жатқан бай дала –
Кілемдей бейне құлпырып,
Ақ айдын сынды айналаң,
Ақ бидай қырда тұр тұнып.

Даланың көріп келбетін,
Ойменен кейін шегінем.
Түрен сап алғаш жерге тың,
Диқан боп егін егіп ем.

Ойымды судай сапырып,
Жүйткіді, міне, жел ескек.
Жүретін дәйім шарқ ұрып,
Кетеді сол сәт елестеп.

Қиырдан әрбір аттанып,
Тоғысқан бізде жолдары.
Тұрарлық айтсам мақтанып –
Ғажап күн екен ол дағы!

Ағылған сонда қыз-жігіт
Мәскеуден, Баку, Киевтен...
Жанында алау,
Ізгі үміт
Уа, жастық, қандай сүйікті ең?

Болмаса жайлы үй, мейлі,
Даланың қосы – тұрағы.
Ән салып,
Бірде билейді,
Әңгіме-дүкен құрады.

Мақтайды кейде қаланы,
Мақтайды думан-қызығын.
Айтысып бірде қалады,
Қос басы дәйім қызу үн.

Ерте де, кеш те тынбайды,
Жаңғыртып сол үн даланы.
Бірі айтса бірі тыңдайды,
Сонысы жанға жағады.

Қос басы дәйім қызу үн,
Еске алса жігіт қаланы,
Еске алса сүйген сұлуын,
«Бұртаңдап» қыздар қалады.

Өтеді күндер осылай –
Бір таң мен бір таң алмасып.
Білмедім сонда, досым-ай,
Қанша өмір кетті жалғасып.

Даланың қосы қос емес,
Махаббаттардың ордасы,
Көгеріп талай көсеге,
Басталды жарқын жол басы.

Басталды жарқын жол басы,
Осынау әсем алқаптан.
Өмірге шықты қолдасып,
Талай жас сүйіп жар тапқан.

Даланың қосы қос емес,
Жастардың болды отауы.
Көгеріп талай көсеге,
Ән шарлап кетті жотаны.

Айтылған сыр да бар әлі,
Бүгінде соның бәрі ыстық.
Оттан да өткір алауы
Арманмен алғаш табыстық.

Бір жасап қалам тағы мен,
Кезіксе абзал достарым.
Бәрінен ыстық бәрінен –
Даланың сонау қостары.

Ол қостар – жәй бір қос емес,
Жастардың жарқын ордасы,
Көгеріп талай көсеге,
Бастала бермек жол басы!

ИГІ ТІЛЕК

(Толғау)

Өтеді күндер,
Өтеді айлар –
 Жылдар да...
Жайқалып гүлдер –
Тұрады тұнып қырларда,
Өскелең өмір –
Сәулетті өңір –
Көңілде жыр боп шалқиды.
Жүретін нәзік пернесін басып,
 Сезімнің тасып –
Тартасың ойша сан күйді.
О гүлдер әсем –
Қызыл да жасыл, көкпеңбек.
Көз жауын алар –
Қырқада гүлдер неткен көп.
Сондықтан біздер осы бір шақты шуақты
Мақтаймыз дәйім көктем деп.
Есімде әлі –
Ол кезде сәби баламын,
Ойнағам қуып сағымын туған даланың.
Құрдас көп –
Біздер жүгіріп желмен жарыстық,
Ал енді маған бүтінде соның бәрі ыстық.
Есімде әлі –
Жайдары көктем болатын,
Бар еді менің өзгеден ұшқыр тал атым.
«Бәйгеден» дәйім шалдырмай дара келетін,
Анашым мәз боп қалатын.
Бала боп қызық күндерді көрдім мен талай –
Қыс пенен көктем алмасты кинолентадай,
Тарихқа келді қырық бір,
Шуақты көктем
Арайлы күндер құйып нұр.
Осындай шақта алапат соғыс кенеттен
Қырғын боп тиді еліме –
 Сұмдық, о неткен!
Демеуші ек бұрын:
Не киіп ертең, не ішелік,
Азамат болдық бір күнде түгел есейіп,
Балалық қалды,
Еркелік қалды жайына,
Күңіреніске толды көктемнің көрікті айы да.

Майданға кетті экелер тегіс аға мен,
Булықты жасқа аяулы жеңге ана мен,
Сәнменен салар ақ торғын – шәйі шәлісін
Аз күнде-ақ олар ауыстырып алды қарамен,
Күніренді мұңлы шеруін тартып бар әлем.
Майданға кетті ауылдың нелер ардағы,
Ақ шашын жайып әжелер артта қалды әне!
Сағымдай бейне бұлдырап асыл арманы.
Қызғалдақ гүлдей арулар бүршік жармады.
Есімде әлі –

Соғыстың ауыр жылдары,
Талайдың балғын бақытын солар ұрлады,
Көп үйдің мәңгі түндігі мүлдем жабылды,
Соғыстан қайтып оралмай абзал ұлдары.
Кейісі келді құрбан қып жарты денесін!
Кеудеде шыбын жаны бар –
сол да демесін.

Сыздайды жүрек,
Сыздайды жаның, дариға-ай,
Еске алсаң сонау азалы күндер елесін.
Біреулер келді айырылып екі жанардан,
Көрген жоқ елін соғыстан соңғы жаңарған.
Көрген жоқ жүзін зарыға күткен жарының,
Көрген жоқ жүзін елдегі жас пен кәрінің,
Көрген жоқ, дүние-ай, аңсаған асыл анасын –
Көрген жоқ тұңғыш баласын!
Арманым, шіркін, болмас-ау – дейді сырлассаң, –
Бір шолып өлсем Жер менен Көктің арасын.
О адам жаны – не деген ғажап сірі еді
Жарылып қалай кетпейді екен жүрегі,
Дүние – думан!

Көрмейді-ау, шіркін, бірін де
Кеудеде жалын –

Сонан да өлмей жүреді,
Ойласаң жаны –

Темірден, бәлкім, жаралған,
Ыстық жас ыршып кетеді кейде жанардан.
Ол үшін бірдей атқан таң менен батқан күн,
Дариға-ай, соның бәрі арман!
Жара көп жанда –

Таусарсың айтып қай бірін,
Шемен боп қалды сұм соғыс салған
қайғы-мұң.

Көңілге медеу –

Берген жоқ ерлер намысын,
Батырып жаудың ай, күнін –

Танытты солай елімнің ерен айбынын
Сонан да біздер қарсы алып әрбір көктемді –
Айтамыз сыр ғып,

жыр қылып дәйім өткенді.

Орнасын бақыт, еліме байлық,

Ырыс-құт –

Тілейміз барша әлемге тегіс тыныштық
Көңілдей әсем құлпыра берсін ұлы өмір,
Жайқала берсін гүл өстіп.

Өтеді күндер,

Өтеді айлар –

Жылдар да...

Ұрпақтан бізде жасырар есте сыр бар ма?

Арайлы таңды қарсы алған сайын бәріміз

Жасымыз, мейлі, кәріміз,

Тағызым етіп тұрайық

Біз үшін жанын пида еткен абзал ұлдарға.

Тұрсыншы біздің көңілде дәйім күн күліп,

Сөнбесін мәңгі –

Сөнбесін мәңгі нұрлы үміт

Ағалар жазған ерліктің ұлы шежіресін

Жеткізу парыз ұрпаққа сыр ғып,

Жыр қылып!

АЙТЫҢДАРШЫ, АДАМДАР

Уа, Адамдар!

Дүниені билеген –

Сендерге тән –

Әсем әуен, Күй деген...

Айтыңдаршы,

Жер жаһанда не қалды

Құдыретіңе келіп басын имеген.

Уа, Адамдар!

Табындырған ғаламды,

Айтыңдаршы,

Кім сендерден бар әлді.

Хиросиманы ойран еткен бомба да

Аядай алақаныңда жаралды.

Уа, Адамдар!

Айтыңдаршы –

Не ойладың

Шығарғанда атом Жердің ойранын.

Ақыл-ойың,
Мінезің салиқалы
Ердің бес қаруындай жарасатын.

Сөйлеп кетсең тереңнен тебіреніп,
Жердің жәйін ойлайсың еміреніп.
Шынымды айтсам,
Өкіндім диқан болмай,
Ақын боп туғаным сені көріп.

АРҚАҒА

Биігім,
Ұшқан ұям – Арқа менің,
Думанға, мерекеге дархан елім.
Жанымның жалындаған сағынышын
Өзіңе сыйға балап тарта келдім.

Төсімде көктемгі әсем қызғалдағың,
Өмірдің өр шыңына жүзді арманым.
Бойыма асылыңды бердің құйып,
Сен менен ештеңе де қызғанбадың.
Па, шіркін!
Көрікті еді дала қандай,
Сұлулық –
Бәрі өзінен тарағандай.
Кетер ме қиып тастап қайтқан құс та,
Артына қайта айналып қарап алмай.

Ұлыңмын сендей әсем, паң даланың
Бүгінгі мерейіңе таңданамын.
Кеудемді күмбірлетіп күйге ораған
О, менің қасиеттім –
Арман әнім!

Жүлде алып жүрмесем де жан асырмай –
Көңілім сахараңның даласындай.
Өлеңім – саған деген махаббатым,
Көзімнің ағы менен қарасындай.

ТАУЛАР

Таулар,
Таулар,
Төбесі көк тіреген –
Қас батырдай көрінер шоқтығы ерен.

Етегінен шыңына қарағанда
Ақша бұлтқа кіріп тұр өткір емен.
Баурайында – қарағай...
Гүл де өседі –
Ұшар басы аспанмен тілдеседі.
Осылай Көк пен Жерді жалғастырған,
Екі елдің елшісіндей күн кешеді.

Жаһанға мақтанардай бар асылы –
Әр таудың қыран жетпес дара шыңы.
Жаратқанда-ақ биіктік табиғаттың
Тауға ғана сыйлаған жарасымы.

УА, АҒАЙЫН

Уа, ағайын, сөйлейін –
Сөз бердің бе,
Ұлыңмын ғой жаралған сөзбен бірге.
Шамырқанбай шыдайын қайтып қана,
Қадалғанын көрген соң көздер кімге.

Тұғырыңнан серпілген қырандайын –
Мына отырған сендерге ұлан-ғайым
Жүрегімнің мөп-мөлдір қайнарынан
Бәріңе жыр арнайын.

Жыр арнайын үлкенің, кішіңе де...
Білесіндер ақынның күші неде.
Арасына жыл салып келмей қалсам,
Әрқайсың жүресіндер түсіме ене.

Беру қиын сезімді суреттей
Мен сендерді көремін құдыреттей.
Әкелмесем бір сәтке көз алдыма
Қояды күнім өтпей.

Уа, ағайын, сөйлейін сөз бергесін
Демеңдер тек салқындап өзгергенсің.
Мауқым ептеп басылды –
Үлкен, кіші...
Өздеріңді есен-сау көз көргесін.

МҰРСАТ БЕР

Уа, табиғат!
Мына байтақ даламды,

Мына байтақ ғаламды
Көру үшін –
Бір сәтке
Күн көзіне айналайын,
Мұрсат бер.

Дүниенің сұлулығын –
Шырайын
Бағдарлайын,
Қиынына шыдайын
Жер-жаһанды бір айналып шығайын
Бәрін-бәрін өз көзіммен көрейін,
Шуағымды, шұғыламды төгейін.

Түн түнекте –
Зар боп сәуле – жарыққа
Тал қармаған қанша зағип-ғаріп бар
Аңсап жайсаң гүл кезін
Соның бәрі күтетіндей Күн көзін.

Бәрін соның көру үшін көзіммен
Қуат керек,
Мұрат керек төзім мен.
Уа, табиғат?
Сол үшін де бір сәтке
Күн көзіне айналайын –
Мұрсат бер!

ШАШУ

(Ғабит Мүсірепов оқушылармен кездескенде)

Толқындай бейне зал іші,
Қаншама адам жиналған?
Ғабең соның бәрісі
Гүл ме деп қалдым сыйлаған.

Өйткені осы жастардың
Реңі бейне таңғы нұр.
Бәрі де таулы асқардың
Төсінде өскен жанды гүл.

Қыздар жүр –
Қандай әдемі!
Жаралған мәңгі жыр үшін.
Өздері кепті әдейі
Қырқаның қызыл гүлі үшін.

Осы ғой, Ғабе, аяулың,
Өз қызың,
бейне өз ұлың –
Сіндісі сұлу Баянның,
Інісі ерке Қозының.

Жетпістің тұрсыз өрінде –
Арқалап жүгін ғасырдың.
Бірақ та, Ғабе, көңілде
Қарттықты сізден жасырдым.

Қырағы көзге байқаған
Көрінер Сіздегі ой алып.
Шолсаңыз егер қайтадан,
Қалар сан Өлке оянып.

Ағаға асу – өрінде
Арнадым бір жыр қалам ап.
Көп ойлар қалды көңілде
Алдағы күнге аманат.

Ғабендей алып нар ұлын,
Айнытпай әлем таниды-ақ.
Өзінің ұлы дарынын
Сыйлаған дарқан табиғат.

ҚАСЫМҒА

«Құя алман үгітілген балшық өлең,
Көңілде көл жасамаң тамшыменен,
Серінің семсеріндей сертке таққан –
Өлеңнің өткірін алшы менен», –

Дедің де астың биік жыр асуын,
Өлеңмен жасап не бір мұра асылын.
Ел үшін өстің ерен ақын болып –
Бақытын ойламаған құр басыңның.

Өмірдің мейманы боп аз ғана күн,
Еліңді сүйіп өттің, абзал ақын.
Бұрқыраған қысы жүрді Оралыңның,
Жырыңда талмай қақты қаз қанатын.

Жырладың алтын ұя – өз өлкеңді,
Жырладың тау-қияны, өзен, көлді...

Жырладың қара қасты қарындасты –
Кетпедің босқа тастап көлеңкенді.

Әлі де сол баяғы бір Қасымсың,
Бір өзің – танығанға бір ғасырсың.
Отырсам өлең жазып – ақылшымсың,
Ал жай кезде – ең жақын сырласымсың.

АҚҚУ АҚЫН

Әбеке!
Сіз жетпіске келдіңіз –
Бұл мереке бүгінгі жыр үшін де,
Сөзіңіздің алауы,
нұры ішінде.
Әлпештеген Еліңнің жақсы лебін
Есту ләзім ақынға тірісінде.

Көптен күткен көктемнің әз қонағы –
Айдындарға мамырлап қаз қонады.
Сіз секілді көл сәнін келтіретін
Аққу – ақын, әрине, аз болады.

Өлең – өмір уақытпен шектелер ме,
Жеткен де бар бұл күнге, жетпеген де.
Мен сенбеймін дәл Сіздей нар ақындар
Әр халықта,
әр елде көп дегенге.

Сіз жетпіске келіпсіз –
Жетпіс – қазір ер жасы есіп жүрген,
Сырдың суын етікпен кешіп жүрген.
Жетпіс – қазір, ғылымның айтуында,
Адамзатқа – орта жас десіп жүрген.

Жүк артса да,
Сыр бермес тағдыр нендей,
Көңіліңіз көк майса балғын көлдей.
Жарты ғасыр көтеріп өнер туын
Жыр-бәйгенің келесіз алдын бермей.

Көру ләзім тірлікте тамашаны –
Өмір – бәйге,
Әркім-ақ таласады.
Ал, Әбеке, Сіз сынды ақындарға
Озу ғана, тек озу жарасады!

ТІЛШІ

(Қарт журналист Әбдуәли Қарағұловқа)

Тыстағы абыр-сабыр тынса дағы –
Сөнбейді көрші үйдегі бір шам әлі.
Жарығы жақсылықтың жаршысындай
Көкірегінді қуаныш – нұр шалады.

Берілген осыншалық ілкі ісіне –
Сізге оның таныс, бәлкім, түр-түсі де.
Түн ұйқысын төрт бөлген мазасыз жан –
Жаңылмайсың,
Газеттің тілшісі де.

Жанына толтырғандай нұрын дала –
Оралған сапарынан бүгін ғана.
Көп сырды жеткізуге асығады –
Жол соғып қажыған-ау,
Түрін қара.

Ойланып, сәл тыныстап алады да –
Қайтадан береді ерік қаламына.
Бір жолда көргені көп, түйгені көп
Тартады бәрін талғап, таразыға.

Табысқан таныстары, достары көп,
(Ұғыңыз, мейлі, мұны жоспары деп.)
Жеті қат жер астында шахташы бар,
Диқанмен де сырласты қоста түнеп...

Шарлаған іздері көп дала – қырда,
Атырауда, Арқаның алқабында.
Жайлауда шопанменен бірге жүріп,
Тойын көрді жас сәби баланың да.

Газетке жазады енді осыларды –
Мақтан ету салтымыз досы барды.
Біреулерін энекей шығарып сап,
Біреулері алдынан тосып алды.

Қайда барса таусылмас таныстары,
Білмейсің жақын оған, алыс па әлі.
Әйтеуір қуанышпен қауышады,
Әне біреу тоқтатып, тағы ұстады.

Міне, осылай әрдайым жалғасады,
Журналистер досының бар ма саны.

Жол шегеді ақпанның аязында
Әсіресе тұрмайды жазға салым.

Үйренсем деп өмірден мол қармаған,
Бір жер жоқ бұл өңірде ол бармаған.
Журналистің ізіндей көрінеді –
Далада сайрап жатқан жолдар маған.

ШЕЖІРЕ ТАУ

Қарқаралы!
Бұрын да болғам талай бұл өңірде
Ән өңірде,
Жазира жыр өңірде.
Тәттімбет боп,
Мәди боп,
Қалибек боп...
Қалған менің жатталып жүрегімде.

Сұлулықтың мөп-мөлдір қайнарындай
Сүт бетінде кілегей-қаймағындай.
Аралағам армансыз аймағын бай –
Әр тасы тарих болып тіл қататын
Шежіре тау бар екен қайда мұндай?!

Тұтасқан қайың,
талын,
қарағайын...
Тағы бір аралайын, саралайын.
Ұқсам деген тау жәйін, дала жәйін
Еркелегіш, елтігіш баладайын,
Түсініңдер жанымның тебіренісін
Көрсем көзім тоймайды,
уа, ағайын.

Қасымда Қайрат ақын,
Жаппар ақын –
Ақындар жақын түгіл,
Жатқа жақын,
Жүрек сырын қалтқысыз ақтаратын,
Әр шоқының,
Әр көлдің,
Әр жотаның...
Келе жатыр көңілге хаттап атын,
Мәңгілік жатталатын.

Тіршіліктің әр сәті ағыстай-ды,
Сылаң-сағым сусиды, алыстайды.

Жаппар жырдай мақтайды туған жерін,
Күйеу бала – Қайрат та қалыспайды.

Қалыспайды,
Сол керім жарасады,
Қиялмен биіктетіп аласаны,
Бір ақын бір ақыннан әрі асады.
Асылы, Қарқаралы – шежіре тау
Жиғандай мөлдіретіп тамашаны,
Көркіне көз тоймайды,
Қарашы, әне!

ҚИМАЙ КЕТІП БАРАМЫН

Қарқаралы таулары,
Қарқаралы баулары,
Қарқаралы көлдері,
Қарқаралы белдері,
Қияныңда қалқытып,
Қиялымды тербеді.

Ері де – ер,
Елі де – ер,
Кілең сал мен серілер.
Бұрын мұнда келмеген,
Қызығына ермеген,
Көрмеген жан не білер?

Елге ырыс-береке –
Қойны толы кең екен,
Жерұйыққа тең екен,
Бір келген жан айналып
Шыға алмайтын жер екен.

Жатыр дала жерұйық –
Көкірегіңе нәр үйіп,
Төскейінде дән ұйып
Сол даланы түлеткен,
Сол далаға гүл еккен
Азаматтары ақиық.

Көктем түгіл, күзгі әрі –
Дала сәні,
Түз нәрі.
Еліктіріп алғандай
Сұлу екен қыздары,
Сынайтындай бізді әрі.

Сына, сына,
Сынай бер...
Күлмесін тек былайғы ел.
Қимай кетіп барамын,
Ей, арулар – кынай бел.

АЙНАЛАЙЫН

Нүркен-ауыл –
Бір кездегі аядай үркер ауыл.
Енді бүгін Батырдың атына сай,
Өрісі – кең,
Өресі – үлкен ауыл.

Бұл жердің тасы қаран,
Тауы қыран,
Тербеткен бесігінде тауып ұлан.
Мен бүгін батыр болып қайтқандаймын
Батырдың миллионер ауылынан.

Көңіл өсіп,
Көрсек көз қызғалдақтай –
Қуаныштан өн бойың қызынардай.
Жүріп жатқан әр көшемізде
Нүркеннің бала күнгі ізі бардай.

Ерлікті машық қылған қайда дәйім,
Көп екен еңбекте де сайлы ағайын.
Көтерген көкжиекке батыр даңқын
Елінің елдігінен айналайын,
Ерінің ерлігінен айналайын.

МӘҢГІЛІК АЛАУ БАСЫНДА

Бас иіп,
Тағзым етіп ерге ерен,
Бұл жерге сен келесің,
Мен де келем.
Маздаған мәңгі алауды көрген сайын
Жанымды әлдилейді тербеп өлең.

Басында қашан келсең гүл тұрады,
Алаудың нұрыменен құлпырады.
Жалынның саусақтары –
Самсап бәрі
Сол гүлді ұстасам деп ұмтылады.

Көп көзден қыз-реңі қысылғандай,
Қызыл гүл құбылтады түсін қандай.
Ол дағы ерлеріне елін сүйген
Нәп-нәзік саусақтарын ұсынғандай.

ДУБОСЕКОВО ТҮБІНДЕГІ ОЙ

Сезімдерін сездірмей –
Тұмшалаған,
Келіп-кетер күн сайын мың сан адам.
Мың сан адам күн сайын тағзым ғып,
Қойып кетер гүл шоғын,
Кім санаған.

Зіл-зала күн туғанда ел басына,
Тұрды қарт та,
Бала да ер қасына.
Қанатымен су сепкен қарлығаштай,
Арулар да бұл жерге келді асыға.

Жанталасып жендеттер емінуде,
Қанды көздер шел басып, семіруде.
Алғы шепте бір-ақ сөз,
Анттай берік –
«Артта – Мәскеу.
Болмайды шегінуге!»

Шегінуге болмайды –
Ердің анты.
Шегінуге болмайды –
Елдің анты.
Әділдіктің Байрағын биік ұстап,
Осы сөзбен Советтің жеңді халқы.

Қорғап қалған Бостандық нарқыменен
Бұл жердегі ерліктің даңқы да ерен.
Өзі өлсе де,
Өмірге дақ түсірмес
Бабалардың байырғы салтыменен.

Сезімдерін сездірмей –
Тұмшалаған,
Өтіп жатыр үн-түнсіз мың сан адам.
Елдік пенен ерліктің ескерткіші
Сабақ болып қайсыбір кесірлерге,
Сес көрсетіп сұхыңмен есіргенте
Жетіп жатыр осылай тұрсаң эман.

ЕЛУДЕГІ АҒАНЫҢ МОНОЛОГЫ

Күндер, айлар, жылдар-ай, зымыраған
Кейде ұға бермейді-ау сырын адам.
Ұмытамыз кешегі сұрапылды
Мәз болып жүргеннен соң бүгін аман.

Уақыт жүйрік –
Тосқауыл, төтелермен
Алды-артына қарамай өте берген.
Соның бәрі бейуақытта ойға оралып,
Зіл салмағын сезімнің көтерем мен.

Елестетіп өткеннің тұрсам бәрін,
Уақыт маған артады зіл салмағын.
Талай қыран кетіпті арманменен
Көрсете алмай биікте бір самғауын.

Азаматтар –
Армандас, сырластарым...
Оқи да алмай өмірдің бір дастанын,
Талай боздақ өтіпті –
 Соның бәрі
Елудегі өзімнің құрдастарым.

Ер еді –
Бір-бір үйдің арысы еді,
Жатқан ойдан, жамандықтан қалыс еді.
Ауылдың базары еді,
Ажары еді –
Бәрі әнші,
Бәрі шешен,
Бәрі сері!..

Жалғанда жақсылыққа тойған ба адам,
Бірі үйленсе, барлығы той қамдаған.
Шаңырақтан шалқыған шаттық есіп,
Жауым бар деп ешбірі ойланбаған.

Сол сәнімен өмірден өтер ме еді,
Уақыт бірақ осыны көтермеді.
Жымысқы жау ұрланып келді бір күн
Балаусаны күл қылып өртеңдегі.

Қарсы аттанды жігіттер содан бәрі
Сәні кетті ауылдың, жоғалды әрі.

Жауды жеңдік,
Бірақ та көп құрдасым
Туған елге жарқылдап оралмады.

Күндер, айлар, жылдар-ай, зымыраған
Елу жас та келіпті бүгін маған.
Енді менің тілерім –
Жұлдырмасын
Жау оғына жауқазын гүлін далам.

Болса дағы арайлы, нұрлы аспаным,
Сезем кейде көңілімді мұң басқанын.
Қиын екен келгенде жер ортаға
Жоқ болғаны қасында құрдастардың!

ДАРЫН ДАЛАМ

Мына дала көлбеген кеңістігі,
Көзді арбаған өр менен еңістігі,
Дән-дария тербелген егістігі,
Ән-Ғалия дем берген келісті үні...
Қуанышын әйгілеп жер үстінің
Сәбең тойын жатқандай бірге тойлап
Үлкен-кіші тік тұрып тегіс бүгін.
Ескен желдей зымырап ағады күн –
Қайта айналып өткенін табады кім?
Осы жерде Сәбеңнің балалығын,
Ағалығын,
Ғұлама даналығын
Айдында айнадай дірілдеткен
Мөлдірейді көлдердің жанары мың,
Шежіре боп сөйлейді дала бүгін.

Ана-Дала көсілген байтақ, алып –
Шалқарында шабытын шайқап алып,
Мақтанышын сыр қылып айтары анық:
Киелі жер болған соң ұлылық та
Келеді деп егіздей қайталанып.

Қараша үйде –
Жел соқса әрең тұрған
Сәбең туған,
Сол тұста Ғабең туған.
Қазақтың өнерінің бақытына
Қос кеудеде тоғысып әлем тұнған.

Қос жүйіктің үзеңгі қағысындай,
Қос өзеннің атасқан ағысындай,
Қос түндіктің түлеген арысындай,
Ұшырыпты табиғат бір тұғырдан
Екеуін де –
Өссін деп сағы сынбай.

Қос қыран талпынғанда шынға қарап,
Әр сөзін құлақ түре тыңдар алап.
Туған жер!
Айналайын, тұғырыңнан
Қос түлегінді өсірген мыңға балап.

Айдынды,
Айбынды жер –
Киелім-ау!
Бүлдіргенді,
Жидекті,
Шиелі бау,
Шаңқан күнің үшін де сүйемін-ау,
Дарқандығың үшін де сүйемін-ау.
Өнерге екі бірдей ұлын берген
Алдыңа кеп басымды иемін-ау.

Байтақ дала –
Бақ қонған,
Ырыс қонған...
Сая болған,
Талайға тыныс болған.
Сән-салтанат өрбіген құрыш қолдан
Жер-ананың көл-көсір пейіліндей
Басқа емес,
Мінеки, осы арада
Екі арыстың туғаны дұрыс болған.

Бұл жер –
Миллион жүректі жаулаған жер!
Бұл жер –
Дүлдүл жүйріктер аунаған жер!
Сөз-құдірет алаудай лаулаған жер!
Төбесінен Бақ-жұлдызы аумаған жер!
Ел мерейін биікке көтерсін деп,
Сан сұңқарын бапкердей баулыған жер!

О, Туған жер!
Ұлыңның ұлы тойы,
Алғы күнмен астасқан үміт-ойы.

Берекесі,
Бірлігі жарылмаған
Құтты жерден той-думан арылмаған,
Дүбірлетіп қарсы алар перзенттерін
Сен аман бол алдымен, Дарын-Далам,
Дарын-Далам,
Бақытым, барым, Далам!

Жырласам да жиірек бауды, гүлді –
Арқалауға әзірмін тау жүгінді.
Алматыда жүріп-ақ,
О, Туған жер!
Тілеймін сенің аман-саулығыңды,
Тілеймін сенің аман-саулығыңды!

АТА САЛТ

Қажытып әбден жол жырақ –
Бейтаныс үйге тоқтайсың келіп қалжырап.
Түн қатып жүрген мынау өңірде бір жан жоқ,
Төңірек түгел ұйқыға кеткен маужырап.

Туралай келіп тірейсің дағы ат басын,
Мазасын алып қағасың тағы қақпасын.
Басты қатырып ойланып тегі жатпайсың
Қылығың жұртқа жағарын яки жақпасын.

Тұрасың сосын:
«Құдайы қонақ едік!» – деп,
Батырдай қайтқан осы үйдің жауын жеңіп кеп.
Жұбайың дағы қосады бір сөз төтеннен
Ырқыңа сенің еліктеп.

Келгенше қонақ,
Келген соң енді ол қысылып,
Бәйек боп жатыр қазанды оттан түсіріп,
Дастарқан жайып, бар дәмін саған ұсынып...
Атанның жолы –
Далаға, сірә, қонбайсың
Осы бір үйдің тұрсаң да жайын түсініп.

Аттанар сәтте тағы да сені қимайды,
Ойлайды тұрып қошемет жайлы, сый жайлы.
«Бір көрген – біліс» –
Бабадан қалған мирас бұл,
– Құдайы қонақ, бұйымтай айт! – деп қинайды,
Айылын тіптен жимайды!

Бабалар баста қалдырған жол ғып артына,
Дарқандық солай дарыпты мына халқыма.
Тілеймін мен де ұрпағым берік болсын деп
Атаның осы салтына.

ШЫҢ

Бір шың бар-ды Алатауда армандай,
Асқақ еді қараған көз талғандай.
Сұлу еді, сұлу еді ерекше
Көрген адам есінен бір танғандай.

Тәкаппарсып тұрған қалпы өр шың да,
Бір шықсам деп ойлаушы едім сол шыңға.
Жанды арбаған жаннат көркі көлбеңдеп
Кенелтіп-ақ тастайтындай мол сырға.

Ұзақ жүрдім,
Батылым тек жетпеді,
Жігерімді жүрегім кіл шектеді.
Бірақ сонау шыңға деген құмарлық
Жатсам-тұрсам ойымнан бір кетпеді.

Тәуекелге будым дағы белімді
Тарттым шыңға серік етіп сенімді.
Жүріп келем тасты қашап, мұз кесіп,
Маңдайымнан тамшылатып терімді.

Шықтым ақыр.
Шың басында тұрмын мен,
Төбесінде Ай қонақтап, Күн келген...
Биіктің рахатын,
Және де...
Басты айналтар қорқынышын кім білген?!

Тіршілік жоқ сенен өзге бұл маңда,
Биіктік көп мынау асқақ шыңнан да.
Ұқтым алғаш еркін басып аяқты,
Жетпейді екен Жұмыр Жерде тұрғанға.

ЕСІЛ ТАСЫП КЕЛЕДІ

– Есіл тасып келеді, Есіл тасып,
Қауіпті ме, қорқасың несін сасып?
Неге, бала, соншама үрейлендің,

Боп-боз болып кеттің ғой есің қашып?!
Жылда-жылда тұрмай ма Есіл тасып!

Ақтарылған Есілдей арнасынан
Асып-тасып жатады жалғасып ән.
Көктем сайын мен дағы көтеріліп
Кемерімді бұзам да, алға асығам.

Сондықтан да Есілдің тасығанын
Қызық көрем,

Ол – менің ғашық әнім.
Тасу деген мерейі тіршіліктің,
Оған бола, бауырым, жасымағын.

Тасу керек,
Бір мезгіл тасу керек,
Байлығыңды базарлап шашу керек.
Өмір өзі сабаңа түсіреді
Өрлігінді болғанда басу керек.

Есіл тасып келеді –
Есіл тасып!...

* * *

Бір тау биік,
Бір тау тіптен аласа,
Бір шың жатыр бұлттарменен таласа.
Әрқайсының өркеш-өркеш шоқтығы
Өзінше бір сұлу сурет – Тамаша!

Бір көл таяз,
Бір көл терең түңғиық –
Мөлдірлігі таңғы шықтай тұрды ұйып.
Табиғаттың қайшылығы осы бір
Көңілдерге кетеді ерек сыр құйып.

Бір өзен бар –
Асау аттай шабады,
Күндіз-түні бұрқ-сарқ етіп ағады.
Бір өзен бар сабасында сабырмен
Аймалайды ақ кемерлі жағаны.

Бірде төмен,
Жүрер бірде жоғары –
Адамда да қайшылықтар мол әлі.
Олардың да таязы мен тереңі,
Биігі мен аласасы болады.

ЗАЙСАН – ЖАЙСАҢ

Зайсан – көл,
Зайсан – тоғай,
Зайсан – дала,
Сыймайды құшағыңа жайсаң да ана.
Тәңірдің бере салған ырысындай
Дана шал,
Жайсаң жігіт,
Қайсар бала...

Бәрі бар –
Сұлулық та,
Сымбат та бар,
Шежіре-шоқылары тіл қатқан әр.
Сән-көрік, сәулеті мен салтанатын
Кеуденің бесігіне құндақтап ал.

Сұлулыққа таңырқап, танданбаған
Болды ма екен бұл жалпақ жалғанда жан.
Бір жерұйық, сірә да, осы шығар
Асан бабам айналып, армандаған.

Екеу болса, бірі едім талайлы ердің
Сұлу жер көп –
Бұрын да талай көрдім.
Бурабай мен Баянның бауырындай,
Көлі көркем,
Ғажайып тауы мұндай
Зайсан – жайсаңға айналып қарай бердім.

* * *

Кең жазыққа үйрендік бала жастан
Тауға да, теңізге де қарамастан
Тал, қайың, шырша, терек алаласқан
Жазиралы жайлауда өстік біздер
Қиялды қиянына ала қашқан.

Өрі бар, кей тұсында еңіс те бар,
Даланың жазықтығы – келіскен әр.
Жағрафия айтқандай, доп емес те,
Ойлайтынбыз:

– Жер, сірә, тегіс болар!

Осылай да балалық ұғымымыз –
Күлмеңіз, сәби сезім – мұны ұғыңыз.

Бізде – жаз,
Камчаткада – қыс дегенде,
Шайқалғандай болатын тұнығымыз.

Кейін-кейін түсіндік – бәрін ұғып,
Сезім-арна кеңейді ағын ұрып.
Теңіздерді жасадық қолымыздан,
Тауларды Толағайдай алып ұрып.
Табиғаттың тыңына түрен түсті,
Жетеледік шөлдерге Іле, Ертісті
Қалсын деп Жер-ананың жаны кіріп.

Көл жасап,
Теңіз жасап,
Орман жасап...
Тауларға жан бітірдік қолдан қашап.
Дүние көне тартып кетер ме еді,
Бір ауық Адам болып толғанбасак!

* * *

Ұшып келем,
Бұлттарды құшып келем,
Бірде үстінде,
Ал бірде түсіп төмен.
Самолеттің моторы гуілдейді
Жолбарыстай ыңыранып күшіктеген.

Терезеден қараймын көкке, жерге,
Мен – аспанда,
Алматы – көп төменде.
Мына бір бұлт секілді ақ бас бура
Жатып қалған біржола шөк дегенге.

Іле жатыр, энекей, иректеліп,
Телінгендей Балқашқа сүйреп келіп.
Алатаудың қарағай, шыршалары
Ғайып болды ақыры сиректеніп.

Ұшып келем,
Сан ойға түсіп келем,
Бірде тоңып,
Біресе ысып денем.
Аспан мен Жер арасы бір тұңғиық,
Ақ қанатпен келеміз бұлттын қиып.
Шағыл аспан телміріп терезеден
Ұрланып кеп тыңдайды күлкінді ұйып.

Сұлулыққа көз тоймас қарап мына,
Күншығыс жақ нұрланды, таң атты да.
Көкжиекке алтын зер таратты да,
Қошеметін көрсетті қанаттыға.

Шұғылалы жер де әсем, көк те әсем,
Көзді арбаған қарайсың отқа да сен.
Табиғат қиялыма қанат берсе,
Ақтық демім біткенше тоқтамас ем!

ҚАРАҒАНДЫ УНИВЕРСИТЕТІНДЕГІ КЕЗДЕСУ

Ақын халық – құмар жан өмірге ерен
Кезі кем шалқып-тасып, төгілмеген.
Жастықпенен тағы да ұшырастық –
Қартаюды білмейтін көңілменен.

Ой көп...
Бәрін айта алмай қиналасың,
Өңкей өрім бергендей сый-бағасын.
Солардың алаулаған жалынымен
Қайта оралып келгендей жиырма жасым,
Мені қырыққа біржола қимағасын.

Жиырма жасым келгендей қайта оралып,
Көңілімнің тұнығын шайқап анық.
Құс-көңілім кетеді самғап биік
Аспанында Арқаның байтақ алып –
Арманымның айдынын байқап алып.

Мөлдіреген көп көздер сыр ақтарып,
Отырғандай бізді әрі сынап, бағып.
Кешегі қима қасым сияқтанып,
Кешегі жиырма жасым сияқтанып,
Бара жатқан біртіндеп жырақ қалып.

Күлкі ойнаған көздердің қиығында,
Сарыарқаның сарыбел қиырында
Ұқтым мен жастықпен табысудың
Қуанышын,
Ләззатын,
Қиынын да...
Тірліктің таусылмайтын сыйы мұнда.

О, Жастық!
Күйі бөтен, сыйы бөтен
Жырмен сомдап –

Бейнеңді биік етем.
Сеніменен табысу қандай қиын?..
Ажырасу – одан да қиын екен,
Қиын екен!

ҚАНСОНАР

Күздегі абыр-сабыр тына қалып,
Басқаша күй кешкенде мына халық,
Бір-бірін соғымына шақырысып,
Барады бір-біріне сыбаға алып.

Бел шешіп қауырт істен жас та, кәрі...
Тірліктің баурап алып басқа амалы
Ақ қарда жаңа жауған ит жүгіртіп,
Қызығы қансонардың басталады.

Келтіріп күй-бабына қыранын да,
Байлайды таң асырып пырағын да.
– Хабарла жігіттерге,
Таң сәріде
Бәріміз тоғысамыз Құлақұмда! –
Дегені қарт аңшының бұйрықтай боп
Тарайды бірден-бірге бұл ауылда.

Саясаткерлер сәріден тұрып алып,
Қорына бір-бір сойыл іліп алып,
Жобамен аң өрісін біліп алып,
Жөнейді ауыл үстін дүбірлетіп,
Бірі озып –
Ұбақ-шұбақ бірі қалып.

Алысып ауыздықпен жауар аттар,
Жазылған ақ қағаздай қалады ақ қар.
Із кескен қансонарда жігіттерді
Тұрғандай күтіп небір ғаламаттар.

Беткейден қызыл түлкі қылаң беріп,
Құйқылжап көзді арбайды сылаң көрік.
Құсбегі томағасын тартқан сәтте
Шарқ ұрып шықты аспанға қыран көріп.

Тең болып көрінгенмен жайда бәрі
Аңшы жоқ ата жолдан тайған әлі.
Қыран алған түлкінің жөніменен
Біреуі қанжығаға байланады.

Олжасы емес,
Жол басы еліктіріп,
Жылт еткен үміт оты желіктіріп,
Қайқаңнан қағып тағы түлкі іздейді,
Алғанын ақсақалға беріп тұрып.

Қызықтың ортаймаған арнасы әлі
Ұзатып күнді күнге алға асады.
Қыс – Көктем,
Жаз – Күзбенен алмасады.
Ал қыстың қансонарсыз бар ма сәні?!
Табиғаттың ғажайып қызығы да
Осылай бір-біріне жалғасады.

ШОҚАН АУЫЛЫНДА ТУҒАН ОЙ

Біздер келдік –
Нұр жауды ақ қар болып,
Мұны бүгін айтамыз мақтан көріп.
Мына дала – ақ ниет көрінісі
Таң нұрындай тамылжып жатқан көрік.

Шоқан бабам өзі тұр қарсы алғандай,
Дүние танып,
Көңілім ән салғандай.
Ел мерейі еңсемді биіктетіп,
Кешіріңдер,
Мейірімге қалсам қанбай.

Көкірегіне жалын боп толған демі,
Артта қалып Көкшенің орман көлі...
Арманына ақ нұрды аялатып
Осы екен-ау тұғыр қып қонған жері!

Тас тұғырда ғажайып биік мүсін,
Ұлылыққа әз басын иіпті шың.
Қоянкөздің самалы аймалайды
Еркелетіп тұрғандай сүйіктісін.

Қабылдар ер әр сөзін мыңға балап,
Тына қалып тау, жота, тыңдар алап.
Шыңы болған,
Халқының шыны болған –
Тұрғаны да ғажап-ау шыңға қарап!

Бабам көрген бұл жерді балам көрсін,
Қалам көрсін,
Жазира далам көрсін.
Ақиығын қазақтың еркелеткен

Бауырларым,
Ел-жұртың аман болсын!

ШЫНДЫҚ-ШЫНАР ✓

Шындық атты шынар бар,
 Ұқтырам деп,
Сол шынарша шайқалмай тік тұрам деп
Талайлармен жан кешіп жағаластым
Ойламадым шындықтан мықты бар деп.

Шындық – менің ожданым,
 Ар-намысым,
Шындық болып сайрайды таңда құсым.
Құс мамықта дөңбекшіп жата алмадым.
Шындық кейде шырылдап қалғаны үшін.

Талай таңым ұйқысыз өтті менің,
Шындық үшін сан мәрте соққы жедім.
Шындық үшін жанымды алсаң ал да,
Таза қалдыр арымды деп тіледім.

Алда қанша күнім бар,
 Біле алмадым,
Тірлігінде түтескен кім арманын.
Көшер жылдар,
 Солмаса болды тегі
Көңілімде шындық атты шынар бағым.

ШАБЫТ ТҮНІ

Қайтарып қапырықты, күн ыстығын
Жұрт жата басталды жұмыс күнім.
Мен де бір,
Шекарада сақшы да бір
Күзеткен Ел-Ананың тыныштығын.

Тым-тырыс шынар қала,
 Мұнар дала...
Сан ойлар сапырылысып, бұлаң қаға,
Кезеді меніменен тылсым түнді
Беймезгіл тоғыса алмай бір арнада.
Ой да бір,
Құйын да бір дала кезген,
Зіл батпан қайсы бірде сананы езген.
Қарамаймын жұмбағы мол жұлдыздарға –
Қанымда қалған әдет бала кезден.

Ойдың да ауыры бар,
Жеңілі бар –
Ойнайды қақпақыл ғып мені бұлар.
Ешкім жоқ қуаныштың бөлісетін,
Ел қайда көңіліңнің шерін ұғар?

Болмаса да ғаламат дүр атағым,
Осылай атады ылғи бұла таңым.

БАР МЕНІҢ ӨР ДАУЫСЫМ

«Айықпайтын жан екен түсі мұңнан», –
Деме, жаным, жасымда-ақ үсік ұрған.
Әкем кеткен келмеске,

Ағам кеткен
Бір алапат басталып кісі қырған.

Тумаса да қара күн өз басыма,
Көңіл жеткен бағымның озбасына.
Анамның, жастай қалған жеңгелердің
Көз жіберіп өскенмін көз жасына.

Содан болар,
Көп ойнап, көп күндеймін,
Бұл ішіне байланған шоқ күндеймін.
Қиып түсер жауымды ақ беренмін,
Қынабында қайралған өткірдеймін.

Еркелігім елусіз шетте қалып,
Балалықтан біржола кеткен алып.
Елдің жауы – ежелгі менің жауым,
Жүрегімді шыңдағам кекке малып.

Тарихтың парактаған сан ғасырын
Бар менің өр дауысым,
талмас үнім.
Күн туса ел басына –
Нажағайдай
Жау төбесінде ойнайтын алмасымын!

БӘРІ ҚЫЗЫҚ ТІРЛІКТЕ

Бәрі қызық тірлікте тірі адамға,
Дені сау,
Бауыры бүтін, дін аманда.
Дүние төңкеріліп сала берер
Бір күні омақасып құлағанда.

Бәрі қызық тірлікте тірі адамға,
Сайран-сауық «кел-кел» деп тұрады алда.
Бірінің көк тиындық құны қалмас
Абайсыз омақасып құлағанда.

Бәрі қызық тірлікте тірі адамға,
Тіпті кейде мұңайып, жылаған да.
Тән емес,
Жан ауырса қандай қиын –
Оңалмай омақасып құлағанда.

Қызық деген – қызық қой,
Тойған ба адам,
Теңіздей тереңіне бойлар ма әман.
Беймағына күн кешіп,
Мәз боламыз,
Шаттықтан да,
Мұңнан да,
Ойдан да аман!..

Бірдей ұғып өмірдің ақ, қарасын,
Тірліктен баз кешуге шақ қаласың.
Білу керек бір туған бауырың да
Кешке дейін мадақтап, мақтамасын.
«Елге жағар ер жігіт қылығынан» –
Қылығың мен табысың жаттан жақын,
Дәл солай жақыннан да жат табасың!

Келдің ғой бәрін, бәрін көрейін деп,
Лауласын жанда жалын,
Көмейінде от.
Өмірдің өз ұлы боп келген басың,
Кетпесін кетерінде өгей ұл боп!

БОЗ ДАЛАМ-АУ

Мынау, мынау баяғы боз дала ма,
Бойжеткен мен кешегі бозбалаға.
Көк шалғынын көк ала кілем етіп,
Асқарларға арманым созған ана.

Мынау, мынау баяғы боз дала ма,
Алтын сағым дірілдеп қозғала ма?
Көкжиекпен астасқан шәй шымылдық –
Сұлулыққа қараған көз қана ма?!

Үн қата ма төңірек,
Тыңда, кәні –
Терек, қайың самалмен ырғалады.
Сыбдыр-сыбдыр сыбырлап сыр айтады
Сыр айтады жапырақ-сырғалары.

Сыр айтады жапырақ – сырғалары,
Өзен, көлі,
Сай-сала, жылғалары...
Үнсіз ғана тыңдайды тебіреніп,
Біз кеткенбіз,
Енді оған кім барады?
Көкіректе бір түрлі мұң қалады.

Мұң қалады –
Өткенің түседі еске,
Тірлік дейтін шырын бал түс емес пе?
Артымызға айналып қарамаймыз,
Еріп кетіп алдамшы құс-елеске.

Боз дала бәрін көрген,
Бәрін көрген...
Бозбала жігіттіктің сәнін көрген.
Өзі де мұңаярдай бізбен бірге,
Абайсыз кеткенге асып сағым-белден.

Жасырын сырымыз жоқ боз даладан,
Арманын әнмен тербеп созған әман.
Жүректі жүрекпенен жалғастырып,
Жеңгедей жолын алар бозбаладан.

Беу, менің қасиетті боз далам-ау,
Бозбала шақ басымнан озған анау.
Соны ойласам,
Бүгінде көп ойласам,
Көңілім қозғалады-ау,
Қозғалады-ау!

ДАЛА МЕКЕН

Ассалаумағаләйкүм, Дала мекен,
Мен сені сүйем елден ала бөтен.
Жолға шықсам,
Жабырқап қалмайын деп
Бір уыс топырғынды ала кетем.

Ала кетем алысқа өзімменен,
Таусылмасын сағынып төзім деген.
Кәдуілгі жолсерік болады ол
Беймаза сәттерімде көз ілмеген.

Көз ілмеген шақтарда сыр ақтарып,
Көрінеді ол туған жер сияқтанып.
Айтқаныма сенбесең,
О, бауырлар,
Сағынып көр ауылыңды жырақ барып.

Жырақ барып ойлап көр ауылыңды,
Ата-ананды,
Ағайын,
Бауырыңды...
Көз алдыңа келеді тізбектеліп,
Өзен, көлі,
Тасы мен тауы күллі.

Ақ қайыңдар –
Айға ашқан алақанын,
Ақша гүлдер –
Қарсы алған дала таңын,
Көз алдыңа келеді тізбектеліп
Қаз, үйректер өргізген балапанын.

Құрбыларың –
Жайнаған қыр гүліндей,
Қызғалдақтар қырмызы –
Нұрлы күндей.
Өз ортаңда осынау қасиетінді,
О, туған жер,
Қалайша жүрдім білмей.

Заңғар таулар –
Тұратын мұз бөктеріп,
Көз алдыңнан өтеді тізбектеліп.
Соның өзін сағыныш самалымен
Аймалайсың алыстан іздеп келіп,

Міне, солай –
Мен үшін Дала мекен,
Сүйем оны өзгеден ала бөтен.
Қайда жүрсем жанымды жылытсын деп,
Бір уыс топырағын ала кетем.

Үшінші бөлім

*Арманның ақ шаңқанды арайында
Кеудемнің кір қалмасын сарайында.
Өлеңге түсіремін өмірімді –
Бәрін де айтқым келіп ағайынға.*

АНА ЖҮРЕГІ

Елден бұрын сезеді ол сезбегенін өзгенің,
Елден ерек төзеді ол төзбегеніне өзгенің.
Мен шырақты көрмедім мынау жалпақ

ғаламнан –

Алмастырар ананың жүректегі көздерін.

Көз алдына ананың мейірім де, қайырым да –
Қалмайды одан жасырын қуанышын,
қайғың да...

Соның бәрін көретін көкірекпен, көңілмен –
Ана жаны сәулелер тоғысатын айдын ба?!

Сені жақсы дегенде алауланып реңі,
Қуаныштан нұрланып, көктем болып күледі.
Әлемдегі әсемдік түйісетін сол замат –
Кіршігі жоқ ақ айдын аналардың жүрегі.

Сені жақсы дегенде, өңі бал-бұл жанады,
Мақтаныштан төбесі көкке жетіп қалады.
Махаббатта мен басқа құдыретті білмеймін,
Мейірлене ананың сүюіндей баланы.

Бала десе ұмытар өзге тұрмақ, өзін де,
Ана жаны қандай бай сыршыл, шыншыл
сезімге,

Мейірім бар қаншама жүрегінің түбінде,
Өзі сөнбей сөнбейтін жылылық бар көзінде.

Бір жайсыз сөз естісе, сен туралы егерде,
Көзі көрмей, сірә да, ана соған сенер ме.
Отқа, суға түсер де тек сен үшін сол замат,
Сені артына қалдырар күйіп-батып өлерде.

Қалт жібермей өмірде құбылыстың бәр-бәрін
Кірпік ілмей өткізер талай тәтті тандарын.
Сенен артық, сірә да, тіршілігі жоқ оның –
Ақ тілеу қашанда –

Сенің бақыт-арманың.

Бір тамшы жас іркіліп жанарыңа,
Мұңая қалғаныңа қарадым да:
– Жыламашы, – деп едім жалынғандай
Білмеймін қорықтым ба, аядым ба?

– Түсінбейсің, бауырым, баласың ғой
Өскен кезде бәріне қанасың ғой, –
Дедің де сырт айналып жүре бердің,
Шарқ ұрып, шешім іздеп аласұрды ой.

Жігіт болып жүрсем де атқа мінген,
Сол сырыңның шешімін таппадым мен.
Нұр толтырып жаныма кетуші едің
Көңілді жүрген кейбір шақтарыңмен.

Күн бойы өгіз айдап, егін егіп,
Жүрдің сен жеткізсем деп жеріме құт.
Кешкілік отырар ең диірмен тартып,
Көтеріп жатқызған соң мені келіп.

Арман алыс, ол күндер жаның жарым,
Қай кезде тыныс тауып дамылдадың.
Білмедім мен –
Әйтеуір, бар ұққаным,
Көрмеуші едім тауыңның шағылғанын.

Қалтқысыз кім айта алар бүте-шіге
Ойлаймын түссе сол бір күн есіме:
Өмірдегі соккының ең ауыры
Тиеді екен үлкеннің үлесіне.

Жақсы жүрсең көп-ақ жәй да ағайын,
(Деген ойдан аулақпын майдалайын.)
Ауыр күнде әрі аға, пана болған
Әпке деген атыңнан айналайын!

ДОС ТУРАЛЫ СЫР

Қиындық көріп қинала қалсаң сен егер,
Дос болып адал, өзіңе балап келе бер.
Қымсынба тіпті, қақпаймын әсте бетіңнен,
Басқадан бұрын қол ұшын берем, сене көр.

Анадан бірге туғандай ыстық бауырлас,
Дос үшін соққы жесең де жаның ауырмас.

Екі ұдай егер күн туа қалса басыңа –
Шын достан асқан жанашыр, сірә, табылмас.

Көңілім таза, болмайды менде кек деген –
Кезім жоқ, сірә, достықтан тайып шеттеген.
Турасын айтам, табылса кейбір сатқындар,
Оларды тіпті жауымнан бетер жек көрем.

Табиғат мені жаратсын, мейлі, жарлы қып,
Сөнбесе болды көкірегімде нәрлі үміт.
Сол үшін ғана айнымас берік достықты –
Ту қылып биік көтеріп өтем мәңгілік.

АҒАЛАР

Өз ағалар,
Жанашыр, ақылшылар
Жақсыңды айтып,
Кемінді батыл сынар,
Сонысымен басқадан биік шығар,
Сонысымен басқадан жақын шығар.

Сонысымен жаныңды баурап алып,
Көрінеді тұлғасы таудай алып.
Ағаменен сезбейсің ауырлықты,
Соқтықсаң да күші артық жауға барып.

Ағалардан көп көрген жақсылығым,
Көкірегімнен жыр болып ақсын бүтін.
Өзім емес, алдымен ағаға арнап,
Тігер ем, тігер болсам бақ шыбығын.

Аға деген кіршіксіз көңілменен,
Келдім бе екем о баста өмірге мен.
Аға жаны әрдайым ақ аспандай
Биіктігі парапар көгіңменен.

Болмаса да өзіммен бір туғаны,
Толқынданып кеудемде жыр тулады.
Мен оларды дастанға балаймын да
Армандаймын болуды бір шумағы.

Ақ тілегі астасқан арай күнмен,
Тоғысатын теңіздей бар айдынмен.
Бір сәулесі немесе бір тамшысы
Болуды бар жаныммен қалаймын мен.

Мәз болар аға деген атқа дәйім,
Жасы үлкеннің бәр-бәрін мақтамаймын.
Жаман болса, жақының – алыс-тағы,
Жақсы болса, жанашыр жат та – ағайын.

Өмір деген көп жайға үйретеді
Кей ағалар жаныңды күйретеді.
Сондайлардан жиреніп безесің де,
Әрі-сәрі түсесің күйге тегі.

Кейде күйге түсесің әрі-сәрі,
Екі сезім кеудеңде алысады.
Бірақ түбі жеңеді жақсы көңіл,
Әз ағамен тілегің табысады.

Содан тағы қаласың көтеріліп,
Көкірегінде маздайды от өріліп.
Сенім деген сезімнің қанаты ғой,
Жақсы ағалар өзіңнен етеді үміт.

Жаратса егер табиғат жетелі ғып,
Жақсы ағалар өзіңнен етеді үміт.
Сондықтан д інілік ілтипатпен
Мен әрдайым басымды өтем иіп.

Талайларға бұл күнде ағамын мен,
Іні көңілін бақыт қой таба білген.
Мерейімді өсірер ертеңіме
Жақсылардың ізімен барамын мен.

Әз, ағалар,
Ақылшы, жанашырлар,
Көз алдымда биіктеп барасыңдар.
Өйткені сендер бізге асқар белдей
Панасыңдар,
Дәрия-данасыңдар –
Бар болыңдар,
жақсы аға-жанашырлар!

САҒЫНАДЫ ЕКЕН

Адам балалығын сағынады екен,
Қимасын сағынғандай,
Сыйласын сағынғандай –
Қызығы мол –

Балдәурен,
Балғын шағың...
Көз алдыңнан сусиды сағымдардай.

Адам балалығын сағынады екен,
Анаң да еркелететін,
Ағаң да еркелететін –
Жолға шықса:

«Ел танып, жер көрсін», – деп,
Әкең дәйім қасына ерте кететін.

Адам балалығын сағынады екен,
Ойынан табары көп,
Қулықтан хабары жоқ –
Ол әсте ойламаған ертелі-кеш
Біреулерге көңілім қалады деп.

Адам балалығын сағынады екен,
Кәмелетке толғаннан соң,
Ой тербеп толғанған соң,
Бәлкім-бәлкім бәрі де –
Бейқам күнің
Қайта айналып келмейтін болғаннан соң.

СЕНТЯБРЬ ТАҢЫ

Тап бүгінгі қуаныштың шегі бар ма,
тыңдашы,
Сентябрь де – ата менен немере үшін жыл
басы.

Құшағына толтырып ап қырдың қызыл
гүлдерін
Әне кетіп бара жатыр екеуінің құрдасы.

Қайта түлеп жасарған ба бүгін таңда осы
өңір,
Қарай қалсаң самсап кеткен қызыл алау
көше гүл.

Бірі – кәрі, бірі – балғын,
Жүректері лүпілдеп,
Мектебіне бара жатыр, бара жатыр қос өмір.

Жетпістегі қария мен жетідегі немере,
Екеуі де қалған екен қуанышқа кенеле.

Атам тегі Еркінменен бірге оқитын сияқты,
Десем, сірә, бұл сөзіме елдің бәрі сене ме.

Уақыт әділ, жалғыз сәт те тоқтатпайды
сағатты,
Бүгін, міне, сентябрьдің алтын арай таңы атты.
Атам сынды миллиондаған аталардың
шаттығын
Жұдырықтай жез қоңырау жер-жаһанға
таратты.

Сентябрьде сезілмейді қоңыр салқын күз лебі,
Осы күні балдырғандар өмір сырын іздеді.
Осы күні ашып алғаш «Әліппенің» беттерін,
Қуаныштан балбұл қанып нұрланады реңі.

Шындығында бүкіл ата бала болып
қайтадан,
Осы таңда елден ерек ерте тұрып айтады ән.
Мен бе:
Жоқ, мен атам барда қамқоршы боп қайтемін,
Ол кісінің жақсылығын немереме қайтарам.

ДАРЫН ЕДІ

Сапаржан Хайдаровқа

Ол дарын еді,
Жалын еді,
Тым ерте жанып еді,
Білмейтін-ді кеуде ұрып, кісімсуді
Сонысымен кіші еді,
Алып еді.
Адамшылық талантын бойға жиған
Ол дарын еді.

Бауырларын, достарын, сүйіп күллі,
Өмірге өз шуағын құйып кірді.
Аға болды ініге, ағаға іні,
Пенделіктен әр сапар биік тұрды.
Жақын түгіл, жатын да сүйіп күллі.

Аға тұтқан көп жастың бірі еді мен,
Табатынмын оны ылғи Жыр елінен,

Жазбаса да жазғанның талайынан
Жақын еді өлеңге жүрегімен,
Ақ ниетті қалтқысыз тілегімен,
Соны ұғатын көп жастың бірі едім мен.

Әнші еді ол өзі ән салмаса да,
От болып көп көзінде жанбаса да,
Ән қадірін білетін елден ерек
Елікпейтін дабыра-далбасаға.
Әнші еді ол өзі ән салмаса да.

Қызығушы ем мен дәйім оны көріп,
Қуаныштан көңілім толы болып.
Тоғысатын кішкентай жүрегіне,
Тоқсан тарау таланттың жолы келіп.
Қызығушы ем мен дәйім оны көріп.

Жүрген жері думан-той, жиын еді,
Сол үшін ардақтайтын дүйім елі.
Кеудесіне бұл Сәкең ең алдымен
Адамшылық талантын жиып еді.
Асылы онсыз сөз айту қиын енді –
Жүрген жері думан-той, жиын еді.

Жалын еді,
Тым ерте жанып еді,
Жақсыны тая баспай таныр еді.
Талғампаздық талантын бойға жиған,
Адам еді,
Әрі үлкен дарын еді.
Ерте сөнді-ау
Тым ерте жанып еді.

* * *

Айтары не,
жыртып алған жейде үшін,
Баламызға кейіміз-ау кейде шын.
Кешіре алмай еркелеген қылығын
Күрзі сөзбен желкелейміз жұлынын.

Сыртқа шығып асық атса,
доп куса...
Құрдастармен қақтығысы боп тұрса,
Жақсылықты жолатпастай маңына –
Ұмытпастай жазалаймыз тағы да.

Қаршадайдан үйіп-төгіп өнерді,
Таңдандырса дейміз көп елді.
Ақын болар нәзік сыршыл жыры бар,
Талайлардың жан сезімін шын ұғар...

Тыңдап лебін күміс көмей әншінің,
Көкірекке құйылғандай бал шырын –
Нақ солардың төс тақасқан досындай,
Ұл-қызымыз болса дейміз осындай.

Күдік-үміт кезек қонып жүрекке,
Таусылмайды тойымы жоқ тілек те.
Ғалым болса болашақты жарлайтын,
Ұшқыш болса көк әлемін шарлайтын....

Жөн шығар-ау,
Жақсы тілек – жарты ырыс,
Соның бәрі арман-қуу, талпыныс.
Даналыққа асықсақ та құмартып,
Бала кезде бала болған мың артық!

ӘКЕ

Тарттың да тақсыретін көп бейнеттің,
Көктемгі шырын гүлше көктей кептің.
Мезгілсіз қиылдың да,
Арманыңның
Арайлы асқарына жетпей кеттің.

Жан әке!
Жетпей кеттің көп арманға,
(Өркімнің ойлағаны бола алған ба?)
Мұңына жетімдердің құлақ түріп,
Теңселді бізбен бірге көк орман да.

Теңселді көк орман да күңіреніп,
Туғанның бірі кетті,
бірі келіп.
Көп болды сүйегендер,
Сонда дағы
Не жетсін жүргеніңе тірі болып.

Балаңның баласы бар енді, міне,
Өсірді азамат қып кең дүние.
Сипады әке болып маңдайымнан,

Ризамын елімнің елдігіне.
Келтіріп мәре-сәре қостың әрін,
Думанда жиылады достың бәрі –
Үйрендім әке болып,
Сонда дағы
Әке,
Сенің орның бос тұрады.

Келсе үйге көршінің қара шалы,
Немереңіз көрсетер «тамашаны».
Кей күндері сол үйдің тентегімен,
Келісе алмай,
Атаға таласады.

Тақсыретін тарттың да көп бейнеттің,
Шырын гүлше, о әке, көктей кептің.
Немеренді алдына ап әлпештейтін –
Осы күнге думанды жетпей кеттің.

ҰСТАЗҒА

Алтын күз –
Жапырақтар сарғайған шақ,
Шалқыса бала қиял шалғайды аңсап.
Келеді ұстаз бейнесі көз алдыма –
Әр уақыт өткенді оймен шарлай қалсақ.

Есімде алғаш ашқаны «Әліппені»,
Есімде алғаш үйреткен әріптерді.
Есімде алғаш ұстаздың айтқандары,
Өз ұлындай арқадан қағып мені.

Сақшысындай балғынның күзеттегі
Есімде әлі қатемді түзеткені.
Есімде әлі қол ұшын беретіні –
Қиындықтың кезіксе жүз өткелі...

Есімде әлі ұстаздың бар арманы,
Соны қуып келемін жаралғалы.
Үйретті ол еңбекке, ерлікке де
Үйретті о даяла деп адамдарды.

Өмірдің ағымынан қалмасын деп,
Қиялым жатса дәйім алғаш сүйреп.
Ұғамын оны да мен ұстазымның –
Үйреткен оқуының жалғасы деп

АСАУ

Ат үйрету –
үлкен өнер әлі де,
Жел бітірер жасты қойып, кәріге.
Ауыздықпен арпалысқан асауға
Ер салсам дер тамам жұрттың бәрі де.

Батыл болып көрінуге құмар ел,
Батыр болып көрінуге құмар ел,
Өзіңе-өзің сенсең ғана ондайда
Білегінді сыбан дағы шыға кел.

Екпінімен құлататын тауды да,
Асау-асау алған ерді бауырына.
Ондай кезде сен де асау бол, жігітім,
Жалтақтама,
Аңсарың шын ауды ма.

Кең далада ылдиы бар,
Өрі бар...
Асау қандар арашасыз жолығар.
Қардың басын қар алады дегендей
Сонан соңғы әуселесін көріп ал.

Малда да бір кезігеді марқасқа,
Бәлкім, оны байқамайсың алғашта.
Ал ол сені салған жерде-ақ таниды,
Жасық болсаң,
Ат жалына жармаспа.

Аптығын шын басам десең жүйріктің
Жалпақ жонда құйындай бір құйғытқын.
Сонда ғана ол құдыретіңе бас иіп,
Тағзым етер тартқанына бұйрықтың.

Бас қамшыны,
Тақымынды қыс-тағы,
Көрген жанның қансын көңіл құштары.
Елестесін дүйім елге сол замат
Жас асаудың пырақ болып ұшқаны.

Орал содан ұзақ жолда алданбай,
Тақым жазып,
Құмарың бір қанғандай.

Өмір – жарыс,
Жазығында көсіліп
Асау дағы,
Сен де үйреніп қалғандай.

БАЛАМ АУЫРҒАНДА

Ып-ыстық қой,
От демің жалындаған
Не боп қалды кенеттен, жаным балам?
Тынышталшы азырақ, тыныс алшы,
Азабыңның аударып бәрін маған.

Құлыншағым,
Қызығым, қылықтым-ау,
Жаутаң қағып жатқаның сұлық мынау.
Өзімнен де сен қымбат екенінді
Бұған дейін аңдамай жүріппін-ау.

Үш күн болды –
Әлі бір нәрсе сыздадың,
Ұшқындайды көзіңнен әлсіз жалын.
Бұған дейін білмеппін,

Ұқтым бүгін
Ұқтым бүгін ғаламат жан сыздауын.

– Балам, балаң болғанда білерсің деп,
Ол күлгенде, қосыла күлерсің деп
Айтатыны атамның еске түсті,
Ол жыласа, сен бірге жүдерсің деп.

Жүрегіңнің естіліп дүрсілдеуі
Анаң отыр, энекей, құр сұлдері.
Сен жатқалы ұмыттым мен де өзімді,
Ішкен асым бойыма бір сіңбеді.

Серги қойшы,
Сергіші, жаным балам,
Соғады әзер жүрегім жарылмаған.
Сен сауығып тезірек қуантшы бір
Азабыңның аударып бәрін маған.

ҚЫЗЫМА

Қызым, саған арнау қашаннан-ақ ойымда,
Жария ғып айтып ем жасқа толған тойыңда.

Содан бері сөзімді жұтып жүрген жандаймын,
Бір қарызым өтелмей келеді екен мойында.

Айтары жоқ –

Сол жырды күнде жазғым келеді,
Іздегенде ойдың да табылмай ма керегі.
Әлде неге көңілім елегізіп тұрады,
Толқытпай ма деп сол жыр не өзгені,
не мені.

Ақыл айту бұл күнде –

Жаттанды боп қалғандай,
Жетелер ме ол сені асуларға армандай.
Жетем десең мұратқа, нысананды әрі ұста,
Місе тұтып әрнені,
Болмашыға алданбай.

Тіршіліктің таусылмас тарам-тарам жолдары,
Жақсы жүрсең,

Әкеңе биік мерей ол дағы.

Менің саған тілерім,

Өсиетім және де

Суық сөзден,

Сұқ көзден аман болсаң болғаны,

Ең бастысы, құлыным,

Адам болсаң болғаны.

КӨҢІЛ КҮЙЛЕРІ

Біреулерге ұнаған кезіміз бар,
Біреулерді сынаған кезіміз бар.
Біреулерден есітіп жылы лебіз –
Біреулерден жылаған кезіміз бар.

Бірде – шынның шындығын айтамыз деп,
Бірде –

шынның шындығын айтамыз деп,
Есімізде –

ескерту алғанымыз:
«Жан-жағыңызды абайлап байқаңыз» деп.

Соның бәрі өмірлік сабақ болып,
Бірде – қату,
Бірде – ашық қабақ көріп.
Ойымызды ойласып айтар болдық –
Бірдің бір екендігін санап көріп.

Біреулерге ұнаған кезіміз бар
Біреулерді сынаған кезіміз бар.
Біреулердің жан төзбес жәбіріне –
Көре тұра шыдаған кезіміз бар.
Кезіміз бар шыдаған көре тұра,
Дауласпаймыз бәріміз өре тұра.
Тұтастықты тілейміз өзгелерден
Бірді екіге өзіміз бөле тұра.

Біреулерді орынсыз өкпелетіп,
Сүрінгеннің үстінен көктей өтіп,
Алға бассaq,
абырой тапқандаймыз,
Қалғандаймыз –
төбеміз көкке жетіп.

Жіпке тізіп тірліктің қайшылығын,
Сигызарсың өлеңге қайсы бірін.
Қателесем,
айтарсың жанашыр жұрт –
Ежелден қайсың – аға,
қайсың – інім.

Біреулерге ұнаған кезіміз бар,
Біреулерді сынаған кезіміз бар.
Бірде көңіл –
көктемнің күншуағы,
Бірде – қаңтар, қақаған сезім ызғар.

Ақты – ақ,
ал қараны –
қара демей,
Көпті – көп,
ал дараны –
дара демей,
Бәріне де бір өлшем береріміз,
Ескі демей,
ал мынау жаңа демей.

Жұмып қойып бәріне көзімізді,
Біле тұра алдаймыз өзімізді.
Сондықтан да ұғады өтірік деп,
Кейде өзіміз шын айтқан сөзімізді.

Ақиқат пен жаланың ара жігін,
Өзің ойла, құлыным,
қара бүгін.

Өзің айыр
ескінің ескілігін.
Өзің айыр
жаңаның жаңалығын.
Өзің адас –
адассаң алмағайып,
Жөн табу да –
зердесі барға лайық.
Сен биікте шынар боп тұрсаң егер,
Біз-ақ жерде қуанып, таң болайық.

Мен сүрінген шығармын –
Сүрінбе сен,
Мен бүгілген шығармын –
Бүгілме сен.
Мен көрген жақсылықтың бәрін көр де,
Азабымның көрмегін бірін де сен.

ӨМІР БӘЙГЕСІНДЕ

Көңіл – көл,
Бір тұнығы шайқалмаған,
Сырым көп,
Тек жеткізе айта алмаған.
Балалық –
балдәуренім екенсің-ау,
Кезінде соның бәрі байқалмаған.

Өткеннің өкінішін айтар ма адам,
Кезінде соның бәрі байқалмаған.
Табиғат, білейін шын мәрттігіңді
Бір сәтке балалығым қайтар маған.

Қайғысыз,
қамсыз жүрер кездерімнің
Қадірін жігіт болған кезде білдім.
Жылдардың зымырауын сезбей қаппын
Жанында еркелеумен жезде-күннің.

Зулайды қалай-қалай мына күндер,
Уақыт жоқ бұрынғыдай бұламын дер.
Алайын озғандарды қуып жетіп,
Қайыспас қас батырдың шыдамын бер.

Кемедей жағалаудан алыстаған
Қазірде көп қызығың қалыс маған.

Енді ешкім балалыққа баламайды,
Хақым жоқ жасауға ешбір шалыс қадам.

Қанатын бер сұңқардың самғайтуғын.
Тұяғын бер тұлпардың талмайтуғын.
Қалпым бар ұлы өмірдің бәйгесінде
Бір озбасам құмарым қанбайтуғын.

KӨЗДЕР

Көздер, көздер!
Біреуі үлкен, біреулері кішірек,
Қарағанда тұрар дәйім ар жағыңнан ішіп-
жеп.
Біреуі көк, тағы бірі қарақаттай мөп-
мөлдір,
Бір-біріне ұқсамайтын шіркіндердің түсі
көп.

Сол көздерге қарай берем, қарай берем
ынтығып,
Сол кездерде жатқан жоқ па алуан-алуан
сыр тұнып.
Кейбіреуі шок орнында қоламтаға ұқсайды,
Кейбіреуі тұрар дәйім биіктерге ұмтылып.

Көздер, көздер!
Көп екен ғой бұл өмірде не түрлі,
Кейбіреуі енді-енді сенетұғын секілді.
Кейбіреуі түнде жанған жарық жұлдыз бейне
бір,
Ондай көздер елемейді анау-мынау отынды.

Кей көздер бар аш бөрінің көздерінен
аумаған,
Іздейтұғын бұғып жүріп қорадан қой,
таудан аң.
Ондай көздер күндіз сөніп, түнде ғана
жанады,
Өз құлқынын ойлайды ылғи, сондықтан да
жау маған.

Көздер, көздер!
Жанып тұрған адамның қос шырағы,
Таң атқанда көкжиектен күлім қағып шығады.

Ол бейне бір тіршіліктің сақшысындай
қырағы,
Жақсылықты, жамандықты қалт жібермей
ұғады.

Көздер, көздер!
Біреуі үлкен, енді бірі кішірек,
Қарағанда тұрар дәйім ар жағынан ішіп-жеп.
Сол көздерде талай-талай сыр жатыр ғой
ұққанға,
Өттең ғана кейде адамның оныменен ісі жоқ.
Жолдас болдым жаспенен де, құрбыменен,
кәрімен...
Көп көз көрдім, көремін ғой миллион-мыңын
әлі мен,
Адалдықты, адамдықты ойлағайтұғын әрдайым
Тұңғыықтай ойлы көзді сүйем артық бәрінен.

ШЫНЫМ – СЫРЫМ

Қуанышым болса егер –
Бойға сіңген әдетім бар жасымнан,
Соны анама жеткізгенше асығам.
Мерейі өсіп,
көтеріліп қалсын бір
Көріп менің көңілімді тасыған.
Қуанышым болса егер –
Ісім асып жатса дағы басымнан,
Достарыма жеткізгенше асығам.
Дәл өзімдей қуанады олар да –
Сондықтан да не сырымды жасырам.

Қуанышым болса егер –
Жеткізгенше асығамын тағы да,
Ұл-қызыма,
үйде отырған жарыма.
Шаттығымды шалқытатын қашанда
Ризамын мен солардың барына.

Қуанышым болса егер –
Бәрін,
Бәрін...
былай қойып басқаның
Ең алдымен білсе деймін қас жауым.

Сонда менің көтеріліп өр еңсем
Сонда менің биіктейді аспаным.

Әлдеқалай ренжісем егерде –
Сездірмеймін,
іштен тынып қаламын,
Мұз боп қатып,
От боп күйіп-жанамын.
Жүк ауырын нар көтерер қашанда –
Көңіліне дақ салмайын деп ананың.

Әлдеқалай ренжісем егерде –
Сездірмеймін батса дағы жаныма
Достарыма,
ұл-қызыма,
жарыма...

Ауырлықты ер көтерер деген сөз
Қуат беріп,
Күш қосқандай тағы да.

Әлдеқалай ренжісем егерде –
Бәрін,
Бәрін... былай қойып басқаның,
Сезбесе екен деп тілеймін қас жауым.
Еңсем түсіп,
мерейі өссе олардың
Аласарып кететіндей аспаным.

ӨТЕДІ КҮНДЕР

Өтіп жатыр белгісіз көп күндерім
Өзеннің ағысындай,
Толқынның жарысындай.
Ой көшіне көз салып тұрмын өзім
Жағалаудың тербелген қамысындай.

Өтіп жатыр белгісіз көп күндерім,
Міне, міне,
Бәрі де көз алдымда –
Сөйлеп кеттім сол замат сөз алдым да.
Өмір – күрес,
Жығылдым...
Жықтым қанша,
Жыр-бәйгеде біреуден оза алдым ба.

Өтіп жатыр белгісіз көп күндерім,
Тірліктің бәрі сауал,
Бәрі сұрақ.
Үлгермейсің түгелдей танысып-ақ.
Кешкен ғұмыр не берді,
Алда не бар –
Соны ұқсам деп келемін әлі шыдап.

Өтіп жатыр белгісіз көп күндерім,
Көп түндерде із қуған сонаршымын,
Талай жерден омбылап жол аршыдым.
Кей сапарда қанжығам қанды болып,
Кейде,
Кейде уақыт тек болар шығын.

Өтіп жатыр белгісіз көп күндерім,
Арман-тауын бетке алып жүріп келем,
Бағдарымды дәл басар бірлікті емен –
Кей күндерім өтеді сенімге мөл,
Кей күндерім беймәлім күдікпенен.

Өтіп жатыр белгісіз көп күндерім,
Бітпейтін тіршіліктің арнасы әлі
Тоқтамайды,
 тынымсыз алға асады.
Тілерім тек –
Болғаны үзілмесе,
Арманыммен ертеңгі жалғасады.

Өтіп жатыр белгісіз көп күндерім,
Өзеннің ағысындай,
Толқынның жарысындай,
Тұлпардың шабысындай.
Мен тұрмын ой көшінен көз айырмай,
Тербелген жағалаудың қамысындай.

ТҮСІНІҢДЕР ӨЗІМДЕЙ

Бір сезімді екіге бөлінбеген,
Бір сөзімді екі ұдай көрінбеген.
Түсініңдер, бауырлар, өзіме ұқсап –
Екі жүзді болғам жоқ тегінде мен.

«Болар екен осы бір тұстар қалай,
Қабылдайды:

Дос қалай?
Дұшпан қалай?»
Деген күнім жоқ шығар, сірә, менің –
Нені айтсам да,
Тура айттым тұспалдамай.

Бүркей алмай сезімнің жасындарын,
Кейде, бәлкім, бар шығар ашынғаным.
Нені айтсам да әйтеуір барымды айттым,
Барымды айттым,
Ойымды жасырмадым.

Дос-жолдастың теңдігін сақтай білдім,
Еркін кетіп,
Есігін қақпай кірдім.
Кейбірінің мансабын ескермеппін,
Содан барып талайға жақпай жүрмін.

Қайтемін –
Ойламағам жақсам-ау деп,
Әркімдердің көңілін тапсам-ау деп.
Өртенсе де өзегім өзгермедім,
Көрінбедім барымнан басқалау боп.

Азсынбадым барымды,
көпсінбедім,
Шаршап жүрген кезде де –
жоқ сүлдерім.
Көңілді боп көріндім былайғы елге,
Қуанышпен күндерім өтсін дедім.

Бір сезімді екіге бөлінбеген,
Бір сөзімді екі ұдай көрінбеген,
Ұғындар табиғаттың өзіне ұқсап –
Екі жүзді болғам жоқ тегінде мен.

ӨМІР ЗАҢЫ

Уақыт емші –
Табар дерттің дауасын,
Өткен күнге өкінбейік десек те –
Тағдыр өзі –
жерін,
суын,
ауасын
Қалтарыссыз салып қойған есепке.

Оралмайды гүлжазира көктемін
Оралмайды қызығы көп жаз-дәурен
Заңдылық сол, қажеті не өкпенің
Өмір бойы өткен жан жоқ маздаумен.

Табиғаттың өз үкімі жазылған
Ай сәулесі тұрмайды әр кез нұрланып.
Күш кетеді күз келгенде жазыңнан
Күн көзі де қыздырмайды бір қалып.

Қайда қашып құтыламыз шындықтан,
Адам тегі тіршіліктің қонағы.
Таланттың да бүкіл әлем ынтыққан
Тоқырайтын бір сәттері болады.

САҒЫНДЫМ, ӨРНЕК

Сағындым, Өрнек,
Сағындым сені, аяулым –
Сағыныш кейде түсірер жанға қаяу-мұң.
Өзіңнен асқан мекен-жай бар деп білмеймін
Дүниенің маған көрсетсе дағы қай ауылын.

Сұлу да емессің,
Таласқан көкпен тауың жоқ,
Майысып тұрған миуалы бақша-бауың жоқ.
Ерекше біткен болмысыңды да айта алман:
Алардай көздің жауын! – деп.

Аумағың болса,
Ауыз толтырып айтар ем,
Бірақ та сені таппаймын іздеп картамен.
Сонда да маған –
Өзіңнен ұлы жер жоқтай,
Өзіңе қарап тұрған секілді жарты әлем

Сағындым, Өрнек
Мен үшін өзің ерексің,
Шалғайда дағы жүресің дәйім жебеп шын.
Қысылсам дағы керексің,
Асылы, сенен артық ауылдар көп шығар,
Бірақ та саған не жетсін,
Бірақ та саған не жетсін!

ӘКЕ ӨСИЕТІ

Әкем ылғи айтатын:

Іс түскендей болса, балам, басыңа,

Жұрт көзінше жасыма.

Сумандаған сырт көздерге сыр берме,

Сынамаққа келсе дағы қасыңа.

Бәлкім, олар аяған боп досындай,

Қиын сәтте осындай

Бермек болар қол ұшын.

Тек бетіңнен тая көрме сол үшін,

Қиналсаң да өт сын-көпірден тосылмай.

Аяулың да,

Асылың да –

Ар-намысың

Алдырма!

Оны алдырсаң, тиянақ жоқ алдыңда.

Ар жолында өзің өлсең, өліп кет –

Азабын да,

мазағын да көріп тек –

Бірақ, балам, алда мені,

Артта өзіңнің ұлынды

Мәңгі ұятқа қалдырма.

Үй салғандай іргетасын мықты ғып –

Мұны әкеме өз әкесі ұқтырып,

Айтқан екен,

Мен де ұлыма осы сөзді қалдырам

Ұрпақтардан ұрпақтарға жалғасатын құт біліп!

ЖЕТКІЗБЕЙДІ БАЛАЛЫҚ

Өмір жайлы көп ойлаймын түндерде,

Көңілімді күдікті ғып жүрген не –

Жасадым ба біреулерге қиянат,

Және өзімнің есем кетті кімдерге!

Түн.

Оңаша.

Қара күңгірт бөлме іші,

Ойлар,

Ойлар,

Көз алдымда көлбеші.

Баяу соққан қол сағаттың тықылы,
Қиял қуған көңілімді бөлмеші.

Отырайын өзімменен өзім боп –
Уақыт қайда,

Болғанменен төзім көп.
Өлең қалай оралады ойыма
Қақтығыстар түсірмесе сезімге от.

Қопарғандай мидың мың сан қатпарын
Өмір жайлы ойлаудан көп тапқаным.
Қайсыбірін еске алудан ұялдым,
Қайсыбірін елге айтуға батпадым.
Өмір жайлы,
Көңіл жайлы қаншама
Сыр ақтарып,
Жыр жазуға бар шама.
Тіршіліктен түңілгем жоқ қашанда –
Біреулерге көңілім шындап қалса да.

Өмір жайлы,
Көңіл жайлы қаншама
Сыр ақтарып,
Жыр жазуға бар шама.
Адамдықпен ашты біреу құпағын,
Арамдықпен біреу қырына алса да.

Есеп беріп соның бәрі-бәріне,
Тіршілікте кездесер деп әлі не –
Шет-шегі жоқ –

Тарам-тарам жолдармен
Кетіп барам,
Кетіп барам әріге.

Түн.
Оңаша.
Қара күңгірт бөлмені
Ешбір дыбыс,
Ешбір сыбыс бөлмеді.
Бала күнгі суретіме қараймын
Анам өзі іліп қойған төрдегі.

Өтіп кеткен,
Өтіп кеткен қанша жыл –
Жаза берсе таусылмайтын қанша жыр.
Ұйқың да мол,
Күлкің де мол,

**Бәрі мол –
Тіршіліктің осы екен ғой бал шағы.**

Балғын өңі,
Ойсыз, мұңсыз жанары,
Мен қарап ем,
Ол да маған қарады.
Соны көріп көкірегімде бір сезім
Балалықтың алауындай жанады.

Қазірде рас, өмірге өкпем жоқ менің,
Сыр айтам деп,
Шынымды айтсам, сөкпегін.
Бақытым да,
Байлығым да –
Бәрі бар...
Ақын деген атым да бар көп-көрім.

Үйім де бар,
Күйім де бар,
Бар бәрі –
Жүрем деген ойым да бар алға әлі.
Тыным бермей тепендетіп келеді
Тіршіліктің баланқұйрық арманы.

Бойда – қуат,
Ойда – қуат,
Білім бар –
Алда да көп жылым, айым, күнім бар.
Алыс деген арманға да, егерде
Шындап кетсем, жететұғын түрім бар.

Күн артынан күндер келіп,
жаңарып –
Бәлкім, тіптен қолын берер Даналық.
Нақ білерім –
Күліп тұрған төрдегі
Жеткізбейді ойсыз, мұңсыз Балалық.
Ойсыз, мұңсыз Балалық!

МЕНИН КӨНІЛІМ

Кейде-кейде қиял қуып кетем де
Жүрем жалғыз жан баспаған мекенде.
Сергітем деп селкеу тартқан көңілді
Сейіл құрған – шын рақат екен де.

Көрген емен қиындықтан тартынып,
Ой омбысын кешсем бірде малтығып –
Енді бірде арманымның ақ құсы
Көтерілер кең аспанға шарқ ұрып.

Қас тұлпардай қашай салып тұяқты,
Қарш-қарш кесіп бетегені, қияқты.
Менің көңілім тосқауылға тоқтамай
Шыңға шығып келе жатқан сияқты.

ШАРУАҚОР ЖАН ЕМЕСПІН

Жаз – шана,
Қыс – арбасын әзірлеген,
Шаруақор жан емеспін әзірге мен.
Шабыт әсте күтпейді ауа райын,
Айырмайды қысынды жазыңменен.

Ескермейді күнінді,
түнінді де –
Кештеу жаттым тағы де бүтін, міне.
Оралмай жүр өкпелі ағайындай,
Бәлкім, менен біржола түңілді ме?!

Не жаздың деп сұрайды достар менен –
Озбай қалса бәйгеге қосқанменен,
Өлім болар сөз беру ағайынға –
Тумайды екен жақсы жыр жоспарменен.

Жаз – шана,
Қыс – арбасын әзірлеген,
Шаруақор жан емеспін әзірге мен.
Шабыт кейде жай ғана мазалайды –
Жеңгейлердей қағытып әзілменен.

Айналайын,
Әзілде әзілдесең –
Көкірегіме қондырып назыңды әсем.
Сеніменен қысым да,
жазым да әсем!
Сен болмасаң,
жан сыздап ауырмас ем,
Сен болмасаң,
жадырап жазылмас ем.

Сен келесің сәт сайын мазалаумен,
Мазалаумен,
кейде шын жазалаумен.
Жансам жанып кетейін біржолата
Әуре етпе тек маздақсыз аз алаумен,
Әуре етпе тек маздақсыз аз алаумен!

ШӘКІРТ СӨЗІ

Сіз кітапқа зәру емессіз –
Білемін!
Сонда да болса тілерім –
Баяғыдай-ақ,
Ұстаздық сезімталдықпен
Тындап көріңіз шәкірттің албырт жүрегін.

Жыр ғана емес –
Шыным-сырым да осында,
Көресіз бұдан көңілімнің шаттық-хошын да.
Көресіз бұдан мазасыз, бейжай шағымды –
Күтпеген жерден тіреліп қалған тосынға.

Сел-сезім кейде ақ нөсер болып құйылады,
Өрекіп жүрек,
әдеттегісінен жиі ұрды.
Ашық аспандай –
қалтарысы жоқ жанымның,
Көресіз бәрін –
бүкпесіз көңіл күйімді.

Адамда бәрі –
Бәрі де соның болады –
Алқыну кейде,
Аптығу тіптен көп әлі.
Нотасы төмен,
Ал бірде, бәлкім, жоғары –
Тамыршыдай-ақ тап басып айту Сізге сын
Шәкіртіңіздің жүрегі қалай соғады?

ҚАТАРДАМЫН

Сапардамын,
Таусылғанша өмірден татар дәмім.
Біреулерден озықпын,
Біреулерден кейіндеу жүрмін, рас,

Балаң сенен осы-ау деп асты деген,
Қарайды әкем көзінің астыменен.
Жатпаса да тәпіштеп, түсіндіріп,
Жақтырмасын тұрады ішім біліп.

Мейлі, достар,
сынаңдар, сынамаңдар –
Маған өктем ондайда бір адам бар.
Базаршыдай қол салып қойыныма,
Асылады еріксіз мойыныма.

Ол мықтыңыз мен тұрмақ ата-анамды,
Өз ырқына көндіріп матап алды.
Қайтем енді мән-жайын түсіндіріп,
Кім екенін отыр ғой ішің біліп.

АСЫҚТЫМ

Таңдарға асықтым –
Жаңалық әкелер деп.
Заңғарға асықтым –
Даналық әперер деп.

Көктемге асықтым –
Гүлдерін сағынғаннан.
Өткелге асықтым –
Алыстан сағымданған.

Ертеңге асықтым –
Қияда қол бұлғаған.
Еркеме асықтым –
Ұяма толтырған ән.

МЕН ӨЗІНДЕЙ

Тыңда, балам,
Мен өзіндей баламын.
Көп жоғымды сенен іздеп табамын.
Сен қуансаң,
Төбем көкке жетеді,
Сен кейісең,
Мен де жер боп қаламын.
Ілегіне ілесіп мол дүрмектің,
Уақытты ұрлап есейтсе де жүрдек күн,

Ескермеппін –
Сен ұқтырдың көп жайды
Әкелердің міндеті не?
Білмеппін!

Соның бәрін сен келдің де ұқтырдың,
Бойымдағы бұлалықты бұқтырдың.
Қанша тулап алдырмаймын десең де,
Өз аларын алады екен ұтқыр күн.

Сейілге де өзіңменен бір бардым,
Бірге тердік қызғалдағын қырлардың.
Бірінші рет сен класқа кіргенде,
Мен сыртында тағат таппай тұрғанмын.

Алғаш тағы бестік алып келгенде,
Өсіп кеткен секілдендім мен демде.
Теңіз болып толқын атып жатқандай
Бір бұла күш бұлқынған-ды кеудемде.

Сол толқынды елдің бәрі көрсе еді –
Іштей қанша аймапатты ол сені.
Сөзге тегі сыймайды екен, құдай-ау,
Әкедегі махаббатың өлгімеі.

Солай, балам,
Мен де өзіңдей баламын,
Көкірегімде таусылмайтын бар ағын.
Сен қуантсаң,
Төбем көкке жетеді,
Сен кейітсең,
Мұқап, жер боп қаламын.

БӘЙГЕ

Бәйге, бәйге,
Құнан бәйге,
Ат бәйге...
Біреулерге бедел бәйге,
Бақ бәйге.
Қызба халық жата алмайды үйінде —
Қызық үшін құба жонға қаптайды ел.

Алдын ал бір-бірімен таласып,
Кейде – керіс,

кейде әзілдер жарасып.
Қия бетті құж-құж қылып жіберді,
Дауыстары алты қырдан әрі асып.

Кейде бәрі қарияны тыңдайды,
Сансыз жүрек лүпілдейді, тынбайды.
Қосқан атың озып келсе,

Бақыт та –

Озбай қалса,

Атамаңыз мұндайды.

Озбай қалса,

Иесіне сол айып –

Үміт-күдік алма-кезек молайып,
Шаң астынан көрінген бір қараны
Жориды іштей –

Менікі деп толайым.

Басқа ат десең көрінген сол қараны
Түсі қашып,

Жарқ етіп бір жанары:

«Жоғал, – дейді, – осы арадан барыңдар», –
Сәт ішінде тас-талқан боп қалады.

Ат қосқанның мінезі де кіді тым –
«Сіздікі», – деп тұтандырсаң үмітін
Бәйгені әкеп бергендей-ақ қолына,
Сені достай ұғынады, жігітім.

Бәйге, бәйге,

Құнан бәйге,

Ат бәйге...

Шаршы топта бедел бәйге,

Бақ бәйге...

Ұлы дүбір ат жарысын жаңғыртып

Жүрегінде өмір бойы сақтайды ел.

Намысы бар жігіт болсаң,

Шаппай көр!

ЖАРАСҚАНДАЙ

Бірде шалқар,

Бірде асқақ,

Бірде мұңды...

Сәтте өзгергіш,

Қайтерсің бұл көңілді.

Қамығу деп ұқласа жарар еді

Қалың ойға қамалып жүргенімді.

Бірде шалқар,
Бірде асқақ,
Бірде мұнды...
Сәтте өзгергіш,
Қайтерсің бұл көңілді.
Жеңілтектік демесе жарар еді
Сергіп кейде, серпіле күлгенімді.

Айыра алмай –
Ағайын,
Алаш қандай:
Шалыс кетсем тал түсте адасқандай.
Жүргенімді ойласам,
Соның бәрі –
Пенделікке,
Пендеге жарасқандай.

ЖАЛҒЫЗ ТАЛ АҚ

Жалғыз тал ақ самайда –
Нысана ма,
Соныменен жастығым тұсала ма.
Соныменен от жүрек салқын тартып,
Қарттық деген қызыл көз қ,ш ала ма.

Жалғыз тал ақ –
Қарайды жарым маған,
Күнім нешік кезде ертең қабындаған.
Бәлкім, іштен тұр ма екен есеп жасап.
Асаулығың қалды деп арындаған.

Жалғыз тал ақ –
Қараймын айнаны алып,
Қойғандай біреу қолмен байлап анық.
Құтылмайсың дейтіндей енді менен
Қашсаң да,
Тығылсаң да қайда барып.

ЖАТСАМ-АУ БІР

Көктемнің нөсеріндей құйылмаған,
Шабытсыз шабан шақтар қиын маған.
Қазыққа арқандаған арғымақтай,
Бір жерді айнала оттап шиырлаған.

Сәбидей тұсауы әлі қиылмаған,
Шабытсыз шабан шақтар қиын маған.
Жанымнан барады өтіп уақыт тұлпар
Жалт етіп бәйге атындай құйындаған.

Дауыл ма соқпай тұрған,
Жауын ба әлде,
Төбесін бұлт бүркеген тауым ба әлде.
Еңсемді дел-сал қылып көтертпейді
Шабытсыз шақ бәрінен ауыр ма әлде.

Білмеймін қанша күнге созыларын,
Білмеймін шабыт қашан сөз ұғарын.
Көктемдей жатсам-ау бір жайып салып,
Жамыратып қырқыларға қозы-лағын.

ҚУМАСЫҢА ҚОЙМАЙДЫ

Түн.
Ай жоқ,
Жұлдыз да жоқ,
Тас қараңғы –
Зер шашып көрінбейді аспан әрлі.
Баспасаң аяғыңмен байқамайсың
Алдыңа сылқ еткізіп тастағанды.

Тас қараңғы –
Меңіреу дала сұлық.
Шөп ауып,
Өгіз құлап,
Шана сынып...
Аяқ асты пәлеге тап болғандай
Жүрегің өрекпиді аласұрып.

Қап-қараңғы,
Айналаң көр сияқты,
Артың – құз,
Алдың – шатқал, өр сияқты.
Айсыз түн,
Меңіреу дала,
Айнала аран
Алдыңа жайып салар мол сұрақты.

Сол сәтте көрінеді жарық сәуле –
Жақын ба,

Біле алмайсың алыс па әлде,
Үміттің үзілмеген талшығындай
Шақырар алдарқатып зарықсаң не.

Қуасың сол сәулені,
жетім дейсің,
Елігіп барған сайын екпіндейсің.
Алдыңда алдамшы арман – түнгі жарық
Қай тұста ұстарыңды тек білмейсің.

Түлкі арман бір жақындап, бір алыстап...
Көлбедеп көз алдында тұрады ұшпақ.
Кей сәтте аяулың боп көрінеді
Қарсы алған қыр астынан шырақ ұстап.

Өзіңе жетпесінді жүз ұқтырып,
Үмітіңді біржола үзіп тұрып
Қуасың сол жарықты,
Қумасыңа
Қоймайды арман піркін қызықтырып.

ҮШ АСУДАЙ

Жас едім мен –
Өмірден аз көргенім,
Асылында кінәм болмас ол менін.
Көп жайларға кезігетін күндегі,
Назар салып,
Көңілімді бөлмедім.

Жігіттердің тобына алғаш қосылғам –
Бір қария сұрақ қойды тосыннан:
«Досыңмен деп көп айтады кейбіреу,
Айырдың ба соны сен шын досыңнан?»

Қияға ұшып,
Көкке құлаш сермеген
Кезігерсің талай-талай пендемен.
Олардың да айырмасы болады –
Айтшы, балам,
Кім сеніңше ер деген.

Көкірегі алаулаған арай боп,
Бұл фәниден талай өткен,
 талай кеп,
Жомарт жайлы көп айтамыз тағы да,
Ал сен соны түсінесің қалай деп?»

Ел таныған Ер кім,
Жомарт,
Досым кім?
Таба алмадым дәл өлшемін осының.
Өмір деген Ұлы жолда мен алғаш
Үш сұраққа жауап таппай тосылдым.

Тіктей қадап қария қос жанарын,
Қайталады жаңағы үш сауалын.
Өміріңе сабақ болсын дегендей,
Содан кейін қайтарды өзі жауабын.

Тағдырдың да тайғақ тартар шағы бар –
Тасқа тиіп тауың кейде шағылар.
Сонда, балам, шын Дос қана айнымас –
Қысылғанда қасыңнан сол табылар.

Екіталай қауіп-қатер келсе күн,
Айбар емес тағы жүрген семсерсің.
Батырым деп көтермейді төбеге
Ерлігінді көрмесе өзі Ел сенің.

Халық – қазы,
Босқа атақ бермейді,
Кез келгеннің соңынан көп ермейді.
Ел басына күн туғанда қол бастап
Кім шыға алса,
Соны ғана Ер дейді
Дариядай тартылмайтын кемері –
Жомарт жандар сирегірек келеді.

Анық жомарт өзі жаяу қалса да
Жолаушыға атын түсіп береді...
Үш асаудай –
Тірліктің үш сауалы
Алда да көп мен шығатын тау әлі.
Соны ғана ұқтырғандай ұлына
Көпті көрген қарияның жауабы.

ОЙЛАҒАНЫМ – ЖАҚСЫЛЫҚ

Қалада да
Далада да көп болдым –
Қиял жүгін қанжығама бөктірдім.
Қуанған да,

Қиналған да кезім бар,
Бір басымнан талай күйді өткердім.

Жүрдім талай жолдарменен бұралаң,
Кезіктім де қанып іштім тұмадан.
Сүріндірмек болған кезде бір адам,
Қолтығымнан сүйеп қалды бір адам,
Содан болар,
жүрмін әлі дін аман.

Кей жамандық жүрсе дағы құса ғып,
Кеттім тағы сол демеуден күш алып.
Өмірдегі жақсылықпен қашанда
Зұлымдықтың жолын талай тұсадық.

Ұзақ ғұмыр
Тегіс емес жол да аса,
Жылылықты ұғады кім тоңбаса.
Жақсылықтың мерейі үстем болар ма –
Қатар жүрген жамандығы болмаса.

МЕН БОЛМАСАМ...

Сен ренжіп кеттің-ау,
Білем, білем...
Өзім дағы соны ойлап жүрем кілең.
Өкпелейтін жөнің бар,
Мен – ағамын,
Мен болмасам кімдерге ренжір ең.
Өкпе де емес,
Ол, бәлкім, еркелігің –
Аға жоқта ініні ертеді кім?
Мен өкпелей алғам жоқ сен сияқты,
Соны ойласам жүректі шертеді мұң.

Арман таулар!
Шығар шың-құзына кім –
Соны ойласам тағы да бұзыламын.
Кейде тіпті өкпешіл
әрі өктемшіл
Саған, бауырым, керемет қызығамын.

Білемін,
Мені биік бел көрерсің,
Ағам ақын деген соң,
Ел не десін.

Әрқайсымыз бірақ та әр бағытқа
Мініп кеттік уақыттың жел кемесін.

Алғаш сен кеп,
Содан мен саған барып,
Бірімізге біріміз алаңдадық.
Бара-бара арамыз ағытылып,
Жеке-жеке жол тарттық тарамдалып.

Солай екен,
Бас алып бір қайнардан
Қанша бұлақ жол ашып зырлайды алдан.
Әрқайсысы табады өз арнасын
Тірлік барда әйтеуір тынбайды арман,

Шүкір!
Қазір өзің бір арнасың,
Талай бұлақ саған да бұрар басын.
Сөйтсе дағы білемін,
Маған мәлім
Өкпе арқалап ағасыз тұра алмасаң.

Кеттің, иә, ренжіп –
Білем, білем...
Өзім дағы соны ойлап жүрем кілең.
Бары жақсы өкпе артар адамыңның,
Мен болмасам кімдерге ренжір ең.

БАРА АЛМАП ЕМ

Жылдағы әдетімнен жаңылғандай –
Биыл жазда ауылға бара алмап ем.
Бара алмап ем,
Бірақ көп алаңдап ем,
Жетті хаттар дем алып екі иіннен,
Сағыныпты-ау жарықтық анам да ерен!

Содан болар,
Хаттардың күйі мықты –
Анам шындап ұлына шүйіліпті.
Ата-бабаң өскен жер – Есіл бойы,
Көшіп кел, – деп, – кешікпей!
Бұйырыпты.

Бұйырыпты –
Жөн-ақ қой бұйырғаны,

Мені өсірген сол жердің түйір дәні.
Қарт анаға түсіну қандай қиын
Күйі-жайын ұлының қиырдағы.

Жүр дей ме екен сағынбай ұлы ауылды,
Артты арқама өткен жыл кіл ауырды.
Біраз жаттым жөнделіп емханада,
Босатып ақ құлақ күй бұрауымды.

Шалғай кетсең, бір түрлі жол да қатқақ,
Ана-мына тіршілік –

Ол да қаптап.

Қанат байлап ұшсам-ау дей жүріп те,
Шыға алмадым саулықтан қорғалақтап.

Ата-бабам өскен жер,

Мен өскен жер...

Шақырғандай қол былғап дөңес белдер.

Жасыл тоғай,

Ерке Есіл

Ақ қайындар,

Жағалауы балқұрақ күміс көлдер.

Шақырғандай бәрі де кел деп ұлын,
Шығарғам жоқ жадымнан мен де бірін.
Астанадан әйтеуір жібермей жүр
Ақындығым және де пенделігім.

Рас, көңіл шарқ ұрып шығандайды
Сөйтсе дағы анасын кім алдайды.
Қалажанды келінің, үш немерең
Тағы бір күн қаласыз тұра алмайды.

Ана шіркін бәрін де жебеп, шыдар...
Толып жатып әр жерден терек, шынар.
Деп ойлаймын және де –

Астанаға

Өрнектен де бір ақын керек шығар.

ҰЙҚЫНДЫ ҚАНДЫРЫП АЛ

Ұйықта, балам!

Ұйқыңды қандырып ал –

Тіршіліктің әлі көп бал күні бар.

Мең-зең болып жүргенің жараспайды –
Тараған жоқ далада таңғы мұнар.

Ұйықта тыныш,
Ұйқыңнан қалма, жаным,
Аман жүрсең ұғарсың алда бәрін.
Ертегідей естілер айтсам егер
Балғын күнде ұйқымның қанбағанын.

Өзіңнен де жас едім –
Онда-ақ едім,
Сенікіндей тоным жоқ онда менің.
Сабан тасып,
Шөп тартып,
Мая салып...
Аязында ақпанның тонған едім.

Адам айтпас Арқаның аязы бар,
Тонбағандар оны да саяз ұғар.
Тығып алған қойынға жарты күлше
Тоқтық емес,
Бойыңа жаяды ызғар.

Өліп-талып іңірде ораламыз –
Жол бойында сан қилы болады аңыз.
Арық-тұрақ өгізді өлмесін деп,
Неше жегіп,
Неше рет доғарамыз.

Көктем келсе,
Диқанбыз –
Жер айдаймыз,
Бас білмейтін өгізді жеге алмаймыз.
Сонда дағы:
– Шама жоқ мынау іске,
Не болмаса шаршадық, – дей алмаймыз.

Соғыс бізге қалдырмай ерке қылық
Бұғалықтап түсірді ерте құрық,
Қоғамдасу жайын да ерте ұғындық –
Отынға деп әкелген ағашты да
Үй жылытпай,
Соқаға терте қылдық.

Ұйқымыз да аз болды,
Күлкіміз де –

Балалықтың бұзылды шырқы бізде.
Сол күндердің бір күнін қызығы мол
Таба алмадым кейіннен мың күн іздеп.

Балалық шақ!
Бал дәурен күлкің балдай
Өте шықты зымырап,
Шіркін, қандай.
Соны ойласам,
Боламын әлі күнге
Жүрген адам секілді ұйқым қанбай.

Ұйықта, жаным!
Ұйқыңды қандырып ал,
Тірлігіңнің қазірде әр күні бал.
Мең-зең болып жүргенің жараспайды
Тараған жоқ далада таңғы мұнар,
Ұйықта тыныш –
Ұйқыңды қандырып ал.

* * *

Сен қарайсың,
Қарайсың сең көз алмай,
Сол қарастан төзімім де тозардай.
Сан бәйгенің алдын бермей келгенде,
Қалдың дейсің бүгін қайтып оза алмай.
Қалдың дейсің бүгін қайтып оза алмай.

Мен отырмын намыс буып,
Төзе алмай.
Өзінді өзің қайрағанмен қаншама,
Амалың не күш жоқ болса озардай.

Сал сезімнің сөйлейтұғын мың тілде,
Кім біліпті бұзатынын шырқын не.
Қанша жүйрік болғанменен
Өмірде
Өне бойы оза беру мүмкін бе?

Мүмкін емес –
Көну керек оған да,
Өмір – ағын,
Алға асыққан толы арна.
Атасынан баласы озып тумаса,
Тіршіліктің мағынасы болар ма?!

* * *

Жетіге толды –
Мектепке барды тұңғышың,
Жинадың үйге
Дос-жаранның күллісін.
Жинадың үйге –
Ағайын-туыстарыңды,
Сендей-ақ, сірә,
Қуанған шығар бір кісі,
Ал сенен асып –
Қуанғандарды кім білсін?!

Жетіге толды –
Мектепке сен де бір бардың,
Қайтадан туды –
Ұстаздан сабақ тыңдар күн.
«Бес» алып келсе,
Баяғыдай-ақ қуанып,
«Екі» алса,
Кейіп –
Өзінді-өзің «шыңдар» күн.

Жетіге толды –
Мектепке барды жалғасың.
Талпынып ұшты,
Қауырсын қанат талмасын.
Жақсылықпенен –
Жаныңа дәйім нұр құйып
Қуанышыңның толтыра берсін арнасын.
Толтыра берсін арнасын!

* * *

Кәмелетке, мінекей, толдың бүгін,
Азаматы елімнің болдың, күнім,
Тірлігінде кездесер тоқсан тарау
Өкінбестей таңдай біл жолдың бірін.

Бірде – төмен,
Жүрерсің бірде – асуда,
Атаң, анаң болмайды кіл қасыңда
Қиналсаң да,
Тебіреніп қуансаң да
Шын дос керек сенісіп сырласуға.

Өмірді әр кез өзіңе балама тым –
Серік болсын сабырың,
 қанағатың.
Біл әкеңе тікелей тиетінін
Сенің барлық –
 Жақсы атың,
 Жаман атың.

ДОС ТІЛЕГІ

Ағайындар!
Өмірге бала келді,
Бала келді,
Қызығын ала келді.
Көңілдерің шалқыған қуанышы
Алаулаған жалындай жанады енді.

Біріңе – аға,
Біріңе – іні-бауыр,
Әке болды,
Ендігі жүгі де ауыр.
Жас әкені,
Және де жақсы әкені
Құттықтауға жиналды бүгін ауыл.

Біріңе – апа,
Бірінің қарындасың,
Ана болды,
Бетінен жарылғасын.
Пейілдері кең болсын,
Тарылмасын –
Жақсылықтан әманда жаңылмасын,
Шаңырағы шаттық толы болсын
Ойын-күлкі,
Той-думан арылмасын
Сол үшін де қалдырмай бір тамшысын
Көтеріңдер шампанды кәрі-жасың.

СЕНСІН ЕЛІҢ

Балам!
Сен, мінекей, жоғары білім алдың –
Тек ойлама:
Деп енді тынығармын.
Ізденбесең, інжуін бермейді өмір

Алдыңда әлі –
Шыңдалып-шынығар күн.

Арайлаған алау нұр таңың мына,
Сындырмасын қиындық сағыңды да.
Аялаған анаңдай,
 Әмбе әкеңдей –
Еліңе бер барыңды,
 Бағыңды да.

Тірлігіңнің алда атар таңы қанша,
Мерей – Елің ерім деп тани алса.
Әке сөзі –
 Жадында сақта, балам,
Сенің бағың –
 Еліңнің бағы жанса.

Өмір солай үйреткен сырын маған,
Жан-тәніңмен осыны ұғын, балам,
Елің сүйсе,
 Ерсің сен еңсең биік,
Ел сүймесе...
 Атама,
 Күнің қараң.

Әке сөзі –
 Жадында сақта, балам!
Жаманнан без,
 Жақсыны жақта да әмән.
Ерім деп емірене сенсін елің,
Ер емес –
 Ел сенімін ақтамаған.

БЫЛҒАРЫ ЕТІК

Жылдар өтіп барады зымыраған –
Әжем ылғи айтатын мұны маған.
Жастықтан ба,
 Алаңсыз мастықтан ба
Ұқпайды екен көп сөздің сырын адам.

Бала күндер көп көрдік таршылықты,
Соғыс ерте шыңдады,
 Ар шынықты.

Өмір деген еріксіз әкеледі
Көз алдына бүкпесіз бар шындықты.
Жүректерді балауса қыс қармады,
Асыл арман мұқалды –
 Ұшталмады.

Сол қалпымен біржола оралмады
Балалықтың біздерден ұшқан бағы.

Ақпандағы Арқаның қысы қандай,
(Кейбіреулер қалар ма түсіне алмай?)
Азаматты аязы қалтыратып,
Ақ бораны атанды ұшырардай.

Өңменіңнен өтеді желкемі де,
Ішер тамақ,
 Киімнің кем тегі де.
Жыртық етік,
 Өлең шөп ұлтарағы.
Айтсам қазір ұқсайды ертегіге.

Таң азаннан кетеміз сабан іздеп,
Жанымызда жазылмас жарамыз көп.
Ойламаймыз сонда да томпаң қағып,
Үсіп-тоңып бір жерде қаламыз деп.

Құлақтардың сен талай тыз еткені,
Жыртық-жамау етіктен сыз өткені...
Бәрі-бәрі есімде бүгінгідей,
Болмасақ та жауынгер күзеттегі.

Ес жинадық –
 Кетгі көп жылдар өтіп,
Шынар болдық бұл күнде шыңға бекіп.
Әйтсе дағы сол бала күндегідей
Кигім келіп тұрады былғары етік.

ШАЛҚЫМА

*Соңғы екі жылда мемлекет қоймасына екі миллион пұттан астам
астық құйған Солтүстік Қазақстан облысындағы «Баянауыл»
совхозының еңбеккерлеріне арнадым.*

Баян ауылы,
«Баянауыл» атанған –
Күнге қолын созып жүрген,
Озып жүрген қатардан.

Ел көңілі көтерілсе,
Көкейде
Күмбір қағып,
Қалықтамай жатар ма эн.

Жазда келдім,
Жерін көрдім жайқалған,
Егін көрдім –
Көк теңіздей шайқалған.
Көкірегіне күннің нұрын қондырған
Елін көрдім,
Ерін көрдім майталман.

Арманына тұғыр еткен асқарды,
Көрдім қия асулардан асқанды.
Ерлерімен Ел көңілі арымас,
Қарттарды да көрдім талай жаны жас.
Көрдім және ел ағасы –
жастарды.

Бірі – құрбы,
Бірі – іні,
Бірі – аға –
Әрқайсына берген өмір сыбаға.

Өз ісіне жетік бәрі, ғұлама
Жер зергері –
Диқан баба шетінен
Осы ауылға жиналған-ау, сірә да.

Сөйлеп кетсе,
Біреуінен бірі асқан –
Ізгі ниет игі іспенен ұласқан.
Ер еңсесін көтерердей көкжиек
Берекелі нұрын құйып тұр аспан.

Ел мерейін,
Ер мерейін асырған,
Жауқазындай жасыл белес, жасыл маң.
Диқандардың маңдай тері –
жер нәрі,
Қырман таулар,
Қызыл бидай –
асыл дән.

Күз де жетті,
Сыналар шақ таянды,
Тағы келдім,

Тағы көрдім Баянды.
Дән маржаны –
Ән маржанына астасқан
Асып-тасқан ақын көңілі аян-ды.

Аға,
Іні,
Құрбыларым жаздағы
Қуанышты,
Жас балаша мәз бәрі.
Миллионның толқынына тоғысып
Көкірегімде жыр алауы маздады.

Жоғары ұстап ер еңбектің гүл-гүлін
Шалқы, шабыт.
Шалқы, шаттық жыр бүгін.
Тудай биік көтерейік,
Көрсін ел
Ақындар мен Батырлардың бірлігін!

ШЫНАРБЕК

Ақпан –
Ақ қардан даланың көрпесі,
Ақ шуда таудың да өркеші.
Ақ боран –
Ұлиды бейне аш бөрідей,
Айнала тұңғиық, долы үрей.
Мұздана тартқандай сырнайды,
Бір сәт те тынбайды –
Өлкенің «жүгенсіз еркесі».

Боз айғыр –
Үйірдің басы боп жүретін,
Адамнан зиялы,
Жерді де білетін,
Шынардың серігі жастайғы,
Табандап желге аяқ баспайды,
Жылқылар ұйығып ықтайды –
Мұндайда мал тұрмақ, бас қайғы.

Болсын аз,
Көп, мейлі,
Асықсаң уақыт та өтпейді.
Тәуліктен барады әрі асып,
Дүлеймен тартысып,
таласып.

ҰСТАЗ

Қаншама осы бір сөздің ұлылығы,
Қаншама осы бір сөздің жылылығы.
Жеткізіп айта алмай жүр құдіретін
Шалқыған шартараптың жыры мұңы.

Ақын да,
Кеудесі кең ғұлама да
Ұстазға тағзым қылмай тұра ала ма?
Ойлайтын ұрпақ қамын ұлағатпен –
Ұқсайды ол ақ тілеулі ұлы анаға.

ӘКЕ КӨҢІЛІ

Сәби келді,
Сәби келді өмірге –
Әке болдым,
Түсім бе, әлде өнім бе.
Бүгін, достар, бір қылау жоқ көңілде,
Биік бүгін керегем де,
Көгім де.

Толтырғандай көлдей көңіл арнасын,
Келді үйіме,
Келді, міне, жалғасым.
Менің енді тілейтінім ұлыма
Өмір-бәйге жарысынан қалмасын.

Өткеніне өкінбестей соңыра,
Білек түріп түссін алмай додаға.
Өз бақытын өзі жеңіп алмаса,
Тірлігінің мағынасы бола ма?!

БИШІ ҚАЙЫҢДАР

Биші қайыңдар,
Биші қайыңдар!
Арудай әсем бұралған.
Тербеліп желмен –
Жас жүректерге
Ұялтпасандар мұң, арман.

Биші қайыңдар,
Биші қайыңдар!
Тыңдап ап самал саздарын,

Би тіліменен жеткізесіңдер
Көңілдің алау – маздағын.

Бурабай көлі,
Бурабай тауы –
Тербеліп бірге сендермен.
Тебіреніп көкте туған ай тағы
Билеріңе әсем дем берген.

Биші қайыңдар,
Биші қайыңдар!
Сұлулық сырын ұқтырып.
Қойныңда – әлем,
Қойдыңдар әмен –
Ғашық жандарды күпті ғып.
Баурап алдыңдар,
Жаулап алдыңдар
Жалынға толы жанымды
Не деген ғажап мықтылық!

СӨЗ ДЕГЕН ҚҰДІРЕТ

Жазамыз, сызамыз –
Жазамыз, сызамыз,
Бөгде елге азаптай бұ нағыз.
Сөздердің тізбегін құрамыз,
Құрамыз,
Қайтадан бұзамыз,
Сырын да,
Шынын да басқадан
Тереңдеу ұғамыз.

Өзіміз ұғамыз –
Сикырдай сыр барын,
Әр сөздің артында сын барын,
Алдыңда шың барын –
Сол үшін өтеді:
Күндерің,
Айларың,
Жылдарың.

Сөз деген құдырет –
Келтіріп кестесін тапқанға
Алаудай маздайды ақпанда,
Жауқазын секілді гүл жарған

Аязда –
ақ қарда.

Сөз –
менің Бақытым,
Барым да,
Сөз менің ожданым,
Арым да...
Сөз –
менің Қуатым,
Мұратым...
Жебейтін,
Желейтін...
Шаршаған шағымда.

Ақын деп таныса мені елім
Әркім-ақ ұғынар себебін.
Сол сөздің сәні үшін,
мәні үшін
Күрескер сапында келемін.

ЖАҚСЫЛЫҚ ПЕН ЖАМАНДЫҚ

Көңілімде бір түйіткіл,
Айтайын ба,
Талайлардың тұнығын шайқайын ба.
Әлде мен де әліптің артын баққыш
Жандарға ұқсап,
Аңысын байқайын ба:

Байқайын ба бір шоқып,
Екі қарап...
Жердің астын кезгендей жеті қабат.
Ойдағымды істермін содан кейін –
Дегеніме алған соң жетіп әлі-ақ.

Көл – көңіл де көрінер бөлсек кішік,
Қарайын ба алды-артымды өлшеп-пішіп.
Қыран емес,
Торғай да тірлігінде
Қанатының қауқарын көрсетті ұшып.

Өлшеулі өмір,
Күш-қуат –
Бірлігінде
Ұластырып Күнді –
Түн,
Түнді – Күнге

Ел бақытын балаған өз бағына
Не бір жайсаң жан таппай жүр бүгінде.

Өлшеулі өмір,
Өлшеулі тірлігінде
Атыстырып астыртын бірді бірге.
Талайларды тоздырып табанынан,
Қорқаулар да күн кешіп жүр бүгінде.

Біреулерге біреулер бере ме ақыл
Кім біліпті тынарын немен ақыр.
Жақсылық пен жамандық –
Күн мен Түндей
Итжығыспен тірлікте келе жатыр.

ЖАНЫМА КЕЙДЕ БАТАДЫ

Ұлылар бар жерде ұрылар дағы болады,
Олар да мына пәни жалғанның қонағы.
Мерейі үстем бірінің,
Мәртебесі ылғи жоғары –
Ал бірі дәйім халықтың қуанышын ұрлап-тонады.

Мерейін елдің өсіріп,
Әлемге кеткен атағы –
Жақсылар жүрген жолменен жаман да өтіп жатады.
Бал шәрбатын да өмірдің солармен бірдей татады,
Шынында өмір ғажап қой,
Сонда да осы заңдылық
Жаныма қатты батады.

ӨЛЕНДІ ҚАЙТІП ЖАЗАМЫН

Қойшы, аға, атқа мінбеймін,
Жаяу-ақ барам, жаяу-ақ.
Ренжі, мейлің, күл, мейлің,
Қайтемін жанды аялап.

Жаспын ғой әлі, ағажан,
Көрмесем жолдың азабын.
Ұғады нені бала – жан –
Өленді қайтіп жазамын.

Туады қайтып жақсы өлең,
Білмесем өмір сырларын.

Білмесем досты, қас пенен,
Білмесем ой мен қыр барын...

Өлеңді қайтып жазамын,
Суығын күннің сезбесем.
Өлеңді қайтып жазамын,
Қияны, құзды кезбесем.

Қиыннан келсін жырларым,
Демеймін:

«Шабыт, көктен кел!»

Еңбекпен өтіп жылдарым,
Жүдесем өзім сөкпендер.

ДӘРІГЕР

Сен үшін жақының да, алысың да,
Туысың,
Бейтанысың,
Танысың да...
Кетеді бірдей болып,
Зыр қағасың
Келген соң сенім артып бәрі шын да.
Қиналса науқас адам,
Сен де бірге
Қиналасаң –
Жетесің дем беруге.
Ең жақынын көргендей қуанады,
Қасына күлім қағып келгенінде.

Оралған екі ұдайда бақ құсындай,
Жүзіңнен жанға дауа –
тапты шырай.
Тұратын кірпік ілмей шекарада
Сен оған тіршіліктің сақшысындай.

Алаудай әр жүректе жана білген,
Атыңды ана білген, бала білген.
Мейірлі, нұрға толы жанарыңа
Сеніммен, қуанышпен қарадым мен.

МЕН АҚЫНМЫН БА?

Мен ақынмын ба?
Ақынбыз деп жүргендер жетеді әлі,

Айбары Айдан да асып кетеді әрі.
Жұрт бермеген бағаны өздері алып,
Даурығады –
Білмеймін, не табады?

Мен ақынмын ба?
Осы сауал мазалап жүр жанымды –
Жаза алдым ба жұрт сүйер жыр – жалынды.
Айта алдым ба өрнектеп өлеңменен
Жәй сөздермен бере алмас сырларымды.

Мен ақынмын ба?
Мұндай сауал –
Көп жерде қинайды әлі,
Талайдың-ақ бар шығар шимайлары.
Халық ондай атақты пір тұтады –
Өлеңшінің бәріне қимайды әрі
Десек те:
«Өз күшіне сенеді әркім!»
Сұрайтындай осыны менен әр күн.
Сол сауал мазалайды мені дәйім –
Ел елең ететіндей не бере алдым.

Мен ақынмын ба?
Жыр жазғанмен –
Балаға,
Ересекке...

Айта алмаймын –
алды ма ел есепке.
Сол сауалды қалдырсам деп отырмын –
Оқушыға және де Келешекке.

ҚЫС

Жаз ғұмыры соншалық қысқа ма еді?
Күз де өтті,
Қылышты қыс та келді.
Бұрынғыдай бау-бақты сәнге бөлеп,
Сайрамайды сауықшыл құстар енді.

Бәрі ұйқыда –
Не деген тыныш шақ бұл,
Дем алғандай табиғат тыныстап бір.
Бірақ Аяз атаның өзінің де

Қаңтар келіп,
Денесі құрыстап тұр.

Ешкім шығып көрмеген басына әлі
Дірдектейді таулардың тасы дағы.
Сондықтан да көктемге
Жанды тұрмақ,
Жансыздардың өзі де асығады.

КЕЙДЕ БІР...

Кейде бір ой теңізін кешемін де,
Жәй жүрем,
Тек тірліктің есебінде.
Тимейді досқа дос боп пайдам да аса,
Сондай-ақ
Жоқ дұшпанға кеселім де.

Ондайда өзімді өзім түсінбеймін,
Ойы жоқ,
Қиялы жоқ...
Мүсіндеймін.
Күн болып жая алмаймын жылуымды,
Түн болып түндігімді түсірмеймін.

Мені жоққа бірақ та санамаңдар,
Кеудемнің сән-сайранын аралаңдар.
Өзгеге ұқсамайтын мінезім бар,
Сонымен мені дәйім даралаңдар.

* * *

Бірде кеншімін,
Бірде елшімін.
Күлме, дос,
Сен!
Шыным!

Бірде батырмын,
Бірде ақынмын.
Бірде жер өңдеп –
Дән сеуіп жатырмын.

Берген-ау сөзге ерік –
Құлақ естімеген,
Көз көріп

Құбылама дермісің
Сәт сайын тұратын өзгеріп.

Иә, мен ойдамын,
қырдамын...
Көтерем тылсымның тындарын.
Елшінің,
Кеншінің,
Ақынның,
Батырдың...
Бәрінің міндетін атқарар
Ұлдарым, қыздарым –
Сырларым, жырларым!

ІЗДЕП КЕЛЕМ

Мен – жоқшымын,
Бар талай жоғалтқаным,
Жүріп келем – үміт боп қол артқаным.
Қансонарда із кесіп, аң қуғандай
Жер бетінің қараймын жолақтарын.

Кім біледі,
Жоғымды табамын ба,
Қалтарыс көп жұмыр жер танабында.
Кім біледі,
Мен тіпті болашаққа
Жоқшы болған қалпыммен барамын ба.

Іздеп келем –
Іздеуден жазбай келем,
Ертеңімді көктемдей, жаздай көрем.
Іздегенім сол ма екен,
Көкірегімде
Кей сәттерде алау боп маздайды өлең.

Іздеп келем –
Алғы бетке тік қадап жанарымды,
Жалау етіп ақ арман, ақ арымды,
Арман қуған жетеді арманына,
Білем мен де сондықтан табарымды.

* * *

Көрмегелі,
Көп болды-ау көрмегелі,

Көңілімнің қайдасың көк дөнені.
Шабытымның қайдасың шамшыл оты,
Өрен жүйрік жеткізер өрге мені.

Билеп бір сәт бойымды артық ағын,
Шамырқанам,
Қияға шарқ ұрамын.
Шарқ ұрамын ұмытып өзімді өзім
Қайтып қана шабыстан тартынамын.

Сәйгүліктей сайлаулы кермедегі
Шалқы, шабыт!
Отырғыз ерге мені.
Дүниені кезейін дүбірлетіп,
Көңілімнің сабылтып көк дөненін.

СОҢҒЫ ҚОҢЫРАУ

Уақыт өз жүрісінен танбас мына,
Он жыл өтті –
Он көктем алмасты да.
Соңғы қоңырау деген тым қиын екен
Мән бермеген сияқты ем алғашқыда.

Он жыл өтті –
Он қырдан асқандаймын,
Он тылсымның құпиясын ашқандаймын.
Мен сол он баспалдықты тұғыр етіп
Әлі де биіктеймін,
Аспандаймын.

Соңғы қоңырау –
Саздылау естіледі,
Біреу оның қадірін кеш біледі.
Ал менің көкірегімде сол бір үннен
Болашақ бақытымның есті лебі.

Есті лебі болашақ күндерімнің,
Исі аңқыды раушан гүлдерімнің.
Мен сол сәтте балауса, балғын кездің
Ескіrmес елесімен бірге жүрдім.

Есімде әлі ең алғаш қарсы алғаны,
Қоңыр күзде күмбірлеп жар салғаны.
Қоңыр үнін қимайтын сияқтымын
Ер жетіп, азамат боп қалсам дағы.

Соңғы қоңырау –
Бір ғажап жиын екен,
Қуаныш қой,
Сонда да қиын екен.
Өйткені ол сенімен хоштасып тұр –
Хоштасудың қашан да күйі бөтен.

Соңғы қоңырау –
Бір ғажап жиын екен,
Қуаныш қой,
Сонда да қиын екен.
Әлде бұл да уақыттың бізге тартқан
Балауса бақыты мен сыйы ма екен?

Иә, уақыт жүрісінен танбас мына
Он жыл өтті –
Он көктем алмасты да.
Соңғы қоңырау –
Серпін деп ұқтым енді
Қобалжып тұрсам дағы алғашқыда,
Тарттым алға уақыттың өзіменен
Арман – аттың жалына жармастым да.

ӨЛШЕМ

Жақсы – жаман,
Ақ – қара,
Жүйрік – шабан...
Осындай бір қайшылық киліксе әман.
Таба алар ма ең өлшемін, о бауырым,
Ажырат деп берілсе билік саған.

Бар жақсының – жақсысы,
Ақтың – ағы,
Жүйріктің де болады нақ пырағы.
Аражігін айырып айта алмасаң,
Жалған сөзің жақынды жат қылады.

Қараны да,
Жаманды,
Шабанды да...
Ұялмастай ашып айт ар алдында.
«Тура биде туыс жоқ» –
Есіңе ұста
Таймай сөйлеу тән әр кез табандыға.

Әр нәрсеге болмағын көрсекұмар
Әділдікке қошемет, қол соғылар.
Жақсы – жаман,
Ақ – қара,
Жүйрік – шабан...
Бәрінің де ел білер өлшемі бар.

БӘРІ ДЕ БІЗДЕН ҚАЛАДЫ

Ағайын едік,
Алыстауменен арамыз,
Бір-біріміз суысып мүлдем барамыз.
Ойладық па екен –
 Үлкен боп,
 яки кіші боп:
Туғаннан артық туысты қайдан табамыз.

Өмір бар жерде –
Көңілдер қалай жетпейді,
Ініден – аға,
Ағадан – іні шеттейді.
Дейтіні қайда байырғы бабаларымның:
«Туыстан Адам түңілсе дағы кетпейді».

Туғаннан артық туысты қайдан табамыз,
Ертеңгі күнді ойладық па екен және біз.
Өзіміз бүгін дұрдараз болсақ,
Бізден соң
Туысып қатар жүре алар ма екен баламыз.

Сіз ғана емес,
Мен де аға болар жастамын –
Ойлайтын кез бе бүгінде жеке бас қамын.
Өзімдігім бар,
Тұрмыстан кенде емеспін
Қызығам бірақ туысын көріп басқаның.

Қызығам рас,
Қызықсам да іштей тынамын,
Тоқтамай уақыт барады өтіп – кіл ағын.
Екеумізге де ақыл қосатын әке жоқ
Қызынған сәтте қолына алып тымағын...

Шолақ қамшының сабындай келте тірлік те
Қас қағым сәтте өте шығарын білдік пе.

Жатамыз әлі-ақ Туған жер төсін томпайтып
Секілді соңғы сөйлемге қойған бір нүкте.

Біреуден ептеп есебін тауып ұт, мейлі,
Заулайды уақыт –
Бары-жоғыңды күтпейді.
Кезі келгенде бәрі де бізден қалады,
Еш пенде Жердің жыртығын жамап бітпейді,
Бітпейді!

МЕН ҚЫРЫҚТАМЫН

Қырық жыл –
Жазы, күзі,
Қысы мен көктемі бар.
Талай асу,
Талай құз,
Өткелі бар...
Қырық жылдың қадірін, қасиетін,
Сол жолдармен сабылып өткен ұғар.

Менің қырқым –
Қырық жас болғанменен
Құпиясы көп,
Парапар томдарменен.
Қырық жылда қисапсыз жүргендерім
Тоғысады сан тарау жолдарменен.

Қырық жылда не білдім, не тындырдым,
Қай қияға атымның бетін бұрдым.
Дер кезінде елемей соның бәрін,
Қасиетін енді ұққан секілдімін.

* * *

Алтыным бар,
Мысым бар,
Жезім де бар
Алақұйын, көк дауыл сезім де бар.
Асып-тасып, арнамнан ақтарылып
Сыймай жатар сабама кезім де бар.

Келеңсіз бе,
Тірлігім келелі ме,
Өршіл өмір бағыма береді не.

Кейде тұнық өзендей тынып аққан
Жетпей жатам жететін кемеріме.

Жетпей жатам жететін кемеріме.
Тебіреніссіз тірліктің керегі не.
Ойлар бірде еріксіз әкетеді,
Шым батырып тұңғыық тереңіне.

Діңгегінде жұмыр жер шыр айналып,
Күн артынан күн келер шырайланып.
Көңіл күйін құямын жырларыма,
Қалмасын деп тұнығым лайланып.

Дертім болса, жұртым бар айтар емін
Тұнығымды шайқа менің.
Ұшсам – ұя,
Қонсам – құт аялаған,
Тірлігімнің тұғыры –
Байтақ елім!

* * *

Өлең жазбайтын күндерім бар,
Өлең жазбайтын түндерім бар.
Бұлттың төбемізден аумайтыны сияқты,
Бірақ нөсерлетіп жаумайтыны сияқты
Кеудемде – алақұйын,
Астан-кестен...
Біледі оны –
Бір білсе, бастан кешкен.
Шөліркеген сезімді қандыра алмай,
Ұшқындаған отымды жандыра алмай,
Түсемін бір сәтте сан күйге талай,
Шабыттың шамшыл құсын үйрете алмай.

САҒЫНЫШ САЗЫ

Бір анадан туып,
Бір арнада тұнып,
Өсіп едік біздер.
Өмір – бәйге-жарыс
Армандарға алыс
Бастағанда тағы
Жана ма деп бағы –
Тайымызды бір-бір

Шыға ма деп дүлдүл
Қосып едік біздер.

Бұлаңдаған үміт –
Түлкі арманды қуып,
Кетіп едік біздер.
Талаппенен шыңда
Талай биік шыңға
Сыр бермей көп сынға
Жетіп едік біздер.

Бір-бірімізді аңсап,
Сағынысып қалсақ,
Шалғай жолдан шаршап,
Сабылысып барсақ,
Жетсек жүріп суыт,
Болған бәрі ұмыт –
Жарасады бізге.

Құс көңілмен ұшып,
Қайтсам-ау деп құшып,
Жеткенінде тағы,
Сынбай көңіл сағы,
Алда күннің таңы,
Арманыңның бағы
Мәуелесе әрі,
Жарасады бәрі...
Жарасады бізге!

Сағыныштың шегі,
Сағыныштың шебі
Болмайды екен тегі
Еліктіріп сені,
Серік қылып мені
Ойнайды екен тегі.
Жастық дәурен мәңгі
Әуелетіп әнді
Жүреді деп бізбен
Ойлай ма екен тегі.

Ерте менен кеште
Алып сендерді еске,
Төгіп жырдан кесте,
Қысқа таңым атпай,
Арқандаулы аттай,
Құрып ойға тұзақ,

Отырамын ұзақ –
Тасқындаған селі
Сағыныштың сеңі
Салып жанға сызат
Қоймайды екен тегі,
Қоймайды екен тегі!

ЕЛ АҒАСЫ

Алпыс – асқар,
Шуағы мол бір биік,
Тұратұғын шұғыла шашып,
Нұр құйып.
Алпыс – ойдың кемел шағы,
Дер шағы,
Теңіздердей тұңғиық.

Ой-зердеңіз өрге бастап талайды,
Тұрсыз, міне, сол биікте арайлы.
Октябрьмен тете туған ұлына
Ел-жұртыңыз мақтанышпен қарайды.

Баласы,
Әрі Ағасысыз бір елдің
Махаббаты –
Сізге сыйлар гүлі елдің.
Атаға емес,
Бала болу Адамға –
Арманы ғой шын ердің.

Нұрлы ғасыр,
Мына нұрлы заманда,
Асар талай асуыңыз бар алда.
Бала болып,
Аға болып жұртыңа
Биіктерден көріңіз әманда.

Тілек көп қой –
Түгесе алар бәрін кім.
Елі сүйген,
Елін сүйген нар ұлдың
Алпыс – асқар,
Мерекелі тойыңда
Кеудесіне жыр-жұлдыз боп тағылдым.

АНАМА ХАТ

(Студенттік дәптерден)

Өзіңнің ұзын бойлы, келте мұрын
Қалада оқып жатыр тентек ұлың.
Жиырманың шықса дағы төртеуіне
Қоя алмай жүр баяғы еркелігін.

Қозынды алыс жолға аттандырып,
Жай-күйін отырасың хаттан біліп.
Ұғамын сағындырып жеткен бір сөз
Сергітіп тастайтынын шаттандырып.

Асыға күтесің кіл хатты алғанша,
Жан сырын тентегіңнің ақтарғанша.
Әр күнін тосқан күннің жылға балап,
Мазасыз жол қараған шақтар қанша?!

Құлыным бүгін-ертең келер деп те,
Жүрсің ғой рахатын көрем деп те.
– Осы жол келініңмен барам, – десем
Қалар-ау сәл-ақ жетпей төбең көкке.

Тірлікте міндетім көп атқарар сан,
Сен үшін қилы, қиын шатқал асам.
Өмірге артар өкпем жоқ,
Ризамын –
Өзіңнің ақ сүтіңді ақтай алсам!

* * *

Кешіріңдер, ағайын!
Өздеріндей басы жұмыр пендемін –
Іздесеңдер, жетіп жатыр менде мін.
Тойларыңа шақырдыңдар,
Уақыттын
Тапшылығын желеу жасап, келмедім.
Келе алмадым –
Қателігім. Түсіндім!
Алға тарттым тығыздығын ісімнің,
Сөйтіп, алғаш аңқылдаған көңілге
Шаңқай түсте бір көлеңке түсірдім.

Тағы қанша жылдар өтті арада,
Сендер – елде,

Жүрдік біздер қалада.
Іздеп келген кездерінде және де
Орайларың болды ма, әлде болмады
Білмей жүрмін, асыл жеңге, жан аға!

Кешірімі көп қашанда үлкеннің –
Кішіліктің кіреукесін бүркендім.
Достарыма қанша мәрте мақтандым
Келген сайын майы менен құрты елдің.

Көшкен сендей –
Тұра алады кім ұстап,
Күндер-күндер өте берді жылыстап.
Өзіміз ғой өзімізге келгелі
Алаңсыз бір отырмаппыз дұрыстап.

Былайғы елдің толып жатқан сыны бар,
Ал аға-іні бірін-бірі шын ұғар.
Сезімнің тек өлшемі жоқ,
Болса егер
Сағынышым бастан асып жығылар.

Бал балалық болды дағы келтерек,
Есейдік деп айтқанменен ертерек.
Өзімді өзім жастау кейде сезінем
Алдымда сен жүргеннен соң еркелеп.

БОЗТОРҒАЙ

Шаңқай түсте төбеге шығып алып,
Көз ұшында көлбендеп діріл қағып,
Шырқағанда әуеде мың ырғалып,
Боздаланың жыршысы – бозторғайдың
Жүрегінді шерткендей мұңы барып.

Байлығымдай,
Ортаймас қазынамдай,
Бірақ соны тіршілік аз ұғардай,
Жоғалтамыз жүрекке жазып алмай.
Болмаса...
Құйттақандай құс үнінде
Туған жердің таусылмас сазы бардай –
Сол сазында бізге айтар назы бардай.

Махаббат та,
Достық та,

Адалдық та...
Бәрі-бәрі бас қосып,
Арамдыққа,
Топастық пен тоғышар надандыққа
Майдан ашып жатқандай көрінеді
Дем беріп Адамдыққа!

Сүттей таза табиғат ұйып тұрған,
Ұйып тұрған,
Ғаламат күй ұқтырған –
Құдайым-ау, құп-құйттай жыршы құстың
Жүрегіне қандай күш сыйып тұрған?!

АСЫҚТЫМ

Тандарға асықтым –
Жаңалық әкелер деп.
Заңғарға асықтым –
Даналық әперер деп.
Көктемге асықтым –
Гүлдерін сағынғаннан.
Өткелге асықтым –
Алыстан сағымданған.
Ертеңге асықтым –
Қияда қол бұлғаған.
Еркеме асықтым –
Ұяма толтырған ән!

ҚАРЫЗ

Жығылған да кезім бар,
Сүрінген де...
Білдіргем жоқ сонда да сырымды елге
Адал жандар нұр құйды көңіліме
Арамдардан безініп,
Түңілгенде.
Жақсы ағалар жанына ап сол күндері –
Солған жоқсың,
Сен қайта толдың деді.
Сенімменен қараған отты көздер
Кеудемдегі жалынды сөндірмеді.
Жайнап сол сәт сезімнің гүлі демде,
Шешек атты.
Түсіндім мұны мен де.

Ағалардан алған сол қарызымды
Қайтарсам деп келемін інілерге,
Інілерге!

НАР ТӘУЕКЕЛ

Нар тәуекел –
Танымас күш атасын,
Мерген болсаң,
Садақпен құс атасың.
Нар тәуекел деп алсаң қара тасты
Қайратыңмен күл қылып ұсатасың.

Нар тәуекел –
Сенімнің шырағы көп,
Қуатың да бойыңда тұрады үдеп.
Небір қиын кездерде жеткен бұл сөз
Елді ерлікке бастайтын ұраны боп.

Нар тәуекел –
Өз-өзін қайрауы ердің,
Нар тәуекел –
Жалын боп жайнауы ердің.
Нар тәуекел –
Қашанда биік ұстап,
Жеңістерге бастайтын байрағы Елдің.

НАҒАШЫ

Сен өткір ең,
Ел айтар ер кісі едің,
Тек жақсы сөз соңыңнан ерді сенің.
Көптің көңілі –
Көктемнің күн шуағы,
Биіктерге бастаған ерді сенім.

Өткір едің,
Өр едің,
Алғыр едің –
Шалқыта бір салушы ең әнді керім.
Сенің барлық болмысың ерге біткен
Еліктіріп жанымды алды менің.
Еліктіріп жанымды алды менің

Сенің жомарт мейіріңе қанды мейірім.
Туа біткен бойыңда бір мін жоқтай
Ұқсасам деп ойлаушы ем –
Бар білерім.

Ер жігіттің бір жұрты –
Нағашылар,
Бұл шындыққа кімнің
не таласы бар?
Көтеретін ерке-наз қылығыңды
Нағашы жұрт –
Ерекше дана шығар.

Бір сұрақтан туындап жаңа сұрақ
Еркелігім тұратын жарасып-ақ.
Талай құрбым қызығып, қызығатын
Мен тұрғанда өзіңді нағашылап.

Туыс та көп,
Туыстың аласы көп,
Қаршадайдан өзіңді нағашы деп,
Қиын кезде қасыңа жанасып ек.
Есімде, қамқор болып жүрдің әр кез –
Жездемнің жел тигізбес баласы деп.

Шын көңіл – ықыластың тиегі боп,
Біріміз бірімізге сүйеніп ек.
Өзіңді сыйлаған жұрт еркелетті
Бұл бала – Әубәкірдің жиені деп.

Жүйрік көп –
Бірі – тұлпар,
Бірі – тарлан...
Жүректі өзіңдей кім жібіте алған
Өзің болып есердей үміт алдан.
Көп жайды ұмытуым мүмкін,
Бірақ...
Мен Сізді тірі тұрып ұмыта алман!

ҚУАНАМ

Толқыған бейне көк теңіз –
Айдын ба деп те қаласың.
Бұдыры тіптен жоқ, тегіс
Өлкемнің көрші даласын.

Алтын дән желмен ырғалып
Баяулап әнге салады.
Толқиды жәймен бір қалып
Иіліп жерге сабағы.

Қуанам шексіз осы бір
Егісті көріп жайқалған.
Мұнда ғой менің досым жүр
Еңбектің ері – майталман.

Біргемін мен де досыммен
Қараймын әр кез қуанып
Өйткені ол егін өсірген,
Мандай терімен суарып.

Қуанам менің осындай
Досым көп-ақ қой өмірде
Бөгетке ешбір тосылмай
Жүреді беткей-өңірде.

Әкеліп бір күй көңілге
Даланы нұрға толтырып.
Жүреді солар өңірге
Қолымен егіп молшылық.

ЖЕҢІС

Жеңіс күні туыпсың,
Жеңіс күні,
Төрт құбыламыз түгелдей тегіс күні.
Сол үшін де, қара көз қарындасым,
Сезімдердің ең мөлдір, ең ыстығы
Арналғандай өзіңе тегіс бүгін.

Жеңіс қалқам –
Сенің де Жеңіс күнің,
Ақ сәулесін көргенің Жер үстінің.
Іңгәлаған дауысың самал желмен
Кеткен шарлап дүние кеңістігін.

Кемел көңіл,
Шықсын деп келісті ойдан,
Ауыл болып атыңды Жеңіс қойған.
Атаң-анаң, ел-жұртың бата берген:
«Енді қайтып көрмесін Жер үсті ойран!»

Бір ауыздан –
– Уа, әмин, Жеңіс! – деген,
Жан болмаған бұл сөзге келіспеген.
Сенің мөлдір көзіңнен, айналайын,
Қуанышты сол күнгі тегіс көрем.

Ел көңілінде жақсы сөз –
Жарты Бақыт,
Бүгін, міне, гүл-дәурен,
Алтын уақыт.
Ортамызда жүре бер Жеңіс болып,
Ай-әлемді жүзіңмен жарқыратып.

Көктемнің шуағындай алау-көрік,
Мұнда да бір құдірет бар-ау! – дедік.
Жеңіс үшін тост алған Адамдардың
Көңілінде тұрады атың Жалау болып.

Бірге туған астасып ақ таңменен
Сенен өмір бақытын тапқан дер ем.
Жеңіс күні Жеңіс боп бірге келген
Атыңды, айналайын, мақтан көрем!

ТУЫСҚАН АҒА-ІНІДЕЙ

Кезде де тағдыр желі қатал ескен,
Егіз ел –
Егіз ұлдай қатар өскен.
Қуанса, жан-тәнімен бір қуанып,
Бірге шошып,
Сақтанған жат елестен.

Ежелден жауы ортақ,
Дауы да ортақ,
Өзені,
Өрісі де,
Тауы да ортақ.
Ел туын бір көтерген егескенде,
Тілді де,
Тілекті де тауып ортақ.

Туысқан аға-інідей кіндігі бір,
Енші алысып көрмеген –
түндігі бір.
Екеуін мәңгілікке табыстырған
Қуаныш, қайғысы ортақ күллі ғұмыр.

Болмаған ежелден-ақ қашық
Жан мен жан
Мал мен малы араласып,
Арманы мен арманын астастырып,
Қаймықпай сан асудан барады асып.

Қашаннан-ақ бұл қазақ қырғызбенен
Арасына кірбің сөз кіргізбеген.
Біреуі – аға,
Біреуі – іні тұтып,
Бір-бірінен өнеге, үлгі іздеген.

Жүрмейік деп сыйласып кіл алыстан,
Құда болған –
Қыз беріп, қыз алысқан.
Аз күн түссе араға сағынысып,
Бірін-бірі көргенше құрақ ұшқан.

Қияндарға қақтырып ар қанатын,
Екі елдің ынтымағын,
Салтанатын,
Екі елдің батырлығын,
Батылдығын...
Жырына арқау еткен арқалы ақын.

Ұласқан екі өзендей ұлы арнада –
Достықты ұғар дана,
Ұғар бала...
Лениндік кемел ойдың келбетіне
Сан ұрпақ қарар әлі құмарлана.

ҰЛЫҢ БОЛҒЫМ КЕЛЕДІ

Құлпыртар жердің жаннатын
Диканың болғым келеді.
Дертінді емдеп жазатын
Шипалың болғым келеді.

Түгін тартып даланың
Майын алғым келеді.
Кең құшағын ананың
Жайып әр күн келеді.

Ақ дәніңді алтындай
Уыстағым келеді.

Топтан озып,
Тартынбай
Ту ұстағым келеді.

Айдыны кең дария –
Сырдай болғым келеді.
Таусылмайтын, дариға-ай,
Жырдай болғым келеді.

Тыңның тұнған байлығын
Ақтарып өткім келеді.
Міндетін ұлы ай, күннің
Атқарып өткім келеді.

Мынау қырқа – белімнің
Гүлі болғым келеді.
Ең бастысы,
Елімнің
Ұлы болғым келеді!

МӘҢГІЛІК

Алмасып түнге – күн,
Жалғасып күнге – түн,
Тірліктің парактап бір бетін,
Уақыт барады алға асып
Мүлтіксіз атқарып міндетін.

Айырып біржола есебін –
Тарихқа айналды кешегім.
Алдымда неше күн –
Ертеңім – арманым асыққан,
Сол жолда ой-дария айдынын кешемін!

Бәрі де заңдылық –
Көкжиек түріліп
Шығыстан келді таң күліп!
Дүниені думанды ән қылып,
Тіршілік ғажайып сән құрып,
Міне, осы мен білген құдірет,
Міне, осы мен білген –

МӘҢГІЛІК!

АҒА

Ұға бермес тіршіліктің мұратын,
Еркетотай бала болдым, сірә, тым!

Мен жыласам, аз-ақ үлкен әпкем де
Меніменен бірге жылап тұратын.

Ұға бермес тіршіліктің мұратын,
Еркетотай бала болдым, сірә, тым!
«Ағасы бар тентектерден кем бе?» – деп,
Сырғанаққа ілестіріп шығатын.

Әпкем менің бар баланы билейтін,
Маған тіптен содырлар да тимейтін.
Ойға қарай өзім сырғып,
шанамды
Өрге қайта басқалары сүйрейтін.

Бір ауылда мен қатарлы бала көп,
Бәрімізге жүреді әпкем пана боп.
Ағасы бар басқаларға еліктеп,
Өстім мен де өз әпкемді «Аға»! – деп.

Күллі ауылда мен қатарлы бала көп –
Кеудемізде маздап жанған алау-от,
Әпкем айтса, қай іске де барар ек,
Алынбайтын қамалды да алар ек,
Бір ғажабы –
Алаламай біздерді
Жүре берді бәрімізге аға боп.

Әлі күнге әпкем – аға, мен – іні,
Қалай десе әркімнің өз ерігі.
Бізді қойып, «Аға»! – дейді енді оны
Талай үйдің кейін түскен келіні.

* * *

Біздің елде жігіт болды бір қызық,
Сәби кезде қатар-қатар тұрғызып,
Білмейтін көп жайымызды білгізіп,
Қыл арқанның үстіменен жүргізіп,
Жарыстырып қашықтыққа, сонан соң...
Қарап қойып қолындағы сағатын,
Бәйге атындай терімізді алатын,
Қайнап күйіп тұрғанда да күн қызып.
Тындағандай тәңірін –
Екі айтқызбай орындайтын әмірін
Балалар да тым бұзық.

Айтатыны:

– Ер жігітке бұ да сын,

Білгің келсе расын –
Жүйрік болған батырлардың бәрі де,
Шыныға түс!
Шыныға түс әлі де!
Түбі сонау Қажымұқан секілді
Шайқастарда не түрлі
Жеңістердің тұғырында тұрасың,
Асқақтатып ата даңқы – мұрасын!

Бала деген қашанда да бала ғой,
Қиял жүйрік –
Талай жерге барады ой.
Қиналғанмен, бірі қабақ шытпады,
Аға сөзін бәрі де іштей құптады.
Бірақ бұдан ештеңе де ұтпады,
Болмаса тек өзді-өздерін жыққаны.
Бір ауылдың баласынан, құдай-ау,
Бір балуан шықпады!

Асып қалдық талай-талай белестен,
Жүйрік те жоқ айдарынан жел ескен.
Тамшылатып ащы терді сығыппыз
Қанша бала тел өскен
Бір ғажайып болсақ деген елеспен.

Әлі де бар, шал болыпты қуақы,
Баяғыдай қажыр-қайрат, қуаты...
Жүріп жатыр ол елде,
Сәлем берем барған сайын көрем де.
Ал балалар жігіт бопты зіңгіттей
Жүгіретін тізіп қойып көгенге.

Бірі – бастық,
Енді бірі – жылқышы...
Өзгеріпті талайының түр-түсі.
Өткен күннің елесіндей көбінің
Өзгермепті көздері мен күлкісі,
Содан таныр тани алса бір кісі.

Қазір жігіт,
Бір кездегі баламыз,
Ортамызда сайыпқыран ағамыз,
Сол күндердің көп қызығын қайталап,
Есімізге аламыз –
Балалыққа қайта барып қаламыз.

Шал дегенмен...
Шалымыз да мықты әлі –

Көңілінің туын ешкім жықпады,
Бар да шығар ұтылғаны, ұтқаны,
Бар айыбы – баяғы көп қарадан
Аға еңбегін жандырып,
Дүниені айран-асыр қалдырып...
Бір балуан шықпады,
Бір желаяқ шықпады –
Ол дағы бір сирек келер дарындай
Көп бермейтін табиғат – Қарымбай
Бақ екенін кезінде ешкім ұқпады.

АҚ САҒЫМ

Ақ сағым – арманымның елесіндей,
Ақ сағым – ала алмаған белесімдей.
Ақ сағым – Ақ теңіздің айдынына
Шығарған ақ сезімнің кемесіндей.

Ақ сағым – тербелетін нұр шұғыла,
Биіктің бастайтұғын кіл шыңына.
Ақ сағым – тамшы судың мөлдірі де,
Таптырмас тыныштықтың тылсымы да...

Ақ сағым – жел тербеген ару далам,
Ақ сағым – жан жүрегім жалындаған.
Барым-жоғым – табылған, табылмаған,
Ақ сағым – өмірдегі арым, бағам!

ЖҮРЕК СӨЗІ

Ауыл жаққа бармағалы бірталай
Уақыт болған.

– Ей, бауырым, бұл қалай,
Ұмытып-ақ кеткенің бе біздерді,
Ортамызда-ақ жүрмедің бе, шырқамай?!

Дейді маған туғандарым наз қылып,
– Астана не, жіберген бе аздырып,
Бір соғымды есебінен колхоздың
Жіберсек пе әлде өзіңе жаздырып?!

Сөздерінің әзілі бар,
Шыны бар...
Жақсы лепті мен ұқпасам, кім ұғар?

Кейбіреулер ойлайтындай асылы
Алматы да курорт емес тынығар.

Алматы да курорт емес тынығар,
Ақынға да қоятын өз сыны бар.
Міндеті де, құрметті де –
Бәрі бар,
Жоқ жалғыз-ақ мұндағыдай шыны қар.

Аға да бар,
Іні де бар,
Бәрі бар...
Бірі – біліс, біреуі – жай танымал.
Басың ауырып, балтырың сәл сыздаса,
Дәрігер де бар дәл қасыңнан табылар.

Санап шығу мүмкін емес барларын,
Оқығаным, тоқығаным, алғаным...
Толып жатыр,
Сондықтан да, бауырлар,
Арманымды Алматыға жалғадым.

Күніге сан достарыммен жолығып,
Жаным шалқып, мерейім де молығып,
Аспанымды биіктетер толы үміт.
Кешіріңдер бір сәт сендерді ұмытсам,
Әрқайсысы өздеріндей көрініп.
Қате-қате,
Сенбе, мейлі, сен, мейлі
Ұмыттым деу орайға әсте келмейді.
Апта сайын ат сабылтып жетер ем
Уақыт дейтін құдірет бар, көнбейді
Ұмыттым деп айтар болсам, дәл соған
Өзге түгіл, өз көңілім сенбейді!

АРТТА БӘРІ

Май келді –
Самал есті майда қоңыр,
Оранды қырмызыға,
Жайнады өңір.
Қарт шықты құба жонға –
Жас күнгідей
Құбылып, алабұртқан қайда көңіл?
Көз тікті қия бетке, қыр басына,

Беу көңіл, өткенді іздеп тұр ма, сірә?
Алды да азайыпты абайласа,
Сирепті сұхбаттасар сырласы да,
Қалжыңмен қағысатын құрдасы да...
Мына өңір көктем сайын жасарады,
Адам да талай қырдан асады әлі.
Сексенмен серіктесіп жүрсе дағы
Өзіне аз сияқты жасағаны.
Қыз-дәурен,
Қызық, думан артта бәрі
Тірліктің азайғандай қартқа нәрі.
Өзегін өрттей жайлап бара жатыр
Мәңгілік табиғатқа тартпағаны.

АТ ҚОЮ

Шілдехана –
Үй іші абыр-дабыр,
Туысың да,
Досың да,
Жарың да жүр.
Құттыхана шаңырағың алаулайды
Оранғандай бақыттан жалынға бір.

Бақытыңа балқыған сүйіп жарды
Қуаныштан жүрегім күйіп-жанды.
Көре алмадым,
Көруім мүмкін де емес,
Бүгін менен мерейі биік жанды.

Бәрі бірдей:
– Міне, жас әке! – деді, –
Төк барынды!
Аяма!
Әкел енді!..

Құндақтаулы сәбиді қуыршақтай
– Көрдің бе? – деп қолыма әпереді.

Әзіл барда,
Ән барда,
Ойын барда...
Қуанышқа, сірә, адам тойынған ба?!
Жібергім жоқ сендерді, дос, бауырлар,
Шырқандар бір, басқаны қойыңдар да.

– Бәрің бүгін жанымның қақ төрінде,
Бәрің маған қуаныш ап келдіңдер.
Құтты болғай аттаған қадамдарың,
Жалғасыма жақсылап ат беріңдер!

Ат беріңдер жақсылап жалғасыма,
Көңіл – дария сыймай тұр арнасына.
Мені әке ғып әлемге әйгілеген
Бұдан асқан қуаныш бар ма, сірә?!

Деп едім-ақ, ұсыныс қаптап кетті,
Кейі тіпті тізімдеп, хаттап кепті.
Енді бірі сан ұлы ғұламаның
Есімдерін әдейі жаттап кепті.

Іздеп өзі тапқандай ең іріні!
– Шоқан болсын, кәнекей, – деді бірі.
Отырғандар үн-түнсіз ойға шомды,
Ретсіз деп айтқан жоқ, тегі, мұны.

Кіріспесін барынша келістіріп,
Қойды бірін ұлымды Жеңіс қылып.
– Табылған ат деген соң үшіншісі,
Бокалдарды көтердік тегіс тұрып.

Кезек келді сонан соң ақындарға,
Ескерусіз қалған жоқ батырлар да.
Мен отырдым тиердей төбем көкке
Риза болып дос-жаран, жақындарға.

Жалғасты ат қоюдың тамашасы –
Жаңа тост,
Жаңа құрмет,
Жаңа шашу...
Мөп-мөлдір шараптарды шайқап ішіп,
Түйіскен хрустальдан тараса шу.

Той-думан осылайша тапты арнаны,
Мына жұрт шешен екен жатқан бәрі.
Мен білсем еңіреген ерлеріңнен
Бұл кеште айтылмаған ат қалмады.

Айтсақ та әңгімені кең арна ғып,
Әзірге бір шешімге келе алмадық.
Біріміз бірімізге тоқтамадық,
Біріміз бірімізді жеңе алмадық.

Отырды анам ойланып, көп отырды,
Ежелден ел айтқанға көнетін-ді.
Жастарменен өз ойын жарыстырып
Сөз айтуды қолайсыз көретін-ді.

Төнірегін бір шолып қарады да,
(Кім білген өзі жөн деп санады ма?)
Орнынан анам жайлап көтерілді
Бір тамшы шық үйіріп жанарына.

– Шырақтарым, тындандар мені де бір
Жасаған жоқпыз біз де тегін өмір.
Ат қою жас сәбиге, айтыңдаршы,
Шығатын шыңдарының шегі ме бұл?!

Жақсы бала – ана мен ата арманы,
Көрер қызық,
Болашақ татар дәмі.
Мықты болса өз атын жайсын өзі,
Ат беріңдер жай ғана қатардағы.

Әркім өзі ұғады түсінгенше,
Еңселі етсін есімін күші келсе.
Болмаса жүре берсін ел қатарлы
Жақсы аттың абыройын түсіргенше.

Көп есімдер көрініп аласа тым –
Жақсы ат іздеп отырсақ «жарасатын!»
Анам тілтен оп-оңай шешіп берді
Біз білмес пайымы мен парасатын.

СЕНІМ

Білмеймін көп жайларды білсем деген,
Кім сенген тәтті үмітке, кім сенбеген.
Аптапта жан сауғалар көлеңке іздеп,
Аязда кездерім бар бүрсендеген.

«Тұрмайды бір қалыпты өмір неге –
Медеу ғой өзгермесе көңілге де.
Жап-жаңа шөкім бұлт жоқ ашық еді
Кенеттен күңгірт тартты көгім неге».

Деген де кездерім бар,
Жасырам ба.
Тіршілік – ұлан дария, асыл арна.

Кейде пәс көрінеді Алатау да
Бөленген бауыры гүлге,
Басы қарға.

Әркімнің арна тартқан жол басы бар,
Адамды адалдықпен қолдасын ар.
Қашаннан ел сенімі – ер серігі,
Байлам ғып тәуекелін жолға шығар.

Тағдырдың тауқыметі мол да шығар,
Бір жол – теріс,
Бір жолы оңға шығар.
Сол жолда жөн сілтейтін Темірқазық –
Жігіттің сенім дейтін жолдасы бар.

МЕН СЕН ЕМЕСПІН

Сен мен емессің,
Мен сен емеспін –
Сондықтан да сен маған тең емессің,
Сондықтан да мен саған тең емеспін.
Жақсы болсам – өзіме,
Жаман болсам,
Жөндеп бер деп сұрамас сенен ешкім.

Жақтырмасаң не істейсің,
Обасың ба,
Темір емен,
Қыздырып соғасың ба,
Ағаш емен,
Түрпеліп, жонасың ба,
Мен – Мен болып жаралғам о басында.

Санап жүріп адымын әр аттаған,
Жанындағы жалғызды қарақтаған,
Саған ұқсас емеспін,
Өкінбеймін
Мені тәңірім олай ғып жаратпаған.

Басқаларға жақса да,
жақпаса да...
Көлгірлікті мен үшін жатқа сана.
Ойға оралған шындықты айтып қалам,
Сен түгіл, әкеңе ұнап жатпаса да.
Үлкенге де бірдеймін,
Кішіге де...

Ұғамын адамдықтың күші неде.
Басқаға жақсам деген жарамсақ ой
Кірмеген өнім түгіл, түсіме де.

Солай, достым,
Мен тегі сен емеспін,
Ел болмаған пендеге ел емеспін.
Жақсы болсам – өзіме...
Жаман болсам,
Жөндеп бер деп сұрамас сенен ешкім.

МЕН СЕНІ ТАНЫМАДЫМ

О, күдірет,
Мен сені танымадым,
Танымадым,
Барсам да жаныңа мың.
Қалай ғана өзгерткен мына ғұмыр –
«Достық! – деуші ең, – сыйынып, табынарым»!
– Достық! – деуші ең,
Қалтқысыз сенетін ек,
Бәрі тапшы,
Ол кезде не жетіп ед.
Артымыздан келсе егер жарты күлше,
Жарымын қиналмай-ақ беретін ек.
Уақыт солай,
Амалсыз төзесің де,
Достық жайлы сен айтқан сөз есімде.
Қиын күнде өзіңмен бөліскенбіз
Интернаттың жарты аяқ көжесін де.
Өткенді ойлап еріксіз толғанасың,
Балғын шақта білмеппіз мол бағасын.
Енді соның бәрін де былай қойып,
Сәлемді де сызданып зорға аласың.
Осы сенде жүректің бары рас па,
Мінезің де,
Сөзің де,
Бәрі... басқа.
Бізді қойып,
Дәл бүгін көре қалса,
Туған анаң, оллаһи, танымас та.
Сені көріп шегеді көңіл нала
Елден ерек кеткендей жолың дара.
Қазірде ғой бәрі де жетіп жатыр,
Жетпесе
Тек жетпейтін көңіл ғана.

ЕЛ АРАЛАҒАНҒА НЕ ЖЕТСІН

Жаз келе жатыр,
Жаз келе жатыр тағы да –
Курортқа барып,
Демалатындардың бағына.
Мен дағы бір жыл сайрандап қайтсам деп едім
Сағына бастадым,
Ауылды қайта сағына.

Жаз келе жатыр,
Жаз келе жатыр тағы да,
Қыс бойы бір «ит» маза бермей жүр жаныма.
Жаз шыға сол «ит» жаңыла қалса, жаңыла
Ауылға барсын,
Қарсылық етпе шалыңа.

Ауылға барсын,
Қарсылық етпе, кемпірім,
Тұрғанда мына мен тірі
Және сен тірі...
Жатбауыр болып кетпесін мына балалар,
Жылда бір барып көріп қайтсын да ел түрін.

Жаз келе жатыр,
Жаз келе жатыр,
Күн жылып –
Ел аралағанға не жетсін және бір жүріп.
Өмір бар болса,
Курорт дегенің табылар,
Несібелі дәмді әкетер дейсің кім жұлып.

ҮНСІЗ ҚАЛҒАНЫҢ КӨП АРТЫҚ

Не жаздың дейсің,
Тосындау болды-ау сұрағың,
Ұқпадың ба әлде сағымның содан сынарын.
Өлең жазам деп түсіп пе ем ауруханаға –
Шамырқансам да,
Шарт сынбай қайта шыдадым.
Төңірегімді тұмшалап кейде ой қалың,
Теңіздей терең тұңғығына бойладым.
Жаксы жыр деген ұстатпай қойды армандай,
Жаман жыр жазу –
Сүйекке таңба,

Бойға мін.

Көш жүрер сәтте желмая – нарды жоғалтып,
Қойғандай сосын жорғаға теңдеп қоң артып.
Жасық жырменен топты көбейтіп жүргеннен,
– Жазбады-ау, – дегізіп,
Үнсіз қалғаның көп артық .

АРМАН ҚАНАТЫ

Кең әлемді шарлаған құстай бір дем,
Қанатым жоқ –
Шығандап ұшпаймын мен.
Сонда дағы тірліктің қан тамырын
Қалт жібермей сәт сайын ұстай білем.
Құшағыма жер-жаһан сыйып демде,
Көз саламын ғарыштан сүйікті елге.
Аңыздағы ғажайып ақиықтар
Болған емес мен шыққан биіктерде.
Шарықтаудың соққанда сағаты дәл,
Құдірет күллі әлемде дара тұрар –
Қиял жетпес қиянға жеткізетін
Адамның арманының қанаты бар.

БАҒЫҢДЫ СЕН ДЕ СЫНАП КӨР

Бәйгеге қостым, құлыным,
Бағыңды сен де сынап көр.
Намысшыл жанның бірімін –
Шиырға шабар пырақ бол.

Айырылма бар кез бабыңнан,
Өмірдің өзі – күнде сын .
Шабысың көзге шалынған
Шайлығып қалып жүрмесін.

Мерейім өсіп қалсын бір –
Екпінің желдей ескенде.
Талайды терге малшындыр,
Ілеспей қалсын еш пенде.

Ағып өт оқтай мәреден,
Намыстың отын маздатып.
Әкеңді мынау кәрі емен
Шарт сынып кете жаздатып.

ЖЫЛАП ТҰРМЫН

Жылап едім алғаш әкем өлгенде,
Жылап едім жетімдікті көргенде.
Маңдайымнан сипаған-ды біреулер
Басу айтып сол демде.

Таусылды ма шыдамым –
Бүгін, міне, екінші рет жыладым.
Ер адамның оғаш рас жылауы,
Бірақ оған таңырқама, шырағым.

Жылап тұрдым ет жүрегім езіліп,
Қыран аспас қия асуға кезігіп.
Әлділердің әлділігін сезініп,
Әлсіздердің әлсіздігін сезініп.

Жылап тұрдым –
Жас жоқ бірақ көзімде,
Өзге тұрмақ, сенбестеймін өзім де
Жүрегімді ашып көрсен білер ең,
Жылап тұрмын –
Тозады екен төзім де.

Болды бәрі тосыннан –
Дірілдейді ет жүрегім шошынған.
Алғаш рет тыңдата алмай сөзімді
Дедім:
– Енді айырылыппын досымнан.

Жылап тұрмын –
Сөкпе мені, шырағым,
Жоғалтқандай егізімнің сыңарын.
Таусылғаннан шыдамым,
Құлап түсті шынарым,
Содан барып жыладым –
Бәлкім, менің бұл соңғы рет жылауым!

ТАҒДЫРМЕН ТЛДЕСУ

О, тағдыр!
Неткен мұнша безбүйрек, қатал едің –
Көп ісіңе кінә артып жатар елің.
Онсыз да қысқа өмірін келте қылып,
Жақсыларға саласың ерте құрық,
Кеткендей ата кегің.

Батырларды –
Жауының көкірегін баса алмаған,
Ақындарды –
Дарынның бар гүлін аша алмаған,
Әншілерді –
Көмейіне мың бұлбұл ұялаған,
Көкірегін күмбірлі күй ораған,
Тағы-тағы осындай жақсыларын,
Арманының мәуелі бақ-шынарын
Өлімге қия ма адам?!

Әділетсіздік еді бұл не деген –
Ақ қайынды,
Жас талды бүрмелеген,
Жауқазынды өртейсің гүлдемеген.
Ал соның есесіне сұрқияның –
Өміріне өзек еткен құр қиялын
Гүл-гүл жайнап жүргенін күнде көрем.

Өмірдің болады рас күресі де...
Соның бәрін сақтайды кім есіне?
Десек-тағы жалындап, жанып өттің –
Дақ түседі жанына әділеттің
Тисе жеңіс сұмдықтың үлесіне.

Абай бол сол үшін де,
Жіті кара,
Басып қой жауыздықты, құтыра ма.
Көнген бас құтыңа да,
Жұтыңа да
Тағдырынан қашқанмен құтыла ма,
Абай бол сол үшін де,
Жіті кара!

АУЫЛ ДӘМІ

Қазы келді ауылдан,
Қарта келді...
Сағынышын анамның арта келді.
Балам барып достарын шақырып жүр
Әкелгендей көшіріп жарты әлемді.

Шұжық та бар,
Жал да бар,
Жая да бар...
Түгел астыр мамаңа,

Аяма, бар!
Қай кезде де баланың жөні бөлек –
Алматыға күні ертең жаяды олар.

Шақырғаның қалдырмай тәуір бәрін,
Келсін түгел достарың,
Бауырларың...
Өскенде олар әженді еске алады
Жіберген деп арнайы ауыл дәмін!

ҚҰРДАСҚА НАЗ

Әзіліңнің артығы бар,
Кемі бар –
Қалғаның болса үйімнен келіп ал.
Құрдастарың да азайыпты-ау ауылда
Арсың-күрсің мінезіңмен сені ұғар.

Кел үйіме,
Келем десең, келе бер,
Сөз айтқанда өзіне де сенеді ер.
Екеу болып бәйбішені жөндерміз
Ойдағыдай қарсы алмаса сені егер,
Кел үйіме, келе бер!

Биігіңді төмендетпе, еңселім,
Әзірге ғой қонағыңмын мен сенің.
Домалатып алайын ба доп қылып,
Қауырт ісін қоя тұрып кеңсенің?

Солай-солай,
Қорықтың ба, бастығым,
Көрсін қауым,
Белдесуден қашты кім?
Өзіңді іздеп келгендегі
«Бас мұңым» –
Оралса деп ойлап едім бір сәтке
Жиырма жылға озып кеткен жас күнім.

Қорықпай-ақ қой,
Аунатпаймын, қорықпа!
Көрмегелі талай уақыт болыпты, ә?!
Көп жыл бойғы сағыныш қой,
Әйтпесе –
Уақытым жоқ кететұғын қонып та!

Жастықтың дулы-дулы базарында,
Балалығымды ұмытып барамын ба?
Қайда біздің тығылмақ ойнаған шақ
Есілдің жарлауыттау қабағында?

Көп-көп жайды үлгермей жатып, тегі
Қайда әкетіп барады уақыт мені?
Жалаң аяқ жүтірген балқаймақ күн
Көзден бұлбұл ұшатын бақыт па еді?!

Келді, міне, қырындап қырық деген,
Бұрынғыдай қызға да қылықты емен.
Жеткізер ме жезкиік – жиырма бесім,
Тұлпар мініп кусам да құрықпенен.

Аралайтын таныс бау,
Таныс бақты...
Көңіл талай қызықтан қалыс қапты.
Орда жығар өрт кезім –
Отыздың да
Ауылы бірте-бірте алыстапты.

Ой-хой, уақыт!
«Мұртқа өкпелеп жүргенде, сақал менің
Қоңсым болды-ау» дейтіндей қатал ма едің.
Қайда әкетіп барасың қарайлатпай
Қосағыма қонып ап қатар менің?

АҚЫН ЖАНЫ

Таныр жасқа келдік қой кісі реңін,
Ойнама сен,
Ойынды түсінемін.
Тең көргенді кем көру достық емес,
Жосығы жоқ –
Мен қайтып кешіремін?

Жылдар өтті зымырап арада сан,
Әуре болма достыққа жарамасам.
Тең деп ұқсаң,
Тең тұрып араласам,
Сатып алар сезімнің қадірі жоқ –
Қарамаймын мен дағы қарамасаң!

Достарым көп қалада,
Далада сан...
Көресің бірге жүріп араласаң.
Ақын жаны жауқазын гүл сияқты –
Гүл қайтып көктемейді жараласаң.

ӨМІРДІҢ ЗАҢЫ СОЛАЙ

Күн артынан ілесіп күн келеді,
Таусылмайды тірліктің дүрбелеңі.
Өмір – асу,
Бір биік артта қалса,
Шығады алдан тағы да бір белеңі,
Күн артынан ілесіп күн келеді...

Шығады алдан тағы да бір белеңі,
Тағдыр сый ғып тартады кімге нені.
Қанатсыздар қияндап ұша алмайды,
Әркім шама-шарқынша күн көреді.

Біреу биік,
Біреулер аласа тым,
Болмыс солай –
Кім оған таласатын.
Ұғушыға бұл да өмір өнегесі
Тіршіліктің ұқтырар парасатын.
Табиғаттың өзіне жарасатын.

Біреу биік,
Біреулер аласа тым,
Әркім қосар бәйгеге қаласа атын.
Күресте де екiнiң бiрi жығып,
Ендi бiрi жығылып тарасатын,
Бұл да өмiрдiң өз заңы жарасатын.

Айтып-айтпа,
Өмірдің заңы солай,
Қатар жүрген қашаннан бағы, соры-ай...
Ұзақ жолдың асуы, басуы көп
Талантқа да келмейді табыс оңай,
Айтып-айтпа,
Өмірдің заңы солай.

Алмасқандай қызығы қиынына,
Еліктіріп тартады қиырына.

Жолдардың көп сүрлеуі,
шиыры да...
Өмірінде қиындық көрмегендер
Тірліктің де білмейді сыйын ұға.

АҚЫН БОЛУ ОҢАЙ МА

– Ақын болу оңай ма?
– Не деп жауап берейін, інішегім,
Түсінуің қиын-ау мұны сенің.
Шынымды айтсам,
Жүргенде ақын болмай
Алаңсыз, әлдеқайда тыныш едім.

Болмаса да пәлендей мақтанарым,
Күндіз елмен қызмет атқарамын.
Түн бойына – ақынмын,
Көз ілмеймін –
Демек, жаным, екі есе вахтадамын.

Қызметте білем жұрт не дейтінін,
Достарым көп қиналсам демейтұғын.
Ақындықта – жалғызсың,
Жығылсаң да...
Бір пенде жоқ желейтін-жебейтұғын.

Достарың
– Азамат-ақ! – десін, мейлі,
Бос мақтау мерейінді өсірмейді.
Жасық жыр жазар болсаң,
Өмір-бақи.
Жат тұрмақ,
Жақының да кешірмейді.

Жүр дей көрме ағамыз жат ұғымда –
Кешірмейді жатың да,
Жақының да...
Білсең, інім, өнердің өлшемі сол,
Тура бидей –
Туыс жоқ ақынында!
Ақын болу оңай ма?
Бұл сауалды қанша жас қайталады,
Кім соны тап басып айта алады.
Ал, мен білсем,
Күндердің күнінде бір
Өз жүрегің жауабын қайтарады.

БӘРІН БІЛСЕК

Бәрін білсек,
Өмірде бәрін білсек,
Балдай тәтті –
Шырынның дәмін білсек,
Удай ащы –
Запыранның зәрін білсек,
Тілді үйірер тірліктің нәрін білсек...

Білсек егер ертеңгі күнімізді,
Толатұғын,
Солатын гүлімізді,
Еліктіріп өзіне ертер ме еді
Баға жетпес тірліктің құны бізді.

Жұмбақ өмір –
Өріне тартар ма еді,
Тартар ма еді,
Тау – міндет артар ма еді.
Білсек егер пәнидің соңы барын
Басталған той тым ерте тарқар ма еді.

Қыз жігітке ғашық боп,
Қызға жігіт...
Жанар ма еді алаудай қызған үміт.
Қарар ма еді төменге тірлік үшін
Қыран құс тас қия мен құзда жүріп.
Адам биік тұғырда тұр дегенмен,
Бағалар ма бақытты күнде келген.
Кейде тағдыр кетеді опындырып,
Қолда бардың қадірін білмегеннен.

Тарам-тарам тірліктің жолы барын
Білсек-тағы,
Жоқ бізде соны ұғар күн.
Өмір – өзен,
Білмейміз бақ пен сордың
Қайсы қайда,
Қай күні жолығарын.

Мына ғұмыр –
Болмысы, болысымын...
Алар баурап қашанда толы ісімен.
Ұғуымша, әу баста-ақ адамдарды
Ынтықтырып қойған-ау сонысымен.

САҒЫНЫШ

Көктем туды –
Күн бірақ жылымады,
Табиғаттың сыры көп,
Кім ұғады.
Тергішіндей болса да,
Күрт түспеді
Көлдердің көпіршегінен шынылары.
Кім білген,
Бермей-ақ тұр күн қабағын,
Жоқ әзір сай-салада...
Жылғада ағын.
Тепсініп теріскейден жел еседі –
Көбейтіп көңілдердің шырғалаңын.
Табиғат қоштаса алмай әлі қыспен,
Аяз тұр күн шуақты шалып іштен.
Тіршілік алға қарай асығады,
Көктемге деген іңкәр сағынышпен.

ЖЫР ТІЛЕЙДІ ЖҮРЕГІМ

Жыр тілейді жүрегім,
Жыр тілейді,
Ақ шуақ –
Ақ сәуледей нұр тілейді.
Сапырып сезім – сері толқындарын,
Теңіздей дауыл соққан дүркіреді.

Теңіздей дауыл соққан дүркіреді.
Найзағай шатырлайды,
Күркіреді.
Жаным да астан-кестен сілкіністен
Көктемгі Жер-анадай бір түлейді.

Асырып алты қырдан салған әнін –
Жатады жарға соғып арман – ағын.
Өтеді тізбектеліп көз алдымнан
Алданғаным,
Біреуді алдағаным...

Ағысқа қарсы қайық ескен күндер,
Түйінді көңілдегі шешкен күндер,
Өтеді тізбектеліп көз алдымнан
Пәниді пенделіктен кешкен күндер.

Арманның ақ шаңқанды арайында
Кеудемнің кір қалмасын сарайында.
Өлеңге түсіремін өмірімді –
Бәрін де айтқым келіп ағайынға.

ҚОНАҚ КЕЛДІ ҮЙІҢЕ

Қонақ келді үйіне,
Қонақ келді,
Бір келгенде сау етіп мол-ақ келді.
Түсіп жатыр жиенің томпаң қағып,
Жезденді көр,
Әнекей, көр әпкенді.

Құдаң бар,
Құдағиың, құдашаң бар...
Бөтен болмас тағы да мына шалдар.
Барлығыңды,
Және де нарлығыңды
Көрмек шығар,
Аз емес, шыдарсыңдар.

Тіреп жатыр ат басын үйіңізге –
Келген қонақ қарамас күйіңізге.
Ертең барып айтады өз еліне
Көңіліңіз...
Көрсеткен сыйыңыз не?

Беделі бар қаншалық кімнің кімге,
Құда-қонақ сынағыш,
Сыр білдірме!
Кейде артықтау болады еркелігі
Көтермесең ондайын –
Бүлдірдім де.

Сынау емес,
Еркелік қайта басым,
Сыр берме сен.
Оныңды байқамайсын.
Қажет болса ертең күн өзің барып
Қарымын артығымен қайтарасың.

ҰСТАЗ ТОЙЫНА

Қолыма ұстап қыр гүлін,
Тойыңа келдім еркелеп.

Тартсаңыз да көп жыл жүгін
Қартаю әлі ертерек.

Бейтаныс болсам егер мен,
Бермес ем сізге алпыс жас.
Бәйтерек сынды көгерген,
Дейміз бе сізді – қарт ұстаз.

Сонау бір жігіт шағыңыз
Жадымда қапты ұялап.
Бұл жүрек сөзі –
Наныңыз,
Қарт деу де сізді қиянат.

Ұмыт қой бүгін бәрі де –
Көрсеніз бейнет не түрлі.
Алаулап тұрсыз әлі де
Алатау гүлі секілді.

Алпысқа келсе жасыңыз,
Қалды артта өмір құз – белі.
Ақбуырыл тартса шашыңыз –
Ол өткен күннің іздері.

Отырсыз енді сіз, міне,
Торқалы тойдың төрінде.
Түсіре алмай өлеңге
Көп ойлар қалды көңілде.

Еске алып бала күнімді,
Тұрармын әлі жиі кеп.
Қабылдаңыз бұл жырымды
Шәкірттің жүрек сыйы деп.

БАЗАРДА

Демалыс күн.
Қаскелеңнің базары.
Құрыстаған талай бойды жазады.
Осы өңірдің орыс, ұйғыр, қазағы...
Кейі атты,
Кейі жаяу жетеді
Өз-өзіне іздегендей жазаны.

Көшкен сендей бірін-бірі ұрғылап,
Көп нөпірді денесімен бұрғылап,

Бір сүрініп,
Бір соғылып,
Бір құлап...
Мына қалың тобырды
Осы арада жүр құрап.

Жоқ көбінің алары,
Не сатары...
Тым құрмаса делдалдықпен шатағы.
Дүкендерде қат-қат тұрған матаны
Осы жерде әрі-бері аударып,
Тек, әйтеуір, білгішсініп жатады –
Базар барып қайтты деген атағы.

Келіп едім,
Сәлден кейін кетем деп,
Жан қинамай қайтсем үйге жетем деп,
Не болмаса қайта жаяу тепендеп
Жүргендерді көрген сайын ойлаймын
Тыншытпайтын –
Қолы бостық па екен деп...

КӨКЖИЕК

Көкжиек көз алдыма көлбеңдеген
Тоғысып өзендермен, көлдерменен.
Тауларды... Мұхиттарды... Теңіздерді...
Құмдарды... жалғастырған шөлдерменен.

Бейне бір киіз үйдей көмкерілген –
Үстіне Жұмыр жердің төңкерілген.
Аядай алақанда тұрған тұсы
Әкеліп бар келбетін өлкенің кең.

Сән көрік,
Сап сұлулық,
Сан асылды
Сыйдырған уысына саға сынды.
Ғажайып келбетімен тербетілген
Сыйлайды табиғатқа жарасымды.

Көкжиек – жалғыз өзі ерен мықтың
Өлшемі биіктіктің, тереңдіктің,
Адамзат ойлап тапқан парасаттың,
Мен білген Ұлылық пен Кемелдіктің...

НЕМЕРЕЛІ БОЛЫП КӨР

Бар жақсыны бойына үйіп-төгіп,
Бүлдірсе де бір затын қызық көріп,
Анам менің ұлыма шыбын жанын
Отырады күн сайын үзіп беріп.

Ұлым да мәз –
Ол күшік не біледі,
Ойламайды әкем деп тегі мені.
Әжесінің сөзіне егіледі,
Екеуінің жүргені бір одақ боп
Маған тіптен қызықтай көрінеді.

Қызыл тілге кезек кеп, тигенде ерік
Өзімше сәл нәрсеге күйген болып,
Анама өп-өтірік ренжимін:
– Бір үйді шығардың, – деп, – үйден бөліп!

– Апа! – деймін,
Шыныменен немереңе
Ішің бұрып тұра ма,
Неге? Неге?..
Мына мендей ұлыңа шынымен-ақ
Тостаған көз жаманың теңгеле ме?!.

Қызығы мол –
Бір күні мың күнге тең,
Немеренің қылығы, шіркін, бөтен! –
Дейсің тағы.
Қайранмын, өз ұлынан
Немере артық болу мүмкін бе екен?!

Аң-таң қалып тосындау сұрағыма
Анам маған қарады –
Сынады ма?
Тосылды ма төтеннен сөз таба алмай,
Әлде емендей шарт сынбай шыдады ма,
Риза болмай тұрды ма, сірә, ұлына?

Үнсіз тұрды тіл қатпай тұйық та, ойлы –
Маған қарап қабағын түйіп қойды,
Иіп келіп денесін биік бойлы:
«Немерелі болғанда көресің!» – деп
Маңдайынан ұлымның сүйіп қойды.

БІР НӨСЕРДІҢ КЕРЕГІ-АЙ

Қар жоқ.
Бірақ бар суық ызғырығы
Табиғаттың жоғалған қыз қылығы.
Күн шуағын қаншама төккенменен,
Жібермейді ыркына күз құрығы.

Қоңырқай кеш зіл батпан ауыр қандай?
Дел-сал күйде Жер-ана ауырғандай.
Құрыстаған денесін жіпсітетін
Ең болмаса қойды ғой жауын жаумай.

Сыналатын талайдың бақ-талайы
Қарсыз өтіп барады ақпан айы.
Биылғы қыс – қыс емес,

Табиғаттың

Жылдағыдан, немене, жат па райы?!

Сұлық тұрған қайың, тал, терегім-ай,
Тұнжырайсың бейуақыт неге бұлай.
Білем, шіркін, сендерді шомылдырып
Алатын бір нөсердің керегін-ай!

* * *

Құдайдың күндері де ала-құла,
Кеше қандай?
Ал бүтін қара мына...
Жер-дүние қоңырқай, күрсінеді –
Бұлттардың тамшы ілініп жанарына.

Кеше қандай!
Айнала жарық еді,
Мына дауыл бастады тағы нені?
Бұйығысқан бұлттарды сапырып жүр
Жағасынан сүйрелеп әрі-бері,
Үзілмесе жарар-ау кәрі белі.

Кеше қандай?
Дүние аппақ еді –
Шақырған-ды бір құрбым баққа мені.
Жаз көңілі жадырап Ай нұрымен
Астасып, шалқып-толқып жатқан еді.

Кеше қандай?
Дүние тұнық еді,

Айдынында ақ сәуле тұнып еді.
Аяқ асты өзгеріп сала берді
Бүгін қабақ бермей тұр күн реңі,
Өн бойыңа саусағын сумаңдатып
Суық желдің қолдары жүгіреді.

Дәл осындай менің де қас-қабағым,
Қуанамын, шалқимын, мастанамын...
Аясына сия алмай астананың
Айлы түнде шырқаймын аспан әнін.
Құрығандай басқа ой, басқа амалым
Қамсыз, мұңсыз күн кешкен жас баламын.

Жерде жүрмей, кей-кейде аспан десем,
Бақытқа орта туғандай бастан кесем.
Тышқаннан да тығылар кездерім бар
Дей жүріп:

Жолбарыстан жасқанбас ем!
Қанағат! Бір тосқан бол асқанда сен!

Менің дағы күндерім ала-құла
Көріп келем ақты да, қараны да...
Қоңырқай реңіме қара мына,
Сыр жасырып көрмеген жанарыма.
Қиянатшыл, үстемшіл іске налып,
Кейде амалсыз тілімді тістеп алып,
Үнсіз қалам «тас ұрып» тамағыма.

* * *

Жұма күнді ауырлау күн деседі,
Біле алмадым кімнің қандай, не есебі?
Бәлкім, жай бір айтылған сөз кешегі –
Ал әйтеуір біздің әулет көп ісін
Басқа емес,
Жұма күні шешеді.

Арғы атамыз батыр болған әйгілі,
Шын ерлікке есеп пе екен ай, күні?
Жұма күні жауын жерге қаратып,
Сыпырыпты ел үстінен қайғыны.

Содан бері бұл әулетте Жұма күн
Бастауындай бақыт көзі – тұманың
Мерекеге айналыпты.

Мен де оны

Тірлігімде талай мәрте сынадым,
Жұма күні жеңіл күн деп ұғамын.

Ырымшыл деп, сірә, мені сөкпендер,
Алмасқандай жаз, күз, қыс пен көктемдер,
Ұрпағына мирас болса несі мін
Ата-баба салып кеткен өткелдер,
Одан тегі, бүлінбейді Көк пен Жер!

Жұма күні жолға шықтым сан рет,
Сәтіменен тындырғаным тағы көп.
Өмірімнің нұрлы болашағы деп
Жүрген ұлым Жұма күні туыпты
Шаңырақтың шаттығы боп, сәні боп.

Санап түгел тауыспаспын бәр-бәрін
Жұма күні көп бергенім, алғаным
Бабалардың бастан берген жеңісін,
Жетпей кеткен арманын...
Ағысымның арнасы деп жалғадым.

Жұма күні ауырлау күн деседі,
Болған шығар әркімнің бір есебі,
Алакөл мен Сұламада кешегі
Тиді, бәлкім, біреулерге кеселі
Біздің әулет көп түйінін бәрібір
Қазірде де Жұма күні шешеді.

КҮДІК

Күдік кірді көңіліме, бір күдік
Дөңбекшідім қысқа күнді түнге ұрып,
Тереземнің шыныларын сындырып,
Ту сыртымнан кезеніп тұр өз досым
Нысанаға жүрегімді ілдіріп,
Шықпайды үнім айқайласам шыңғырып,
Миымда да үрей деген жүр бүлік.

Япыр-ай, бұл не жазғанмын досыма,
Мені үркіту – көңіліңнің хошы ма?
Сені алар жау маған келсін деп жүріп
Сыбағам мен көрген сыйым осы ма?
Ойламаппын, бәрі-бәрі тосын, ә!

Үрей билеп дірілдеген бойымды
Шым-шытырық, мұздай суық ой ұрды,

Кім біліпті мұндай пәле-дойырды,
Андап жүріп ертең болар тойымды
Жаназаға айналдырмақ ниеті
Ту сыртымнан сілтеп қара сойылды.

Қызғанды ма менің бақыт-бағымды,
Кең пейілі қайтіп, қалай тарылды?
Аяп қалған кезім қайсы барымды –
Сенім-сезім қандай күні жаңылды,
Асқар тауым қандай күні шағылды?

Шырматылған өрмекшінің торындай –
Ойлар, ойлар...
Жұртта қалған қорымдай.
Көкірегімді күдік кеулеп барады
Менің мәңгі арылмаған сорымдай.

Досқа досша қарайыншы қайта бір –
Сеніміме семсер салма, тәйт, өмір!
Деп көзімді ашып едім –
Бәрі де...
Күліп тұрған күдік екен, әйтеуір.

Жалған достай көкірегіме кіріп кеп,
Берекемді,
Мерекемді ірітпек.
Сенім барда сертке берік семсердей
Күдікке тек қарайықшы күлік деп!

СЕЗЕМІСІҢ, ЕЙ, ЖҮРЕК

Қисық өсіп кеткен-ау бұл, қарашы, тым!...
Бір бұтағын кесіп алдым ағаштың.
Екіншісін жіпке байлап нөкталап
Биігірек тұрған жерге тағы астым.

Табиғаттың қара мына ғажабын –
Ең ауырын қолдағандай жазаның
Ақ тәніне тиген балта ышқынтып,
Шығарғандай болды сол сәт азалы үн.

Тау жотасын бұтасымен астарлап,
Шыңға шыққан шынар еді аспандап.
Етінен ет кесіп алған інгендей
Бұта орнынан қоя берді жас парлап.

Аяп кеттім өне бойым елжіреп,
Сипап жатты самалымен жел-жібек.
Ағашта да сезім болады екен ғой
Сеземісің,
Сеземісің, ей, жүрек?!

Тасты тесіп шыққан шыңның шынары,
Қайсарлығын қанша мәрте сынады –
Дауылға да...
Жауынға да... шыдады,
Кім біліпті, әлі қанша тұрады,
Кім біліпті, қашан, қалай сынады?
Тәні ауырып жылаған жоқ ол бірақ
Жаны ауырып жылады!

Жылап тұрды өне бойы елжіреп –
Тепкілеуші ем еденді.
Ағашты емес,
Ең алдымен өзінді
Жылаттың-ау, сеземісің, ей, жүрек,
Сеземісің, ей, жүрек?!

* * *

Бәрі маған жарасады дегенді
Қойып келем мен енді.
Билегеннің жөні осы деп, ербеңдеп
Тепкілеуші ем еденді.

Алым-жұлым киінгің де келмейді,
Көңіл де енді көп желікке ермейді.
Өткен күннен олқы қалған жерлерім
Қолқ-қолқ етіп жанға тыным бермейді.

Серілікпен сейіл құрып кемді күн
Секілденіп көрінетін ерлігім.
Соның бәрін кештеу ұғып,
Өзімді
Өзім жерлеп әурелендім мен бүтін.

Жастығыма жарасады дегенмен
Талай құрбым тай-құлындай тел емген
Көз ұшында барады ұшып,
Соларды
Қуып жетсем деген ойда келем мен.

Жететінін қанша жерге шаманың
Кім біліпті?

Әлі қанша шабамын.
Майламаса мезгіл-мезгіл табанын
Жүрісі де өнбейді рас шананың,
Әлсін-әлсін артыма да қарадым,
Алғы лекті қуып бірақ барамын.

НАМЫС

Ежелден аражігі бөлінбеген,
Біріне-бірі бөтен көрінбеген
Екі қарт көрші тұрды өмір бойы
Көбесі татулықтың сөгілмеген.

Екеуіне былайғы ел қызығатын,
Бұл жайды ұл ұғатын, қыз ұғатын.
Өзге түгіл, өздері ойламаған
Күн бар деп көшкен сендей бұзылатын.

Ауылда той болды бір ұлан-асыр
Жарқылдап көз ұшында тұрады асыл.
Жеткізіп тойдың даңқын ұрпақтарға
Шертеді әлі талай ғұлама сыр.

Сабадай сапырылысып әрі-берлі
Қалың жұрт ду-дүрмекпен әбігер-ді.
Той десе қу бас қалай домалаған –
Елдегі жас-кәрінің бәрі келді.

Бір кезде күй күмбірлеп, ән басталды,
Ішілмей бал қымыз бен алда ас қалды.
Думанның орта тұсы қыза келіп,
Қыз қуу, белдесумен жалғасқан-ды.

Сабылып сан тораптан жиылған ел,
Теңіздей ақтарылып құйылған ел,
Саңлақтар сараланған сай тасындай,
Қысылса жол табатын қиыннан ер.

Қоздырып кәрі, жастың делебесін,
Қояр ма қызып алған ел егесін.
Шығарды шаршы топтың ортасына
Тел өскен екі қарттың немересін.

Тап мұны күтпеген-ді екеуі де,
Түсініп болған да жоқ не екеніне.

Дүбірдің дүрмегімен кете берді
Ілесіп сері сезім жетегіне.

Екеуі қатар отыр иықтасып,
Шекпенмен тізелерін тұйықтасып.
Лаулайды намыс оты іштерінде
Өрт-сезім қарт денеде күйіп, тасып.

Кеу-кеулеп, әзіл сөзбен іліп-қағып,
Қалың ел тамашаға кіріпті анық.
– Ей, балам, жамбасыңа ал, жамбасқа! –
деп

Сыр берді қарттың бірі тұрып барып.

Мына сөз көрші жанын тіліп өтті,
Шыдамның быт-шыт болып тіні кетті.
– Ей, балам, іштен шал! – деп
айқайлады,
Намыстай не бар екен құдіретті?!

Күрескен немерелер былай қалып,
Ашудан сезімдерді шыр айналып,
Қарады бір-біріне тұңғыш рет
Жауығып, оқты көздер лайланып.

Бұзылып көңіл-күйдің ырғақтары,
Біріне-бірі қайтып тіл қатпады.
Жөңкілді көктемдегі көшкен сеңдей,
Ақылды дүлей сезім тыңдатпады.

Балуандар белдескен жығыспады,
Бұл, бәлкім, көршілердің ырыс, бағы.
Немерелер ұққанмен,
Осы арада
Екі қарт бірін-бірі ұғыспады.

Түсе алмай шарасына кенен ақыл
Шарқ ұрды,
Тынар екен немен ақыр?
Сенімді сезім билеп –
Тұңғыш рет
Екі қарт екі бөлек келе жатыр.

ҚАУІП

Ішегінің қалдырмай түк-түгін де,
Ақылдыға ақыл айту бүгінде

Дағды болып барады –
Тек кесірге
Айналмаса жарар еді түбінде.

Өз ақылын ауырсынып жүргенде,
Одан да асқан «дана» шығып бір демде
Жер-жаһанды жарғандай-ақ атағы,
Қайырыммен қарайласып жатады
Соған ғана зәрудей-ақ бұл пенде.

Ақылды көп,
Ақылсыздар жоғалып
Бара жатыр –
Не анық болса, сол анық.
Бір кісідей ақылшы боп бәріміз
Кетпесек тек жарар еді әлі біз
Ақыл тыңдау дегенді тек доғарып.

Жұмыртқа кеп үйреткендей тауықты
Талай білгіш өсиетке ауыпты.
Қауіп деген аз емес қой онсыз да,
Ал осы дерт бәрінен де қауіпті!

* * *

Екеуіміздің анамыз ғой бір туған,
Содан болар, сені басқа жұртымнан
Артық көрем –

Әбестік пе ол тегі
Сол қалпымыз талай ішті өртеді.
Қызыққаннан қызғанады кейбіреу
Өссе дағы ағайынның өркені.

Былай айтса екеуіміз ғой – бөлеміз,
Туыстықта бірдей тағы өреміз.
Бірімізге біріміз шын төреміз,
Қуансақ та тендей қылып бөлеміз,
Қайғырсақ та тендей қылып бөлеміз.
Біріміздің бағымызды біріміз
Өзіміздің бағымыздай көреміз!

Екеуіміздің анамыз ғой бір туған,
Содан болар, сені басқа жұртымнан
Артық көрем –

Бірақ мені басқалар
Сатып жүр ме деп қорқамын сыртымнан.
Айнымаған анамызды есіңе ал
Кездер болса көңіліңе кір тұнған!

ҰСТАЗҒА

Алтын күз –

Жапырақтар сарғайған шақ,
Шалқыса бала қиял шалғайды аңсап.
Келеді ұстаз бейнесі көз алдыма –
Әр уақыт өткенді оймен шарлай қалсақ.

Есімде алғаш ашқаны Әліппені,
Есімде алғаш үйреткен әріптерді.
Есімде алғаш ұстаздың айтқандары,
Өз ұлындай арқадан қағып мені.

Сақшысындай балғынның күзеттегі
Есімде әлі қатемді түзеткені.
Есімде әлі қол ұшын беретіні –
Қиындықтың кезіксе жүз өткелі...

Есімде әлі ұстаздың бар арманы,
Соны қуып келемін жаралғалы.
Үйретті ол еңбекке, ерлікке де
Үйретті ол аяла деп адамдарды.

Өмірдің ағымынан қалмасын деп,
Қиялым жатса дәйім алға сүйреп.
Ұғамын оны да мен ұстазымның –
Үйреткен оқуының жалғасы деп.

* * *

Ойда жоқта қағынып
Көптен бері кезікпеген бір жолдасым табылып,
Іздеп келдім дегеннен соң сабылып,
Емешегі үзілердей сағынып,
Аянайын несіне,
Қонақ үшін құдайым берген бөлек несібе –
Қалдым шала шабылып.

Ертеңіне азаннан
Қалған етті суықтай жеп қазаннан
Үлгерместен ел тұрып,
Шишалардың түбін көкке келтіріп,
Бірімізге қарамай,
Тым болмаса «Қош!» деуге де жарамай
Өз жайына кетіп қапты желпініп,
Қаңбақ сынды айдап кеткен жел тұрып.

Содан қайтып көре алмадым досымды,
Талайлары жаңадан да қосылды.
Іздеймін бе, қайтемін –
Деген шығар эзер болса:
– Қай теңім?!
Іштей бәрін түсіндім,
Тағы бір дос келгенде:
– Бұл кісің кім?!
Дер ме екен деп әйелім мен баламнан
Алғаш рет қысылдым.

БӘРІ ДЕ САЛЫСТЫРМАЛЫ

Жақын маңдағы,
Немесе алыс қырдағы
Елең еткізген керемет жарыстың бәрі –
Тандандырған талайды табыстың дағы...
Қысқасы мына тірлікте
Бар істің бәрі
Бірімен-бірі өзара салыстырмалы.

Жаман да керек –
Жақсыны мадақтау үшін,
Түндер де керек –
Мезгілсіз таң атпау үшін.
Үлгі етіп тағы біреуді алға тартамыз
Көрсетер кезде ақымақтың ағаттау ісін.

Салыстырмалы тірлікте махаббаттың да,
Біреуге тиер мейірім, шапағатын да.
Салыстырмалы табиғи талантың дағы,
Осының өзі кей-кейде батар ақынға.

Несі бар, бірақ бәрі де жарасымымен
Ұғамыз бәрін өзіндік дара сырымен.
Тұлпарды тағдыр жаратқан қас жүйрік
қылып
Жабылардың болсын деп таласуы кем.

Таудың да мына биік пен аласасы бар,
Әлді мен әлсіз күштерін таласа сынар.
Терек пен тал да бір жерден таласа шығар,
Табиғат, сірә, сонысымен тамаша шығар.

УАҚЫТ

Бүгін бітер ісімді
Қалдырмауға ертеңге жұмсап келем күшімді,
Біреу мұнымды асығыстық деп ұқты,
Енді біреу албырттық деп түсінді.

Не деуге де әркімнің өз құқы бар,
Біреу ұтар,
Біреу, бәлкім, ұтылар...
Қайткенде де уақыт атты құдіреттің
Құйрығынан еш пенде жоқ құтылар.

Құдай емес,
Болжап білген алдын кім?
Алсам деген жерде талай алдырдым.
Ұғындырды сан соқтырған кездерім
Өз міндеті болатынын әр күннің.

Ертеңім де...
Одан соңғы күндерім...
Көлбеңдейді көз алдымда кіл менің.
Қысқа күнде қаншама рет сарғайып,
Қысқа күнде қанша мәрте гүлдедім,
Бәрі соның уақыт еркі – білгенім!

Уақыт, Уақыт!
Әміршісі тірліктің,
Тамыршысы таразыдай шындықтың,
Сол арқылы талай-талай сырды ұқтым,
Сол арқылы талай-талай тілді ұқтым,
Тағы да ұқтым, жалғыз ғана өзін деп
Бар болса егер дүниеде бір мықтым!

Не ойлауға да әркімнің өз хұқы бар,
Біреу ұтар,
Ойдан біреу ұтылар...
Қайткенде де уақыт атты құдіреттің
Құрығынан еш пенде жоқ құтылар!

АЗАПТЫҢ ЕҢ АУЫРЫ

Кемпір мен шал –
Қолдарында темірден таяқтары,
Басқан сайын қалтырап аяқтары
Бара жатыр –
Көшеде көргендердің
Қарайды екеуіне аяп бәрі.

Қу таяқтың ілескен жетегіне
Қарайды ел аянышпен екеуіне.
Бара жатыр көшені тықылдатып
Шет жақтағы шағындау мекеніне.

Екеуінің бар еді төрт ұланы,
Бір-бір үйдің сәулеті, көркі бәрі.
Төртеуінен бір тұяқ қалдырмастан
Жалмап кетті кешегі өрт лаңы.

Сырты – бүтін,
Іші – алау түтіндеген,
Тозған пештей бықсиды күтілмеген.
Үміт жібі үлдіреп, үзілместен
Қырық жыл бойы келеді күтуменен.

Үлгі тұтып айтатын Бірлік елі
Береке-құт дарыған түндік еді.
Желді күнгі шырақтай лапылдайды –
Енді қашан жанады?
Кім біледі?

Қалмай бір-бірінің жетегінен
Бара жатыр –
Ұрпақ жоқ екеуінен.
Қолқаласа көшпейді жақсы үйлерге
Төрт ұланын ұшырған мекенінен.

Не боларын біле алмай ертеңінің,
Жүректерін от шарпып өртеді мың.
Осы ауланың,
Осы үйдің әр бұрышынан
Үні естіліп тұрғандай төртеуінің!

Жылжиды азалы жыл,
Азалы ай...
Кесілер ме тым ұзақ жаза бұлай?!
Қырық жыл ұдай келеді күтуменен
Қарттарға тартқан тағдыр азабын-ай!

Соғыс – мәңгі айықпас секілді мұң,
Келеді ойға не түрлі ой, не түрлі ұғым.
Мен білетін азаптың ең ауыры –
Көру екен кәрінің жетімдігін,
Өзім де жетім бала секілдімін!

* * *

Күндер өтіп барады,
Күндер өтіп...
Жолаушыдай асыққан түнделетіп.
Сыбағадан біреуді құр қалдырып,
Біреулерді жарылқап, жүлделі етіп.

Қарамастан кеше өткен бал айыма,
Түнде түскен ұрыдай сарайыма,
Жазғаны осы дегендей талайыңа,
Нанбайын ба, япыр-ай, нанайын ба –
Бір ақ шаш кеп қоныпты самайыма.

Бұл не, бұл –
Егделік пе хабар берген,
Ұрланып саған да ерген,
Маған да ерген?
Асқандай талай асу, талай белден
Дыбысы, сыбысы жоқ –
Өң мен түстей
Бір күнде, құдайым-ау, қалай келген?!

Таңырқап, мен бе жалғыз таңданатын,
Күндердің қызығымен алданатын?
Зорықтырып талайлар арман-атын
Қалып жатыр,
Тіршілік тоқтамайды
Уақыт жайлап қағады паң қанатын!

Қосылған соң сарбаздар санатына,
Дақ салмай адамшылық ар атына,
(Шалыс басып кетсем де ара-тұра)
Қатар ұшсам болғаны жылдарменен
Ілесіп құс-уақыттың қанатына!

* * *

Ақын да кәдуілгі пенде өзіндей –
Бірде бай,
Бірде кедей, кейде өзіндей.
Басқалардан жоқ ешбір айырмасы
Ботакөздің айнымас тең көзіндей.

Түсірмейді ол еш қылау шырқына да,
Бірақ, бірақ бұл оның сырты ғана.

Басқаларына болмаса бөлектігі
Ерекше көрінер ме жұртына ана.

Жамандықпен келе алмай келісімге,
Күйеді ақын сен үшін, мен үшін де.
Содан болар,

Кешіріп кем ісін де,
Еркелетіп ұстайды ел ішінде.

Биік етіп көтеріп еңсесін де,
Еркелетіп ұстайды ел ішінде.
Ал елінің мерейі ақынның
Мәңгі жасар жырының желісінде!

АНА ПЕЙІЛІ

Қайран ана қарап отыр мен жаққа,
Жалғыз ояу,
Тәтті ұйқыға ел жатты.
Қалай ғана жаны шыдап жүр екен:
– Ас батпайды, – дейтін еді, – сен жоқта.

Рас солай, ішкен асы батпайды,
Ел жатады,
Ол күйбеңдеп жатпайды.
Бір ғажабы, Алматыға келгенде,
Бізге жаққан ауа оған жақпайды.

Қайтсін енді,
Таусылды-ау амалы,
Биік үйде демін зорға алады,
Біз тірлікпен кетеміз де бытырап,
Күн бойына үйде жалғыз қалады.
Сағындырып, қайта кейін тартады,
Сүйіп өскен Сарыарқаның самалы.

Соныменен анам елде,
Біз мұнда,
Жөні бөлек татар дәм мен тұздың да,
«Құлынымның естілер ме даусы» деп,
Жүрген шығар радиосын жүз тыңдап.

О, табиғат!
Қандай ғажап шеберсің,
Жылдарменен даналық та келер шын.
Өзі – ауылда,

Көзі – жолда,
Көңілі...
Алматыда,
Анашыма не дерсің?!

* * *

Келіп ек асып Арқалы әсем тауды біз,
Ортамызда Ләтипа апа – бауырыңыз.
Жасарып қалдық –
Жасанып қалдық аз күнде
Аялап жатыр алақанға сап ауылыңыз.

Ел іші дәйім жазира жайлау, алтын бақ,
Сәулеті қандай көрінген көзге жарқылдап.
Сәби боп тудық құнарлы жерде қайтадан,
Еркелеп жүрдік,
Шалқыдық ғажап ән тыңдап.

Жанары қандай жайсаң да, жарқын-жайдары,
Жарқылдап күліп,
Жарасып құшақ жайғаны.
Жігіттер-қыздар ұмытып бір сәт өздерін,
Таңда бұлбұлмен бұлбұл боп бірге сайрады,
Осында екен ән менен жырдың қайнары!

Келгелі мұнда ұмыттым мен де өзімді,
Кей таңда тіпті бір сағат қана көз ілдім.
Түс көріп жатып ойладым: «Осы сыйға орай,
Айта алам ба деп айтатын барлық сөзімді».
Айтақын аға, бізден де бір сөз күткен ел,
Бабалар айтқан:

– Жаман қонақпен жұт келер,
Ақ ұлпа қармен ақ нұр боп жаудық ауылыңа,
Ал мына бізбен ілесіп биыл құт келер.
Бата деп, мейлі,
Қабылдаңыздар тілек деп,
Жақсы жандармен жақсылық қана жүред те.
Алда да күн бар –
Борыштар болып барамыз,
Көңілде сыр көп,
Айтсақ-ау деген ниет көп.

Тірліктің талай қысы бар алда, жазы бар...
Кен шыққан жер ғой қашанда белден қазылар.
Бастауы болсын ашылар мөлдір бұлақтың,
Аман боп жүрсек, талай жыр алда жазылар.

Қырға да шықтым,
Достармен астым тауын да,
Сыр түйіп талай, жеткізсем дедім қауымға.
Ұл-қызы қандай,
Сайланған сайдың тасындай –
Ән салып қайттым,
Жаңарып қайттым ауылға.

Байқаймын өзім –
Келгендегідей күй басқа,
Біз көрген мұнда қошемет басқа, сый басқа...
Кеудедегі ой қағазға түгел сыймас та,
Әнді аялаған,
Жанды аялаған, бауырлар,
Бұл сапар мені баласаңыздар сыйласқа,
Келесі жолы айналсам деймін қимасқа!

* * *

«Сәлем бермей кеттің» деп кінәлама,
Ұға білсең, кінәм жоқ бұл арада.
Сәлем деген әркімге үлестірер
Сұрауы жоқ сылдыр су сыбаға ма?

Сәлем деген – бөлшегі көңілімнің,
Сәлем деген – өлшемі өмірімнің.
Әркімдерге есепсіз үлестіру –
Дарақылық,

Соны ұғып, соны білдім.

Қалтарыссыз көңілімінің сыры бұл да,
Соны білдім азды-көп ғұмырымда.
Сәлемдесу дәстүрім өзгермейді,
Тұрсам болды тірліктің тұғырында.

Өткен күн мен келер күн күрес құрып,
Содан дағы көп дәстүр жүр ескіріп.
Сәлем деген – көрсетер сый-сыяпат,
Кез келгенге бере алман үлестіріп.

* * *

Алматыда күн жылы,
Жер қара әлі –
Көк масаты көмкерген ен даланы.
Шәйі орамал секілді желпитұғын
Болар-болмас самалы жел бар әрі.

Алматыда жаз әлі –
Жаймашуақ,
Рұқсатсыз тау жаққа барма, шырақ.
Қарт бағбанның көзіне түсе көрме,
Түсе көрме,
Болған жоқ алмасын ап.

Арқада ғой күз келді,
Күн суыды,
Естілмейді судырап гүл сыбыры.
Қорғасын бұлт езеді ер еңсені,
Қар жауады-ау ертең не бүрсігүні.

Ұйтқиды жел,
Боратып қар жауады,
Тегістеліп даланың бар жамауы.
Ақ келіндей ақ шәлі бүркенеді,
Аппақ ұлпа көмеді жар-жағаны.

Ықпай қыстың адуын атағына –
Боранына, дауылы, шатағына...
Алып дала кетеді тәтті ұйқыға
Кіріп алған аюдай апанына.

* * *

Ойымның кестелерін,
Шоқ-шоқ гүлін,
Тізілген дестелерін
Ақ қағазға түсірдім айшығымен,
Айшығымен...
Кейде бір ой бір оймен қайшы білем,
Өмірде ғой болады ондай жайлар,
Айтып отыр демендер қай сұрымен.

Ой-кестемнің ұнай ма дестелері
Біреу ерте,
Біреулер кеш көреді.
Ашық айттым, –
Өзіме ұнайтыны,
Жасырмадым жалтақтап ештеңені,
Жалған айтсам,
Өмірде кешпе мені.

Ақты – «ақ» дедім,
Қараны «қара» дедім,
Жыр-дестеме, сенбесең, қара менің

Жалған сөйлеп, жаныңды жараласам,
Қай данышпен дертімнің табар емін,
Кетірет ме көңілдің қара меңін.

Турасын айт тіке қарап өлер де,
Лаулап тұрған жалыны сөнер деме.
Шындық керек, бауырым, өмірге де,
Өмірменен егіз туған өнерге де.
Сендірмеген өнерді –
Өнер деме!

АРМАН

Арман, арман –
Бұлаң құйрық түлкідей,
Қанша бейбақ міне-міне жетем деп
Сені қуды тепеңдеп.
Бірақ бірі де өкінген жоқ
«Тер төккенім бекер» деп.

Кетпейсің де біржолата қара үзіп,
Қуамыз кеп,
Қуамыз кеп жан қызып:
Ынтықтырып қоятының ғажап-ақ
Үміт-шырақ білмесіне шамалап
Әлсін-әлсін аздаған май тамызып.

Таңда сәуле – мұнардан,
Тауда сәуле – шынардан
Іздеудей-ақ іздейміз,
Үміт жібін ширатамыз, үзбейміз,
Соған жетсек шығатындай құмардан,
Бәрібір де жеткізбейді бұла арман.

Көктем кетті,
Жаз да өтті,
Күз ықты...
Қыс қырауы сан әйнекті сызыпты
Арман қуған адамдардың ізіндей.
Ал арман ба –
Таптырмаса қызық-ты.

* * *

Бірге кешіп сайранды сауықпенен,
Тірлігімде көп жолдас тауып келем.

«Жолдас» дейсің болған соң жолың бірге,
Бәрін дос деп айтуға қауіптенем.

Ел секілді менің де жолдасым көп,
Ойламаймын біріне болмасын деп,
Есеппенен жақын боп жүргенім жоқ,
Ол да мені кезінде қолдасын деп.

Көңіл шіркін, білмеймін, өскелең бе,
Мен де көптің бірі боп көшке ерем бе?
Әр адамның өлшемі өз алдына,
Өзгешелеу қараймын дос дегенге.

* * *

Талай көрдім сүрініп, жығылып та,
Талай мәрте тірелдім тығырыққа.
Тез тұруға талпындым жығылғанда,
Жата беріп бір жерде жын ұрып па?!

Біреу тұрды:
«Жығылса, тұрмаса!» – деп,
«Серпіліп, сейіл-серуен құрмаса!» – деп.
Біреу қайта қуанды тұрғаныма:
– Ей, азамат, жарадың!
Мың жаса! – деп.

* * *

Кеше келдім жол соғып,
Күн қаттым да,
Хош ісіне тамсандым гүл бақтың да.
Жырымменен аялап жүректерді,
Жылағанның көз жасын құрғаттым ба?

Ай нұрымен құйылып ашық таңда,
Жас жүрегім өзіңдей жас ұққанда,
Сезім болып жеттім бе жүректерге,
Тамсанатын тіл болып ғашықтарға?

Толқығанда қобалжып бала жүрек,
Бола алдым ба жолына лала жібек.
Жеткіздім бе ұлының сағынышын
Отырғанда көз ілмей ана жүдеп.

Самал болып естім бе,
Сал самал боп,
Тыныстаттым кімдерді –
Шаршаған көп?

Алғысымен сипады маңдайымнан,
Көңіл нұрын жаудырды қанша адам кеп.

Тарап жатыр кекілеп жел теректің,
Өлең болып өмірге ерте кеппін.
Өзім сүйген сұлуды мен де солай
Самал болып келеді еркелеткім.

ЖАСПЫН ДЕП ПЕ ЕҢ...

Жаспын деп пе ең,
Не керек әулекілік?
Тыныш кезде келмейді жау бекініп.
Бос бөшкедей ұрасың, бос кеуденді,
Әулекі ғып кеткен бе әуре тірлік?

Айдарыңнан аймалап жел ескенге,
Тоқтатпас деп ойлап па ең сені еш пенде.
Жерге қағып жіберер жігер барын
Ұмыттың ба тура кеп егескенде.

Жаспын деп пе ең,
Қарап қой айналаңа –
Жетіп тоқтар екенсің қайда ғана.
Сен туғанда ұрандап,
 Ұл тудым деп,
Бозқасқаны шалдырған қайран Ана!

Алдыға бір қарап қой,
 Артыңа бір...
Аяз бидей баяғы қалпыңа кір.
Тізгініңді ақылға тежет-тағы,
Асып кетпей тұрғанда тартына біл.

Әуей болма,
Не керек әулекілік,
Азамат бол сыйлайтын әулет ұғып.
Тастап кетіп жүрмесін асау кердей
Бұрылыста бұлт етіп әуре тірлік.

ОЙ

Қараша айы,
Бозаң дала – боз кілем,
Ауыздықпен арпалысқан боз күрең.

Ой ұштығын тауыса алмай көп тұрдым,
Көкжиекке тіреп қойып көзді мен.

Құйттақандай тірлігімде – қас қағым,
Бір ой бітпей.

Тағы бір ой бастадым,
Шет-шегіне жете алмадым,
Тастадым,
Қайдан ғана шығатының шұбалып...
Ой бітпейді,
Бітер бәрі басқаның.

Күндіз де ой,
Түнде де ой,
Ой да, ой!..
Қайғыда да күніренткен,
Тойда да ой.
«Алған жердің таусылады қары да...»
Ал ой деген –
Таусылмайтын қойма ғой.

Ойлайды Адам,
Әлде нені күтеді,
Таусылмайтын бұл не деген құт еді?
О, Тәңірім, сол байлықтан айырма,
Ой біткенде пақырың да бітеді.

Сол байламды тиянақ қып жаныма,
Айтып қоям ұл-қызыма, жарыма.
Ой бітпесін,
Ой бітсе, мен бітемін,
Бітпегенмен алған жердің қары да,
Қар қайтадан жауады ғой, налыма!

КӨКТЕМ КЕЛІПТІ

Көктем келіпті,
Оралып жатыр құстарым,
Құстарым менің –
Сағына күткен құштарым.
Аңсадым әнін,
Аңсадым сәнін,
Шаршадым...
Мен неге күзде қосылып ұшпадым?

Көлдерден өтті-ау,
Шөлдерден өтті-ау қаншама,

Самғады-ау биік тіршілік үшін жан сала.
Таулардан өтті-ау,
Жаулардан өтті-ау қалтырап,
Қуаты кеміп,
Қанаттары әлсіз талса да.

Көктем де жетті,
Олар да жетті-ау тізіліп,
Сәндері қандай,
Әндері қандай, сызылып...

Жетеді жәймен көңілге мың сан мұң артып,
Қараймын ұзақ,
Санаймын ұзақ қызығып,
Қалмаса екен бір жерде бейқам байғұстар
Тізбегі тарқап,
Үзіліп!..

Күз еді былтыр,
Қайтқанда қандай налыдық,
Күймесе екен қанаттары отқа шалынып.
Үндері қандай,
Наламен, мұңмен жабығып,
Шертердей бір күй шағынып,
Көктемді тосты-ау олар да біздей сарылып,
Туған жеріне сағынып жетті-ау,
Сағынып!..

ОРАЛСА ҒОЙ ШАБЫТ БОП...

Күн-түн қатып дегендей,
Күн-түн қатып,
Жүректерге келемін күй тындатып.
Тәтті ұйқыңнан тандағы оятып ап,
Шабыт болып оралар шіркін бақыт.

Сәулет әсем,
Тірліктің сәні жарық,
Жүректердің маздаса шамы жанып,
Мен сол шамнан іздеймін нұр, ізгілік
Әкелер деп бойға нәр,
Жаныма құт.

Елендеген бейкүнә көңілім-ай,
Жәй таптырмас ақынға өмір ұдай.

Арман болып алыстан көрінуі-ай,
Гүлдестедей құлпырып өрілуі-ай!

Өрілуі-ай сәулемен мың құбылып,
Көктете ме деп қалдым гүлді де үміт.
Гүлдестенің өріліп сабағымен
Күннің нұры дамылсыз жүр жүгіріп.

Сыр іздеймін сол нұрдан күн-түн қатып,
Жүректерге жетсем деп күй тындатып,
Бар қызықтан баз кешіп кетерліктей,
Оралса ғой шабыт боп шіркін бақыт.

БӘРІ БАР-АУ...

Бәрі бар-ау бүгінде,
Бәрі бар-ау...
Барлықтан да кейде адам тарылады-ау,
Пенделіктен көңілім арыла ма-ау,
Жұмақ жерде, іздесең,
Басқа түгіл,
Құс сүті де, бауырым, табылар-ау.

Бір жаныңа не керек,
Қала бәрін,
Бәрін-бәрін ақиқат таба аларың,
Құйып берем, қаласың, көкірегіңе
Ай шуағын,
Күн нұрын,
Дала нәрін...

Жалғаны жоқ, сөзімнің,
Таңырқама –
Қалауыңды айт,
Қара сен,
Бәрін қара!..
Керек десең, тәніңе жел тигізбей,
Бөлеп қоям ақ мамық – ақ ұлпаға.

Біз қашпаған өр қанша,
беткей қанша,
Бұл өмірден жүреміз кетпей қанша?
Ол – пенделік,
Хақың жоқ ренжуге
Кейде көңіл кеңісі жетпей қалса.

Қарашы өзін,
Бұл күнде бәрі бар-ау,
Жүздескенде бәрі алып,
Бәрі нар-ау.
Барлықтың да бағасын тани алмай,
Тәубасынан кейде адам жаңылады-ау.

Дүние-есік бізге де жабылады-ау,
Сөнеді, сөнеді ертең жаным алау,
Жалпақ жалған қушиып тарылады-ау,
Ашық кезде ашылып жүрейік те,
Тірі Адамға бәрі де табылар-ау,
Бүгін бізде бәрі де, бәрі бар-ау!

АР АЛДЫНДА ЖҮГІНІП

Темір төзімді егеудей кейде сын үгіп,
Тірлікте талай сүрініп жүрмін, сүрініп.
Көңілге зауде көлеңке болып қонады
Алмасып келіп бір күдік пенен бір үміт.

Тағдырдың талай талқысын көріп, тартысып
Өткіздім бастан,

Сезімдер оттай шарпысып.

Сонда да болса біткем жоқ әлі тірліктің
Қуаныш, қайғы шарабын, уын сарқа ішіп.

Білмеймін,
Өмір бұйдалап алды несімен,
Біреуге – тұйық,
Біреуге – еркін шешілем.
Алаңсыз өтер,
Армансыз өтер күнім жоқ,
Ойменен егіз жаралса керек несібем.

Қиын күндерім,
Құйын күндерім кешірген
Шықпайды естен –
Жасырам жұрттан несін мен?
Болдым деп жүрген,
Толдым деп жүрген жан емен.
Сақтасын құдай,
Сақтасын ондай кесірден.

Біреуден үлкен,
Біреуден баста кіші ғып

Жаратқан тағдыр,
Ұққанға – үлкен түсінік.
Адамдық Ардың еңсесін төмен түсіріп
Көрсеткен емен,
Көрсеткен емен «кісілік».

Алмасып кейде бір күдік пенен бір үміт
Алады баурап,
Оны да жатыр кім ұғып.
Басқаның емес,
Арымның ғана алдында
Артықтау кетсем, тәубеме келем жүгініп.

ЖАЛЫН-ӨЛЕҢ

Ұсынысып сыбағың мен сыйынды эман,
Көшесің көз алдымнан құйын-далам.
Кей-кейде бедерің мен беделінді,
Азды-көп аларың мен берерінді
Үлгеріп көріп қалу қиын маған.

Тау емен, дария емен дара тұрған,
«Мен де адам сүйек-еттен жаратылған».
Көп жайдың байыбына бойлай алмай,
Тебіреніп ойлар жерде ойлай алмай,
Қайрылған құс сияқты қанатымнан
Айрылам төзімімнен, тағатымнан.

Аспаннан шолып алыс құйын үстін,
Қияндап келсе дағы биік ұшқым;
(Біреу, бәлкім, енжарлау ез деп ұғар.)
Аяқ асты қалатын кездерім бар
Арасында күйініш-сүйініштің.

Ұғады оны алау боп жанатындар –
«Қиял» дейтін құрыштан қанатым бар.
Білетіндер тірліктің есебін көп
Жүр ғой сол қанатымды кесемін деп,
Қапияда дәл іштен шалатындар,
Қирай түссем қуанып қалатындар.

Ұғатындар жүрекпен,
жаныменен
Күдер үзіп көрген жоқ әлі менен.
Үзген емес,
күдерін үзбейді әлі

Қыранның серпілісін іздейді әрі –
Бір керемет күтеді тағы менен
Көрінетін бақыты, барыменен
Қажет болса ар үшін өлетін де,
Сөнбей мәңгі лаулайтын жел өтінде
Мен боламын шалқыған жалын-өлең!

БЕКЕР БӘРІ

Жазылмаған өмірдің заңдылығы
Сәл бұрын да,
Кеше де,
Алдыңгүні...
Соған ғана бас иді,
Басқаға емес,
Тына қалып тірліктің бар дүбірі.

Оқығаным басқа-ды кітаптардан –
Дүниеқор жан емен шыт ақтарған.
Шындық шыңы қалайша аласарып,
Әділеттің ауылы жұтап қалған?

Мүмкін емес,
Сенгем жоқ,
Сенбеймін де...
Ағып кетем бағытсыз сендей мүлде.
Әділетті жалғандық жеңер болса,
Адамшылық тап болмақ нендей күнге.

Ардың туын түсіріп, ыластаған –
Өтірікті шындық деп растаған.
Жандайшаптар жаудан да қауіптірек,
Шындық сырын сезінбес шың аспаған.

Бекер, бекер –
Бәрі де бекершілік.
Жауыз жалған тірліктен өтер шіріп.
Арамдардың жолына жуа екпесек,
Өзен – өмір арнадан кетер шығып.

Кетсе шығып дүние қалыбынан,
Запа шегер Жақсылық – жалын ұлан,
Опасыздар олжа іздер тағы бұдан,
Тұрлауы жоқ тірліктің керегі не
Нұрланбаса әділет жарығынан!

ҚЫЗЫҚТАН ҚАЛСАМ, ҚАЙТЕМІН

Толқында жүзіп,
Өмір – өзенде қанша ақтым,
Өзін қой енді,
Елесі де жоқ сол шақтың.
Құлдырап жүрген құлыншақ күнде еліріп,
Ағындарға да қарсы ақтым,
Енді ме, енді ықтаған қайық секілді,
Жауынға тиіп желкенім талай сетілді,
Келемін жылжып,
Шаршаппын, достым, шаршаппын!

Білдірмей келіп сай-сала,
Жүлге-жүлгемен,
Аларын алып өтіпті жәймен жыл деген.
Кеше ғой, кеше бәйшешек едім гүлдеген,
Оранған үлде-бүлдемен,
Сол белде қазір басқалар жүрген секілді,
Көктемнің бұлай өтерін жылдам білмегем,
Аңдамай қаппын мүлде мен!

Жазым да кетер сәйгүлік аттай ағындап,
Орнында сұлу сағым қап,
Қуатымды алып,
Бойдағы асау арынды ап,
Өткенді айтып,
Жұбатып жанды, уатып
Жастықты еске ап жүретін оттай жалындап...

Естелік – өмір барады қанша ұзаққа,
Қыс-тағы жетер,
Күз-ғұмыр түсер тұзаққа.
Қызуым бітіп,
Қызықтан қалсам қайтемін,
Ұзатпа мені,
Ұзатпа, тағдыр, ұзатпа!

ҚАЙРАУ

Неге, бауырым, қабағың түсіп кеткен, –
Күлтеленіп көз алдың ісіп кеткен.
Қайдан-қайдан келеді жаман ойлар,
Кеудемдегі күдікті күшіктеткен.

Не болғаны, бауырым, саған бүгін,
Жеткендейін басыңа қараң күнің.

Отырсың-ау жасырып бір сыр менен,
Мүмкін болса,
Жеңілдет ағаң жүгін.

Тетелесім, інімсің,
Құрдасымдай –
Өсіп ең ғой сен менен сыр жасырмай.
Көрдім дағы кейпінді шошып қалдым,
Өрепкіген көңілім тұр басылмай.

Сен – іні,
Мен – аға боп өскенмен де,
Бір жүрдік қия асарда,
Төске өрлерде.
Екеуіміз екеуара сыр жасырсақ,
Ойлашы, әке аруағы хош көрген бе?

Айт өзің,
Еңсең неге езіліп тұр,
Өз жаның өз бойыңнан безініп тұр.
Бір көйлек бұрын киген атым бар ғой,
Бір пәле айтпасаң да сезіліп тұр.

Тез тарқат көңілімнің тұспалдарын,
Басыңа қонсын қайта ұшқан бағың.
Ішіңнен қиналсаң да сыр алдырма,
«О, бәлі!» – деп күлмесін дұшпандарың.

Ер басына не келіп,
Не кетпейді,
Өмір бәрін екшейді, електейді.
«Ерлігіңді қасиет тұтар болсаң,
Ездігіңді көрсетпеу керек!» дейді.

Көтер бойды,
Шарқ ұрып, шалқып отыр,
Қимылыңнан көз жазбай халқың отыр.
Сол назардың салмағын түсінбесең,
Күйік болмай көзіме,
Тартып отыр!

МАҒАН САЛСАҢ...

Құлаққа ұрған танадай тым-тырыс шақ,
Кім қамаған ду-шуды, ұстап, тұсап.

Әзіл қайда жататын ақтарылып,
Төгілетін күлкісі күміске ұқсап.

Маған салсаң,
Ду керек,
Думан керек...
Оған және дос-жаран, туған керек.
Тыныштықпен алдама,
Мен о баста
Көр-тірліктен оғаштау,
Туғам бөлек!

ШЫНДЫҚ БОЛСЫН БАСТАУЫҢ

Өмір атты айдынға қайық салып,
Барымды базаршыдай жайып салып.
Отырғанда біреулер:
– Мұның не? – деп,
Жүрер ме екен төлетіп айып салық.

Аңғалдықпен сырымды жасырмағам,
Жас баладай жайдақ ем тасырлаған.
Құлық бар деп өмірде үйретпеген
Сен де аңғал болғансың-ау, асыл бабам.

Болар-ау деп жалғанда күдік, кәдік
Бір қырынды ішіңе бүгіп қалып,
Орайы келген жерде жығыласың ғой,
Сездіріп қуатыңды жығып барып.

Отырам да ойлаймын кейде ақырын,
Сезім-сәби,
Шыңғыртып жейді ақылым.
Әр істің де басы бар, аяғы бар,
Ақырын күт,
Ақырын, – дейді, – ақырын!

Не керек,
Сол ақылға құлақ аспай,
Есігін кей ағаның сұрап ашпай,
Көктемде де келемін көктей алмай,
Айырылған қауқарынан қу ағаштай.

Сол болар жазылғаны пешенеме,
Ризамын бүгініме,
кешеме де...

Бабам солай болған, — дей саламын,
Біреулер:
— Жолың ауыр, — десе, — неге?
Балам да,
Немерем де,
Шөберем де...
Айтарым:
— Айдағанға көне көрме!
Қуарсаң, шындық үшін қуара бер,
Бастауың — шындық болсын көгерерде,
Сонда бәрін бағалар,
Көрер Ел де!

* * *

Жанымда жай оғы бар атылмаған,
Оғым барда батырмын,
Батылданам.
Шырқымды бұзамын деп шыңдап келсең,
Жай түсірем,
Орнатам ақыр заман.

Тереңнің тереңдігін бойлап көрер,
Кезің бұл алды-артыңды ойлап келер.
Жанымның зарядтарын соқтықтырсаң,
Төбеңде нажағайым ойнап берер.

Ойнап берер,
Сонан соң нең қалады,
Күлге айналсаң,
Кім сені емге алады?
Тазалыққа жаралған — жарықтығым,
Түтініңмен бүркеме ен даланы.

Ен даланың мен де бір бөлшегімін,
Бөлшегімін және де өлшемімін.
Сүйегінді таба алмай қор боларсың
Жай оғына дөп келіп өлсең, інім.

Жанымда жай оғы бар атылмаған,
Оққа басын тікпейді ақылды адам.
Сен мені сырт жағымнан айналып өт,
Болам десең өзің де,
Атың да аман.

Ал шырқымды шынымен бұзар болсаң,
Жай түсірем төбеңнен шатырлаған,
Оның аты — білесің, ақыр заман!

ҰЛЫМА

Дос таба біл,
Достықты түсіне біл,
Ең ауыр сын – ұға алған кісіге бұл.
Қырық құбылып баз біреу өзгергенмен,
Өзгертпейді табиғи түсін өмір.

Табиғатта ағың – ақ,
Қараң – қара...
Әсерленбе әрнеге,
Аландама.
Бойда жоқты әкең де бере алмайды –
Өз тағдырың қатысты саған ғана.

Өмір заңы –
Бар асыл жойылмайды,
Кергімей жүр –
Қара жер ойылмайды.
Ешкім жоққа жақсыңды шығармайды,
Досың түгіл,
Қасың да мойындайды.

Бәрі өзіңнен жақсың да,
Жаманың да...
Ешкім тірек болмайды жаман ұлға.
Менен туған ұл болсаң,
Бар тілерім
Қадыр білмес жандарға таба қылма!

ҚАРЫЗ

Жығылған де кезім бар,
Сүрінген де;
Білдіргем жоқ сонда да сырымды елге.
Адал жандар нұр құйды көңіліме,
Арамдардан азды-көп түңілгенде.

Жақсы ағалар жанына ап сол күндері:
«Солған жоқсың,
Сен қайта толдың» деді.
Сенімменен қараған жылы көздер
Кеудемдегі жалынды сөндірмеді.

Жайнап сол сәт сезімнің гүлі демде,
Шешек атты,
Түсіндім мұны мен де.

Ағалардан алған сол қарызымды
Қайтарсам деп келемін інілерге.

БІРГЕСІЗ

Алатаудың басы – қар,
Гүл – етегі,
Ай өтеді зымырап,
Жыл өтеді.
Өзіндей ұстаздар шәкірттерін
Қияндарға қырандай түлетеді.

Шығарып сап жатсақ та демалысқа,
Ойлаймыз –

Деп Сізді бек алыста.

Қамқор боп,
Ақылшы боп жүру үшін
Керек Сіздей қашанда кемел ұста.

Сіз ұстазсыз қашанда,
Әрі ұстасыз,
Ұяңыздан кетпейсіз алысқа Сіз.
Әр уақытта біз шыққан биіктесіз,
Ортаңызбен ортақсыз табысқа Сіз.

Шалқыта бір салатын әніңізбен,
Әніңізбен,
Сыпайы сәніңізбен,
Жақсылыққа жадырап жанын үзген,
Айналайын, Ағатай, әрқашан да
Бірге бола бересіз әлі бізбен –
Мына отырған жәудір көз бәрімізбен.

ТОЛАҒАЙ

Жорғаң – аста,
Жүйрігің – жетегінде,
Қашсаң кетіп,
Қусаң шын жетерің де.
Тіршіліктің ешкімге опасы жоқ,
Сендей ақын келмесе екі елуге.

Жорғаң – аста,
Жүйрігің – жетегінде,

Қашсаң кетіп,
Қусаң шын жетерің де.
Ұлағатпен келесің ұғындырып,
Өнердегі жарыстың не екенін де.

Жорғаң – аста,
Жүйрігің – жетегінде,
Қашсаң кетіп,
Қусаң шын жетерің де.
Анаң сені туғандай Толағай ғып
Мәртебесін өлеңнің көтеруге.

Тұздығын да,
Өлеңнің шекерін де
Татып жүрсің,
Білесің не екенін де.
Өлең үшін,
Өлеңдегі өнер үшін
Міндеттісің келуге екі елуге.

ЖЫЛАП АЛ, ЖАНЫМ

Жылап ал, жаным,
Мауқың бір әбден басылсын,
Көкірек шерін көк нөсер жуып өткендей,
Жайнасын жаның құлпырып қайта көктемдей!
Жылағаныңа несіне кінә қояйын –
Күлгеніңді де жүрген жоқпын ба көп көрмей.

Жылап ал, жаным,
Мауқың бір әбден басылсын,
Жуылып кетсін нала мен мұннан түк қалмай.
Болмаса сені қоярдай мәңгі құтқармай.
Шайылған шаңы шар айнадай боп тұрған соң
Сырынды енді болдым-ау, сәулем, ұққандай.

Жылап ал, жаным,
Мауқың бір әбден басылсын
Жылау да керек фәни жалғанда пендеге
Жұмыр жер, сірә, қайғы-қасыретке кенде ме?
Бәрімізге ортақ тағдырдың нала-жаласы,
Бір мұң бар шығар сенде де,
Қалқам, менде де.

Жылап ал, жаным,
Жылағың келсе, жылап ал,

Секілді таңнан толассыз жауған мына қар.
Көзіңнің жасын көл-көсір
Дұшпаның бірақ көрмесін.
Оңаша кезде мауқынды басып ал дағы,
Сонан соң барып біржолата тына қал.

ӨЗГЕРДІҢ БЕ

Сөйлескің де келмейді-ау,
Өзгердің бе?
Кімге дәрі, өтеді сөздер кімге.
Жалғыз сен бе, жаным-ау, жабырқаған,
Намысы бар,
Ары бар өзге елдің де!

Үнің қандай зәрлі еді зекігендей,
Нәзік көңіл көбесі сетінердей.
Жәй айтсаң да жәйінді білер ем ғой,
Ереуілдеп ел жұртқа екіленбей.

Жайдарым-ай,
Жайдарман жайдарым-ай,
Қара жерде қары жоқ тайғаным-ай.
«Көңілі де көркем ғой» деп жүруші ем,
Көңілімнің бұздың-ау қаймағын-ай.

Несін айтам,
Мұңымды кімге шағам,
Жалығар ем, көңіл де гүлдесе әман.
Өзімнен де болды ма,
Кім біледі,
Жайып салып жанымды күнде саған.
У ішеді, әрине, білмесе адам.

Тартынайын,
Қой, енді тартынайын,
Күнде тұрмас төбемде шалқып айым.
Түсінбесең, сен мені түсінбессің,
Ал түсінсең, бағамды түсірмессің,
Болғай да тек бәрінің арты қайыр.

Сөйлескің де келмеді-ау,
Сөйлескің де,
Бірақ одан отым сөнбес мүлде.
Ашынарсың,

Қайтадан басыларсың,
Байшешектей гүл жарып ашыларсың,
Одан, одан мен бейбақ өлмеспін де,
Мұңымды да шаға алман өңге ешкімге,
Жазбасын тек тәңірім көрмес күнге.

* * *

Кезім көп лапылдаған, жалындаған,
Сезім – дауыл тербетіп жанымды аман,
Тулатқанда теңіздің толқынындай
Қандай жақсы жүргенің жанымда аман,
Сен болған соң алаңсыз дамылдағам.

Отқа күйіп,
Суға да батып көргем,
Бейбағыңмен уды да татып көрген.
Сенің жөнің бөлектеу –
Мандайыма
Үш жұлдыз ғып –
Үш бірдей Бақыт берген.

Тау суындай бұрқанып, тасып төтен,
Ақтарылып арнамнан асып кетем.
Ондай кезде көзсізбін көбелектей,
Біреулердің сүйелін басып кетем.

Жүргем жоқ оны, әрине, мақтан қылып,
Десе біреу:
– Бұл қандай жатқан бүлік?!
Сабырмен сабама түсіресің,
Алапат апаттардан сақтандырып.

Шоқ боп ысып,
Жалын боп жанамын ғой,
Ақын – сәби,
Аңғалдау баламын ғой.
Дауылға да,
Жауынға барамын ғой,
Сезім билеп, ақылдың алдын орап,
Көп жәйды кештеу ұғып қаламын ғой!

Біздің туған, білесің, аңғал халық –
Ой-теңізден шыға алмай, сан қарманып,
Жүретұғын кезінде майып болар,
Шығармаса жанашыр жандар барып,
Біздің туған қашаннан аңғал халық.

Өзіңсің сол ет жақын, жанашыр да,
Жанашырлық белгісі –

Жаны ашуда!

Ондай кезде жақынын, алашың да –
Жиенің де, бөлең де, нағашың да...
Жарамайды сенімен таласуға.

Ондай кезде әкесің, анасың да,
Қарындассың, бауырсың, ағасың да...
Күмәнім бар адамның сенен жақын
Болуына Көк пен Жер арасында!

ЖАНЫП ӨТЕМ

Жанып көрдім,
Жану керек жаныңда отың болса,
Жанбай қалай
Өзгеден ерекпіз бе?
Көктем, жазда мәуелеп тұратұғын
Қандай күйге түседі терек күзде.

Жану керек жаныңда отың болса,
Бағып, сынап жанарлар отыр қанша.
Жанбай қалсаң,
Мінекей, сол қасірет,
Өртеніп кетсең бірден,
Өкінбе онша.

Жан-жағыңа жаутаңдап қарағаннан
Жан қалмайды,
Маздамай қалады арман.
Жаныңды ешкім емдемес жараланған,
Қауіптісі – өмірде шала жанған.

Өкініш жоқ, барынды үйіп-төксең,
Маздап тұрып біржола күйіп кетсең.
Ұшатұғын қыранға тұғыр болып,
Жарадың Ел мерейін биіктетсең.

Елім деген жігіттің жаны бөтен,
Жанамын,
Шамам келсе, жанып өтем.
Қажет болса, Данкодай жүрегімді
Жұлып алып, түнекті жарық етем!

ҚҰЙЫП ТҰР НӨСЕР

Кеше де, бүгін құйып тұр нөсер бір тынбай,
Көңілім де мына аспанның қара бұлттындай.
Құлазып қалған ой-санам қазір тым-тырыс,
Үдере көшкен ауылдың ескі жұртындай.

Адамның әлде осындай кезі бола ма,
Көңілім бейжай,
 Құйып тұр нөсер, өліара.
Қуантам деп те,
Суалтам деп те болма әуре,
Асылы, бүгін жаныма жақын жолама!

Тұтасып жатқан мұз құрсау мына өн бойым,
Дей көрме бірақ түсінбес жөнді тоңмойын.
Зауқым жоқ әзір,
 Ақ гүлге бөлеп қояр ем
Болмаса сонау адамдар жүрер жол бойын.

Өзгені қойып,
Өзіме дағы кейде әлім
Жетпейді –
 Соның себебі және беймәлім.
Абайсыз біреу жапа шеккенде
Ара түспесем,
 Жегідей іштен жейді арым.

Ал бүгін сондай сезімнен мүлдем адамын,
Таусылғандай-ақ төзімім, күшім, амалым.
Шарқ ұрып шағала-шабыт ұшпайды,
Кеткендей кері ілгері басқан қадамым.

Құйып тұр нөсер,
Құйып тұр әлі бір тынбай,
Көңілім қазір көшкен ауылдың жұртындай.

БҰЛА ЖАЙЫҚ

Сылаң қағып ағады бұла Жайық,
Сурет салған жаныма бұ ғажайып!
Сол Жайықтың бойынан сені көрдім,
Жүрген шақта көңілдің жыры азайып.

Жайық, Жайық ағады мың бұралып,
Толқып алға жылжиды бұрғыланып.

Сенің күміс күлкінді сыңғыр-сыңғыр
Әкетіп бара жатыр сыр ғып алып.

Ерке толқын тербеліп ырғалады,
Бір толқынмен ілесіп мұң барады,
Бір толқынмен ілесіп сыр барады,
Бір толқында құрбының наз күлкісі,
Сылдыраған шолпысы, сырғалары.

Бір толқында ойнақы әзіл де бар,
Мені тербей қойған жоқ әзірге олар.
Тербей қалса, қалқам-ау, кім біліпті,
Түйіп қойдым жаныма бір күдікті –
Мына жүрек мерт болар, жазым болар.

Бұла Жайық толқыны толы арна еді,
Елендетіп барады солар мені.
Көп толқынға ілескен ойнақы әзіл,
Сенің маған айтқаның болар ма еді?!

Толқынмен толқын боп ырғаламын,
Қазір күйім басқаша, біл, қарағым!
Болуға әзір қашан да сен деп құрбан –
Ұйқыдағы жанымды тербеп тұрған
Болса ғой сенің шолпы, сырғаларың.

Жанып жүрсем, от болып, күйіп жүрсем,
Барар жері беймәлім,
Күйім – бір сен,
Жақсы менен жаманды тез ұмытып,
Қалмасын деп саркылып көзі бітіп,
Жыр-қайнар боп жаныма құйылдың сен.

Мың құбылып ағады бұла Жайық,
Ғаламатты көрдің бе бұ ғажайып?!
Сыр қайнар боп жаныма құйылдың сен,
Жыр қайнар боп жаныма құйылдың сен,
Жүрген шақта көңілдің жыры азайып!

ШУАҚ ЕДІ...

Шуақ еді көңілім кеше ғана,
Жалған айтса баласын кеше ме ана?
Өмір деген мың түйін,
Мың түйінді
Екі адамның біреуі шеше ала ма?

Шуақ еді көңілім кеше ғана,
Күзгі дауыл самал боп есе ала ма?
Жан құрбының қабағы қабарып тұр,
Сен үшін жаным құрбан десе мана.

Шуақ еді көңілім кеше ғана,
Жара салса жаныңа есер аға,
Кімге барып шабылып, шағынаарсың –
Адам өзі өз қолын кесе ала ма?

Шуақ еді көңілім жадыраған,
Бүгін көрсе, кей досым танымаған.
Кешегі күн келеді көз алдыма,
Өткенменен өлшей ме бәрін адам.

«Әңкүр-мүңкүр» ортаға ап қысты бір күн,
Шуақ еді,
Жаныма түсті кірбің.
Қамсыз-мұңсыз жүргенде байқамаппын
Қанатында заулаған құс-ғұмырдың.

БҮГІН МЕН ДЕ МАҚТАНДЫМ

(Балам Лениндік стипендиат болғанда)

Білмеймін, өзіме-өзім үйлесем бе,
Мақтанды, мақтануды сүймесем де,
Арнама бүгін, міне, сыймай кетіп,
Шалқыдым,
Күнде мұндай күй кешем бе.

Қайтемін көп тобырдың таласын мен,
Өмірге бересім көп,
Аласым кем
Әкемін ең алдымен әкем сынды
Өлең емес,
Өмір деп бала сүйген.

Бағымды сан бәйгеге қосқаным бар,
Қосқаным бар,
Елеңдеп тосқаным бар.
Дегізбесе болғаны өмір маған:
– Тірлік кешіп жүрсің, – деп, – босқа, мұндар!

Балам да сан бәйгеде бағын сынап
Көрсінші,
Қинап бақсын жанын шын-ақ.

Шаршау менен шалдығу екі басқа,
Сөнбесін кеудесінде жалын-шырақ.
Тұлпардай тер алдырып сәресіден,
Бөтен ой, бөтен қиял бәрі есінен.
Кетсін жырақ, жанына салмақ салмай,
Озып өтсін бәйгенің мәресінен.

Деп едім,
Туды білем аппақ айым,
Озып келді,
Мен де бір мақтанайын.
Тірлікте одан асқан бақыт кәне,
Әке боп көтерілсе бақ-талайың.

Білмеймін өзіме өзім үйлесем бе,
Деуші едім:
– Мақтануды сүйме сен де!
Бүгін, міне, мақтандым,
Кешір, балам,
Күнде мұндай ғаламат күй кешем бе!

Төртінші бөлім

МАХАББАТ

*Мен жазбас едім,
Дариядай кемеріме тасып-толмасам,
Көңілім кеткен ұядан асып қонбасам.
Мына жалпақ дүние ынтықтырып,
Келер күнге керемет ғашық болмасам.*

БҰЛА ДӘУРЕН

Он сегіз,
Ай-хай шіркін бұла дәурен,
Маздатқан жүрегімді жыр-алаумен.
Кей-кейде от сезімдер жетпей қалып,
Тағы бір оралсам деп тұрам-ау мен.

Он сегіз!
Арыстан боп Айға атылған,
Сескенген жасақты жау айбатынан.
Мезгілсіз мерт болам деп мойымаған
Қара тас қақыраған қайратынан.

Он сегіз –
Көз жұмдырып қойған әман,
Ол үшін қыр да аман,
Ой да аман.
Албырттық алақұйын алып қашып –
Тосынан тоқтар жерін ойламаған.

Сүйсе де,
Сүйе білген жан-тәнімен,
Көңілін баурамаған алқа,
кілем...
Айқай шықса ағындап кететұғын
Ақ иық ақындардай арқалы ме ең.

Жанымды жазираға бөлеп кілең,
Көңілім сені ойласам өректіген.
Арманым –

Ардағыма жолықтырған,
Он сегіз!
Сенің орның
бөлек білем.

Түспеген жүген-құрық –
Бұла дәурен
Маздатқан жүрегімді жыр-алаумен.
Кей-кейде от сезімдер жетпей қалып,
Тағы бір оралсам деп тұрам-ау мен.
Он сегіз –
Айналайын, бұла дәурен!

ӨЗІҢЕ ҒАНА

Бір көріп едім,
Кезікпей кеттің қайтадан,
Кім едің, жаным, тұнығын жанның
шайқаған,
Бір сыр бар еді өзіңе ғана арналған,
Басқаға қайтып айта алам.

Елес пе едің,
Қайдасың енді, қымбаттым,
Сені іздеп оймен талай да талай түн қаттым.
Көргенім, сірә, түс емес, өңім болғай деп,
Өзіме-өзім тіл қаттым.

Елес деп сені айтуға дағы қимадым,
Жалт етіп сөңдің, жанымды солай қинадың.
Албырттық жеңіп алғашқы махаббатымды
Өзіңе ғана сыйладым.

ҚАЙЫҚТА

Мүлгіген орман айнала,
Отырмын жардың шетінде.
Жылжиды қайық жәй ғана
Көгілдір көлдің бетінде.

Күн сүйген қыздың тамағы
Кіршік жоқ аппақ етінде.
Тербетіп қайық барады
Көгілдір көлдің бетінде.

Ойнатып қызды төсінде,
Барады қайық жорта ағып.
Білмеймін өзім, осым не
Жанымды кетті-ау өрт алып.

Әлі жүр көлдің бетінде
Ескегін жәймен аударып.
Шама жоқ тұрып кетуге –
Жүрегім қапты-ау арбалып.

* * *

Әлде ол бақытым ба армандаған,
Көрінген жұлдызым боп алдан маған.
Әлде бір сиқыршы ма кететұғын
Соқырдай адастырып тал қармаған.

Қайтейін, ынтықсам да біле алмадым,
Еркімді «ұрлап» менің кім алғанын.
Сонда да жаутандаған жанарынан
Қалуға сырын ұғып құмар жаным.

Сөзге ұста, тілге шешен – жүйрік емен,
Ұқтырам жан сезімін, күйді немен.
Болар ма албырт жастық арапашы
Бір сөзді қайталасам «сүйдім» деген.

Кім білсін жақсы үмітім жанымдағы,
Жүректі тек өртейтін жалын ба әлі.
Әлде сен шешек атқан гүлімбісің,
Жайқалған миуалы бағымдағы.

* * *

Үнсіз ғана ұстадым білегінді,
Үнсіз ғана тыңдадым жүрегінді.
Үнсіз ғана табысты жанарымыз,
Үнсіз сезім жетелеп тілегімді.

Өзің келіп перроннан аттандырдың,
Көп сырыңды кейінде хаттан білдім.
Әрқайсысы жылға ұзақ татитындай
Өзіңсіз жылжып өтіп жатқан күннің.

Мен аттандым, сен ұзақ қарап қалдың,
Сезімімді үлесіп таратты әр күн.
Сен дағы жүрегіңнің сағынышын
Ішіне орап жібердің парақтардың.

Бір сені ойлап қаншама түн күзеттім,
Өзіңе арнап хат жазсам мың түзеттім.

Осыны ойлап өзімді қинап өтем,
Неге тағдыр біржола қимады екен.

Қайран қалам,
Жарқындығың жарасты-ау жайрандаған,
Өрлігің бар талайды тәнті қылған –
От мінезің айбарлы Айды арбаған,
Мен осыған әр замат қайран қалам.

Естілердей сен болып алаптағы ән –
Көрсем,
 жаңа көргендей қарап қалам.
Қайсарлығың – қайыспас қара ағаштай
Сені неге жігіт қып жаратпаған.
Сүйсінердей дос тұрмақ дұшпаның да...
Қыран болып қияға ұшқаныңда.
Жаңа білдім,
 арманым сен екенсің,
Сен екенсің қол жетпес құштарым да!

Көрінесең егіздің сыңарындай,
Кетер ме екем осы ойдан шын арылмай.
Көңілімде көгеріп көктей берші
Сал сезімнің шыңда өскен шынарындай.

Қайран қалам,
Жаным-ау, қайран қалам,
Қиыры жоқ жазира – сайран далам,
Мына дүние құшағын жайған маған
Бәрін беріп,
Тек қана бір өзінді
Қимағаны несі екен –
Қайран қалам!

АЯУЛЫМ, АРМАНЫМДАЙ АСЫЛЫМ ЕҢ

(Ән)

Аяулым, арманымдай, асылым ең,
Өзіңмен тілдескенше асығып ем.
Ең алғаш көргенімде, ерке сәулем,
Көзіме оттан да ыстық басылып ең.

Қайырмасы:

Аяулым, асылым ең,
Көргенше асығып ем.

Махаббат самалы ескен,
Сол бір таң қалар ма естен.
Жайнай түсші күн сайын, ерке сәулем,
Жаз гүліндей құлпырып далада өскен.

Көктемнің сол бір таңы қалар ма естен,
Лебіңнен махаббатың самалы ескен.
Тандасам тек өзінді айыбы не,
Таудағы жаз гүліне балап өскен.

Қ а й ы р м а с ы .

От шашып жанарыңнан жымиясың,
Жаныма сарқылмастай сыр құясың.
Мәңгілік бақыт болып қоншы, сәулем,
Кеудеме орнат та ән мен жыр ұясын.

Қ а й ы р м а с ы .

КЕЗІКПЕЙ КЕЛГЕН БЕЙНЕ МЕ ЕҢ

(Ән)

Ардағым ба едің,
Арманым ба едің,
Кезікпей келген бейне ме ең.
Арайлы әсем –
Таңдарым менің,
Кеш көрдім бе екен дей берем.

Ән болып келдің,
Сән-көрік бердің,
Қарадым үнсіз ұрланып.
Өзінді, қалқам,
Таң болып көрдім –
Кеткендей кеудем нұрланып.

Мөп-мөлдір көзің,
Төккен нұр-сезім,
Лаулатты бойда жалынды,
Қалар ем үнсіз,
Жетпейді-ау төзім –
Өрт шалды, қалқам, жанымды.

Үн қатпай саған,
Тыңдатпай тағы ән,

Қиялға батам кейде мен.
Жанымды қалай,
Жырлатпай қалам –
Кешіктім бе әлде дей берем.

САҒЫНДЫМ, СӘУЛЕШІМ

(Ән)

Сағынып жүр едім,
Келер деп кешікпей.
Көп болды жүдедім,
Бір сәтке хабарыңды есітпей.

Қ а й ы р м а с ы .

Сәулешім, сағындым,
Тез жет, тез мен десең.
Жанымның жалынын –
Кім басар,
Кім басар егер сен келмесең.

Алыстан үзіліп,
Жеткендей дауысың.
Мен жалғыз күнұзын,
Шарлаймын, кеземін тау ішін.

Қ а й ы р м а с ы .

Арайлы таңымдай,
Ақ сәуле нұрымсың.
Сен менің жадымда,
Жатталған мәңгілік жырымсың.

Қ а й ы р м а с ы .

ТАУСЫЛМАЙТЫН ТАҚЫРЫП

Абай, Қасым жырлап кеткен кешегі,
Махаббатты ел көп жазады деседі.

Достар айтар мінім болса менің де,
Махаббатшыл жанмын осы тегінде.

Сол шіркінге ораламын күнде мың...
Қалай жазам –
ол арасын білмедім.

Өлеңді ақын көпке барар елші дер,
Қалай шықты,
шын бағасын берсін ел.

Дей алмаймын шыңға өскен шынармын,
Кейде біреуге ұқсап кеткен шығармын.

Өркім тегі өз көргенін ұстайды,
Ал махаббат бір-біріне ұқсайды.

Шынардайын тұрар шыңға шақырып
Махаббат бір таусылмайтын тақырып.

* * *

Базары қайда көңілдің,
Тарқатып өзің кеттің бе?
Шықпайды естен со бір күн –
Мазасыз өтті көп түн де.

Бәрі де әлде өзіндей –
Кетті ме екен алыстап.
Өткізген таңды көз ілмей,
Қайдасың, қайда, таныс бақ?!

Қайдасың, қалқам, хабарла –
Жақынсың, әлде жырақта?...
Іздесем қайтіп табам ба –
Өзің айт жолды,
Сұратпа.

Көп күндер өтті, көп түндер...
Жанымды көп ой торлады.
Жадында ма екем,
Жоқ мүлде
Сүйіктің басқа болды әлі?
Жоқ, сені босқа даттаман,
Сап, сап, көңілім, сап көңілім.
Өзің деп тек сақтағам,
Жүректің асыл пәк төрін.

АУЫР МАҒАН

Ес біліп, ұққаннан-ақ асыл жайын,
Сен үшін жаным бар ма ауырмаған.
Басқаның ашуынан – жасырмаймын –
Қалқам, қабақ шытқаның ауыр маған.

Сенсің менің көктемім гүл ұсынып,
Жайдары күліп келген жарқын жүзбен.
Тасташы ашуыңды бір ысырып,
Жақсы үміт күтеді ғой әр күн бізден.

Келші, кел, жайып қайта құшағыңды,
Болсын да ашу-кірбең алыс мүлде.
Әкелші көктемімдей гүл шағымды,
Маздасын жүрек оты қар үстінде.

Асылшы мойыныма еркелеп кеп
Отыр ғой бізді күтіп ауылда анам.
Ерте солып қалмайық, ерте көктеп –
Сенің қабақ шытқаның ауыр маған.

СЕЗІМ СЫРЫ

Сен гүл едің –
Үзуге қия алмағам.
Сен нұр едің –
Сәуленді сүйе алмағам.
Сен жыр едің –
Әлі ешкім оқымаған.
Сен сыр едің –
Жүрегіме тоқып алғам.

Япырау –
Сол күндердің елесі ме,
Он жеті –
Түсті қайтіп неге есіме?
Қатыгез тағдыр айдап әкеткен соң
Екеумізді екі қырдың белесіне.

Шын сырым –
Көрсем деуші ем тағы да бір,
Шын сүйсең өмір бойы табына біл.
Арамызда
тағдырдың тауы жатты –
Асу бермес жолдары адыр-адыр.

Көрсем деуші ем –
Шын сырым тағы да бір,
Тауларды асып жолдармен адыр-адыр.
Кездейсоқ кезігем деп кім ойлаған
Ғажайып табиғаттың заңы ма бұл?!

Жаныңа өткен күндер батады өстіп,
Екеуміз егіз гүлдей қатар өстік.
Біле алмай бал сезімнің у боларын,
Мәңгіге, бәлкім, солай қателестік.

Шыдадым,
Шақ-шақ қана сынбай қалдым,
Уақыт емші –
Төзімді шындайды әр күн.
Ауылға оралғанда алыс жолдан
Сен жүретін жерлерге тынбай бардым.

Тынбай бардым,
Басқаға қия алмадым,
Мен саған ән бағыштап, күй арнадым.
Айырылу қиын екен арманыңнан –
Есімің қайталанды қиялда мың...

Кеш!
Бәрін салдым соның неге есіңе,
Екеуміз екі тағдыр кемесіне
Отырып жүре бердік, қайрылмадық
Бұл енді пәк сезімнің елесі де.

Жыл өтті,
Айлар менен күндер өтті,
Білмеймін бал ерніңнен кімдер өпті.
Әйтеуір, менің тұңғыш махаббатым
Мәңгіге өзіңменен бірге кетті.

СОЛ ӘНІМ САҒАН АЙТА АЛАР

Жыл құсы болып оралдым бүгін тағы да,
Көктемнің қызыл гүлі боп келдім бағыңа.
Құраққа қонған даланың мөлдір
шығындай –
Нұрыңды бір сәт толтыршы, қалқам,
жаныма.

Табындым саған көктемнің лала гүлі деп,
Сен соны біл де,
Мәңгі жас болып күліп өт.
Жабырқай қалсаң –
Жүзінді маған көрсетпе,
Солмасын менің көкірегімде сұлу сурет.

Армандай ару,
Жанымды нұрға толтырған,
Сен ғайып болсаң,
 мен жүретұғын жол тұман.
Өзің бар жерде көңілім – көктем
 жаным – жаз,
Кеудемді кернеп тұрады дәйім толқып ән.

Сол әнді сезім күніне мың сан қайталар,
Сол әннен ғана жабырқау жаным жай табар.
Мен өзім айтып жеткізе алмас сырды да
Сол әнім саған айта алар.

БІР ТӨБЕНІҢ ГҮЛІ ЕДІК

Біз екеуміз бір төбенің гүлі едік,
Қатар өстік,
Қатар жайнап түледік.
Егіз тағдыр өмір бойы екіге
Жарылмаса болғаны деп тіледік.

Ойламастан достық жібі қысқа деп,
Біз екеуміз бір жүруге құштар ек.
Арман шіркін арайына шақырып,
Қияға да бір мезетте ұшқан ек.

Тағдыр бізді бөлмесе деп тіледік,
Өстік солай бір шуақтан нұр еміп.
Бір буыны түсіп қалса егерде,
Ырғағынан айрылардай жыр едік.

Екі аққу бір айдында жүзгенде,
Одан артық ләззат, сірә, іздер ме.
Қуаныштан нұр ұялап жүздерге,
Қызыға жұрт қараушы еді-ау біздерге.

О, ғаламат!
Екі айырды кім бізді –
Жастық шақтың жарастығын кім бұзды.
Екеумізді екі арнамен әкетті –
Енді өсірдік екі бөлек ұл-қызды.

Екі айырылды егіз тағдыр жолдары,
Бәлкім, біздің көңілде гүл солғаны.
Көндік оған –
 Тек басында сүйгенім
Жалған еді демесең-ақ болғаны.

ӘН-ҚҰДІРЕТ

Ән жоқ жерде –
Көңілдің сәні де жоқ секілді,
Ән жоқ жерде –
Өмірдің мәні де жоқ секілді.
Жабырқаған жаныңды жадыратар заматта –
Құдірет бар бұл әнде,
Құдірет бар не түрлі.

Біздің қазақ ән десе,
Асын жерге қоятын.
Шаршы топқа ән келсе
Ішпей-жемей тоятын.
Қиялыңды көтеріп қияндарға бір сәтте,
Сезіміңді сергітіп, жібереді оятып.

Біле алмадым –
Осынша.
Әнге құштар неге тым.
Бір-екі адам қосылса
Соған кезек беретін.

Қайғысын да әуелі
Әнмен айтып жеткізер.
Алуан-алуан әуені
Көңілдерге екті зер.
Сәбиді де жылаған
Әнмен тербеп уатты.
Әннен бізде, сірә да,
Ештеңе жоқ қуатты.

Табысқанда тілектер –
Алтыбақан тербеліп.
Ұғынысқан жүректер
Әнге тағы берді ерік.
Болса дәйім жарқын күн
Ән оралды ойыма.
Ән басқарды халқымның
Қуанышын,
Тойын да!..

СЕЗБЕДІҢ БЕ

Алай-дүлей кездерімде –
Сездің бе сен жайымды,

Сезбедің бе?
Ондай сәтте,
Өтінем, сала көрме
Мінезімді сезімнің безбеніне.
Тағы өтінем,
Егер шын сүйген болсаң,
Ада-күде сен менен безбе мүлде.

Күдер үзіп сен менен,
Жасыма тым,
(Айта көрме, жоқ әсте тасыр атым)
Сәттерім бар кейде бір ашынатын,
Сәттерім бар бір бұрқап,
басылатын –
Соңынан түк көріп,
түк болмағандай
Қайтадан ашылатын.

Алай-дүлей кездерімде –
Ойлай көрме салам деп тезге мүлде,
Асқындырып аларсың одан бетер
Бәрі де бір мұршам жоқ өзгеруге.
Не жұмбақ бар қарақат көздерінде,
Ішке сақтап қайтесің, айтшы, жаным, –
Сездің бе өзің осыны,
Сезбедің бе?

Сырым жоқ жан-пендеден жасыратын,
Өзімді басқалардан асыратын.
Табиғат солай, бәлкім, жаратты ма –
Айтып жүр ғой:
«Кетеді, – деп, –
кей-кейде тасып ақын».
Сәл сабыр ет мен десең,
Қасиеттім,
Ақтарылса,
тоқтамас тоғандаймын,
Ақтүтек,
Алабүлік борандаймын
Бір буып басылатын,
Заматта айдай болып ашылатын.

ӘН

Алыстан талып бір әдемі әуен жетті ғой,
Отыр ем бейжай,

Шымырлап сол сәт кетті бой.
Өмірдің мәнін өнерден ұққан бабалар
«Жылататын да – ән,
Жұбататын да – ән!» – депті ғой.

Алыстан жетті еркімді билеп алған ән,
Қосылып кетті –
Сері таулар мен сал далам.
Жел қанатымен желпігендей бір жаныңды
Жер қалды ма екен осынау әуен бармаған.

Тебіренген дала,
Мүлгіген тау мен қыр қандай –
Елігіп,
Елтіп...
Құмары әсте бір қанбай,
Тынысын тартып,
Тына қап іштен жел дағы –
Дүние тегіс осы әнді тыңдап тұрғандай.

ҚАЛДЫРЫП ЖАСТЫҚ ЖАҒАНЫ

Ақжал толқындар жағаны жатыр ұрғылап,
Жартасқа соғып,
Бір шапшып көкке.
Бір құлап.

Алыста –
Айдын төсінде жалғыз жел қайық
Кетіп барады сағымға батып, бұлдырап.

Қарап тұрмын мен –
Көріністен сонау көз алмай,
Толқынмен ойнап,
Делебем кей сәт қозардай.
Жел қайықпенен жүргендей бейне сезінем,
Айдын бетінде алау-арманнан оза алмай.
Тербетіп солай тағдыр – өзеннің толқыны
Кім білсін,
Мына тірлікте қанша толқыдық.
Ризамын бірақ,
Ризамын әр кез өмірге
Арнамды дәйім –
Арманға қойса толтырып.

Осынау сәттер –
Толқын тербеген қас қағым
Оралып ойға:
 Балауса шағым,
 Жас шағым,
Келеді мына айдындағы үлкен өмірді
Жағалаудағы жартастан қайта бастағым.

Барады қайық,
Қайырылмай кетіп барады –
Ағады өзен,
Өмір де бірге ағады.
Солармен бірге –
Барамын мен де ілесіп,
Қалдырып жастық жағаны,
Қалдырып жастық жағаны.

СЕН ҚАЙДАСЫҢ

Сен қайдасың,
Мен сені іздеп жүрмін әлі де,
Өткен менен кеткеннің хабар салып бәріне.
Жадау тартып жанымның
 Жасыл желек жайлауы
Өзіңменен бір кетіп қалған сынды сәні де.

Сен қайдасың,
Аяулы арманымның арнасы,
Бақ жұлдызым –
Арайлы тандарымның жалғасы.
Құлазиды көңілім өзінді іздеп бейуақыт,
Жағалауда желкендей –
 Жапа-жалғыз қалғасын.

Сен қайдасың,
Жырақ па,
Жанымда әлде жүрмісің –
Көкірегімде мәуелеп,
Шешек атар гүлмісің.
Жұмбақпысың шешілмес,
Тылсымбысың,
 Кім білсін,
Көз алдымда айтуір
Өзің болып ерте-кеш
Елестейді бір мүсін,
Елестейді бір мүсін.

СЕНІ КӨРДІМ

Мен сені көрдім
Алатаудың алмалы бақтарында,
Құрбыңменен гүл терген шақтарында.
Бата алмадым,
 Батпадым жақын барып
Жан сырымды өзіңе ақтаруға.

Мен сені көрдім
Тамылжыған вальстің ырғағында,
Кербез жігіт келісті жүр жаныңда.
Осы жолы шақырсам деп ойлап ем,
Тағы әкетті бата алмай тұрғанымда –
Хақым да жоқ, әрине, қызғануға.

Мен сені көрдім,
Қыз жолдас боп бұл жолы тойға келдің –
Сәті түскен шығар деп ойлап едім.
Бұрын барып бір жігіт қағып кетті
Батылдығым, япыр-ау, қайда менің.

Содан қайтып көрмедім,
Көре алмадым –
Кете берді кеудеде толы арманым.
Бақ құсындай қондырып алақанға
Аяулы аялаушың бола алмадым.

Жылдар өтті –
Тағы да жолықтырдым,
Жарың бар,
 Нәрестең бар,
 Көріп тұрмын.
Бақытыңа қуанып,
 Қызғанып та,
Айтары жоқ,
 Жер болып, өліп тұрмын.

СЫР

Қырықтарға қиялап барып қалған жасымыз,
Жүрер жол мен барар жер анықталған басымыз,
Аға деген атаумен бұйдаланып бұл күнде,
Қыздарға да қараудан қалып қалған басымыз.

Ағалықтың жол-жөні осыншалық ауыр ма,
Қоңыр күзде малшынып қара нөсер жауынға.
Жүректерді маздақтай алаулатып,
Кеш сайын
Келе алмайтын болыппыз
«ЖенПИ» деген ауылға.

Зымыраумен өтеді
Құс қанатты күндерім,
Өкінем бе кей-кейде –
Оны өзім де білмедім.
Қартаймайтын секілді
Аққулардың аулына
Келіп жүрсе кімде-кім,
Сұлыққа құдайдай
Сеніп жүрсе кімде-кім.

ҰЙҚЫҢ, ЖАНЫМ, ҚАНДЫ МА?

Шырқ айналып терезеңнің алдында
Бұлбұл қонды,
Ұйқың жаным, қанды ма?
Тәтті әуенмен тамылжыған таңдағы
Жүрегімнің сағынышы барды ма?

Алаулаған ақ жанымдай –
Таң мына
Саған, қалқам, сәуле түсіре алды ма?
Түсіре алса,
Сол сәуледей мөп-мөлдір
Менің тұнық махаббатым бар мына.

Бұлбұл эне,
Тербетеді әнменен
Албырайды,
Балбырайды бал денең.
Жаныңдағы сұлулықтың шын сырын
Ұғына алмай жүр ме екенмін әлде мен.
Тербеткенде,
Тебіrentкенде құс келіп,
Тәтті ұйқыда жаттың ба әлде түс көріп.
Аялаған әнші құсқа қызығып
Үш бұрылдым,
Терезеңе үш келіп.
Шарқ айналып терезеңнің алдына,

Әнмен тербеп манаураған танды да,
Бұлбұл қонды –
Жүрегімнің жаршысы
Тұршы, жаным,
Ұйқың әбден қанды ма,
Ұйқың әбден қанды ма?

ЖӘНЕ ДЕ

Тағдыр салмақ салмақ па жүректерге –
Ойда жоқта кезіктік жыл өткенде.
Айтшы, кәне, өңіңе мұң ұялап,
Қапелімде жаныңды жүдеткен не?

Үнсіз қалдың,
Мен де сөз таба алмадым
Көңілім – маздақ,
Бірақ та жанарда мұң.
Ер намысы,
Көзіме жас келмесе
Қалай айтып жеткізем саған бәрін.

Сен де жайды бажайлап сұрамадың,
Іздегендей басқаша бір амалын.
Мөлдір шықтай қос тамшы түсті үзіліп
Бәлкім, сезім сыр берді –
Шыдамадың.

Өзгермепсің дегенмен қазірде де –
Ерте түскен жүзіңе әжім неге.
Ерке назды күлкің жоқ бұрынғыдай
Бұрынғыдай құлқың жоқ әзілге де.

Күліп тұрдың,
Сол замат жылап тұрдың,
Қасымдасың –
Бірақ та жырақ тұрдың.
Қиын екен жақынның алыстығы,
Қиын екен,
Амал жоқ, шыдап тұрдым.

Қиын екен бүтіннің бөлінгені,
Ұға алмадым,
Іздейді көңіл нені.
Бұл менің ең керемет қуанғаным,
Қиналғаным және де өмірдегі!

АҚ ТҮС

Ақ қайындар арасында өскеннен бе, білмедім,
Өмір бойы бір ақ сәуле еліктіріп жүр мені.
Өмір бойы ақ күн болып туатындай алдымнан,
Аққу сынды аппақ арман жетелейді ілгері.

Неге екенін айта алмаймын,
Айта алмаймын тәптіштеп,
Мен әйтеуір ес білгелі ғашық болдым ақ түске.
Ақ бұлттарға қол созушы ем айлы түнде оянып,
Ақ көгершін төбемдегі көрінетін бас құс боп.

Бір арнада тоғысқандай ақ арманым ақ күнмен,
Ақ сағымның арасында шалқып келе жаттым мен.
Омырауына алқа таққан алаулаған ақ гүлден,
Арайлымды,
Аяулымды аппақ түстен таптым мен.

* * *

Адамдар – көктемсіңдер,
Нұр болып құйылатын.
Жыр болып құйылатын
Мөп-мөлдір таңғы шықтай
Гүлдің алақанына жиылатын.

Адамдар – көктемсіңдер,
Бәрің де көркемсіңдер,
Бәрің де өркенсіңдер,
Бәрің де нөсерден соң
Қаулаған өртеңсіңдер,
Әйтеуір көркемсіңдер.

О, менің асылдарым,
Қуатты жасындарым
Қаулаған кезінде де,
Лаулаған кезінде де
Сендердің қасындамын.

ДАРИҒА-ЖАСТЫҚ

Балапан құстай қияға
Қанатын алғаш сермеген

Балауса шақта мен неге,
Мен неге сені көрмегем.
Өкініш билеп алардай
Өткен күн кейде бір тылсым
Көңіл де кейде парাপар,
Құлазып алған көлменен.

Мұнымды менің теріске,
Телімесе екен әлдекім
Сен маған, қалқам, кешігіп –
Кешігіп келген таң ба едің.
Әлде бір нұрлы сәуле ме ең,
Жалт етіп қайта жоғалар
Құмарым қанбай, бір тыңдап
Қоярдай арман ән бе едің.

Ән бе едің, қалқам, кеудемнің
Мұңын бір сәтке қозғаған
Күйімді ұғып,
Ингендей ботасын іздеп боздаған.
Сенен де өтіп кетеді-ау,
Қызғалдақ дәурен, қарағым.
Дариға-жастық кімдерден,
Кімдерден, сірә, озбаған.

ТҮСІНБЕДІМ

Жаным-ау, түсінбедім –
Кіріп шыққан өзгенің ішіне кім.
Ашық айтсаң қайтеді алаң қылмай,
Мен сенің алдарқатар кісің бе едім.

Мұның не –
 Ұға алмадым,
Сен ғой деуші ем,
 Бар болса бір арманым,
Жетелеп ем биікке жеткізсем деп,
Орта жолда тоқтадың,
 Шыға алмадың.
Шыға алмадың,
 Қайтейін, шыға алмадың.
Өзінді де,
 Мені де мың алдадың.
Қарайлаумен артыма қапа болдым,
Қияр ма адам тастауға шын ардағын.

Қия алмадым,
Көп тостым,
Қарайладым,
Көрсетсем деп арманның арай бағын.
Ойнаймын деп от басып алма, жаным,
Сақтандырам –
Әлі де абайлағын.

Түсін мені –
Қиянатқа досты адам қимайды екен,
Бір жүрекке қос сезім сыймайды екен.
Жақсылыққа баспайсың
Жамандыққа қалдыру –
маған ауыр
Осынысы-ақ жаныңды қинайды екен.

СОЛ ӘН СЕНБІСІҢ

Арайлы таңнан нұр алған,
Шындағы биік шынардан –
Шақырды мені қол бұлғап,
Шақырды сұлу,
Шақырды сұлу,
Шақырды сұлу бір арман.

Су ала барып тоғаннан,
Жалт беріп қайта жоғалған.
Таптырмай кеткен кешегі
Сенбісің, сәулем,
Сенбісің, сәулем,
Сенбісің, сәулем, сол арман.

Ауып түгелдей аңсарым,
Арманды сол бір аңсадым.
Еркімді алған елестей
Жете алмай соған,
Жете алмай соған,
Жете алмай соған шаршадым.

Алаулап атқан тандарым,
Ұқтырды сұлу ән барын.
Таптырмай қойған кешеден
Сенбісің сол ән,
Сенбісің сол ән,
Сенбісің сол ән, ардағым.

ҚАЙТЕЙІН

Онда мен нешеде едім –
Сен маған ересектеу көрініп ең,
Басымнан сипағансың,
 Соны білем.
Жәудіреп жанарыңа жалтақтағам
Кіршіксіз сәбидің пәк көңілімен.

Көп жыл өтті,
 Ұмытыппын –
Онда ма,
Сол кезде осы он бірде ме ем,
Білмеймін,
 Сені жақын көрдім неге.
Күлімдеген қос жанар ескерткіштей
Қалып қапты-ау көзімде,
 Көңілім де...

Онда мен нешеде едім,
Айта алмаймын тап басып сол арасын,
Болжам жасау әр кезде бола ма шын
Неге сонда қарадым көп қадалып,
Бала құстай сыпырған томағасын.

Сірә, уақыт әкелген төзім білем,
Содан қайтып көрмеппін өзінді мен.
Қарақаттай мына қос жанарыңды
Таныр ем ғой сәтте де көзімді ілген.
Қайтейін,
 Көрмей жүрсем өзінді мен?!

НЕ ІСТЕСЕМ ЕКЕМ?

Бұған дейін, жаным-ау, қалай-қалай
Бірімізді біріміз абайламай
Жүргенбіз:

 Бүгін ғана күнім күліп,
Шыққандай аспанымда арайлап ай.

Мына тағдыр мойныма не жүктеген,
Өмір – орман,
 Нуларын кезіп келем.
Ең болмаса осыдан он жыл бұрын,
Он жыл бұрын қалайша кезікпегем.

Өмір – орман,
Арасы қалың жыныс,
Жүрегім – өрт,
Дегендей жалынды құш.
Сені көріп көңілім шуақтады,
Жабырқаған жанымнан арылды қыс.

Менің күйім сезімге – мастың күйі,
Күн нұрына балқыған тастың күйі.
Не болмаса ұмытып өзін-өзі
Он сегізде от кешер жастың күйі.

Не етсем екем,
япырау не етсем екем –
Жастығыма қайтадан жетсем бе екем.
Сөйтіп, жаным, өзіңмен өмір-бақи
Біржолата адасып кетсем бе екем.

СЕНІ КӨРМЕСЕМ

Алатауымдай баурайы майса, жоны қар –
Мына ғұмырдың тарам да-тарам жолы бар.
Сан тарау соқпақ сабылтып жүріп,
Кейде адам
Бірімен-бірі ойда жоқ жерде жолығар.

Біздер де солай,
Тосыннан тосын жолықтық,
Беймәлім әзір, қуандық, әлде торықтық.
Сыр жасырмайтын жәудір көздер-ақ сөйлесті,
Сенсіз – мен,
Менсіз – сен жоқ екенсің,
Соны ұқтық.

Әрине, қиын сезімнің жүгін көтерген
Сырымды сыртқа жайып алдым-ау бекер мен
Ризамын, қалқам, сонда да болса тағдырға
Сені көрмесем,
Арманда, бәлкім, кетер ме ем.

Күтіп жүргендей бақыт боп келер таңды алда,
Сені көрмесем,
Кетер ме ем шыны арманда.
Ризамын, қалқам, ризамын осы тағдырға
Сенің барынды білдірген мына жалғанда.

МҰҢАЙМА

Мұң бар ма, жаным, көңілінде –
Ащыға неге құмарсың:
Қысқантай ғана өмірінде
Адасып жүрген шығарсың.

Тірлікте мынау қым-қуыт,
Тапсам дегенде жоғыңды,
Сағыңды біреу сындырып,
Кесті ме екен жолыңды.

Ашу ма,
Әлде арын ба –
Кім ұғып, кімдер шамалар:
Жауқазын гүлдей жаныңда
Мен білсем,
Мұң бар, нала бар...

Төңірегін қандай буалдыр
Көк түтін – бейне көк тұман,
Өңің де сондай қуаң бір,
Айығар ойың жоқ бұдан.

Көзіңнің алды –
Қақ тұрып
Аңыздай кеткен қуарып.
Бір кезде жасыл бақ тұнып,
Қалғандай кейін суалып.

Бастауы құмға көміліп
Бітеліп қалған бұлақтай.
Қабырғаң мұңға сөгіліп
Қойған-ау мүлде жылатпай.

Ақылға баймыз тәуірі –
Түсінем бәрін,
Түсінем.
Ауырдың ең бір ауыры –
Суынған көңіл кісіден.

Тағдырдың жолы – сан тарау
Бағыңды талай сынарсың.
Тірлікте әлі, қалқам-ау,
Иіліп,
Бәлкім, сынарсың.

Келтірген тауды сәніне
Шыңдағы бейне шынарың.
Өзіңді өзің әлі де
Байқамай жүрген шығарсың.

Мұңайма,
Алда өмірің
Жүресің төмен,
Кейде өрде.
Біреуге қалса көңілің,
Барлық жан сондай дей көрме.

БАҚЫТТЫМЫН

Шыным,
Сырым,
Жарылғаным ағымнан –
Мен бұл күйден қайтіп,
Қашан арылам.
Сенсең, жаным,
Сенсең, сені күніне,
Күніге мың көріп жүріп сағынам.

Күлермісің,
Амалым не –
Күлсең күл,
Тілерім тек –
Көңіліңді шын сендір.
Көрінеді төбем көкке тигендей
Көз алдымда аққуым боп жүрсең кіл.
Бұл азапқа төзбедің не,
Төздің не –
Көңіл ояу,
Тарс жұмулы көз мүлде.
Сезімімді бере алмайтын секілді
Күдіреті «ғашық» деген сөздің де.
Тәңір мені айырмасын барымнан,
Сағым сынып,
Тауым кейде шағылған.
Қиын екен,
Қиын екен бәрінен
Күніне мың көріп жүріп сағынған.

Кешір, жаным,
Артық кетсем өлшемнен –
Буырқанды көңіл деген көл селмен.

Бақыттымын өмір бойы өзіңе
Сағынышым сарқылмастан өлсем мен!

ШОҚ ГҮЛ
немесе
АҒАҒА НАЗ

Бір шоқ гүл –
Достықтың дәнекері сіз жорыған,
Көріп ем жаңа ғана қыз қолынан.
Шашылып жатыр, міне, жол үстінде
Нәзіктік –
Сұқ көздерден біз қорыған.

Көк,
Жасыл,
Қызыл,
Сары... алаулаған,
Сезімнің серпініндей жалаулаған.
Шашылып не себепті жатыр жолда,
Қимастан көз тоқтатып қарауға адам.

Айтшы, аға –
Не ұғып, не түсіндіңіз,
Неліктен еңсенізді түсірдіңіз?
Ал мен болсам –
Жанымды суық қармап,
Қарып кетті сол замат ішімді мұз.

Айтшы, ағатай –
Әлде бос налыдым ба,
Біз ұқпайтын сыр бар ма әлі мұнда.
Сонда дағы гүл емес,
Иесі үшін
Батады екен адамның жаны мұңға.

Болады екен, япырау, бұл сынды адам,
Мына жалпақ ғаламға кім сыймаған.
Мен бейбақты аядым жан-тәніммен
Сый білмеске –
Алаудай гүл сыйлаған.

СҮЙЕ ҚАЛСАМ

Мен берілсем...
Берілемін жаныммен, тәнімменен,
Ожданыммен, қардай ақ арымменен.

Табиғатым сол үшін тілейтіндей,
Қалтарыссыз, қалдықсыз бәрін менен.

Сүйе қалсам,
Сүйемін өле-өлгенше,
Сынған шынар қайтадан көгергенше.
Дүниеде жан жоқтай махаббатың,
Азабы – тозағына төзер менше.

Иә, солаймын,
Солаймын әр істе де –
Пенделіктен, әрине, қалыс деме.
Жаксы көріп,
Және де жек көргенде
Ұқсаймын сыр бүкпейтін нәрестеге.

Жан емеспін түсірген көңілге шық,
Тілегім жоқ тірліктен тегін несіп.
Жанып жүріп күл болып кетердеймін –
Көрген емен жартылай өмір кешіп.

Тезіне сап қинайды өмір кей күн,
Сонда дағы шашылып-төгілмеймін.
Жан-тәніңмен жек көру қандай қиын,
Амалым жоқ,
Онда да бөлінбеймін.

Қайтейін –
Ардай сырым көңілдегі,
Қаншама рет қабырғам сөгілмеді.
Бәрі бір де жартыкеш жүре алмаймын,
Тұтас қылып жаратқан өмір мені.

КӨКТЕМ КЕЛДІ

Көктем келді –
Әсем бір әндей аңсаған,
Көптенгі үмітті –
Көктемде күтті қанша адам.
Жастар да күтті,
Қарттар да күтті қаусаған,
Дала да күтті,
Күтті көктемді тау – сағам.
Белдер де күтті,
Көлдер де күтті құрсаңған,

Табиғат ару –
Ашыла қоймаған тұмса арман.
Тағатсыз көңіл шарқ ұрмай қалай шыдасын
Қызғалдақ қырлар алаудай жанып тұрса алдан.

Көптенгі үмітті –
Көктемде күтті тіршілік,
Сәмбі талдарға,
Сәнді талдарға бүр шығып...
Малынып нұрға дүниенің жасыл желегі
Көгілдір әлем күшіне кіріп келеді,
Жайсаң жанымен жадыратып елді жыршы-үміт.

ДОСТАРЫМ-АУ

Ей, достарым-ау,
Амансындар ма бірге өскен,
Есілдің суын бір кешкен.
Айлы түндерде ару арманмен тілдескен,
Сендерді қайдам?
Алыста жүріп мен өзім
Шығарған жокпын біреуінді де,
Бір де естен.

Ойласаң қазір –
Келер-ау тіптен күлкің де:
Бөкеннің жыры бастаса бітпей бір түнде,
Ертеңмен қайта тұра алмай жатып, шіркіндер,
Қаумалай келіп жанына:
– Ертеке айтшы! – деп жалынушы едік тағы да,
Сондай күндерді ұмыту, сірә, мүмкін бе?

Ай жарығымен ақ сүйек іздеп шарқ ұрып,
Жүректер алғаш қыз жанарына шарпылып,
Айтар сөз таппай,
Көңілімізді жарты ғып.
Үміттен және бал тұнып,
Қайтатын кездер қыратты кезіп, алқынып.

Ей, достарым-ау,
Бәрі де,
Бәрі... жадымда
Есілдің арғы жағында
Көрші ауылдың да қыз-жігіттері жүретін
Оранып аппақ сағымға,
Шалғынның қызған шағында.

Сол таңдар –
Сірә, ұлы таң,
Бұла шағымды қалайша, достар, ұмытам.
Тірлік болған соң ұтылам бірде, бір ұтам
Өздеріңді еске ап,
Жанымды дереу жылатам.

Ей, достарым-ау,
Не деген ғажап жансыңдар –
Әрқайсың бір арайлап атқан таңсыңдар.
Қуанғанда да,
Қиналғанда да, асылы,
Қасымда менің барсыңдар,
Сол үшін дағы алдымда дәйім бас иіп
Тағзым етіп тұратын сынды бар шыңдар.
Не деген ғажап жансыңдар!

ҚАНДАЙ БАҚЫТ

Жаз келіп қалыпты ғой,
Тағы да жаз –
Жаз-көрік ұялатар жаныңа наз.
Жастықта қадіріне жете алмасаң,
Ертең күн жаз қызығы табылады аз,
Жаз келіп қалыпты ғой,
Тағы да жаз.

Қадірім көп пе білген,
Аз ба білген –
Сен соны ұқсаң болды жаз-жаныңмен.
Жігіттің арманы не –
Сүйіктісін
Жылытса жүрегінің маздағымен,
Сезімнің саздарымен.

Білесің сен,
Бәрін де сен білесің,
Сезімді де ақылға жеңдіресің.
Досың бар,
Дұшпаның бар –
Қандай бақыт,
Сүйе алсам тандыардай елдің есін.

ДАРАЛЫҚ

Менде бардың бәрі де сенде болса,
Сенде бардың бәрі де менде болса,
Әй, қайдам...
Соның өзі біздер тұрмақ,
Еш әсер бермес еді-ау елге де онша.

Сен жазғанды мен солай жазар болсам,
Мен жазғанды сен солай жазар болсаң.
Екеуміз де ілікпей қалар едік
Ауызға алып айтардай назарға онша.

Сенде барды ел менен іздемесін,
Менде барды ел сенен іздемесін.
Төбе болып,
Немесе төмен болып
Көріну –
Ел алдында бізге де сын.

Жарасады баланың балалығы,
Жарасады дананың даналығы.
Жер мен Көктей болса да аралығы
Бір-біріне әйтеуір ұқсамайтын
Болу керек дарынның даралығы.

КӨРГЕН ТҮСТЕЙ

Тірліктің қысы да арман,
Жазы да арман –
Түлкі-өмір құтылмайды тазылардан.
Қарт отыр жиырма бесін жыр ғып айтып,
Уақыттың көбі кетіп,
Азы қалған.

Шарлаған шар тарапты,
Алысыңды –
Қиялмен кезген талай ғарышыңды.
Бұл күнде қарға адым жер мұңға айналып,
Көңілі құмға айналып,
Сағы сынды.
Күреске де бел шешіп түсіп көрген,
Сұлуға да сұқтанған,
Құшып көрген.

Көкпар тартса, жолында ұра барын
Ұмытып,
Құба белде ұшып берген.

Құла жүйрік –
Астында құла жорға
Ұшып берген құйындай құба жонда.
Ойлап көрсе осы бір қарияның
Талай ізі қалыпты мына жолда.

Бәрі есінде:
Ақ сағымдай сылаңдап қанша арманы
Құба жонда құлпырып қарсы алғаны.
Бәрі есінде –
Сүйгенін сағынып кеп
Айлы түнде тербеліп ән салғаны.

Бұл ғұмырда не көріп,
Не кешпеді?
Көрген түстей бүтінде елестері.
Талай жылдар өтіпті дегенменен
Бәрі де кешегідей емес пе еді?

Тірліктің қысы да арман,
Жазы да арман –
Түлкі-өмір құтылмайды-ау тазылардан.
Отыр бәрін өткеріп көз алдынан
Уақыттың көбі кетіп,
Азы қалған.

КӨҢІЛ ҚАРТАЙМАЙДЫ

Адамдар қартаяды
Күз кетіп, сарғыш тартқан жапырақтай.
Жүзінен әр таяды –
Құлазыған құба жон атыраптай.

Қыз-жігіт те қызғалдақ-дәурені өтіп,
Айырылды көктемгі гүл-әрінен.
Дүниені жіберер әуелетіп
Ай астында шырқаған бір әнімен.

Табиғат та,
Адам да қартаяды –
Бәрін солай жаратқан өмір – дана.
Қартаймай, тек есейіп марқаяды –
Мәңгі көктем – гүл атар көңіл ғана.

САМАЛ КӨЛ

Самал көл –
Түстігінен самал ескен,
Самал көл –
Бір көрген соң қала ма естен.
Сыланып ақ айнадай айдынында
Тал, қайың...
Таранады жағада өскен.

Астасып ақ айдынмен ақ айнадай,
Ақ ару сыландайды қалай-қалай.
Алғандай қос жанарын қарықтырып,
Жағада ақын жігіт қарай-қарай.

Самал көл –
Сыр сандықтай шын ұғымда,
Мың бір түн хикаясы тұнығында.
Ақынның жазылмаған жыры мұнда,
Арудың айтылмаған сыры мұнда.

Бойына кербездікті сын санар ма,
Жап-жасыл жазы-қысы шыршалар да.
Тал бойын кір шалмасын дегендей-ақ
Кеудесін ашып тастап тұр самалға.

Самал көл –
Түстігінен самал ескен,
Тұнығын бала кешкен,
Дана кешкен.
Көрмесем арманда боп кетер ме едім,
Көрген соң сыр-сымбаты қала ма естен.

ЖЫЛ ҚҰСЫ

(Ән)

Әнім бе едің жыл құсындай оралған,
Сәнім бе едің Сыр суындай толы арнаң.
Қапияда көз жазып қап,
Өзіңе
Табыстырды тағдыр қайта, жоқ арман.

Нұр шашқандай өмірімнің ақ таңы
Гүл ашқандай көңілімнің бақтары.
Көкірегіме ұялады қайтадан
Тірлігімнің таусылмайтын тәтті әні.

Арманымдай жұлдыз болып жанатын,
Ұшқыр қиял қақты қайта қанатын.
Оралған соң таусыларда тағатым –
«Жыл құсы» деп қойдым арнап ән атын.

САҒЫНЫШ

(Ән)

Толқындай дөңбекшіген теңіздегі,
Жас жаным алабұртып нені іздеді.
Бір сен деп бұлқынады қайран жүрек,
Тағдырым әлде өзіңмен егіз бе еді.

Өзіңмен ұшырасу – талайғы арман,
Іздедім таң нұрынан арайланған.
Бір сәтке көрсем деймін келбетінді,
Шолпандай бұлт ішінен қарай қалған.

Қайдасың,
Қайда қазір алыспысың,
Сағыныш қиялыммен жарысты шын.
Бір сәтке кетсе деймін елес беріп,
Жанымды мазалаған таныс мүсін.

Кеште де,
Сені іздеймін ертемен де...
Тосамын құлағымды ерке желге.
Маздатшы жанымда отын қуаныштың
Өзіңмен бақытымды ерте кел де.

БАҚ ҚҰСЫМ СЕН БЕ ЕДІҢ

(Ән)

Өлеңім өзім боп барса бір,
Сезімім алаулап жанса кіл,
Білер ме ең жайымды, ақ еркем,
Мен саған арнадым қанша жыр.
Теңіздей тереңнен тербеліп,
Құлашты қияға сермедік.
Жанарың жанымды жаулап ап,
Қалмады-ау, ақ еркем, менде ерік.
Барым сол –
Білмесең, білсең де,

Барым сол –
Өзілдеп күлсең де,
Қай жерде –
Қай белде жүрсем де,
Бал күнім –
Бар гүлім бір сенде,
Тағдырым –
Таң нұрым бір сенде.

Аққудай жай қағып қанатын,
Өзендей жайланып ағатын.
Уақыт та тоқтатпай сағатын,
Алмасып күнге күн, алға асып
Таусылды, қалқатай, тағатым.

Жанымды теберентіп, тербедің –
Шақырдым,
 Бірақ та келмедің.
Қонсам деп, қона алмай қиналған,
Ақ құсым –
 Бақ құсым сен бе едің.

* * *

Сен билеп жүрдің –
Бір жігіттің тербеліп құшағында,
Қолым жетпес арманға ұқсадың да.
Ауылда өскен мен бейбақ сонда ұқтым –
Би білмеу –
Болады екен құса мұнда.

Сен билеп жүрдің –
Вальстің ырғағымен дөңгеленіп,
Өзің емес,
Бергендей өңгеге ерік.
Жүзе білмес қораздай шетте қалдым,
Аққуменен ілесіп көлге келіп.

Сен билеп жүрдің –
Ұқсам дағы тұнығым шайқалғанын,
Меселінді сол замат қайтармадым.
Сыртым бүтін болғанмен,
 Ішім түтін –
Бірақ оны өзіңе айта алмадым.

Сен билеп жүрдің –
Түсіндің бе,
Әлде шын түсінбедің,

Күлген болдым –
Жатса да ішімде мұн.
Албырт көңіл сонда да ойламапты-ау
Басқа ұяға қонар деп құсым менің.

Сен билеп жүрдің –
Құлағыңа жігіт не сыбырлады,
Ұғып болмаған екем сырынды әлі.
Ет жүрегім сезгендей әлденені
Өн бойымда бір сезім шымырлады.

Сен билеп жүрдің –
Қуанышты реңің,
Қас-қабағың...
Төзімімнің құлатты тас қамалын.
Тұрдым бір сәт өзіме өзім ұрсып,
Қалмағандай қайтудан басқа амалым.

Сен билеп жүрдің –
Сиқырлы әуен еркінді билеп алған,
Өзіме өзім кейідім биге барған.
Сонда ұқтым –
Ілеспей онан дағы
Жаксы еді ғой оңаша үйде қалған.

Сен билеп жүрдің –
Шыдамадым,
Шегі бар төзімнің де –
Қарауытып кеткендей көзім мүлде.
«Қайттық!» – дедім әкеліп киімінді,
Оғаш көрінді ме екен сөзім бірден,
Қарағандай мысқылмен көзің күлген.

Сен билей бердің –
Билей бердің маған бір қарадың да,
Таусылғандай шыдамым,
амалым да...
Сонда ұқтым жолымыз басқа екенін,
Кекесін күлкі тұрды жанарыңда,
Билей бердің тағы бір қарадың да...

КӨКТЕМ

Тоқталмайды тынымсыз күндер ағып,
Өз-өзінше әрбір таң жүлдені алып.
Көкекпенен арайлы көктем келді,
Қырқаларға алқызыл гүлдер алып.

Көктем қонды бақтарға жыл құсы боп,
Мерзімнің ең шуақты,
жырлысы боп.

Көктем келді тағы да кең өлкеме
Жарқын жүзді қыздардың күлкісі боп.

Көктем келді –
малынды дала нұрға,
Өзгеше бір әр беріп тау-адырға.
Көктем келді салтанат-сәніменен,
Арқау болып жаңа ырғақ, жаңа жырға.

Бірге келді көктеммен қыздар баққа –
Ұқсап бейне қырда өскен қызғалдаққа.
Ару-көктем мерейлі махаббаттай
Сұлулығын табиғат қызғанбапты, ә!

Көктем, көктем!
Арайлы, нұрлы көктем,
Ай қалықтап,
Алтын Күн күлді көктен.
Сені асыға күтеміз, төрлет кәне,
Жасандырған дүниені кіл жібекпен.

Керуендей қозғалған таңнан тұрып,
Жылжиды, эне, нөсерден қалған бұлт.
Ару ұзақ қарайды көш соңына
Бірге ілесіп кетуді арман қылып.

БОТАКӨЗ

Ойлап тұрсам,
Сезім де,
Сөз де бөтен,
Таптырмайды өзіне өзгеде тең.
Дүниедегі шынайы сұлулықтың
Қасиеті қарақат көзде ме екен.

Көзде ме екен бірліктің жарасымы,
Көзде ме екен тірліктің бар асылы.
Білмеймісің қай күйге түсірерін
Ботакөздің мөп-мөлдір қарашығы.

Басқа түспей алар кім сырын ұға?
Арманыңның алда тұр шыңы мына.
Қайтып аман шығуың екі талай,
Батып кетсең тұңғыық тұнығына.

Айналайын ботакөз – құралайым,
Сен деп ұққам көңілдің шың-арайын.
Жанарынды тайдырып әкетпеші,
Басқа тілек өлсем де сұрамаймын.

Сұрамаймын беріле сүй деп мені
Бір жылы сөз және де қи деп тегі.
Жалғыз ғана айтарым:

Сені көріп,
Көңілімнен көкдауыл күй кетпеді.

Сыр айтпаушы ем егіліп жатқа бұлай,
Сені ойлаумен атар ма ақ таңым-ай?
Жалғыз ғана тілерім:

Ботакөздің
Мұңайғанын көруден сақта, құдай.

Кешір, қалқам,
Кешір сен, кешіре алсаң,
Тіршіліктің сүйсіз несі бар сән.
Өзімді өзім ұмытып кетердеймін
Сенің ботакөзіңді есіме алсам.

ЖАС ӘЖЕ

(Әзіл)

Әже болдың –
Соның өзі бақыт қой,
Көзіңде нұр,
Көңіліңде жаһұтты ой.
Сеніменен бар тіршілік қуанып,
Сенің үшін жасап жатыр уақыт той.

Жанған оттай жүзіңдегі алау нұр,
Жарасып тұр қолыңдағы жалау-гүл.
Адамды өзі арнасымен әкетер
Табиғаттың ерек заңы бар-ау бір.

– Әже! – деймін,
Бірақ өзім нанбаймын,
Жап-жас сені әже қылған қандай күн?
Әзілі әсем келіншектен кешегі
Шаңқай түсте ажыраған жандаймын.

Өмір заңы,
Өкінетін несі бар,

Біреу ерте,
Біреу оны кеш ұғар.
Немеренді әлдилеген кезінде
Біз секілді пақырынды да есіңе ал.

МАХАББАТ БАЛЛАДАСЫ

Жадырап кетпесе де аспан әлі,
Майда жел тербеткендей жас баланы.
Шел қаптап жұлдыз көзін дүркін-дүркін,
Бір ауық кірпігінен жас тамады.

Түн іші, сағат бірден ауды уақыт,
Қыз отыр екі көзін жаудыратып.
Жігіттің қайда сөзі келем деген
Барады ұйқы қысып, маужыратып.

Судың да естіледі сылдыры анық –
Сыңсытып ән салғандай мың бұралып.
Көрді де екі адамды қолтықтасқан,
Бір сәтке үй тасалап тұрды барып.

Тамаша!
Жазғы самал жанға жайлы,
Тұр бөлеп хош иісіне таңды арайлы.
Әженің бесік жыры секілденіп,
Мүлгіткен, маужыратқан бар маңайды.

Бұл кім, бұл тұрған түнде елден ерек,
Жүрегін оймен тербеп, сырға бөлеп.
Жігітті тосқандығын білсе осылай,
Мән-жайын түсіндіре елге не деп?

Я, бұл – қазақтың бір қара көзі –
Жігітті тұрған тосып далада өзі.
Жүрегін мазалайды жастық шіркін.
«Жүгірмек» – өте шығып бала кезі.

* * *

Тостырған жігіт қайда, қайда жігіт,
Жақында-ақ достаспап па еді айлап жүріп.
Ұмытып кетті ме екен жан азабын,
Жай ғана жүрген бе әлде айла қылып!

Япырай, арам ба еді ол – қаражүрек,
Жас сұлу неге төмен қарайды көп?
Кірпікте қалды неғып жас ұялап,
Жаман ой неге мұнша барады үдеп?

Шынымен келмеді ме тосқан адам,
Жас қызды етті ме әуре, босқа алаң.
Несіне күттіртеді, күттіртеді,
Түндегі қарауылдай қос қараған!

Жоқ, құрбым, қателестің, сабыр, сабыр
Ақылды ашу жеңіп жаңылса бір.
Не пайда таптың сонда асығудан
Достыққа қара күйе жағылса құр.

Бұзылып машинасы қырсыққанда,
Жүгімен қалды тұрып – Құмшықталда.
Түн бойы жаяу жүріп ұзақ жолды,
Үйіне жетті жігіт күн шыққанда.

Сөйтіп, ол кездесе алмай сүйгеніне,
Мазасыз отыр жалғыз үйде міне.
Амал не, өтіп кетті бақыт түні,
Не пайда енді босқа күйгенінен.

Өмірдің заңы жоқ қой бұзылмайтын,
Жүрек – ол шыбын емес ызындайтын.
Махаббат – екі адамға ортақ сезім,
Гүл емес бақшадағы қыз ұрлайтын.

Айтарсың жоқ әдет деп қазақта бұл,
Ақын тек жазыпты деп мазаққа бір.
Дегеннің пайдасы не қыз байғұсқа:
Жаныңды үйде отырып азапта құр.

Несі бар, тоссын ол да аяулысын,
Қиналсын, кезі келсе, жаяу жүрсін.
Бір ауық көтермесе жол азабын,
Қадірін махаббаттың қалай білсін.

АҚЫН ҚЫЗДЫҢ ӘЗІЛІНЕ ШЫН ЖАУАП

Қажымандар! – дедің бе,
Қажымайық,
Көктемде шешек атпау –
Нағыз айып.

Қыздардың қызғалдақтай,
Ортасында

Шат сезім,
Шалқар көңіл,
Наз лайық.

Шаршамандар! – дедің-ау,
Шаршамайық,
Билейік дүбірлетіп,
Ән салайық.

Сұлуға,
Сұлулыққа ғашық болып,
Таңырқап, таңдай қаға тамсанайық.

Жиналған үлкен-кіші жиында көп,
Жел де көп,
Дауыл да көп,
Құйын да көп.
Ойлаймыз сырт көздерден сұқтанатын
Сезімді жария ету қиын ба деп.

Деп, қалқам, сөкпе босқа
Жасық торғай,
Қыранбыз тынбас таудан асып қонбай.
Жаным-ау, қайдан мәлім жүргеніміз
Қыздарға құралайдай ғашық болмай.

Білеміз –
Қыздарға ұяң ұнамайды,
Жігітке ұға білген бұ да қайғы.
Сыйғызбай бәрімізді бір өлшемге
Жетпей ме сынасаң да бір ағайды.

Кейде ашық,
Кейде көңіл тұман шығар,
Сындарлы сәті келсе бір ашылар.
Тіл күрмеулі,
Және де қол байлаулы,
Әйтпесе арты қып-қызыл лаң шығар,
Ашып айтар болсақ шын ойдағыны
Көңіл шіркін талайға құмар шығар.
Ұялатып көңіліне күдікті ердің,
Намысына шоқ салма жігіттердің.
Қыран емес,
Бәрінің торайлығын
Қалай ғана, қалқам-ау, біліп көрдің,

Жиырмадағы Жарқындар былай тұрсын
Қырықта мен де талайдан үміткермін.

Өмір деген ұққанға, сірә, майдан,
Қызуына талайлар шыдамай лаң.
Жалындаған жанкешті жасты қойып,
Қарттар қазір үміткер құралайдан.

ҚҰРБЫ ӘЗІЛІ

Айналдым, сұлу Семейім –
Абайдың асыл Отаны.
Көркінді немен теңейін,
Маздаған жырдың оты әлі.

Жайқалған өрнек не түрлі,
Әсем еді неткен аспаның.
Абай мен Мұхтар секілді,
Ұшырған сандуғаштарын.

Арнайы келдім алыстан,
Көрсем деп елін ақынның.
Достармен жаңа табысқан,
Қауышып бірден жатырмын.

Риза пенде пейілге –
Тосса да нанын жарты үзім.
Дастархан жайып кең үйге,
Әкеліп жатыр дәм-тұзын.

Жақсыда жаттық болып па –
Жөнімді жан жоқ сұраған,
Асылып жамбас, омыртқа...
Қонақтық менің сыбағам.

Жайдары, жарқын жастары –
Жатырқау деген жат мүлде.
Думанға тағы бастады
Құрбыдай өскен нақ бірге.

Жігітке, шіркін, әр істе
Керек-ақ екен ептілік.
Тербелген әсем вальсте
Бір құрбым мені кетті іліп.

Көркі ғой, шіркін, жиынның
Әсем би,
Асқақ ән деген.

Тамшы боп мен де құйылдым,
Тербеліп жүрміз сәнменен.

Бұл елдің жәйін кім білген,
Аздан соң мен де төселдім.
Танысып та алдым құрбыммен –
Жылқышысы екен осы елдің.

Сазымен әсем вальстің
Билейміз,

 Тыным жоқ тегі.

Несіне, құрбым, таныстым –
Жанарың қандай отты еді.

Жұмбақ ой жанда шешілмей,
Биіктеп кетті қиял-құз.
Тетелес – Ертіс, Есілдей
Бір жерге, бәлкім, құярмыз.

Дегендей:

– Құрбым, сыр ұғын
Көп келе бердім алдыңа.
Асауға салар құрығың,
Маған да түсіп қалды ма.

Ылайым солай болғай-ақ,
Жұмбағынды енді қой, Айым.
Ал мен шуу асау болмай-ақ
Ырқыңа көне қояйын.

* * *

Кір шалғандай көңіл көзі –

 Шар айнам,

Қалам алмай кетіп едім талайдан.
Оятқандай болдың тәтті ұйқымнан
Сенің қандай құдыретің бар, айнам?
Жібергендей жеңілдетіп қиынды –
Сезім-нөсер сел-сел болып құйылды.
Буырқанып сыймаған соң ішіме,
Жыр ғып жаздым барлық көңіл күйімді.

Ұғар, бәлкім,

Ұқпас мүлдем еш пенде –

Өз басынан кешпеген бар,

 Кешкен де...

Сен боп келер сыбызғы үні,

 Сыр сазы

Жалғыз жүріп жабырқаған кештерде.

Жұлдызымдай ашық аспан –
Көгімде
Сөзге сыймас көп суретің көңілімде.
Ризамын аман жүрсең алдымда
Мені өлердей ғашық қылып өмірге,
Ғашық қылып өмірге.

ҚИНАЙДЫ ЕКЕН

Сал сезімнің қыл пернесін басып кіл,
Терезеңнің бір пердесі ашық тұр.
Тіл қата алмай,
Тыңдата алмай уәжін,
Екі көзі мұңға толы ғашық тұр.

Көңіл де жоқ –
Жүретұғын тасып кіл,
Зіл қара тас өр еңсесін басып тұр.
Көкіректің күйге толы көп сырын
Жеткізе алмай қинайды екен ғашық тіл.

МЕНШЕ СҮЙ

Кешір, жаным,
Айығып кетпесе де нала бойдан
Адамын саған деген жаман ойдан.
Өйткені мен өзінді тірліктегі,
Бар тұғырдан биікте –
Дара қойғам.

Дара қойғам –
Мен білген биіктерден,
Бар жалынын жанымның құйып бергем.
Бұл күйімді түсінер –
Түсіне алса,
Тек мендей сүйіп көрген,
Күйіп көрген.

Кәрін төгіп тірліктің қысы барша,
Қапа болған көңілдің құсы қанша.
Қандай бақыт екі адам бірін-бірі
Қалтарыссыз, қалтқысыз түсіне алса.

Ақ күн едім,
Қылаусыз ақ түн едім,
Сенен бағын көңілім тапты менің.
Түсіне алсаң,
 Өзімдей түсін, жаным,
Түсінбесең менше күй, ақ тілегім.

Ақ тілеуім –
Менше күй, күйсең егер,
Нақ білерім –
Менше сүй, сүйсең егер.
Махаббаттың ләззатын, азабын да
Менше сезіп,
 Дәл мендей күй шеге көр.

МАХАББАТ

Бас ұрмай уақыт атта өлшемге мен
Өзінді баяғыша көрсем деп ем.
Дөңбекшіп түн ұйқымды төрт бөлсем де,
Ел сенген көп жайларға мен сенбегем.

Мен сені қия алмап ем қиянатқа,
Ақ жүрекке құр күдік ұялап па.
Сондықтан да өзінді іздеп келдім,
Іздеп келдім міндім де қиял атқа.

Мас болып жастықпенен шалқып демде,
Сырынды ұқпай қалдым, бәлкім, мен де.
Сөйтсем сен «ақ махаббат, пәк сезімді»
Жүріпсің үлестіріп әркімдерге.

Кіршіксіз бал сезімге қаталап тым,
Өзіңмен бір арнада қатар ақтым.
Бірақ сен ұға алмапсың күдіретін,
Қүдіретін мәңгілік махаббаттың.

· Махаббат – асыл сезім кір шалмаған,
Махаббат – асқақ әуен, жыр самғаған.
Қайталанып шығуы екіталай,
Бар жаныңмен беріліп бір салған ән.

Сезім бар күй әуендес, жыр әуендес,
Ол сезім өздігінен, сірә, келмес.
Махаббат та соның бір көрінісі
Ондай күй әр уақытта туа бермес.

КӨЗ АЛДЫМДА ЖҮР ГҮЛІМ

Алабұртқан көңілдің
Астан-кестен құйыны-ай.
Жан ауыртқан өмірдің
Бастан кешкен күйін-ай.

Тұсау салған сезімге,
Ауыр екен пендеге.
Бейжай жүрген кезімде,
Ұшырадың сен неге.

Шақ-шақ келем шынында,
Өртенуге аз-ақ қап.
Әлде бұл бір сының ба,
Көрсем деген азаптап.

Түсінерсің сен, бәлкім,
Түсінбессің,
Қайдам-ай.
Ұға бермес мені әркім –
Жұмбақ жанмын,
Айнам-ай.

Ең ауыр дерт –
Сөз дерті,
Тебірентер ақынды.
Қойсам ба екен өзгертіп
Ботакөз деп атыңды.

Күй кеше алар ма екенсің,
Сен де менің өзімдей.
Тілдесе алар ма екенсің,
Ұзақ таңға көз ілмей.

Түсінбесе ел бір-бірін,
Ауырдың сол ауыры.
Көз алдымда жүр, гүлім,
Тебіrentіп тау ұлын –
Мен үшін сол тәуірі.

КӨЗІҢ ҚАНДАЙ

Жан біткеннің бәрі де
Сұлулыққа құштар-ау.
Сені көріп, әрине,
Жүрегіме түсті алау.

Гүл ғой рас туған жердің ажары,
Нұрдың мөлдір тамшысындай таза әрі.
Жымияды елік сынды ерке қыз
Бұл сыйымыз дегендей-ақ аз әлі.

Мен достарға,
Достар маған қарайды,
Бір ыстық леп өн бойыма тарайды.
Беу, қарындас!
Шоқ гүліңмен жүрекке
Шоқ түсіріп алмасаң тек жарайды.

БАУРАҒАНДАЙ ЖАНЫМДЫ

Таңнан тұрып,
Малынып таң шығына,
Баурағандай жанымды ән-шұғыла.
Жүрдім кезіп жазира кең жазықты
Ғашық болып дүниенің бар сырына.

Көктемнің керімсамал самалы есіп,
Көкжиектей көңілім қалады өсіп.
Енді бірде бәрін де ұмыттырып,
Әлдилейді анамдай дала-бесік.

Әлдилейді табиғат тәтті әнімен,
Шуағымен,
Шұғылалы шақтарымен,
Көкірегіме сан әуен құйылады
Бұлбұл сайрап тұрғандай бақта кілең.

Бір шығарып күн нұрын, бір батырып
Көлдің беті толқынмен ырғатылып,
Сұлулықтың сәулесін еркелетіп,
Бар дүние тұрғандай нұрға тұнып.
Нұрға тұнып,
Ғажайып сырға тұнып...

Таңнан тұрып,
Малынып таң шығына,
Қызық көріп мөп-мөлдір тамшыны да,
Көктем көркін кеудеме құйып алып,
Ғашық болып дүниенің бар сырына
Жүрдім баурап жанымды ән-шұғыла.

СУРЕТШІ

Қыз Жібектей бір сұлу қиялында,
Көкірегімен ілесіп күй – ағынға,
От шашырап тұлпардың тұяғында,
Сабасына сыймасын, сыярын да
Отыр білмей қыл қалам құдіретті
Құймасын да, нөсер боп құярын да.

Кезіп қиял бұлттардың ара-арасын,
Шағылдырып шақпаққа шара басын
Бояу іздеп басқадан дара басым,
Жиһангердей кезеді дүниені
Шарқ ұрдырып шабыттың шағаласын.

Бірде жұқа бояуы, бірде қалың,
Бірде солғын алауы, бірде жалын.
Құйып беріп көңілдің күнде нәрін,
Талқандаған тау-тасын тасқын, селдей
Көкіректе толқын боп жүрген арын.

Бергені бар,
Әзірге алғаны жоқ,
Шындығынан сезімнің жалғаны көп,
Кірпік ілмей атырған тандары да от,
Алаулаған жалынын сөндіре алмай,
Отыр тағы ырқына көндіре алмай,
Қиялдағы Қыз Жібектей арманы боп!

МАЗМҰНЫ

Өмірбаяны.....	5	Бір тойың бар	58
<i>Бірінші бөлім</i>		Қасым ақын	59
Туған елге мадақ жыр	8	Аңызында арылмас жатады арман	60
✓Туған жер	11	✓Табиғаттың өзі ақын	61
Үш алыптың ұлымын	12	Енді білдім	62
Шадыра-шалқар	13	Көңіл күйі	—
Баянауыл баурайы	—	Сөз меселін қайтармас	63
Егіз туған секілді	14	Кейіпкердің кейпінде	—
Жырымдасың	16	Көңіл	64
Бесігім-Есілім	17	Даламның қиырындай	65
Кім сүймес туған жердің		Қазекемнің жері кең	—
топырағын	—	Ежелден-ақ көңіл жүйрік	66
Туған ел туралы толғау	18	Түс	—
Біз туған жер	20	Ер жетуге құштар ек	67
Жайымды сұрама, ана	21	Хаттар	68
Сен үшін мен мақтанам	22	Шабыт	69
Оқ атпандар далада	24	Дала	—
Өмір нұрлы	26	Шайтан көл	70
Аңсап кеп едім	27	Соғыс	71
Қанымда жүр	28	Шегінуге болмайды	72
✓Ақ қайнар	29	Оралды жеңіс болып	73
Уақыт сөйлейді	30	Аққу арман	74
О, туған жер	32	Тілерім сол-ақ	75
Сағымды далам	—	Жиырма бес	76
Жанақорған	33	Мен қорқамын	77
Дала мекен	34	Бәрі сендер үшін деп	78
Бәрі де жарасымды	35	Домбырамен сырласу	79
Шақырады бір биік	36	Қаздар қайтып барады	81
Толғаныс	37	Ағында, Хама, ағында!	82
✓Туған далам – байтағым	38	Қызығам	83
О, менің қасиеттім	39	Өзбекстан жерінде	85
Сен – менің қорғаушымысың	40	Мерке	86
Бәрін, бәрін... сағынам	41	Армысындар, аналар	87
Боз далам-ау	42	Уақыт	88
Отыз бес жас	43	Тау жолы	—
Ұлыммен әңгіме немесе		Аққуларым-ау	89
туған жер туралы толғану	44	Қыран	—
<i>Екінші бөлім</i>		Өлең жазу	90
Шыным да, сырым да осы	50	Бұлақтай ем	91
Бақ тіледім	—	Өлең оқып ем	92
Ақын	51	Ағасың әрі баласың	93
Сақтай көрсін	52	Өмірге ғашық	94
✓Ақ қайындар	—	Мына жалпақ ғаламда	95
Ақын ескерткіші	54	Жылдың төрт мезгілі	96
Өлең өлмейді	—	Мен сенемін	97
Жапырақтар	55	Бар болса бір ғаламат	98
Боран	56	Аппақ арай	99
Ғажап ең қандай жаз айы	57	Дала қосы	100
Жаз	—	Игі тілек	103
Шағала	58	Айтындаршы, адамдар	105
		Шынымды айтсам	106
		Арқаға	107

Таулар	—	Сағындым, Өрнек	153
Уа, ағайын	108	Әке өсиеті	154
Мұрсат бер	—	Жеткізбейді балалық	—
Шашу	109	Менің көңілім	156
Қасымға	110	Шаруақор жан емеспін	157
Аққу ақын	111	Шәкірт сөзі	158
Тілші	112	Қатардамын	—
Шежіре тау	113	Бір мықты бар	159
Қимай кетіп барамын	114	Асықтым	160
Айналайын	115	Мен өзіндей	—
Мәңгілік алау басында	—	Бәйге	161
Дубосеково түбіндегі ой	116	Жарасқандай	162
Елудегі ағаның монологы	117	Жалғыз тал ақ	163
Дарын далам	118	Жатсам-ау бір	—
Ата салт	120	Кумасына қоймайды	164
Шың	121	Үш асудай	165
Есіл тасып келеді	—	Ойлағаным — жақсылық	166
Бір тау биік	122	Мен болмасам	167
Зайсан — жайсаң	123	Бара алмап ем	168
Кең жазыққа үйрендік бала жастан	—	Ұйқыңды қандырып ал	169
Ұшып келем	124	Сен қарайсың	171
Қарағанды университетіндегі кездесу	125	Жетіге толды	172
Қансонар	126	Кәмелетке, мінекей, толдың бүгін	—
Шоқан ауылында туған ой	127	Дос тілегі	173
Шындық-шынар	128	Сенсін елің	—
Шабыт түні	—	Былғары етік	174
Бар менің өр дауысым	129	Шалқыма	175
Бәрі қызық тірлікте	129	Шынарбек	177
Боз далам-ау	130	Ұстаз	179
Дала мекен	131	Әке көңілі	—
<i>Үшінші бөлім</i>		Биші қайындар	—
Ана жүрегі	133	Сөз деген құдірет	180
Елуде еркелікті тастамас ем	134	Жақсылық пен жамандық	181
Әпкеме	—	Жаныма кейде батады	182
Дос туралы сыр	135	Өлеңді қайтіп жазамын	—
Ағалар	136	Дәрігер	183
Сағынады екен	137	Мен ақынмын ба?	—
Сентябрь таңы	138	Қыс	184
Дарын еді	139	Кейде бір	185
Айтары не	140	Бірде кеншімін	—
Әке	141	Іздеп келем	186
Ұстазға	142	Көрмегелі	186
Асау	143	Соңғы қоңырау	187
Балам ауырғанда	144	Өлшем	188
Қызыма	—	Бәрі де бізден қалады	189
Көңіл күйлері	145	Мен қырықтамын	190
Өмір бәйгесінде	147	Алтыным бар	—
Көздер	148	Өлең жазбайтын күндерім бар	191
Шыным — сырым	149	Сағыныш сазы	—
Өтеді күндер	150	Ел ағасы	193
Түсініңдер өзімдей	151	Анама хат	194
Өмір заңы	152	Кешіріңдер, ағайын!	—
		Бозторғай	195
		Асықтым	196
		Қарыз	—

Нар тәуекел	197	Күндер өтіп барады	240
Нағашы	—	Ақын да кәдуілгі пенде өзіндей	—
Қуанам	198	Ана пейілі	241
Жеңіс	199	Келіп ек асып Арқалы әсем	
Туысқан аға-інідей	200	тауды біз	242
Ұлың болғым келеді	201	«Сәлем бермей кеттін»	
Мәңгілік	202	деп кінәлама	243
Аға	—	Алматыда күн жылы	—
Біздің елде жігіт болды		Ойымның кестелерін	244
бір қызық	203	Арман	245
Ақ сағым	205	Бірге кешіп сайранды	
Жүрек сөзі	—	сауықпенен	—
Артта бәрі	206	Талай көрдім сүрініп,	
Ат қою	207	жығылып та	246
Сенім	209	Кеше келдім жол соғып	—
Мен сен емеспін	210	Жаспын деп пе ең	247
Мен сені танымадым	211	Ой	—
Ел аралағанға не жетсін	212	Көктем келіпті	248
Үнсіз қалғаның көп артық	—	Оралса ғой шабыт боп	249
Арман қанаты	213	Бәрі бар-ау	250
Бағынды сен де сынап көр	—	Ар алдында жүгініп	251
Шынымды айтсам	214	Жалын-өлең	252
Екеуі де өлмейді	—	Бекер бәрі	253
Рас шығар	215	Қызықтан қалсам, қайтемін	254
Жылап тұрмын	216	Қайрау	—
Тағдырмен тілдесу	—	Маған салсаң	255
Ауыл дәмі	217	Шындық болсын бастауың	256
Құрдасқа наз	218	Жанымда жай оғы бар атылмаған	257
Жастықтың дулы-дулы		Ұлыма	258
базарында	219	Қарыз	—
Ақын жаны	—	Біргесіз	259
Өмірдің заңы солай	220	Толағай	—
Ақын болу оңай ма	221	Жылап ал, жаным	260
Бәрін білсек	222	Өзгердің бе	261
Сағыныш	223	Кезім көп лапылдаған,	
Жыр тілейді жүрегім	—	жалындаған	262
Қонақ келді үйіңе	224	Жанып өтем	263
Ұстаз тойына	—	Құйып тұр нөсер	264
Базарда	225	Бұла жайық	—
Көжикек	226	Шуақ еді	265
Немерелі болып көр	227	Бүгін мен де мақтандым	266
Бір нөсердің керегі-ай	228		
Құдайдың күндері де ала-құла	—	<i>Төртінші бөлім</i>	
Жұма күнді ауырлау күн деседі	229	<i>Махаббат</i>	
Күдік	230	Бұла дәурен	—
Сеземісін, ей, жүрек	231	Өзіңе ғана	269
Бәрі маған жарасады дегенді	232	Қайықта	—
Намыс	233	Әлде ол бақытым ба	
Қауіп	234	армандаған	270
Екеуміздің анамыз ғой бір туған	235	Үнсіз ғана ұстадым білегінді	—
Ұстазға	236	Құралайым	271
Ойда жоқта қағынып	—	Қайран қалам	—
Бәрі де салыстырмалы	237	Аяулым, арманымдай асылым ең	272
Уақыт	238	Кезікпей келген бейне ме ең	273
Азаптың ең ауыры	—	Сағындым, сәулемім	274

Таусылмайтын тақырып	—	Достарым-ау	295
Базары қайда көңілдің	275	Қандай бақыт	296
Ауыр маған	—	Даралық	297
Сезім сыры	276	Көрген түстей	—
Сол әнім саған айта алар	277	Көңіл қартаймайды	298
Бір төбенің гүлі едік	278	Самал көл	299
Ән-күдірет	279	Жыл құсы	—
Сезбедің бе	—	Сағыныш	300
Ән	280	Бақ құсым сен бе едің	—
Қалдырып жастық жағаны	281	Сен билеп жүрдің	301
Сен қайдасың	282	Көктем	302
Сені көрдім	283	Ботакөз	303
Сыр	—	Жас әже	304
Ұйқың, жаным, қанды ма?	284	Махаббат балладасы	305
Және де	285	Тостырған жігіт қайда, қайда жігіт	—
Ақ түс	286	Ақын қыздың әзіліне шын жауап	306
Адамдар — көктемсіндер	—	Құрбы әзілі	308
Дариға-жастық	—	Кір шалғандай көңіл көзі	309
Түсінбедім	287	Қинайды екен	310
Сол ән сенбісің	288	Менше сүй	—
Қайтейін	289	Махаббат	311
Не істесем екем?	—	Көз алдымда жүр гүлім	312
Сені көрмесем	290	Көзің қандай	—
Мұңайма	291	Мөлдір көзің	313
Бақыттымын	292	✦ Туған жердің шоқ гүлі	—
Шоқ гүл	—	Баурағандай жанымды	314
немесе Ағаға наз	293	Суретші	315
Сүйе қалсам	—		
Көктем келді	294		

Әдеби басылым

ЗІКІБАЕВ ЕСЛӘМ
ТАҢДАМАЛЫ ӨЛЕҢДЕР ЖИНАҒЫ
I том

Редакторы *Зауреш Бишбаева*
Техникалық редакторы *Гүлмаржан Сәбитова*
Көркемдеп, компьютерде беттеген *Әйгерім Молдахметова*

Баспаға Қазақстан Республикасы Білім және ғылым министрлігінің
№ 0000082 мемлекеттік лицензиясы 2005 жылы 11 қаңтарда берілген

ИБ № 01

Басуға 20.05.11 ж. қол қойылды. Пішімі 60х90^{1/16}. Офсеттік басылым. Офсеттік қағаз.
Әріп түрі “Times New Roman”. Шартты баспа табағы 20,0. Есептік баспа табағы 17,92.
Таралымы 2000 дана.
Тапсырыс №165.

“Таймас” баспа үйі” ЖШС. Алматы қаласы, Абай даңғылы, 153-үй, 27-офис.
Факс: 266-21-14, тел.: 250-09-95, 250-09-96, 250-09-97, 250-09-98.

«Полнграфсервис» ЖШС.
050050, Алматы қаласы, Зелёная көшесі, 13 «А».

ISBN 978-601-264-037-3

